

Editura NAPOCA STAR
Pța. Mihai Viteazul 34-35/19
tel:0744 / 794809, 0740 / 167461
tel/fax:0264 / 432547

e-mail: napocastar@codec.ro

<http://www.napocastar.ro>

Director general:
Gabriel Hrdlicska

Director de editură:
Dinu Virgil-Ureche

Redactor-șef:
Ileana Vereș

Culegere computerizată: **Ovidiu Popan**

© Ioan Felea, 2003

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale

SIMA, GRIGORE
FOLCLOR DIN ȚARA MOȘILOR /
Grigore Sima, Napoca Star,
Cluj-Napoca, 2003

180 p.; 21 cm.

ISBN 973-647-138-1

GRIGORE SIMA

Folclor din
ȚARA MOȘILOR
Povești

Ediție îngrijită de Ioan Felea și Mircea Popa
Cuvânt înainte de Mircea Popa
Postfață de Romulus Felea

NAPOCA STAR
Cluj, 2003

2. 1762111

11000

846366

Sincere mulțumiri celor ce ne-au sprijinit
în publicarea prezentului volum:

- Norberth FISCH, publicist, München, Germania
- Conf. dr. Silvia PANDELESCU (n. DRAIA), Universitatea
București
- Trustul Instalații-Montaj, Cluj
Dir. Gen. Ec. Traian OARGĂ
- Direcția Silvică Cluj, director general
ing. Victor CHERECHEȘIU
- Biserica Ortodoxă Română, hram „Sf. Nicolae”, păr.
prot. onor. Ioan POP
- Protopopiatul Ortodox Român Brad, Hunedoara, păr.
prot. Ioan JORJA
- Biblioteca Județeană „I. G. Sbiera” Suceava • Școala
„David Prodan” Cluj,
director prof. Aurel BUZGĂU
- Școala „Horia” Cluj,
director prof. Ioan BĂLAN

PREFAȚĂ

Folcloristul Grigore Sima

În pleiada de folcloriști transilvăneni intrați în literatură pe poarta „*Tribunei*” lui Slavici de la Sibiu se numără și Grigore Sima, unul dintre cei mai harnici culegători de folclor din a doua jumătate a secolului al XIX-lea. La fel ca Ion Pop Reteganul și ca alți folcloriști transilvăneni, domeniul său de acțiune este unul foarte larg având în vedere creațiile populare în totalitatea lor, pe care le consideră „cele mai scumpe ale sufletului nostru” (*Credințele și obiceiurile noastre populare*, în „*Amicul poporului*”, 1892, p. 50), socotindu-le drept documente de seamă cu care ne legitimăm în fața străinătății vechimea și latinitatea noastră. Ele „sunt tot atâtea lucruri sfinte ce trebuie urmate cu deosebită evlavie” pentru că sunt moștenite din moși – strămoși și, în ciuda valului de popoare migratoare care au trecut peste poporul nostru ele „ne adevăresc cât de nobilă și măreață e tulpina aceea din care a vlăstărit începutul neamului nostru”. Astfel, la fel ca Simion Florea Marian sau Simion Mangiuca, și el este de părerea că obiceiurile și credințele noastre reflectă originea lor romană, cum o și dovedește prin raportările făcute: seara de Sân-Văsii în care fetele noastre cearcă a afla cu cine se vor mărita, e un reflex al sărbătorii Junonei care avea loc la romani de Anul Nou; ziua matroanelor la romani, care avea loc de întâi martie a dat la noi „ziua [zilele] babelor, la sfârșitul lui februarie se sărbătorea la romani zeița Fornax, zeița focului, care marca începutul primăverii, fapt care e sărbătorit și la noi în postul Paștelui, prin obiceiul hodăițatului și aprinderea de paie pe colinele din apropierea satului; la întâi mai romanii puneau în fața porților ramuri de copaci înfrunziți, lucru păstrat și la noi prin obiceiul de armindeni, când porțile caselor sunt împodobite cu astfel de crengi înverzite; sărbătoarea holdelor (sementinas ferias), care avea loc în cinstea lui Jupiter sau Joe pentru ca grindina să nu strice semănăturile, s-a păstrat și la noi obiceiul putând fi întâlnit din Joia Mare până la Rusalii; sărbătoarea Fortunei ce avea loc la 24 iunie, a dus la noi la sărbătoarea de sânziene,

când se aruncă cununi pe casă pentru norocul fetelor; jocul copiilor cu banii se trage tot de la romani (aruncatul în sus), după cum și călușerul este un dans regăsit în întregime la strămoșii noștri, care îl venerau în mai pe Romul, jucătorii acestuia numindu-se „collisalii”, adică jucători din deal, și evoluau sub conducerea unui staroste numit „vates”, care a dat la noi vătaf: ducerea miresei cu steaguri este iar un obicei roman, după cum și urmarea mortului cu capetele descoperite. De aceea, el socotea că adunarea și păstrarea prin scris a acestor importante vestigii este un adevărat act de responsabilitate civică, deoarece alături de limbă și de port, ele probează vechimea și vitalitatea neamului nostru, „ele singure ar fi de-ajuns spre a dovedi din ce măreață viță de oameni ne tragem”.

Nu uită să facă de aceea un apel la adunarea și conservarea lor și ca un semn de prețuire a țaranului român, cel care a dus cu el prin timp această zestre străbună: „un român cu adevărată cultură nu poate să se uite cu dispreț la ele, nu este iertat să le socotească drept secături bătrânești. Nu! În timpul de azi, al spoielii, se pot însă câte toate. Și câtă durere nu simte țaranul când vede că tocmai cel ieșit din sânul lui privește cu dispreț la deprinderile la care el ține cu o îndărătnicie vrednică de toată lauda, ține la ele, căci „Așa-i legea din bătrâni, / Din bătrâni de oameni buni!”. Coliba țărănească ea este cea care ne-a păstrat cele mai scumpe amintiri ale sufletului nostru, amintiri ce mereu ne aduc aminte de străbunii noștri cu care ne mândrim adesea”.

În vederea culegerii sistematice a acestor producții, el a și adresat publicului cititor un apel găzduit de ziarul „Tribuna” în 1884 prin care cerea învățătorilor și cărturarilor să-i dea o mână de ajutor „întru adunarea comoarei nesfârșite de frumusețe, spirit și originalitate, ce în formă de poveste, balade, doine, hore, anecdote, bocete, descântece la morți, orații, colinde, ghicitori (cimilituri), frământări de limbă și proverbe stă ascunsă adânc în sânul scumpului nostru popor de la sate și care comoară azi – mâine... are să fie dată uitării”. Culegerea roagă să se facă „fără leac de schimbare, fie în vorbe, fie în înțeles”. În continuare, el arată că n-are altă dorință decât ca adunarea acestora să fie cât mai completă, faptă pentru care jertfește totul, fiind dispus să recompenseze bănește pe cei care-i vor trimite material.

Se vede că apelul său n-a rămas fără ecou, deoarece în anii următori numărul colaborărilor sale cu piese folclorice la diferite ziare și reviste din Transilvania a crescut simțitor. Debutul și-l făcuse încă în 1881 când trimisese „Convorbirilor literare” un număr de o sută de poezii lirice și

epico, poate și sub impresia succesului avut acolo de un Miron Pompiliu sau de Ioan Slavici și de constantul interes arătat de revista ieșeană creațiilor populare de pretutindeni. După aceasta, el a colaborat în mod constant la reviste și ziare, precum „*Transilvania*”, „*Libertatea*”, „*Telegraful român*”, „*Familia*”, un imbold important pentru culegerea folclorului venindu-i din partea lui Ion Pop Reteganul, care a fost multă vreme învățător în satul Bucium Sașa, în timp ce Grigore Sima a funcționat în aceeași calitate în satul vecin, la Bucium Poieni (1875-1884), între cei doi împătimiti de folclor existând o strânsă legătură. Mutându-se la Cărpiniș, lângă Abrud, din 1886 începe să redacteze aici o foisoară pentru popor, intitulată „*Foișoara*”, în care publică mult folclor, ca de altfel și în calendarele vremii, precum *Calendarul Săteanului* de la Sibiu, cel de la Arad, sau *calendarul „Amicul poporului”* de la Sibiu, pe care-l scrie aproape în întregime. Activitatea sa se întregeste prin publicarea unor volume independente de basme, precum *Teiu legănat* (Sibiu, 1885), *Vlad și Catrina*, (Sibiu, 1885), de ghicitori și frământări de limbă, *Din bătrâni* (Sibiu, 1885) sau anecdote, *Ardeleanul glumeț* sau *101 de anecdote populare, alese pe sprânceană și întocmite din glumele lui Nenea Stan, ce-și râde de toți* (Sibiu, 1889). Multe alte creații au rămas în paginile publicațiilor periodice la care a colaborat, iar unele din manuscrise s-au prăpădit după moartea sa, survenită la 26 decembrie 1907. De aceea inițiativa lui Romulus Felea de a le aduna în volum trebuie salutată cu bucurie.

Culegerile de folclor ale lui Grigore Sima sunt de o deosebită importanță pentru viața folclorică a Transilvaniei, mai ales că majoritatea lor provin dintr-o zonă spirituală deosebit de conservatoare, cea a Munților Apuseni, de unde culegătorul și-a adunat majoritatea pieselor sale. Cele mai valoroase ni se par poveștile, domeniu în care el s-a făcut remarcat prin câteva texte de remarcabilă autenticitate, cum ar fi *Busuioc și Măgheran* (1883), *A cui să fie fata cea frumoasă?* (1884), *Cum a îmbătrânit femeia pe dracul* (1884), *Nebunii* (1884), *Teiu - Legănat* (1885), *Vlad și Catrina* (1885), *Miia Ioan* (1888), *Prietenul își pune capul* (1888), *Petrea Voinic* (1889), *Cenușoara* (1890), *Orb împărat* (1905), *Norocul și mintea* (1897), *Povestea omului ce înțelege limba dobitoacelor* (1884), *Cum și-au pierdut fetele dreptul peștelui* (1883). Meritul de căpetenie al unora dintre ele e acela că fac parte din aceeași confrerie cu poveștile lui Creangă. Cel puțin trei dintre acestea trimit în chip necesar spre aria de inspirație a unuia dintre cei mai mari creatori de basme românești. E vorba de textele *Făt Frumos*, *Flul lepei*, căreia Ovidiu Bârlea îi găsește o variantă în *Teiu legănat* a lui

Grigore Sima, în cartea sa *Poveștile lui Creangă* și, tot acolo, pentru snoava *Prostia omenească* face o trimitere la un alt text publicat de Grigore Sima în „*Familia*” din 1884 sub titlul *Nebunii*.

Într-adevăr, textele amintite conțin similitudini și paralelisme dintre cele mai frapante. Astfel, *Tei legănat* este una dintre cele variantele cele mai frumoase ale basmului *Făt Frumos fiul iepei*, având legături chiar cu *Harap Alb*, deoarece și aici apar personaje ieșite din comun, precum *Strâmbă Lemne* și *Sfarmă Piatră* și chiar *Barbă Cot*, „voinici” pe care *Tei legănat* îi întrece în luptă dreaptă, apoi se face frate de cruce cu ei, dar la urmă, în timp ce el scapă fata de împărat dusă de zmeu pe celălalt tărâm, când să iasă și el prin răsuflătoarea pământului, el e trădat de ei. Iese în cele din urmă cu ajutorul pajurei și-i pedepsește pe trădători.

În *Nebunii* avem de-a face cu același scenariu ca în *Prostia omenească*. În timp ce omul casei se află la lucru, nevasta acestuia începe să plângă și să se zbată că ce va face ea dacă se va naște pruncul ce-l poartă în pântece, deoarece când va pune leagănul sub grindă, cutea aflată acolo îi va cădea în cap și-l va omori; la fel se va întâmpla dacă îl va duce în pivniță, unde va da teascu peste el, iar în pod slănina pusă la afumat va reprezenta același pericol. Iată că se apucă de bocit și mama fetei, căci nici ea nu era mai brează ca aceasta, sau cum plastic o spune povestitorul: „Mă-sa încă, nici mai mult nici mai puțin decât o: „Bună 'mneța lele!” – „Tu lele ești surdă?” – „O mulg ș-o dau în ciurdă” – „Sece-s urechile tale!?” – „Mulțumesc matale!” Mai la înțeles, vorbind era o toantă și jumătate. Nu-i de mirare dar că s-a pus și ea pe plâns din toate puterile. Ca și când i-ai trage măsele câte una, așa se văiera!” Același lucru îl face și soțul soacrei, căci era și el „un fel de „Caută Nan iapa și el călare pe ea”, plin de înțelepciune și judecată dreaptă ca broasca de păr”. Doar ginerele venind acasă, trebuie să liniștească lucrurile și să le pună în ordinea lor firească. Dar văzând cum stau lucrurile, pleacă în lume să vadă dacă mai sunt oameni proști ca aceia cu care trebuie să trăiască acasă. A găsit alții și mai abitir: unul care arunca nucile în pod cu furca; altul care și-a încheiat carul în casă și acum voia s-o spargă ca să-l scoată afară; alții care puseseră boii la tras o scândură ca s-o întindă, iar ultimul „băga ziua-n casă cu trocul”. Dându-și seama că nici alții nu-s mai breji, se întoarse acasă.

Se dovedește astfel că poveștile lui Creangă au o bază folclorică mult mai largă decât s-ar crede.

O altă poveste, *Busuioc și Măgheran*, reia motivul Genovevei, căci fata de împărat, rămânând grea pentru că a gustat din frunzele unui

trandafir, e alungată de tatăl său, care poruncește fratelui ei să o ducă într-o pădure unde s-oucidă. Acesta o lasă în viață, luându-i doar degetul cu inelul, iar ea născând doi fii cu părul de aur, pe Busuicoc și pe Măgheran, aceștia fac mari isprăvi și cu ajutorul unor jivine îndrăgite, N-aude, N-avide și Na greu ca pământul, reușesc s-o biruie pe Muma Pădurei, s-o elibereze pe fata împăratului de balaurul care urma s-o înghită, și după ce scapă și de țiganul impostor, să primească împărăția moștenire.

Un rol important joacă prietenia cu animalele și în *Petre Voinicul*, fiu al unor oameni „pârliți de săraci”, care e răsplătit de împăratul șerpilor fiindcă i-a scăpat fiul și l-a dus acasă. Nevastă-sa însă îl înșeală și-i fură inelul „cu adimanturi”, voind să-l piarză, de nu ar fi reușit să și-l ia îndărăt cu ajutorul unui câine, a unui șoarece și a unui măt. Și succesul lui Cenușotca se bazează pe o alianță cu animalele. Holda lor e prădată noapte de noapte de trei cai, pe care frații săi îi scapă, dar el îi prinde. Lăsându-le viața, aceștia îi dăruiesc trei căpeștre, care îl vor ajuta să o dea jos pe fata împăratului din arborele unde o ascunsese o pajură dușmană, arbore înalt ce atingea bolta cerului. Folosind cele trei frâie, trei cai se arată rând pe rând și ultimul reușește să-l ridice până sus în vârful arborelui, scăpând-o pe fata răpită și primind recompensa promisă.

Și eroul din *Povestea omului ce înțelegea limba dobitoacelor* rămâne în viață tot unor povești date de dobitoacele din curtea sa, de câinele Albeiu și de cocoșul curții, care îi dau sfaturile trebuitoare. Tematica multora dintre acestea se împletește cu motivul femeii viclene sau a femeii pacoste, cum se întâmplă în basmul *Cum a îmbătrânit muierea pe dracul*, unde este vorba de o femeie tirană, care face totul pe dos de cum îi spune soțul și care, urcată în cele din urmă în spatele dracului, a ajuns să-l ducă la exasperare și pe acesta. Și *Catrina* din povestea *Vlad și Catrina* e o nevastă haihuiuie, care îl duce pe om la sărăcie, destăinuind străinilor unde le era avutul, ceea ce-l determină pe Vlad să scape de ea cu prima ocazie, lăsând-o să se întrebe dacă e *Catrina* sau nu e *Catrina*. Există însă și reversul, cum e cazul cu bărbatul din basmul *Prietenul își pune capul care*, din cauza geloziei și a unui pariu nesăbuit își alungă frumusețea de nevastă în lume, lăsând-o pradă valurilor, singură într-o corabie, de unde salvată fiind, își dovedește nevinovăția ajungând nevasta fiului de împărat de acolo. Căsătoria e în orice basm prilej de a pune voinicia la încercare și așa se întâmplă și în *Miia Ioan*, când celor o mie și unu de fii ai unui moș și a unei babe sărace le vine vremea de însurătoare și pețesc pe cele o mie și una fete ale unui popă, ajuns să-și blesteme zilele din cauza lor. Iată însă că trecând prin „Câmpul

cu florile”, frații lui Mîia Ioan nu se pot abține să nu rupă câteva flori și astfel ajung în mâna unei babe hapsâne, căreia el va trebui să-i împlinească trei dorințe spre a scăpa nevătămat. Cu ajutorul unui odor de fată pe care o descoperă într-o pivniță, el reușește să treacă cu bine peste toate încercările și să iasă la liman. Nu mai puține încercări îi sunt rezervate fiului celui mic al împăratului din basmul *Orb împărat*, unul dintre cele mai frumoase și mai complexe basme din cele culese de Grigore Sima. Pentru frumusețea morală a personajului, pentru curajul și iscusința lui, basmul acesta se poate compara doar cu *Harap Alb* al lui Creangă. Avem de-a face aici mai întâi cu neputința fraților săi mai mari, apoi cu ingratitudea lor. Urmează apoi cu o serie de întâmplări exemplare, cu consecințe fericite pentru cei cu care eroul intră în contact. Drumul său spre apa vie, tămăduitoare a ochilor tatălui său, îl duce în chip fatal și prin Țara Orăvii, adică prin lumea de dincolo, unde îl așteaptă alte încercări. Lumea de dincolo e o lume împietrită, compusă din stane de piatră, pe care el, reușește să-o readucă la viață, învîrtind paloșul de trei ori deasupra capului. Trezirea lumii din insomnia ei adâncă e bine surprinsă: „În acea clipită totul se mișcă din nou. Semănătorul urmează mai departe lucrul său, paserile ciripesc, fac cuiburi și se giugiulesc, cai nechează, ogarul urmărește mai departe pe fricosul iepuraș, soldații și meseriașii iar cu ale lor trebi, una și bună! toți făceau câte ceva, după cum le era lefteria.” Drept răsplată el primește dragostea fetei de împărat și trăiește fericit o vreme până își aduce aminte că el are o „datorie” de împlinit, promisiunea făcută tatălui său că îl va scăpa de orbire. Se întoarce astfel acasă, făcând în drum zeci de binefaceri: scapă de blestem pe cele trei zâne devenite porumbițe albe; fata cea de arap primește apă vie din ulcior devenind și ea o fată frumoasă cum nu s-a mai văzut; readuce celor trei împărați, la curțile cărora poposește, bunăstarea de odinioară, constând din bucate, carne și vin, daruri primite de el de la cele trei fete – porumbițe; îl scapă pe un alt împărat de răutatea vecinului său, un om războinic și de nimic care îl ataca mereu, dăruindu-i paloșul său fermecat spre a-și face dreptate. Ajunge în cele din urmă la hanul la care chefuiesc frații săi și le plătește datoriile luându-i acasă. Aceștia îi schimbă apa vie din ulcior cu una „murătoare”, astfel că atunci când vrea să-și vindece tatăl se face de răs, iar ceilalți frați triumfă. E alungat și dat morții, dar curteanul care e însărcinat de tatăl său cu pedeapsa îl lasă în viață dându-l ca slugă unui prieten. Iată însă că fiul său, avut cu fata de împărat din Țara Orăvii, vrea să-și afle tatăl și pornește prin lume în căutarea lui, dimpreună cu mamă-sa, împărăteasa, și cu oastea lor. Ajung pe la toate împărățiile pe la care a trecut

tatăl și soțul ei, primind îndărăt toate darurile pe care acesta le lăsase acolo și, în cele din urmă, ajung în țara lui Orb Împărat, punând la încercare pe cei doi frați netrebnici care se fac de rușine. Este adus fratele mai mic din locul în care slujea la stăpân și trece cu bine toate probele, dovedindu-și astfel nevinovăția. La răutatea lor, el răspunde însă cu binele și oferindu-le iertarea: „Fratele mai mic, văzând căința lor s-a pus și a aruncat vălul uitării peste toate cele făcute, ca să nu poată zice lumea mâne – poimâine vorba ceea: „Cine ți-a scos ochii? – fratele meu!”

De altfel, înclinația spre bine este una dintre trăsăturile definitorii ale eroilor basmelor lui Grigore Sima și ideea morală, lupta pentru adevăr sunt o țință constantă a eroilor săi. Astfel, el comentează la un moment dat faptele lui Busuioc prin aceste cuvinte: „Omul de inimă iubește fapta bună, fiindcă prin ea face o plăcere și folos celui pentru care o săvârșește. Apoi când vezi pe nescine că se bucură și-ți mulțumește pentru cele făcute, te bucuri și tu, te simți cumva ca un om mai mult și cauți prilej de a face bine într-una. Aceasta e singura ta fericire. Așa este omul de inimă. El face bine fără a lua în seamă că de multe ori „Fă bine și așteaptă răul!” „Dreptatea umblă cu capul spart” și „Tu nu-l lași să moară, el nu te lasă să trăiești!” Alt îndemn este acela de a-și folosi mintea, de a fi harnici și a nu se lăsa pradă lenci, așa cum o spune în *Norocul și mintea*: „Adecă lucrau oamenii noștri cu mintea și nu așteptau să le cadă mană din cer, cum așteaptă unii, vorba ăluia: „Cazi pară în gură că de vei cădea, eu te voi mânca, ci dă din mâni și din picioare și căștigă. Și numai așa se și poate, că de aceea lumea e dreaptă ca frigarea. Și omul din poveste și-a cumpărat pământuri, vii, codri și locuri de pășune. Și-a ridicat case, șuri și alte cele – s-a făcut cel mai bogătan om din partea locului. Și nimeni nu-l grăia de rău, ci toți numai de bine, pentru înțelepciunea și cumpătul lui în toate și pentru multele lui fapte bune”.

Pe lângă aceste inserții cu caracter etic, moral, autorul introduce uneori în text aluzii cu privire la starea națională a românilor ardeleni, siliți a trăi fel de fel de vexațiuni. Iată cum arată sfârșitul poveștii *Nebunii*, cu aluzii vădite la situația națională a românilor transilvăneni: „Se spune și aceea că feciorul a dat de omul ce-și băga ziua-n casă cu trocul, dar aceea fiind că se zice și despre Secui, pe când au primit legea lui Cristos venind în țara noastră sălbateci și păgâni, aceea mănaseră-ți auzi de la mine, dragii moșului. Că Doamne multe năzdrăvănii au mai făcut și ei până s-au desprins așa cu-nctul se-nțelege, cu obiceiuri de oameni de-al de noi, care aveam și pe vremile – acelea casă și masă în țara această mănoasă, pe care au apărât-o străbunii noștri împotriva roiului de limbi sălbatece fără temere

de Dumnezeu, ce ca lăcustele să năpusteau pe ei, au apărât-o cu brațe oțelite cum sunt și ale noastre, strănepoții lor”.

Înțelegând că educația poporului se poate face mult mai simplu și mai direct prin intermediul calendarelor pentru popor, el va ține în calendarul „*Amicul poporului*” de la Sibiu o rubrică intitulată *Vorbe*, în care va stăruie pe componenta morală și națională a sfaturilor comunicate, urmărind să-i facă înaintea de toate pe cititori buni români. De aceea scrie: „Virtuțile moșilor și strămoșilor noștri nu ne fac nici o cinste, dacă noi suntem niște nemernici. Virtuțile străbunilor i-au făcut pe ei mari, iar ticăloșia noastră ne face pe noi de răs și de batjocură la alte neamuri. Drept aceea decât din neam mare și să nu fii bun făr’ numai de tras și împins, mai bine din neam de a doua mână și să fii om, nu tufă. Iar a te trage din neam mare și a fi tu de zece ori om – firește e lucrul cel mai cinstit și pentru tine și pentru înaintașii tăi, căci la toți se cuvine laudă după zisa că din vultur, vultur naște, din stejar, stejar răsare”. Și în altă parte: „Sufere și rabdă, dacă ești nedreptățit nu uita însă nici pe un minut că ești din neamul lui „Ține minte” care împrumutul îl plătește cu mari camete”; „Cel ce nu ține la neamul său, la limba și legea sa e ființa cea mai ticăloasă pe fața pământului pentru că menirea omului este să facă cinste prin purtarea sa moșilor și strămoșilor săi, iar urmașilor săi să le lase drept moștenire un nume cu care ei pot să se fălească și-apoi urmează cum pot să țină la tine, când n-ai fost demn să adaugi și tu o pietricea la zidirea începută de bătrân?!”

Sunt numeroase astfel de referințe în toată opera lui Grigore Sima. Așa, de pildă, într-una din secvențele sale intitulate *De-ale lui Păcală* nevasta lui Păcală povestește celor trei negustori care-l asaltau pe Păcală că a fost în iad, unde ar fi văzut „talpa iadului că cine e, am văzut muierile limbute acățate de limbă, am văzut pe (cei) care lucrau în dumineci și sârbători, pe care nu lucră, făr’ înșeală pe unul și pe altul, am văzut pe cei care își vând neamul și legea... o! o! ce-am văzut!” Asemenea în *Ardeleanul glumeț* sau *101 anecdote populare alese pe sprânceană și întocmite din Glumele lui Nenea Stan, ce-și râde de toți* (Sibiu, 1889) face aluzie la multe din legile strâmbe și nedreptățile puse la cale de stăpânitori asupra românilor, pe care le ridiculizează. Iată cum începe câteva dintre ele: „Mai înainte vreme, când legile Ardealului nu dau voie românului să poarte căciula mai scumpă de un zlot, nici veștminte negre la față și nici călare să umble...” etc.; „Înainte de 1848, Țara Moșilor era cu totul lipsită de drumuri, nici într-o parte, nici în alta cu carul ori cu căruța nu puteai străbate. De la un sat la altul nu puteai merge decât călare...”

În calendarul „*Amicul poporului*”, al cărui redactor a fost (1890-1898), el a redactat și unele articole, cum ar fi cel închinat lui Andrei Mureșanu, în care scria, după modelul vădit al lui Creangă: „Nu știi cum și nu știi de ce, însă ți-este drag petecul de pământ pe care te-ai născut, oamenii cu care ți-ai petrecut nevinovații ani ai copilăriei par că-ți sunt frați de cruce și aruncat de soartă departe de ei și urcat poate sus pe scările vieții sociale, când îi întâlnești e o dulce mângâiere pentru tine. Drag îți este să revezi o rudenie pe care n-ai întâlnit-o demult. Asemeni parcă ești la tine acasă când te afli între oameni care vorbesc aceeași limbă cu tine, cu aceeași credință, se îmbracă în felul tău și au aceleași năcazuri, același dor și năzuințele lor pentru viitor sunt ca și ale tale. Din contră, între oamenii de altă limbă, cu altă credință, cu vederi altele de cum sunt ale tale și cu aspirațiuni altele — ești stângaci, nu te afli bine și de abia apuci să scapi din așa societate, ce parcă te omoară”.

Revenind însă la basmele culese și publicate de Grigore Sima trebuie spus că majoritatea lor sunt de bună calitate, atât ca factură tehnică, cât și ca limbă. Toate beneficiază de începuturi și finaluri frumoase, iar multe din ele sunt scrise în versuri sau, mai bine zis, folosesc pe alocuri fraza rimată. Iată, spre exemplu, începutul basmului *Busuioc și Măgheran*: „Era odată ca niciodată, că de n-ar fi fost nu s-ar mai povesti, pân'un purice ar plesni și eu nu m-aș zbate a minți, că nu-s de-o zi de două, ba nici chiar de nouă, ci-s de pe vremea pe când lupul cățel era pus la oi, de le mână dinapoi, era, cum zisei, un împărat, căruia i se și ședea!” Iar finalul: „Dup-aceasta mă băgai într-o oală spartă / Și vă spusei povestea toată; / De mi-ți scoate cu-vrun cui, / Poate ca să vă mai spui”./ Începutul de la basmul *A cui să fie fata cea frumoasă?* și el sub semnul poeziei: „Știu o poveste mândră și frumoasă, / S-ascultați și domnia voastră”, căci „Cine a-asculta, multe a-nvăța / Cine a dormi, bine s-a odihni”. Și finalul: „Și vă spusei povestea toată / De mi-ți scoate cu vr-un cui / Alta nu știu să vă spui”. Unele din aceste povești conțin versuri intercalate, multe dintre ele cunoscute din culegeri de literatură populară, precum: „Când m-ajunge dor de ducă, Mă duc la deal ca pe luncă; / Când m-ajunge dor de mers, / Mă duc la deal ca pe șes” (*Busuioc și Măgheran*); „De-ar fi mulți ca frunza-n fag, / Dacă nu-i care mi-i drag; / De-ar fi mulți cu frunza-n vie, / Dacă nu-i care-i drag mie!” (*A cui să fie fața cea frumoasă?*!).

O altă calitate a poveștilor lui Grigore Sima este valoarea lor artistică. Majoritatea lor dispun de o acțiune palpantă, cu scene puternice și convingătoare, cu un mers sinuos al acțiunii și numeroase răsturnări de

situații. Fraza este scurtă, elocventă, construită de foarte multe ori din zicători și proverbe, din întorsături meșteșugite de cuvinte, unde oralitatea e și ea la ea acasă. Fraza e ticsită cu astfel de întrebări și expresii. „Dar rogu-vă!”, „Ce zic?” „Dar știți una?” „Mă întorc iar și zic.” „Însă vorba cântecului: După nor vine senin, altcum nici că se poate, credeți-mă!”. Pe de altă parte, există numeroase formule ale povestitorului care vrea să controleze acțiunea sau să-și facă simțită din când în când prezența. Iată câteva: „Eu nu pot crede că ei înșiși v-ar putea lămuri această întrebare, d’apoi eu care-s numai iac-așa lasă-mă să te las, cumu-i vorba”; „Vorba ceea: în gură cu Dumnezeu și-n inimă cu dracu’. Lup îmbrăcat în piele de oaie, care-n față te netezește și-n dos le cioplește. Așa este! Pe acele vremi, când nici nu visai, numai că te pomeneai...”; „Aș vrea să văd omul care-ar zice că poate să mulțumească vreodată sufletul omenesc! El, sufletul, din ce are, din ce s-avântă tot mai sus și se pierde cu dorințele prin lumi necunoscute”; „Nu-i nevoie să vă spun – așa cred – că Mama – pădurii cea zbârcită, iar șa-ncercat norocul, căci de! vorba ceea „Năravul din fire, n-are leuire” și „Lupul își schimbă părul, dar năravul nu”; „Eu știu ce să mai zic și de lumea asta! Feciorii de-mpărat, frați de la un tată și de la o mamă și tot nu-și descopereau tainele lucrurilor pe care le cumpăraseră”; „Am mai văzut ospețe și eu ș-am ascultat și vornici cu guri durăitoare, căroră, cum e vorba, le umblă limba-n gură ca-mblăciu-n șură, așa ceva însă de când port capul între urechi!... Mi se tociseră tălpile la picioare de jocul cel mult. De la o bucată de vreme, văzând că mă omoară cu omenia, mă dau la umbra unui vraf de clătite cu brânză, că mi-i bucata și-ncep a face fălci pân’ nu mai pot. Mă pun apoi și-mi spăl gâtul c-o cofă de vin mai vechi de cum era moșul meu când și-a dat ortul popii. Ce se va fi mai întâmplat după aceea nu mai țin minte, pentru că obosit din cale-afară cum mă găseam, m-a furat un pui de somn din care când m-am deșteptat ospățul s-a fost spart și ei nici n-au băgat de seamă că picasem într-o oală spartă”.

Pe lângă astfel de intervenții și comentarii ale autorului care sparg fluența textului, mai oferind cititorului (sau ascultătorului) un moment de respiro, merită să-i stârnească și mai mult interesul pentru ce va urma, există și formule tipice pentru basm, care marchează fazele narațiunii și pe care Grigore Sima le folosește cu succes. Iată câteva: „După ce s-a dus el dus multă lume și împărăție ca Dumnezeu să ne ție, că-nainte este încă multă și frumoasă s-ascultați și dumneavoastră, de mi-ți asculta, multe veți învăța” (*Busuioc și Măgheran*); „Vă poate fi de-ajuns dacă voi spune întâmplarea cu Împăratul de Galben. Să fiți dar numai urechi, că așa dragă de poveste

nici n-a fost, nici nu mai este, și dacă veți asculta, multe veți învăța" (*Tei legănat*); „De aceea să ne întoarcem la firul din poveste, ca și care nu mai este, și cu drag se povestește. Aici suntem acasă" (*Orb împărat*); „Așa se duce el multă lume-mpărăție, ca Dumnezeu să ne ție, că înainte din poveste, mai frumoasă este" (*Orb împărat*). Desigur și formulele de încheiere sunt diverse și pline de inventivitate. Iată câteva: „De aceea ce s-a mai întâmplat nu vă pot spune dumneavoastră, însă dacă tocmai aveți poftă mergeți și-i întrebați că de nu vor fi murit trăiesc și azi" (*Orb împărat*); „M-am ținut de cuvânt dragii moșului și v-am spus o drăguță de poveste, cum n-a fost și nu mai este, că minciuni mai cu coarne n-a născocit om pământean" (*Vlad și Catrina*); „de aceea, cum o cumpăr așa o vând. Cine o știe mai bine spui-o, că nu-i stau în cale" (*Cum a îmbătrânit muierea pe dracul*); „Mă urcai pe-o șal și v-o spusei așa" (*Miia Ioan*); „De n-or fi murit și azi trăiesc" etc.

Creangă izbutește să obțină efecte speciale prin aglomerări și enumerări de substantive. Așa procedează pe alocuri și Grigore Sima, semn că formula era consacrată în narativitatea populară. Iată doar câteva exemple: „Sosiți la stână, bărbatul fiind aproape de seară și oile toate în staul, se ia printre ele. Voia el să știe cât sunt de grase; de aceea aci pune mâna pe săina, aci pe oacăra, pe breaza, bălțata, caciora, pintenoaga, cucuiata, ciula, șuta, bālana – până trecea batăr zece din miei din noatini, din miori, din oi, din berbeci"; „Stau gata: sicriul, pânza pe obraz, luminuța cea de la ieșirea suflului, cea de un stat de om, crucița și banul pentru vamă, prinoase, donițe de paos și toate" (*Povestea omului ce înțelegea limba dobitoacelor*); „Dacă nu tocmai tăieței, cocoradă ori clătite să fi gătit, batăr niște intinguş, brozbi, bătăcă, cir tot mănăcri ce-ntr-o clipită le dai gata! Ele nici lapte de bou n-au fier" (*Nebunii*).

Desigur că o problemă ridică și limba folosită de culegător. În dorința de a fi cât mai autentic, el a păstrat neschimbată rostirea populară și multe expresii cu tâlc de la țară, care dau un farmec deosebit poveștilor sale. Nenumărate zicători și proverbe pot fi întâlnite la tot pasul, ca și numeroase expresii autentice populare, precum: „Eu nu zic nici albă, nici neagră"; „a mâncat papară"; „mergea de-i scăpărau călcăiele"; „a-și lua tâlpășița"; „lan întins de orz ce-au fost prins frunte"; „El numai o țacă mi-a încurcat țele"; „Il tot tământa cu câte verzi-uscate"; „Nevoieșu naibii"; „o coroabă de babă"; „cioara pintenoaga"; „sămânță de vorbă"; „să mă iuşdesc de-a fitea"; „nici cărc"; „Lasă-l în focareț" etc. Poveștile sale sunt pline de arhaisme și de cuvinte dialectale, de regionalisme pitorești, care nu pot fi întâlnite decât în graiul moșilor sau al ardelenilor din zona Aiudului (Gârbova), de unde

provine autorul. Iată câteva: *coc* (colac), *chitinel* (incet), *pogan* (tare), *a custa* (a-l ține în viață), *hanț* (vrajbă), *potcă* (necaz), *mirăzenii* (minunății), *modru* (fel), *pupuieș* (grămezit), *țacă* (oleacă, puțin), *forfoi* (grozav), *paradie* (paradă), *fuiеș* (neastâmpărat), *galițe* (orătănii), *ciguri-miguri* (prostioare), *junіșan* (tânăr), *mangură* (un pic), *liucă* (leagăn atârnat de grindă), *să-l izdești* (să-l dărîmi), *a pitula* (a se ascunde), *a chihăiți* (a-l bate la cap), *jigărării* (jivine), etc.

Orice dicționar regional și-ar îmbogăți mult conținutul prin inventarierea cuvintelor regionale folosite de culegător, cuvinte care, notate în forma lor specifică (ex. pimniță = pivniță), a soponi (a săpuni), încătrău (încotro) etc., dau un farmec deosebit poveștilor sale.

Grigore Sima a scris și câteva povestiri în stil popular, dar ele sunt departe de valoarea creațiilor populare publicate de el. Una dintre ele *Negrea Păscălitorul*, e povestea unui mic șarlatan din satul său de origine, Gârbova, care „vindeca” și rezolva totul citind omului din Păscălie. E poveste scrisă cu vervă, în stilul lui Creangă, care pictase și el câteva fețe bisericești în culori acide. Mai amplă și mai bine lucrată e „novele din popor” *Frumoasa din Făgești*, care e scrisă după toate normele nuvelilor la modă în epocă, și ea ni se prezintă cu nimic mai prejos de acelea semnate de Iosif Vulcan, I.T.Mera sau Virgil Onițiu prozatorii recunoscuți ai Ardealului de la acea oră.

Scrisul lui Grigore Sima al lui Ion a intrat și atenția scriitorilor și criticilor mai importanți ai epocii. Astfel, Ioan Slavici ține să-l amintească în *Amintirile sale*, atunci când vorbește de creația populară a lui Eminescu, scriind: „Pe când alții, cum era Creangă, Ispirescu ori Grigore Sima al lui Ioan au scris în genul poporal, fiindcă ieșiți din mijlocul poporului rămăseseră țărani cu oarecare cultură și nu erau în stare să scrie altfel, Eminescu, care nu era ieșit din mijlocul poporului ținea să se potrivească întru toate cu poporul, pentru că numai așa putea să străbată și să rămîie”. La rândul său, criticul Ilarie Chendi se ocupă de opera lui Grigore Sima în lucrarea sa *Zece ani de mișcare literară în Transilvania*, punându-l alături de cei mai importanți folcloriști ai momentului, între care Ion Pop Reteganul, Ioan Berescu, Iona Koevary, I. Rodina, Laurențiu Ciorbea și alții, ceea ce dovedește că scriitorul din Munții Apuseni a cucerit inimile la destui cititori. Mai recent, el se bucură de o prezentare pe măsură în *Dicționarul folcloriștilor* al lui Iordan Datcu.

Mircea Popa

Notă asupra ediției

Intenția de a realiza o culegere din scrierile lui Grigore Sima a lui Ion a aparținut lui Romulus Felea. În viață fiind, încă de timpuriu a adunat o serie de lucrări ale acestuia risipite prin calendare și periodice, în special toate de *Medicină populară*, snoave și *Vorbele* din calendarul „*Amicul poporului*”, pe care le-a dactilografiat, după cum a realizat și o scurtă biografie a folcloristului Grigore Sima pe care a publicat-o în revista „*Limbă și literatură*” (vol. XIX, 1968). Materialul adunat s-a dovedit însă suficient pentru a realiza măcar unul dintre volumele proiectate. De aceea Ioan Felea a apelat la prof. Mircea Popa în vederea unei mai bune organizări și distribuții a textelor. Prof. Mircea Popa a oferit o radiografie completă a scrierilor din periodice și a celor apărute în volum ale lui Grigore Sima și a ordonat materialul pe compartimente: 1) proza, adică poveștile; 2) snoavele, respectiv *De-ale lui Păcală* și *Ardeleanul glumeț*; 3) poeziile lirice și epice și 4) varia (*Vorbe, Medicină populară, sfaturi, ghicitori*). În această ordine, ele urmează să fie redată publicului cititor.

Am socotit necesar să începem ediția restitativă a operei lui Gr. Sima cu poveștile, întrucât ele reprezintă sectorul cel mai valoros al culegerilor sale. Am procedat în consecință realizând mai întâi reproducerea textelor apărute în volume, apoi a celor rămase în periodice. În cadrul acestora din urmă am operat de asemenea o deschilinire, separând textele folclorice de năz-zisele nuvele (sau povestiri) cu caracter (sau în stil) popular scrise de Grigore Sima însuși. Din rândul acestora din urmă fac parte textele: *Negrea pascălierul, Frumoasa din Făgești, Paraziții* (publicată în „*Familia*” la rubrica „*Poeme în proză*”), *Artiștii* (copie de pe natură) ș.a. Transcrierea textelor s-a făcut potrivit normelor ortografice actuale; la fel a fost adaptată și punctuația.

Antologia de față este primul volum dintr-o serie pe care intenționăm să o realizăm în viitor. Ea adună multe din poveștile culese și publicate de autor de-a lungul vremii, povești dovedind calități artistice cu totul remarcabile, demne de a figura într-o antologie viitoare a basmului românesc. Poveștile scrise de el (unele cu mențiunea „Din popor”) le

adunăm nu atât pentru valoarea lor literară, cât pentru a ilustra aderența sa la curentul „realismului poporal” al „*Tribunei*”, căruia se integrează.

Mulțumim tuturor aceluia care au contribuit într-un fel sau altul la realizarea volumului de față.¹

Editorii

¹ (Ilustrația de pe copertă reprezintă o vedere din satul Cărpiniș cu biserica hramul „Sfânta Treime” în care a slujit ca preot Grigore Sima a lui Ion, între 1884--1907).

1. Teiu legănat¹

A fost ce-a fost, că de unde nu, cine ar mai povesti!

Pe vremurile acelea, când împărații ședeau la masă cu argații, – a fost un bărbat și o muiere.

Deși, nu tocmai lipiți pământului, ei erau totuși mai codași, – cum se zice.

Asta însă puțin ne privește, pentru că sărăcia și ea printre oameni trebuie să fie. Omul dacă e sănătos și în casă este pace și liniște, cu chiu, cu vai, ce-i drept, dar tot o duce el de pe o zi pe alta, cum poate.

E rău însă, și încă rău de tot, când un bărbat și o muiere, cununați după lege, petrec împreună o viață întreagă, și n-au copii.

Peste poate, ca să fie durere mai adâncă decât a moșneagului, ce azi mâine își leapădă potcoavele, vorba ceea, și el vede că a trăit de-a fitea. Să știe el că nu rămâne după sine nici o urmă, precum nu rămâne după rouă, ce nu se alege nimic la întâiile raze ale dimineții, după vulturul ce dă falnic târcoale prin aer, după corabia ce despică luciul mării, după câte și mai câte! Să vadă, că mult puținul ce a putut agonisi, Dumnezeu, drăguțul, știe cu cât necaz, cu câte alergături, – are să treacă la străini, care n-ar zice poate nici: „Doamne iartă-i păcatele!”. Să vadă, cum la alții copiii sunt ca spuza și bucuria părinților ce se ajută cu ei!

Să vadă toate acestea și să nu se mânănească, să nu simtă un fel de ură către viață, să nu-i pară rău de viața cheltuită, – nu se poate! O zic până de zece ori, dacă se cere!

Perechea de oameni, de care ne fu' vorba, încă erau de acei nemulțumiți. Și locul, unde ședea nu știu cum, dar' cobia tot a pustiului! Ei aveau adică o căscioară făcută drept în mijlocul unei păduri, pe unde rar dacă străbătea vre-un suflet de om. Ce mirare dar, că voia bună pierise cu totul din mijlocul lor! Săptămâni întregi nu schimbau trei vorbe unul cu altul.

Într-o zi bărbatul, cum erau în pădure după nescai uscături de foc, ce îi trăznește de odată prin minte?!

¹ Publicat în "Tribuna Sibiu" 3/15 ian. 1885, pag. 22-38.

Dacă Dumnezeu n-a aflat cu cale să-i de-a și lui copiii, o să-și facă el unul de lemn! Să aibă cel puțin un semn de om în casă. E destul și atâta, când mai mult nu se poate.

A tăiat dar un tei potrivit și cu încetul, cu încetul și-a făcut un fel de trunchi, ce aducea așa mai departe, cu copilul de țâță. Seara când s-a întors acasă, omul nostru, pe lângă sarcina de hăbăduri pentru foc, a mai adus și un băiat.

Copilul, deși, precum vă spusese, nu era altceva, decât o bucată de lemn fără pic de suflet, muierea omului aceuia era toată voie bună și soțul său văzând-o cum este s-a bucurat și el, ca și când ar fi descoperit o comoară.

Au făcut băiatului cămășuță nouă, din una mai ponosită a bătrânului, l-au înfășat și l-au culcat în liuică cu mare grijă, de nici fetițele cele zburdalnice nu fac mai altceva cu ale lor păpuși!

Câte vorbe s-au schimbat între cei doi soți în acea seară, de mult, poate chiar din tinerețe nu s-a mai întâmpilat. De cântători, nu mai cu ceva mai devreme, i-a putut fura somnul. Și de abia ațipiseră, când deodată îi vezi în tâlpi pe amândoi. Care de care răscolea prin tăciunii acoperiți de cu seară cu cenușă, ca să ție pe dimineață nițică jar de ațâțat focul. Bătrânul nimerește unul, ce cu două – trei suflări s-a ojăjit¹ cum se cade. Luminează liuica și văd, că ce-i! Văd și nu pot crede ochilor.

Copilul era viu și ca un trunchi coalea. Cu atâta putere țipa, de-ți lua auzul cum se cade. Baba îl alăptează și în chipul acesta îl mai agoaie.

Săptămâni de-a rândul bărbatul nu s-a mișcat mai mult de acasă. Abia din când în când, dacă mai ieșea, mai pentru vreascuri de foc, mai pentru o cofă de apă, să ducă și să aducă de la moară. Alte treburi rămăseseră baltă din ziua aceea. Iar baba tot cu băiatul în brațe cu zi cu noapte!

Și din tei fiind el, „Teiu-legănat” i-a rămas numele până în ziua de azi. El nu creștea, cum se crește, fără ca trestia de baltă, atât de iute. Cu toate astea nu s-a făcut o joardă numai, la care să-i poți tu număra coastele de gras ce rea, fără înalt, pieptos, grăsuț coalea, cum se șede mai bine, iar de fire era năzdrăvan.

Când a ajuns junișan, l-a apucat un dor de ducă, de care nici el nu-și putea da seamă, cum de-l făcea tot mai neastâmpărat. A trebuit să plece. Un voinic de pănura lui să-și trăiască viața într-un codru înfundat? – Peste poate!

¹ A ojăjit = a usca, a zvânta, a aprinde (Dicționarul limbii române, Tom II, lit. O, București, 1969, p. 1508.

Și-a pus toate la cale și luându-și rămas bun, a plecat cu inima măhnită, pentru că părinții săi plâneau sărmanii, cum rar s-a văzut. Nu știa cum să fie mai bine, să șadă ori să meargă! Și-a adus aminte, cum vremea tace și trece și cu ea trecem și noi și ne schimbăm, încât de abia ne mai cunoaștem, noi pe noi. Cine la tinerețe nu adună, nu-și face casa casă și masa masă, la bătrânețe se căiește, dar ce folos? că ziua de ieri nici când nu se mai întoarce?!

Trebuind să străbată mai întâi codrul cel uriaș ce-l înconjura, s-a luat drept pe marginea unei vâlcele, ca să iasă unde va ieși.

Merge cât merge și numai ce întâlnește un uriaș, cât e mai mare! Aceasta așa puteri avea în brânci, că strângea pietricele și bicașai și le tescuia cum avea poftă. Așa făcea: bolovani, stânci, munți, cu o vorbă cum li era voia și nevoia. Urându-se de treaba asta, o lua pe altă coardă. Muntele cel mai înalt, stânca cea mai grozavă și bolovanul cel mai vârtos, – la clipită și-l făcea făină. Ca mie de un cocoloș de brânză, – atâta îi păsa. Veți fi știind, că acesta era nenea Sfarmă-peatră, el și nimeni altul.

– „Dar ce-ți poartă cioarele oasele pe locurile acestea, că sunt Sfarmă – piatră, care teamă nu are de puiul de om de sub soare, fără numai de Teiu-legănat?!”

– Teiu-legănat răspunde: „Prea mă iei cu furca cea lungă, nene Sfarmă – piatră! Vorba aceea: „Mă iei cu pieptul, și-a pârâi pieptul; – mă iei cu de acelea, te-a ustura pielea!”

„Să vezi tu! Vorbești de lup și și-e în cale, că și eu tocmai Teiu-legănat sunt.”

Care pe care, că aceea e a voinicilor!

Se iau la trântă, că-i mai dreaptă, însă vai de copilul lui Sfarmă-peatră! S-a bucurat, că a dovedit el întâi pe Teiu-legănat, dar de începutul bun să nu te bucuri nici odată, că la toate urma alege.

Teiu-legănat, adus odată în foc, să te ferească toți sfinții, câți sunt în cer, să nu-i pici în brâncă! Cum ai lua o mânășă de cânepă de jos, așa-l apuca pe bietul Sfarmă-peatră și zup! cu el de pământ. De unde să-ți poată el sta pe picioare?! De cap ametit, trupul tot junghiuri, câteva coaste frânte, – gluma naibei. După ce s-a dezmeticit, s-au legat frați de cruce și au plecat la drum, așa mai la modru, că Sfarmă-peatră, câteva zile de abia se ducea.

Bodogănind, când una, când alta, nici nu știau, cum merg. Au făcut o bună postată, până când au dat de un alt uriaș.

Era însuși Strâmbă-lemne. Acesta, cât e draga de ziuă altceva nu făcea, fără hai în sus și hai în jos prin cel codru. Copacul drept 'mi'ți-l

îngujba, de nu mai era bun de nimic, pe cel strâmb îl îndrepta, de lumina, că e lumină și nu putea să-l taie.

Ei bine dragii moșului! Strâmbă-lemne a fost așa cum v-am spus, încât pentru puteri, pătimea însă de limbuție. Nu-i păsa lui de fața cu care grăia nimic, și gura-i umbra ca o pârăriță, cât cu treabă, cât fără treabă. Așa nu e bine, căci briciul prea ager se știrbă și gura bate spatele!

Dar să nu lungesc vorba, că noaptea e una, oamenii cu sutele și nu o ajung, — aflați dar, că mai a dracului bătaie n-a mâncat nici moș Săn-Petru, când a furat opincile, știți povestea, că aceea numai poveste e, făcută cine știe de ce păgân și vameș, care pizmuiește legea noastră românească, decât care mai frumoasă și mai sfântă, nici că a fost și nici că a fi, că nu se poate.

Când a văzut Strâmbă-lemne, că ce e, s-a rugat de iertare și legându-se după obicei toți trei frați de cruce, au purces împreună.

Codru era mare de tot și cu una, cu două, nu putea omul să iasă din el chiar năzdrăvan fiind. Pășind-o aceasta acum și Teiu-legănat cu soții săi de cruce, vrând a-și câștiga puteri noi, se înțeleg să facă un popas.

Unul să rămână într-un loc anumit și să gătească nescai fiertură mai cu seamă, că ea dă putere la om, iar cei doi să încerce nu cumva pot prinde vre-o sălbăticiune!

În ziua întâi a rămas Sfarmă-peatră.

Pe când bucatele erau mai bune de gustat, iată numai, că se ivesc, te miri de unde Statu-palmă-Barbă-cot ori Natliu-Cot cum le place unora a-1 numi.

Cine știe cum, cum nu, destul că pe bietul Sfarmă-peatră, cât ai trage cu o pucioasă pe perete, l-a legat ghem. Și-a pus apoi gura la cale, cum e zisa: „Mâncă măi! ca de la altul”, — iar cu ce a rămas din zămuri opărește pe acela pe spinare. Ca să nu fie nici o supărare, în urmă și în coadă, l-a mai îmbiat și cu câteva ghiolduri mai îndesate, poate de cheltuială. Cine știe! Apoi l-a dezlegat și s-a cam mai dus.

Sfarmă-peatră, deși bătut, precum v-am spus, — deși întreg trupul îi era tot vânăț și cuprins de junghiuri, ca el, — nu se spală nici cu vinars de drojdii, nici cu camfor și nici cu altceva, neștiind, ce-l așteaptă din partea acelora, de n-or fi toate gata, — se face, că nici capul nu-l doare și isprăvește, lungeste cu apă, sarează, pune oțet, piper și ce poate.

Mulțumiți n-au fost nici Teiu-legănat și nici Strâmbă-lemne cu păziturile (fierturile) din ziua aceea. Nu erau, mă rog, decât liurcă goală. Într-una se scăpase cu sarea, într-alta cu oțetul și toate erau ca de cute și

amnar. De petrecut, așa rele cum au fost, s-au petrecut, că ceia erau rupți de foame și duiioși de fiertură.

Sfarmă-peatră: că pungă, că teacă, că una, că alta, punea vina pe câte-n soare și lună, – că mâncările sunt de așa.

Întocmai ca Sfarmă-peatră a pățit-o și el.

Ziua a doua rămâne Strâmbă-lemne.

Iar mâncările încă mai rele cu ceva!

Măine voi rămâne eu, să mă încredințez, ce este, că voi pare-mi-se ați mâncat bătaia lui Sân-Petru și vi la nas să o dați pe față!

Statu-palmă-Barbă-cot, ce știa el, rogu-vă despre puterile lui Teiu-legănat?!

Acesta însă nu și-a pus mintea cu o stârpitură, de-al-de Statu-palmă-Barbă-cot, fără-mi țî-l umflă colea frumusei de barbă și făcând o crăpătură în copacul zdravăn ce-i sta la-ndelete, i-o pune acoloa, scoate scurea, crăpătura se vindecă și piticul Statu-palmă trebuia să stea mulcom.

Pe când au sosit și ceia, bucatele erau cum sunt mai bune, nici fierbinți, nici reci, iar de rândul gătitului, putea face foale și un împărat din ele.

Pe când aceștia mâncau, Statu-palmă îngrozit cum trebuia să fie, – țipa ca mușcat de șarpe. Le țiuiau urechile.

– „Da să mă luați și pe mine frate de cruce?! Că de multe ori vorba aceea: „Buturuga mică răstoarnă carul mare”.

Teiu-legănat încă ce știe el ce aduce ziua și noaptea?! Primesc rugarea lui Statu-palmă și se fac cu toți frații de cruce, – în butul lui – Sfarmă-peatră și Strâmbă-lemne, care nu puteau să aibă la inimă pe Statu-palmă, știți pentru ce.

Mult au colindat ei prin cea lume largă, făcând câte și mai câte năzdrăvanii de ale lor, că se pricepeau la așa ceva.

Toate să vi le înșir, peri albi v-ar ieși, dragii moșului!

Vă poate fi de ajuns, dacă voi spune întâmplarea cu împăratul-galben. Să fiți dar numai urechi, că așa dragă poveste nici n-a fost, nici nu mai este, – și dacă veți asculta, multe veți învăța.

Teiu-legănat și frații săi de cruce, ajungând și la împăratul-galben, aici eu mic cu mare de la împărat până la opincă, toți erau îmbrăcați în negru, toți amărâți, cum numai ei aveau cuvânt de a fi.

Ascultați de ce!

Un zmeu uriaș și puternic, cum sunt zmeii, a răpit și a dus cu sine pe tărâmul celălalt pe singura fată, ce-o avea împăratul-galben.

Jumătate din împărăție și mâna fetei să fie ale aceluia, ce o va aduce din țara zmeilor.

Pe cine nu-l strâng curelele, când e vorba să-și împlante securea într-un astfel de lemn?!

De aceea era mândrită toată lumea din împărăția lui Galben-împărat.

Teiu-legănat, nu se putea să nu încerce și asta una. Dar nu avea știință încotro să apuce ca să dea de împărăția zmeilor. Aici Statu-palmă-Barbă-cot a fost la locul său. El i-a dus la răsuflătoarea pământului, de unde, dacă se simțea cineva în puteri, ușor putea fi la tărâmul celălalt, unde e și țara zmeilor.

Și răsuflătoarea aceea, nu era piezișă, cum e bunăoară gârliciul¹ pivniții, și așa cu talpa nu puteai merge pe ea. Nu! ea era drept spre sămburele pământului îndreptată, cum e și fântâna.

Om în toată puterea cuvântului trebuia să fie acela, care se lăsa în jos!

Teiu-legănat n-a stat mult pe cugete, fără însemnând o mulțime de funii de cele lungi și groase ca mâna prin cot, – le-a legat capăt la capăt. A mai făcut apoi o cârjă, știți cârja, că ați văzut-o, când cu săparea fântânii celei noi de sub biserică. De cârjă leagă un capăt de funie, la celălalt prin o grapă, cum e obiceiul.

Că cine să se coboare pe tărâmul celălalt, era o întrebare nu tocmai de toate zilele, și oamenii noștri se cam codeau.

Sfarmă-piatră, el să se coboare.

„Cine leagă bine, dezleagă bine” – vorba ceea. Când funia s-a zgâlțâi, cei de afară să-l tragă în sus, că bine nu e.

Sfarmă-peatră nu s-a lăsat nici măcar până la jumătatea răsuflătorii, și a trebuit tras în sus. Lui i s-a pus în cap, atât de cumplit poate să mai fie pe acolo în jos. Nici n-au la ce să încerce și ceilalți, că tot la nimic au să rămână. Așa vorbea Sfarmă-peatră.

Ce văd ochii, crede inima, – zice Teiu-legănat.

Urmează Strâmbă-lemn. Cât Sfarmă-peatră, atâta și el, mai mult însă nimic.

Ce inimă de iepure mai e și în voi! – zice Teiu-legănat.

„Furcă și caier vă șade bine, dar nu să căutați lupte cu zmeii!”

Lui Sfarmă-peatră și Strâmbă-lemn, nu li-au venit tocmai bine, niște astfel de vorbe, dar vedeau și ei, că zău așa e.

¹ Gârliciul = intrarea în pivniță sau în beciu (Dicționarul limbii române, Tom II, Partea I (F-I), București, 1934, pag. 230)

Teiu-legănat s-a lăsat drept până pe tărâmul celălalt, iar ceilalți aveau să aștepte la răsufătoare, până le-a face semn, că pot să-l tragă.

Teiu-legănat nu se putea din destul minuna, de ce vedea cu ochii săi! Era ca în țara zmeilor.

A umblat câtva, până a nimerit la cetatea, unde era și locuința zmeului. Acea, zic și eu, că era cetate în toată puterea cuvântului. Veți înțelege, să fiți numai luători de seamă la cuvântul din poveste, ca și care nu mai este și eu drag se povestește.

Zmeul era dus de acasă spre a-și vedea de nevoile sale. La timp anumit venea de mâncă de amiază, apoi până de cu seară mai tot dus era. Fata cea de împărat trebuia să-l aștepte cu bucate alese și potrivite, ca să nu fie nici prea, prea, nici foarte, foarte. Și aceasta era cam greu de făcut.

Pe când s-a ivit Teiu-legănat în preajma cetății, fata l-a prins și cu ochii. Ea îndată cunoaște că e un pământean. Cum ar fi putut, ca să nu-i spună, că el e în cea mai mare primejdie?!

A ieșit dar, din cetate și întâlnindu-l, l-a rugat ca pe Dumnezeu, să părăsească acele locuri, că dinaintea zmeului, cu care peste trei zile are să se ounune, nu poate scăpa viu, nici în sânul pământului!

„Bate toaca la urechea surdui”, vorba aceea. Teiu-legănat spune, că tocmai cu zmeul dorește și el să dea față, de aceea nici un pas nu dă înapoi. Ea zice, că ținta venirii lui este să ducă fata îndărăt la părinții pământeni, care lacrimi de sânge varsă de dorul ei.

Ce a fi scris să fie, aceea va și fi, — zice fata în mintea sa, deci cheamă pe fecior înăuntru ca să se odihnească nițel și să îmbuce ceva, că i-ar prinde bine.

A văzut multe cetăți și Teiu-legănat, dar ca aceea a zmeului, de când porcă capul între urechi! De nu o descuia fata precum zmeul o învățase, o mie și o sută de ani, nu putea cineva să între. A zmeului era cetatea și odor deump de fată împărăteasă închisese el în ea, de aceea a și fost întocmită, cum singur zmeul știe și se pricepe a pune un lucru la cale.

Pe Teiu-legănat, după ce s-a săturat bine, l-a mai tăiat și o sete, pe care și-a astâmpărat-o cu niște vin, de care nu bea decât zmeul, că singur îl știe purta, atât era de tare. Când a crezut fata, că nu e mult până la venirea zmeului, a luat din cuier ulciorul verde, în care se găseau puteri, și le-a dat lui Teiu-legănat de le-a băut.

Avea, adică zmeul, un ulcioraș, care el de sine se umplea de puteri, tot noi. De câte ori pleca zmeul de acasă, totdeauna îl deșerta, și de câte ori se

întorcea, plin trebuia să-l afle. Ulciorașul era plin plinuț de puteri de ale zmeului, pe când l-a băut Teiu-legănat.

Odată, numai ce se face un vuiet grozav, încât până și cetatea s-a zguduit. La clipită se deschid porțile și ușile, lăsând să între buzduganul zmeului, care face câteva ocoale prin casă și se așează la locul său în cui.

Fata spune, că zmeul e ca aici. Buzduganul era trimis cale de trei poște, ca să dea de știre fetei de împărat, ca să-l aștepte.

Teiu-legănat apucă buzduganul de mână și-l repede înapoi cu atâta putere, încât numai șuierul i se auzea, când a trecut peste capul zmeului, de văzut însă, de loc. Nu pot ști, dacă s-a oprit până azi, ori doară tot aleargă încă. Zmeul a priceput, că este ce este la casa sa și grăbea din pas. I-a picurat sânge din nara stângă, ceea ce nenorocire vestește. Aceasta o știa zmeul, dar el încă nu punea mult temeii pe credințele moștenite de la bătrâni. Și nu e bine să fie omul așa.

Când colea, dă de Teiu-legănat, care până și puterile din ulciorașul verde, încă i le sleise.

La trântă se iau, că aceea e mai dreaptă din toate luptele. Zmeul fierbea de mânie, dar să dovedească pe Teiu-legănat, nu putea fi vorbă. Teiu-legănat numai se cumpenea din picioare și se ținea bine de zmeu. Mai mult nu făcea. Dar numai așa era bine, altcum nu.

Fata de împărat îi privea cu inima frântă cumva, că nu putea să știe ce va fi, și ce n-a fi.

Face zmeul, ce face și numai ce-mi trânteste odată pe nenea Teiu-legănat, așa de-a împlântatul, încât până în brâu l-a îmfundat în pământ. Teiu-legănat nu-și pierde cumpătul, dar văzând, că zmeul de abia găfâie de obosit ce este, - își adună toate puterile și așa îl trânteste de pământ, de creștetul de-abia se mai vedea!

Scoate paloșul și-i ia capul, cât zici.

Așa a fost lupta lui Teiu-legănat cu zmeul. Cine nu crede, meargă să-l întrebe.

După aceea, el și fata au suflcat bucatele bune de gătit pentru zmeu, au mai băut câteva cofe de vin, de care numai în țara zmeilor se află.

„Nu e pentru cine se gătește, ci pentru cine se nimerește” - vorba scurtă, vorbă dreaptă.

S-au luat apoi fata și Teiu-legănat către răsufllătoarea pământului.

Mai întâi a fost ieșită fata. Așa a fost să fie și n-a fost tocmai bine așa. Veți vedea dumneavoastră.

De altcum Teiu-legănat, i-a bătut destul capul, că, de cumva frații săi de cruce vor încerca să-i pună capul, ea să arunce pe răsufătoare ce îi va fi la îndemână, ca el să știe, de ce are să se țină.

Cum au tras aceia afară o drăguță de fată, cum n-a mai fost alta fără a împăratului-de-galben, — stăi! și-au zis. Acum suntem la largul nostru! Teiu-legănat și până acum ne-a purtat de nas, cum a vrut el, ce va fi după asta, putem ști. Dar noi să-i facem facerea. Ne este frate de cruce, e drept, dar ce mai drăguță de fată!! Ruptă din soare! Apoi vorba ceea: „Frate, ne-frate, brânza-i pe bani” și: „Fiecare trage puza pe turta sa.”

Fata, când auzi acestea, cu voie, fără voie, singură ea știa, lăsă o achiuță pe răsufătoare, care nu s-a oprit, fără pe tărâmul celălalt.

Teiu-legănat văzând, că ce este, are atâta minte în cap, ca în locul său să pună un bolovan, cât e mai mare. Apoi s-a tras la o parte.

Trag aceia bolovanul, până unde îl trag și iar îi dau drumul. S-a oufundat într-atâta prin pământul tărâmului celuilalt, de nici până azi nu l-a mai scos pui de om la vedere.

Praf și cenușă se alegea de Teiu-legănat!

Apoi să mai crezi la prieten?! — Ba nici la cămașa ce o porți, căci și aceea e cu dosul către tine!

Teiu-legănat se ia la pribegite prin țara zmeilor. Nu mai știa nici el, ce se va alege de capul lui.

Dând ocoale precum îl trăgea fierea, stă locului înaintea unui copac, ca și care n-a mai văzut nici odată. Nu vorbesc minciună, când zic, că vârful nici că i se vedea.

Cum se holba el acoloa, numai ce aude un vers¹ jălan, cum numai o inimă mâncată de rele poate să tărăgăneze.

Teiu-legănat nu se mai putea sătura de auzul cântecului aceluia. S-a urcat pe copac în sus, că de acolo venea versul.

Când coala un cuib de pajură și în el un biet pui întristat. O zi două, și putea să sfășie și el cu zborul său repede marea de aer și lumină.

Puiul cel de pajură spune lacrimând, că nu departe undeva este un balaur cu douăsprezece capete, care, nu se știe ceasul, când are să-l mănânce. De un șir de ani acum mumă-sa n-a putut crește un singur urmaș. Are să piară neamul pajurelor, așa se vede. Balaurul așteaptă până când puiul pajurei e mare, și ea tot numai câte unul făcea, apoi se cumpenește de o face, fără de el.

¹ Cuvânt din popor

Teiu-legănat se socotește, ca să facă el un bine și pajurei aceleia?!

Omul de inimă, iubește fapta bună, fiindcă prin ea face o plăcere și folos celui pentru care o săvârșește. Apoi când vezi pe nescine că se bucură și-ți mulțumește pentru cele făcute, te bucuri și cauți prilej de a face bine tot într-una. Aceasta e singura ta fericire. Așa este omul de inimă. El face bine, fără a lua în seamă că de multe ori: „Fă bine și așteaptă rău!” „Dreptatea umblă cu capul spart” și: „Tu nu-l lași să moară, el nu te lasă ca să trăiești!”

Teiu-legănat sta tot gata, ca să poată privi în față pe cinstitul acela de balaur cu douăsprezece capete. N-a trebuit să aștepte mult!

Teiu-legănat, ce e drept, cu mare trudă, dar, în urmă tot a culcat pe balaur la pământ, tăindu-i unul câte unul toate capetele. Pe fiecare rană trebuia să pună jăratic, ca nu care cumva să crească alte capete, încă mai multe, precum e obiceiul la balauri. Un cap de mai era, nu era bine, pot zice. Că și Teiu-legănat era learcă de apă din pricina sudorilor celor multe.

A odihnit oleacă și s-a urcat din nou la puiul cel de pajură.

Acesta nu mai știa ce să se facă de voie bună! De abia apuca să vină și jumă-sa, pajura cea bătrână, să se bucure și ea. O dorea aceasta și nu o dorea. Avea teamă, nu cumva jumă-sa să facă o nefăcută. Bucuria prea mare și venită oare-cum pe neașteptate, întocmai ca și necazul greu, — scot pe om din tâțâni sucindu-i mințile. Ba se trezește făcând aceea, ce nici că i-a trăsnet vreodată prin cap, ca să o facă.

De aici temerea puiului de pajură.

Pe când a sosit pajura, Teiu-legănat era ascuns sub aripa puiului. Pajura a rămas uimită, că se aștepta la cuib deșert și în loc, vede balaurul tăiat bucățele. Nu mai încăpea în piele de voioasă ce era.

Îi venise amiros de om pământean.

A trebuit dar, ca puiul să spună că cine li-a făcut acel bine, „că eu doresc a-l răsplăti după cuviință” — zicea pajura.

Teiu-legănat a fost înghițit, cum soarbe cineva o lingură de apă. De necrezut, dar a fost așa, precum vă spusei.

Din clipita aceea puiul de pajură n-a mai avut pic de voie bună. Se topea văzând cu ochii.

Pajura cea bătrână a văzut, că nu e bine. Face ce face și scoate din nou pe Teiu-legănat, încă mai tânăr și mai frumos, de cum a fost.

— „Ce bine să-ți fac? cu ce să-ți răsplătesc eu fapta ta cea bună?” — întreabă ea pe Teiu-legănat.

— „Să mă duci pe pământul nostru, — răspunde acesta, că dorul de casă mă muncește, de numai eu știu.”

- „Mare lucru, și cel mai anevoie de împlinit, mi-ai cerut fătul meu! Tu vei face, legăzuindu-te, că tot sătulă mă vei ține, până voi ieși din suflătoare. Fă seamă de nouăzeci și nouă boi, nouăzeci și nouă cuptoare de pâine și tot atâtea buți de vin. Un pic de lipsește din ce am zis, ajungem nimic! La întoarcere mi-este destul o mâncare bună, că e mai ușor. Atâta am avut de a-ți zice și mai mult nu!” – sfârșește pajura.

Teiu-legănat se ia către cetatea zmeului, pe care îl omorâse.

Aici se găseau de toate acelea. Nu i-a fost dar greu a lua cireada de boi și apoi, a duce carele trebuitoare de vin și pâine.

Toate le-a încărcat pe pajură, și-a luat ziua bună de la pui, s-a urcat sus pe el, – apoi haida!

Pajura, cât simțea, că îi scad puterile, își întorcea gura căscată către Teiu-legănat, iar acesta îi arunca de toate: câte un cuptor de pâine, un bou și o bute de vin.

Când puțin mai lipsea până deasupra, pajura nu mai putea, iar Teiu-legănat, nu avea, ce să-i mai dea.

Era trist, de tot trist așa ceva, dar era în tocmai precum v-am spus.

Tei legănat iute scoate cuțitul din teaca, pe care o avea în șerpar, și scoate un șoșonete bun din pulpa piciorului stâng și-l aruncă în gura pajurei, care cu o străfărire a și fost afară.

Se zice, că de atunci avem noi piciorul stâng tot mai fără vlagă. Să fie drept, nu știu nici eu.

- „Ce fel de carne a fost, pe care mi-ai dat-o în urmă?” întrebă pajura. Teiu-legănat își arată piciorul plin de sânge.

- „Te-am scos acum, și îmi vine greu să te nedreptățesc, de știam însă, că dulce e carnea de om, te mâncam, și pace”.

Teiu-legănat a mai câștigat pe seama pajurei un cuptor de pâine, un bou și o bute de vin. Așa le-a fost înțelesul.

S-au despărțit apoi, pentru a nu se mai vedea până în ziua de azi.

Aici să lăsăm firul vorbei.

Vreau să vă spun isprăvile lui Sfarmă-peatră și Strâmbă-lemne. Tată-palmă-Barbă-cot îmbătrânise acum și nu-și mai spărgea capul cu treburile nimănui.

Eu știind acum, ce s-a ales de Teiu-legănat, au silit fata să spună, că ei nu adus-o de pe tărâmul celălalt, și nu altul.

Fata fricoasă, ca toată ființa muierească, a spus așa către tatăl său; ce să facă?

Dumnezeu însă, înaintea căruia nici cele mai mici cugete nu sunt tănuite, ei scoate – adevărul și dreptatea la lumină. Toată iscusința omenească e un fleac, pe lângă ce poate Dumnezeu.

El numai o țacă 'mi-a încurcat itele lui Sfarmă-peatră și Strâmbă-lemne, și a fost destul.

Bine, că împăratul dorea să facă ospățul cât mai în grabă, – bine, că aceia încă numai asta o așteptau și fata cu voie trebuia să se plece, – dar care să se însoare cu ea, că atât Sfarmă-peatră, cât și Strâmbă-lemne se îmbulzeau?!

Nu mai pomenesc de Statu-palmă-Barbă-cot, pentru că să vedeți, dumneavoastră, dragii moșului, că așa ceva e peste poate. Atunci vorba cântecului:

„Un uliu și cu-o potârnică,

„Un strigoiu cu-o zină mică; –

„Un grăunte și-un tăciune,

„Un blăstăm și-o rugăciune.”

Aceasta dar-odată cu capul, nu se putea!

Împăratul, nu știa singur ce să facă?!

Soartea, ea să arete, cui îi priesce norocul!

Se găta oamenii noștri de un ospăț ca acela, de și azi se mai povestește. Împărații puternici, crai și boieri plini de cinste, erau acum adunați la curțile împăratului – de – Galben și așteptau tragerea sorților și începerea ospățului. Cu deosebire partea muierescă era tare neastâmpărată. Sta ca pe jar.

Să vă mai spun una, apoi să mergem mai departe!

Fata împăratului-de-galben lățise vorba, că inelul ei cel cu adiamanturi e la flăcăul, care a scos-o din țara zmeilor, în semn de încredințare. Și ea știa să arate alt inel, pe care zicea, că l-a primit în schimb de la el. Nici Sfarmă-peatră, nici Strâmbă-lemne, nu puteau să arate nimic, îndrugând vorbe potrivite, ca să îmbete lumea cu apă rece. Împrejurarea asta a dat multă sămânță de vorbă, și lumea nu știa, ce să creadă.

Altă nedumerire!

Lume multă era adunată în curtea împărătească, loc menit pentru tragerea sorții și așteptau numai ieșirea fețelor împărătești.

Printre mulțime, așa mai la o parte, se putea vedea un flăcău zdravăn, care deși îmbrăcat mai de rând, avea mai multă zărează¹, decât toți feciorii

¹ Zărează = înfățișare impunătoare

de crai și de împărați! Nu s-a mai văzut așa un flăcău bine făcut și frumos
cu seamă. Iar în degetul mâinii drepte avea un inel frumos de aur
împodobit de adiamanturi și pietre scumpe, ce sclipeau ca niște luceferi.
Acestea dau de gol pe Teiu-legănat, că tocmai el era flăcăul cel voinic.

Când au ieșit afara fețele cele împărătești cu Sfarmă-peatră și
Strâmbă-lemne, - fata împăratului cât ce-l prinde cu ochii pe Teiu-legănat,
îi cunoaște și descoperă tatâne-său toată șiretenia acelora. Teiu-legănat
împune și el, că ce e.

Nici pereche mai potrivită, ca Teiu-legănat cu fata împăratului-
de-galben! Se potriveau, vorba cântecului:

„Și la ochi și la sprâncene,
„Ca doi porumbei la pene;
„Și la ochi și la uitat,
„Ca doi porumbi la zburat.”

Sfarmă-peatră și Strâmbă-lemne cu inimile cât purecele, tremurau
de ei ca frunza în plop. Își temeau cojoacele. Teiu-legănat văzând
rușinea cea mare, ce li-a venit pe cap, i-a lăsat focului, împăratul însă nu i-a
mai suferit nici un pic și i-a scos afară.

Așa pățește omul ce poartă traista cu minciunile și e mai bine așa să o
pățească; doi bani în trei pungă, nu se poate.

La ospățul acela Stat-palmă a avut voie să-și petreacă, fiindcă el a fost
descoperitorul răsufliătoarei pământului.

A ținut tărăboiul săptămâni încheiate, că a avut din ce.

Teiu-legănat și-a adus și părinții lângă sine, și a domnit în pace și
mai multă vreme. Dreptatea și bunătatea lui a rămas de poveste. De nu
vor fi murit, trăiesc și azi.

Gr. Sima al lui Ion

2. Vlad și Catrina ¹

A fost odată un om cu numele Vlad, care s-a însurat rău, rău de tot, încât mai altcum nici că se poate.

Muirea îi era într-o ureche, zăludă și leneșă, de făcea umbră pământului.

Și în casă, și afară, toate el, bărbatul, trebuia să le pună la cale, căci Catrina – acesta era numele muierii – nu se pricepea la chiar nimic.

O bucată de vreme tot așa au mers treburile, dar ca să țină mult, nu era cu puțință. Din zi în zi Vlad se vedea scăpătând.

El, când a crezut, că i-a bătut capul destul, și poate să-i încredințeze, de nu alta, lucrurile mai mărunte, – se pune iar pe muncă, după cum și trebuia să facă negreșit, căci vorba ceea: „Cine șade coada-i cade, cine mișcă tot mai pișcă.”

Avea însă un fel de nedumerire în inima sa. Știa bine, cât plătește mult-lăudata și iscusita lui Catrină și teamă îi era, nu care cumva să facă o pozna, din care să se cunoască pe viață. Vorba aceea: „Un nebun aruncă o piatră în fântână, și zece înțelepți n-o pot scoate.”

N-a putut dar să nu-i zică:

– „Măi muierie! Eu de mâine dimineață merg la lucru, pentru că, să mă înțelegi tu, așa nu poate merge mai mult, deoarece ajungem azi mâine la sapă de lemn. Tu să chivernisești casa, cum mai văzut pe mine făcând, de când te am junghi în coaste. Lasă-ți firea și năravul, că de unde nu, bine n-are să fie de noi doi! Pe când vin seara de la câmp, gătește-mi ceva legumă, adu-mi și nițel vin din pivniță, că Doamne mult îi mai cade bine la inimă omului trudit, un pahar bun de băutură! În pod este încă puțină carne de porc, să-mi frigi de seară, cât cugeți, că ne-ar fi de ajuns.”

– „M-ai înțeles Catrină? Ori să-ți mai spun odată?”

– „Te-am înțeles bărbate! Voi face întocmai!”

Dimineața următoare Vlad, îndată ce aude rândunica ciripind din cuibul ei de sub streșină, – se scormonește din culcuș, ia traista cu merinde,

¹ Publicat în „Tribuna” Sibiu, nr. 202 5/17 septembrie, 1885, pag. 806-818.

patită de cu seară, o agață în toporișca coasei, și spunând din nou Catrinei, ea are să facă peste zi, — se ia la drum.

Vlad de-abia va fi ieșit din sat și Catrina lui cea harnică se și apucă să-i gătească de cină.

Aduce din pod un picior de porc și trăgându-l în frigare, dă a-l pârjoli pe jărat.

Hoțul de câine, tras de mirosul plăcut al cărnii dogorâte de căldură, se dă pe lângă Catrina, tot mereu fâțâind din coadă.

„Aha! te pricep. Vrei să-mi ajuți. Grijește dar să nu se ardă, că eu merg după vin în pivniță”.

Câinele, neștiind la omenie, cum vede pe ceea dusă, înhață carnea de pe foc, cu frigare cu tot și o ia tălpășica.

Catrina tocmai scosese dopul de la butea cu vin și ținea o cofă să-l aprijinească.

Cum vede câinele cu carnea în gură, uită de vin și o ia după el.

Dar degeaba, că bucata i se părea câinelui de minune și nu vrea s-o lase odată cu capul. Fugea și Catrina, dar fugea câinele de mânca pământul.

De la o vreme văzând, că și așa tot nu-l poate ajunge, o ia înapoi cu gândul să pună altă carne la foc.

Până când aleargă ea după câine, vinul curge din bute până într-un topor, încât toate ciuvaiele din pivniță înotau, ca pe vremea lui Noe.

Catrină! ce-i de făcut să nu cunoască bărbatul?!

Scoate vinul cu o troacă de sponit și-l dă pe vale, apoi ia sacul cu făină și presară toată pivnița, ca să se usuce.

Bucuria Catrinei, când vede pivnița așa frumos sulimenită!

Vine seara, vine și Vlad obosit, ca omul muncitor. Era flămând ca un lup.

De mâncare ca în palmă!

„Măi Catrino? Cum de n-ai făcut ceva de cină?”

Catrina sucește în dreapta, sucește în stânga, dar nu poate spune o minciună destul de potrivită, ca Vlad să o creadă.

Acesta ia o ulcică, merge în pivnița să-și aducă nițel vin să-l soarbă cu făină. Vin de loc.

Acum Catrina a trebuit să se spovedească ca la un popă, alt mod nu era.

Într-atâta se mânia Vlad, de să te fi apropiat de el cu o pucioasă aprinsă, mai că-ți lua foc! Pe-aici, pe-aici să-i facă el Catrinei un topor. Dar ea se jura, că altă-dată va face cât numai se poate de bine, și Vlad se

înmoaie. Și-a pus însă în minte, că de azi înainte, până într-un fir de păr să-și numească ce are să isprăvească.

Vlad înainte de însurătoare, ca om străduitor știa cât de anevoie se câștigă banul și cât de ușor se cheltuiește. Ba mai știa și aceea, că nu va fi întotdeauna tare și mare, ci vor veni vremi de grea nevoie, când de va avea ceva pus la o parte va mânca, de nu, își va pune pofta în cui. Vorba aceea: „Cine nu adună la tinerețe, se căiește la bătrânețe”.

Tocmai de aceea, când căpăta paraua, o lega cu o sută de noduri, ca nu cumva să se rostogolească, fiind rotundă. Așa și-a însemnat el, vorba aceea: „Bani albi pentru zile negre” anume niște gălbenăși, pe care îi ținea tănuțiți pe fundul unei lăzi.

Acum bine vedea el, că muierea are să-l aducă la sapă de lemn. Banii în ladă mai mult nu putea să-i lase, că prea îi erau Catrinei la îndemână.

— „Măi muiere! Uite! Ori cum să fii, ești soția mea după lege. Să fac ceva fără știrea ta, nu mi-se cade, că așa e porunca dumnezeiască. Eu am niște gălbenăși din vremurile bune și fericite pentru mine. Vreau să-i punem la un loc mai ferit, că de boarea ta ziua în amiaza mare poate cineva să ne facă fără ei. M-am cugetat eu mult și loc mai bun n-am aflat, ca sub ieslea vitelor, unde n-ai nici o umblare. Așadar tu la nimeni nu ai să te încerci a-i spune, că noi avem galbeni și nici că unde i-am pitulat. Ai zis, că spunându-ți înainte, te vei ține de cuvintele mele, ca orbul de gard. Să te și ții, căci altcum, ori îți sting lumina ca la un pui de vrabie, ori te duc unde a dus mutul iapa, Țiganul cârlanul, — și acolo te las să te prăpădești!”

— M-ai înțeles Catrină?!

— „Înțeles bărbate! Nici că voi face altfel, fără cum ziseși”

Vlad ascunde banii, precum le-a fost vorba și se duce la lucru.

Așa pe la prânzul cel mare iată, că vin niște olari prin sat, care se abăteau pe la fiecare casă, lăudându-și marfa, ca toți neguțătorii.

Ajungând și la Catrina o întreabă, de are voie să cumpere nescai oale, blide, cratițe, făcute ca în strună și arse bine de cântă ca clopotul.

Voi face mare bucurie bărbatului și m-a îndrăgi grozav, dacă fără de știrea lui voi lua niște ciuvaie noi în casă, — cugetă Catrina.

— „Bine oameni de omenie, dar eu n-am bani! Nu ați putea primi niște gălbenăși în loc de bani, că a pus Vlad, bărbatul meu, care e dus la lucru, o oală de ei sub ieslea vitelor?!”

Olarilor li se deschid ochii și văd ce fel de Tronc-Marico este Catrina, — răspund deci cu fețele smolite:

– „Apoi de! Tot omul știe, că unde îl strânge opinca. Vom primi, ce să ne facem?!”

Olarii se duc și iau galbenii lasă calabalăcul Catrinei, până la cel din urmă cratiț șchiop, își ascut picioarele și du-te!

Pasă-mi-te! n-aveau poftă să dea față cu Vlad.

Acesta înainte de a se însura, a cumpărat și pus la cale tot ce se cere de un om cu casă și masă, pot zice, că până la cel din urmă capăt de ață.

Pentru vasele Catrinei nu mai era nici un pic de loc.

Dar ea nu se uita, că vasele sunt ca și noi și puse toate la locul lor, care în cuiere, care pe capătul lăviții, pe cuptor și unde era mai potrivit pentru ele.

Nu!

Ea le adună pe toate grămadă în mijlocul casei și în locul lor începe a țira de cele cumpărate de dânsa. Ba și din acestea, care nu se potrivea tocmai după pofta inimii sale, îl arunca pe grămadă, ca pe un lucru nețrebnic.

În urmă pe cele din dricul casei le puse în șurț și le aruncă pe gunoi, că de atâta le judeca bune.

Din întâmplare în ziua aceea, Vlad mântuie lucrul pe când soarele dă a călăpăta și vine acasă șuierând printre dinți un cântec de bucurie, ca omul ce a făcut capăt la un lucru, ce de mult îi tot sta în spate. El nici nu băga de seamă că i se bate ochiul stâng, ceea ce vestește pagubă.

Când colea vede isprăvile din ziua aceea ale Catrinei.

– „Muiere! Ce ai făcut? Ai spart vasele toate...”

– „Taci bărbate, căci azi am fost cât se poate de cuminte! Am cumpărat un car întreg de vase, fără nici un ban. Așa-i că am lucrat cu cap. Și tu încă mă huduiеști, sărmana de mine!”

– „A bună seamă mi-ai prăpădit bucatele din coș, ori ce mai știi eu! Spune-mi dar pe ce le-ai cumpărat?!” – zise Vlad.

– „Știi gălbenășii ceia, care și așa nu erau de nici o treabă!”

– „M-ai calicit, ardă-te focul și te stângă vântul! Da! Acum pot să iau desagii în spate!” „N-aibă parte de împărăția cerului, cine mi-te puse după cap!”

– „Dar încotro au apucat mișeii aceia de olari?!”

– „Da pe acolo către pădurea de la fântâna corbului”.

– „Pune unt, caș și pâine la straiță și hai după ei!”

Dă-i pași băiete, că e vorba de gălbenășii!

Se-nțelege, că Vlad era mai aprig de picior, drept aceea și era cu o împușcătură înaintea Catrinei, care ducea și merindea.

La suișul unui deal, trec pe lângă un car încărcat cu grea povară. Boii de-abia îl puteau duce, iar roatele se cufundau de o palmă prin pământ. Catrinii îi era milă de deal. Ce dureri amarnice trebuie să simtă el, când îl taie roatele carului așa de cumplit! Așa se cugeta Catrina și începe a unge roatele cu untul din straiță. Lucru mai înțelept nici că se poate cugeta!

Catrina cum se tot pleca și iar se ridica, un cășuț rotund ca un glonț - așa erau toți - cade din straiță și hai de-a-n băta-boul până drept în vale.

- „Crezi c-am mâncat ceapa ciorii să vin după tine? Vei veni tu și singur!”

Cașul nici nu vrea să știe de vorbele ei.

- „Mergi tu și-l cheamă!” - zice către al doilea caș, căruia îi dă drumul ea însăși.

Dar cașii tot se prindeau în câni cu mult iscusita și de minuni făcătoarea Catrină. Trimite pe al treilea, al patrulea, al cincilea caș, dar ei ba să se dea după păr. Nu voiau și pace!

Așteaptă ea cât așteaptă, văzând însă că ei nici nu se mișcă, merge mai departe cugetând în sine, că vor veni ei și singuri.

Vlad o aștepta culcat pe pajiștea verde din marginea drumului.

- „Scoate muiere merindea, că mă doare la inimă, de nu te văd făr'ca pe o nălucă”.

- „Dar untul? Dar cașii? Cum? Numai pâine uscată ca ferul?”

- „Cu untul am uns roatele carului ca să nu mai taie dealul, iar cașii trebuie să vină de loc, că a fugit unul mai sprinten în vale, poate să bea apă, și am trimis pe ceilalți după el!”

- „Bine mă cumpenești Catrină, n-am ce zice. Dacă n-aș avea suflet, pentru care am să dau seamă înaintea lui Dumnezeu, să știi că aici în locul unde te afli și-aș face cruce. Cred însă că vorba aceea: „Năcazul e de la dracul” și nu vreau odată cu capul să mă stric cu Dumnezeu, care bun cum este, mă va scoate la liman”.

N-au ce face! Își omoară foamea cu pâine uscată.

- „Ei muiere! Uitasem! Ai închis tu ușa, când ai pornit de acasă?”

- „Asta, bărbate, nu mi-ai spus să o fac și n-am făcut-o!”

- „Ți-o spun acum. Mergi acasă. Pune ceva merinde în straiță și când ieși, trage ușa după tine. Când voi gândi că ai sosit acasă, să și fii venită îndărăt! Aci mă afli!”

- „M-ai înțeles?!”

- „Înțeles, bărbate!”

Vlad ar fi dorit să poată ațipi câtuși de cât, până vine Catrina, dar miazănoaptea, trăsnițul de năcaz, nu-i da pace.

Sta culcat pe spate cu mâinile sub cap și urmărea câte un petec de nor, se alerga nebunatic pe bolta întinsă a cerului, până când învins de razele vii ale unui soare fierbinte din luna lui Cuptor, se pierdea fără urmă, ca și vânturile lui de odinioară, când lumea i se părea un cuib de tainice mulțumiri, rău sfârșit. Atunci nu putea crede, că el Vlad cel străduitor, îndată ce va depăși pragul gingaș al însurii, va nimeri numai spini și pământ în calea hoților sale. Dar ce să-i faci?! Omul își pune de gând, dar Dumnezeu lucră cum are voie.

Catrina, sosind acasă, ca merinde ia niște prune uscate ce le-a aflat într-o coșniță și un ulcior mare cu oțet. Prunele vor fi bune de mâncat, iar oțetul de băut, - cugeta ea în sine. Când să închidă ușa, îi vin în minte cuvintele lui Vlad, s-o tragă după sine.

Așa și face.

la ușa în spinare și la drum!

De bună seamă, dacă ușa e la noi, nimeni nu poate să intre în casă, că ea nu poate deschide! Așa fel era judecata Catrinei.

Ajunge la Vlad.

- „Ce ai făcut muiere, pentru Dumnezeu?! Ai lăsat casa de jaf, sărman în zilele mele, că mult mi-le mai amărăști cu năzdrăveniile tale!” Trebuia să închizi ușa, dar nu s-o iei în spinare, cum te văd că ai făcut. „Trage ușa după tine!” Când sunt la mijloc oameni în toată firea, nu însemnează aceea, să iei ușa în cârcă. În sfârșit dacă au adus-o, tu s-o duci mai departe!”

Dar ușa era făcută ca din lemnul omului, apoi și straița plină cu poame și ulciorul cu oțet, încă e ceva. Vlad nu vrea să știe nimic de ele. A le duce pe toate deodată, așa neîndemânatic cum sunt, e lucru, nu glumă!

Dar Catrina cea cuminte afla ea căi și mijloace pentru a nu le duce pe toate deodată. „Straița și ulciorul nu le duc!” zice ea. „Ducă-le ușa!”

Zicând acestea, agată straița și ulciorul de zăvorul ușii, o ia în spate și merge înapoi ca Neamțul din poveste.

Sosesc într-o pădure, unde credea Vlad că s-au pitulat hoții de olari. Umbra încoace și încolo dar nu pot să dea de ei.

Se face noapte și chip de reîntors nu era. Aleg un arbore crăpoeat, se urcă în el, ca să nu fie bănuți de niscăi dihăanii obraznice. Catrina era tot cu ușa în spinare.

Colea pe la cina bună iată că vin niște drumeți, aducând și câte un braț de uscături. Ațâță foc drept sub arborele în care era. Vlad și Catrina fac ocol în jurul lor și hai să numere banii lui Vlad și să-i împartă.

Lui Vlad nu-i era la îndemână să se coboare la ei, că erau mulți și apoi în dricul nopții și în codrul părăsit, dacă n-are cineva moară în cap, să nu-și facă.

El totodată șoptește Catrinei la ureche să-și țină mâncătoarea, căci altfel o îmbutușa jos, și tăcea ca pământul.

Dar așa, mă puteți crede, era grea de tot. Catrina însă cugeta, că prunele sunt grele, deoarece sunt multe. Fără a spune lui Vlad, lasă una câte una să cadă, până le sfârșește.

Olarii când auzeau prunele căzând, cugetau că păsările își fac treaba neputinței lor.

Catrina vede, că totuși nu prunele au fost grele. Oțetul, el trebuie să poarte vine. Destupă ulciorul și-i dă drumul, puțin câte puțin.

Pică rouă din greu, se-năsprește veacul – ziceau olarii.

Vlad firește că a luat aminte fapta Catrinei, dar n-a zis nimic pentru că povara din spatele ei i se părea cam multă pentru o femeie.

Catrina numai acum se încredințează că într-adevăr ușa era grea. S-o lase jos îi venea nu știu cum s-o țină era peste putință. Ce a fi să fie, cugetă în sine, și dă drumul la ușă de gândeai că durduie!

Olarii nu apucaseră să-și ia părțile din galbeni, când a lăsat Catrina ușa. În credință, că banii au fost închinăți necuratului, care acum vine să-i schilodească și să și-i ia, o iau la sănătoasa cât pot mai tare.

Vlad și Catrina urlă-n jos – vorba Moșului – iau banii și pe aici și-este drumul către casă, deși era întuneric, de nu-ți vedeai mâna.

Acum se cugetă Vlad și iar se cugetă, că ce foc să știe el face cu Catrina lui?!

„Va merge ea la lucru și eu voi rămâne acasă! Altcum sunt pierdut!”

Când s-a văzut Catrina dinaintea unui lan de grâu înalt ca trestia în pai, și la spic rotund ca vrabia, – nu se putea dumiri, că ce să facă mai întâi, să mănânce ori să secere? „Secer ș-apoi mănânc, – ba mănânc ș-apoi tot secer fără întrerupere!” Și s-apucă de mâncare c-o poftă, cum singuri oamenii fără de grijă pot să aibă.

După mâncare, ca de obicei, o răzbește somnul. Se pune dar să ațipească o făcă mică, apoi să se scoale împuterită și să lucre, ca un bărbat.

Cât ai da odată, de două ori cu amnarul, puteai s-o duci cu loc cu tot de boarea, că s-ar trezi.

Știi ce minunății visează omul, când se culcă cu burta plină! Așa și Catrina. Pare că vede povoaie de ape mari, focuri grozave, lotri care o îngâșă, și câte-n lună și-n soare toate le-a visat.

Când s-a deșteptat, toată a ei îmbrăcăminte, nu vreau să vă spun cum mi de pusă în furcă.

Se tot uita la sine însăși, se mai uita și în laturi, dar nu se putea dumeri, este ea Catrina lui Vlad ori alta, te miri a cui?!

„Sunt Catrina!” – „Nu sunt Catrina!” – își zicea. Să se hotărască odată un fel sau într-altul, nu-i vorbă să poată.

– „Mă voi duce acasă și-l voi întreba pe Vlad. De nu-i Catrina acasă, sunt Catrina; – dacă da, nu sunt eu Catrina!”

Așa și face.

După ce se așează oamenii, iat-o, că stă la fereastra lui Vlad.

– „Dormi măi Vlade?”

– „Dorm!”

– „Dar Catrina ta acasă-i?”

– „Acasă da! A venit de la secere cu seara odată!”

„Atunci am avut dreptate când am zis, că nu sunt eu Catrina, deoarece Catrina e acasă! Dar cine să fiu Doamne?!”

A luat lumea în cap, ca să afle, că cine poate să fie. „Sunt Catrina!” – „Nu sunt Catrina! Că ea e acasă, Vlad mi-a spus”. Tot așa și iar așa.

Destul că de numele ei, n-a mai auzit nimeni, până în ziua de azi.

Nu-i vorbă! Vlad a cunoscut-o foarte bine pe grai, dar vorba aceea: „nebunul să nu ai nici în clin, nici în mânăcă” – d’apoi să mânăci surca dintr-un blid?! De aceea a lăsat-o el să se ducă, unde și-a dus mutul și zicând în mintea sa: „Când îmi voi vedea ceafa!”.

Firește că în zilele noastre, de-al de acestea nu se mai întâmplă, fără să știe.

M-am ținut de cuvânt, dragii moșului și v-am spus o drăguță de veste, cum n-a fost și nu mai este, că minciuni mai cu coarne n-a născocit în pământean.

Ei de n-or fi murit, trăiesc și azi.

Cărpiniș, Iulie 1885

3. Busuioc și Măgheran¹

— Poveste —

Era odată, ca nici odată, că de n-ar fi fost nu s-ar mai povesti, pân-un purice — ar plesni, și eu nu m-aș zbate a minți, că nu-s de-o zi de două, ba nici chiar de nouă, ci-s de pe vremea, pe când lupul cățel, era pus la oi, de la mână dinapoi, era, cum zisei, un împărat, căruia i se și ședea! Avea el pe la palatele și-mpărăția lui lucruri, de care te-ncrucești auzindu-le numai d-apoi să fi fost pe acolo și să le fi privit cu ochii tăi?!

„Și minciuna-i vorbă” — va zice cineva: dar fiind că numai pământul astupă gurile oamenilor — povestea ăluia — eu mă voi ține de poveste, ca și care nu mai este.

Avea împăratul acela soarele său, luna sa și stelele sale, așa că împărăția lui nici pomană de-ntuneric să nu-ți vezi mâna, după cum se-ntâmplă pe la de-al de noi, când ațâța spuză de om ne luminăm și-ncălzim la o sărăcie de soare.

Copii aveau, dar numai doi; un fecior ș-o fată, deși după dreptate ar fi trebuit s-aibă batăr o clac, că doar avea cu ce-i ține. Feciorul nu mai țin minte cum era că-i cam mult de-atuncea, dar fata pare că și-acum o văd! De când a croit Dumnezeu, cu a sa puternică mână, cerul și pământul, n-a fost și nici că mai putea fi vreodată, atâta frumusețe câtă era pe fata aceea. Era, cum se zice, de acelea care fură și mintea și inima bietului om. Te puteai uita la soare, dar la ea nu.

Pe la curțile împăratului, Dumnezeu știe, câtă lume se-nvârtea! ș-apoi știți dumneavoastră, că mulți se văd a fi oameni, așa pe din afară și înăuntru sunt draci împielitați.

Vorba aceea: În gură cu Dumnezeu și-n inimă cu drac. Lup îmbrăcat în piele de oaie, care-n față te netezește și-n dos le cioplește. Așa este! Pe acele vremuri, când nici nu visai, numai ce te pomeneai cu câte un zmeu, care te făcea să rămâi, câte zile ai de la Dumnezeu, cu inima arsă, ducându-ți ce-aveai mai drag la ușa ta. Împăratul deci, aducându-și aminte de vorba aceea: „Paza bună ferește pe om de primejdia rea”, — a gândit să-și

¹ Revista “Familia” Oradea, 2/14 ianuarie, 1883, pag. 169-174.

Ascundă fata dinaintea ochilor omenești. Vorbă să fie! Că tocmai asta va fi gândul împăratului, zic și eu, dar de jurat n-aș putea jura, cred însă, că domnia voastră nu-ți pofti să-mi lepăd sufletul numai de flori de măr, pentru niște lucruri petrecute pe când era lupul câțel, cum avusei cinstea a spune.

Una stă! Împăratul și-a închis fata într-o grădină frumoasă, înconjurată de ziduri uriașe, peste care ochiul de om să fi stat în creștet – cum se zice – n-ar fi putut străbate. Acolo-și petrecea ea, fata de împărat, în mijlocul florilor alese, ce erau de toate felurile, câte numai se află-n cer și pe pământ. Aici, și coala dai de câte o tufă de mărgăritar. Și-apoi florile nu se mai dau. Când unele se scuturau, altele înfloreau și mai multe îmboboceau. Dacă te dai de-o parte și arunci o privire peste grădină, ți se pare că ai în fața ta un covor de cele scumpe, țesut în degete, din feluri și feluri de plante, împletituri, împodobit cu fir și cu mărgăritare.

Fetei de împărat o singură tufiță de trandafir îi picase la inimă, cine știe de ce. Făcea, ce făcea și hai la trandafir! azi așa, mâine așa. Într-o zi cându-se ea, mai cu bobocii de trandafiri, mai cu florile, mai cu una mai alta, n-are ce lucra și înghite o floare. Din ceasul acela a rămas împovărată.

Tatăl său ca să nu greșească, se pune și-adună pe toți boierii țării la sfat ca să chibzuiescă și să judece.

Se adună ei, niște bătrâni împovărați de ani și care se credeau a fi precum mai bătuți la cap după cum se zice „Vorbă multă, ispravă puțină”. Unul zicea una, altul alta. Ce zice unul, nu-i place la altul; așa că zăpăciseră totul pe bietul împărat. Când era acum gata să se spargă adunarea, fără a se măcar atâta ispravă, cât e de la măr până la păr – că atâta nu-i mult – că se sosește și-un bătrân șchiop, care de-abia își putea purta anii cei mulți, și-i avea.

Bătrânul, cel șchiop cum aude că ce fel de vânturi bat pe la curțile împăratei zice dintr-una că-i păcat de Dumnezeu să facă ei moarte de om, să mai aici în dricul împărăției, s-o ducă mai bine pe fată, în cutare codru depărtat și-acolo să-i ascundă soarele. Sfatul bătrânului șchiop toți îl aflară cel mai potrivit, până și împăratul, căci de! inimă de om avea și el și-apoi și vadă singura fată cu care-l dăruise Dumnezeu stingându-se dinaintea ochilor săi de tată, nu se putea. Fata tocmai din pricina asta nu visa ce-o tepta.

Lucrul se puse la cale așa fel, că tocmai feciorul împăratului era menit să ducă pe sora-sa în codrul acela și să o prăpădească de pe fața pământului.

Ca dovadă că s-a purtat întocmai după cum îi era rânduit, trebuia să-i aducă: ficatul și inima și degetul cu inelul, cel cu adiamanturi.

Pe când se crăpa de ziuă, fata de împărat dimpreună cu fratele său ieșiră la plimbare pe drumul ce duce la pădurea cea hotărâtă, într-o căruță trasă de niște zmei de cai, că altfel nu știu să le zic. Se duc ei duc, multă lume împărăție cu Dumnezeu să ne ție, fără ca fata să bănuiască ceva. Atâta s-au înfundat prin codru, că era mai noapte de desimea, cea fără seamă a copacilor a căror vârf cât a fost nu se putea ști, că se pierdea în nori.

Când a gândit feciorul de împărat că de mai merge nu-i modru ca la întoarcere să mai nimerească drumul cel bun, a spus soră-si, la început așa mai pe departe ce-au hotărât bătrânii țării în privința ei. Să fi văzut plâns și lacrimi! O inimă de piatră și trebuia să se înmoaie! Dar vorba aceea: sângele apă numai nu se face, fie ce-o fi. Fratele zice, că el nu o va omorî, că nu-l lasă inima să facă una ca asta, dar va omorî cățelușul ce din întâmplare se luase după căruță, îi va scoate ficatul și inima, și va zice acasă că acelea sunt ale surorii sale. Cu degetul cu inel însă nu-i altă scăpare că trebuie să-l taie și din pricina asta tot nu a pieri ea. Zice și face. Se pune și-i face la rădăcina unui stejar, ce sute de ani s-a luptat vitejește cu toate viscoalele, o colibă, ca să fie întrucâtva apărută de sălbăticiuni și vremi rele. De mâncare-i lasă el, tot ce biet avea; o pită ce și-o adusese de merinde și-o ploscă cu vin de peste ani. Vinul fost-a el ca cel de la Drăgășani, ori ca cel de la Odobești, Dumnezeu vă poate spune, dar eu nu, că nu l-am pus pe limbă. Acum ce să se facă, că odată tot trebuie să-și ia rămas bun. Se sărută și se îmbrățișează ca niște frați dulci, ce se iubesc din inimă. "Acum Dumnezeu să-ți poarte de grijă iubită soră, că eu trebuie să plec."

Încă în noaptea aceea fata de împărat naște doi copii cu părul numai aur gol-goluț. Gândeai că-s rupți din sfântul soare, nu altceva. Nu știu dacă e nevoie să vă mai spun, că ei erau năzdrăvani! De aceea nici nu creșteau ei ca noi, că-ți ies peri albi numai până-l vezi agățându-se de cornul vetrei și mai stă nițel cuc, apoi până-l scoți cu totul din penele cele rele te mei vede Dumnezeu. Creșteau mă rog aceia așa cum se crește știți vorba aceea: "îl vezi crescând".

Trecuse acum o bună bucată de vreme și fiindcă o pâine nu-s două, și de unde tot iei și nu mai pui nimic îndărăt, de la o vreme trebuie să se sfârșească, pâinea era pe gătat. Zic mult dacă vă spun că mai avea un călcâi de pâine. De vin nu mai zic vorbă, că fără el tot poate omul trăi și încă cât de bine, numai să aibă cu ce. Nu trebuie să uităm vorba rămasă din bătrâni că „vinul îl bei de bun și el te face nebun”.

Într-o zi așa pe la prânzul mare, se pomenește numai fata de împărat, și doi moșnegi bătrâni, cu bărbile și capetele ninse de vremuri, dau pe la coliba ei că până acum n-a simțit suflet de om prin părțile acelea. Era însuși Dumnezeu cu sfântul Petru, care pe-acele vremuri tot mai dau din când în când pe la noi, ca să vadă cu ochii lor, ce și cum mai stă lumea asta, mâncău-ar pustietatea s-o fi mâncat, că mult e rea și nemulțumitoare. Ba dacă nimereau ei pe la oameni ca moș Avram, mai făceau și câte-un pui de chef. Dar mă rog, ce știi domnia ta că cine-s, dacă eu nu-ți spun, că de unde-s și din ce neam mă trag? Mă vezi colea om, atâta-i tot. Așa s-a întâmplat și cu fata de împărat.

Din vorbă-n vorbă, moșnegii cei străini ajung până acolo, că spun, cum n-au mâncat de trei zile, rătăcind prin acele locuri neumbrate. Fata de împărat fără a zice o vorbă legănată, le aduce câte-o strujea de pâine și le întinde și plosca să înghită ce foc or găsi, căci vorba aceea: „Vinul e toiagul bătrâneților”.

Dumnezeu după aceea zice că ar dori să-i vadă copilașii și de cumva n-or fi botezați să-i boteze că așa-i bine și plăcut lui Dumnezeu. Fata de împărat nu era de aceea, care așteaptă să zici de două ori. Se duc ei, cei doi moși bătrâni, cu copilașii la un izvor curat și limpede ca roua dimineții. Acela nu departe de stejar ieșea din pământ, aruncând în truda sa nisipul ce-i sta în cale și făcând în felul acesta un murmur lin, ce te făcea să stai dus pe gânduri și să-l ascuți cu plăcere. Dumnezeu și cu sfântul Petru botează pe copiii așa cum știau ei că-i mai bine și anume după legea noastră românească, în care ne-am pomenit din strămoși și de care ne va despărți sapa și lopata dar altceva nu. Dumnezeu era popa, iar sfântul Petru nașul. La copiii le-a ieșit nume de botez: Busuioc și Măgheran și așa a rămas până în ziua de azi. După aceea, mulțumind fetei de împărat pentru cinstea ce le-a făcut, se duc încotro au vrut ei.

Fata de împărat nu se putea mira destul, când intrând cu copiii în colibă, vede pâinea întregă și plosca rasă de vin. Din pâine ori să tai, ori să te lași, că aceea tot întregă are să rămână; iar plosca de unde s-o poți goli! Acum a priceput cum se cade, că ce fel de oameni au fost cei doi călători. Le-a mulțumit din adâncul inimii sale știind, că cel ce poate face unele ca acestea vede toate și poartă grijă de toate, și apoi numai păgânii cei fără de lege nu mulțumesc lui Dumnezeu.

Toate le mai mută omul, de nu altfel, de pe un umăr pe altul, dacă are ce-i trebuie la gură. De lume mai că uitase și fata de împărat, în mijlocul a doi copii frumoși și plini de viață.

Când într-o zi Busuioc, copilul cel mui mare, rugă pe mă-sa, să-i dea trei perișori din capul ei, că are să facă ceva din ei. Mă-sa bună ca toate mamele, cum ar putea să nu-i facă pe voie? Fără a-și mai sparge capul, că oare ce are să pună la cale Busuioc, cu cei trei perișori, smulge trei fire din părul ei cel lung și curat ca aurul și i le dă să facă ce-o vrea el. Busuioc știe ce va fi isprăvit, ce nu, că au scos la cale paloș, arc și tolbă îndesată cu feluri și feluri de săgeți. Când au văzut și una ca asta, s-au bucurat cu toții.

De aici înainte, cum se crapă de ziuă, ia-ți armele Busuioc și te cam mai du prin cel codru părăsit, după vânat că doar este destul. Când era seară te trezeai că aduce mai una, mai alta, știți ca vânătorii.

Într-o zi cum se meșterește ei prinde un pui de lup așa viu cum l-a făcut mă-sa și hai cu el către casă. Într-altă zi găsește un ursuț și așa se cumpănește că pune mâna și pe un cățelandru de leu. Pe aceștia-i ținea ca pe niște dulăi în preajma colibeii ce-o avea. Pare-se că și cânișorii lui, așa le zicea când vorbea peste toți, fiindcă erau mai altfel decât alții, că se pricepeau la ce nici aminte nu ți-ai aduce, iar de fugă nici poveste. Le pusese până și nume, cine-a pomenit cândva câine fără nume? N-aude, Na vede, Na greu-ca-pământul.

Văzând Măgheran isprăvile, ce la făcuse frate-so, numai cu trei perișori, unde nu se îndemnă și el, și face toate așa după cum făcu-se ș'acela. Cine ști cum s-a întâmplat, că până și cânișorii încă-și însămasă?! De ce să se afle ei mai cu minte de cum e frate-său și să dea altfel de nume la cânișorii săi?

Aș vrea să văd omul, care ar zice că poate să mulțumească vreodată sufletul omenesc! El, sufletul, din ce are, din ce s-avântă tot mai sus și se pierde cu dorințele prin lumi necunoscute.

Fata de împărat n-are ce lucra, făr spune copiilor săi: că mai este lume locuită de oameni ca și ei. A fost peste cap atâta! Din ziua aceea coliba era prea nu știu cum, iar codrul dintr-o seamă în afară părăsit. Că inimile lor ar fi început acuma să bată mai repede, nu pot zice. Destul că Busuioc se găte de drum. Așeză el în raniță mai una mai alta, că cine știe cât a trebui să meargă până a da de lume! "Când vor picura trei picuri roșii de sânge din paloșul tău, să știi frate că-s pe ceea lume, deci să pornești să mă cauți-zise el către Măgheran. După aceea își luă rămas bun de la mă-sa și frate-so și la drum copile cu cânișori cu tot.

S-a dus el, Busuioc, dus: zi de vară până-n seară, cale lungă să-i ajungă. Când soarele era pe-aci să s-ascundă după un deal, el ajunsese într-o poiană. Aici se hotărî să rămână peste noapte. Dă poruncă la paloș, că doar

nu era o custură, cum poate veți fi crezând unii, din cei care n-ați văzut și lucruri de acestea – să-i culce la pământ nouă care de lemne, să țipe un foc ca din lemnele altuia, vorba ceea. Uitasem să vă spun că peste zi el vânase un porumb de cei mari, gulerăți.

Până să se facă focul, isprăvește cu porumbul, și-l trage într-o frigare croită dintr-o țandără de lemn. Era tocmai pe când se amesteca ziua cu noaptea, lucrul acesta. Nu trece, să zic așa o jumătate bună de ceas, și se face un întuneric, de nu-ți vedeai mâna. Acum începe a se auzi pe vârful copacilor, o zgriburitură și-o miorlăitură de cele drăcești, că să fi fost cine să fi fost că trebuia să-ți faci cruce și să zici batăr *Tatăl nostru*, dacă nu mai mult. Și din acestea de unde să slăbească! Nu puteai ști ce să fie. Vai voinice, dar calduți-i ție și frigu-mi-i mie! Că-s o biată de babă bătrână și neputincioasă, – zice cine se afla pe acolo prin copaci. Busuioc, având o inimă ca pâinea cea bună, nu putu să n-o cheme la foc, dar baba-i zise c-ar veni, dar i-e teamă de cânișorii lui, care ar rupe-o de răi ce sunt. „Na trei perișori de-ai mei și-i țipă peste cânișorii tăi, c-apoi vin” – zise ea. Ce să-i vină lui Busuioc în minte, că poate fi chiar *Mama pădurii*, care la mulți voinici le-a ascuns soarele până acum, și poate că l-a ascunde și lui?! „Omul până nu pățește nu capătă minte” vorba aceea. Busuioc aruncă cei trei perișori de la *Mama-pădurii*, că ea era, peste cânișorii lui, ș-aceea veni la foc.

Mama-pădurii, avea un broscoi de cei mari în mână, pe care trăgându-l într-o frigare, se pune să-l frigă.

Și *Mama-pădurii* tot a dracului! face ce face și pleosc! Cu broasca ei peste porumbul celuia. „Sezi babă că-ți stâng lumina” – Cine frige broasca, mănâncă porumb, – *Mama-pădurii* dincoala. Acum așa ; mai apoi așa, până când a scos și pe Busuioc din țâțâni. Hai să-i dea o palmă ca să vadă tot stele verzi. *Mama-pădurii* tare-a dracului, de unde să se învoiască la una ca asta! „N-aude! Na-vede! N-a greu-ca-pământul! Prindeți-o, rupeți-o, mici fărâme faceți-o!” – Vai drag domnul nostru cum nu ți-am da ajutor, da nu putem că ne-a luat puterea *Mama-păduri*, cu cei trei perișori ai ei care erau fermecați. Face baba ce face și atât pe Busuioc, cât și pe cânișorii lui îi motroșește de pe lumea asta, ca și când n-ar fi fost niciodată, apoi îi îngroapă într-o margine de părau, la umbra copacilor.

Trei picături de sânge picaseră din paloșul lui Măgheran, când frate-so și-a dat sufletul. Se gată de drum, să încerce doar dă de urma lui și de nu altceva, încât să-l răzbune că atâta nu-i mult de la un voinic ca el. Pune la straiță ce trebuie că la drum nu poți porni ca picat din nori-apoi luându-și

rămas bun de la draga de maică-sa, care l-a nutrit cu lapte din sânul ei cel fraged – o ia la drum într-acolo pe unde inima lui de frate-i șoptea c-a trebuit să meargă și Busuioc.

De mers, gândea c-a luat drumul cu ruptul, așa mergea de grozav, c-un dor nestins îl muncea, acela de a ști, ce s-a ales de frate-său. Ş-apoi povestea cântecului:

Când m-ajunge dor de ducă,
Mă duc la deal ca pe luncă;
Când m-ajunge dor de mers,
Mă duc la deal ca pe șes.

După ce s-a dus el dus multă lume și împărăție ca Dumnezeu să ne ție, că înainte este încă multă și frumoasă s-ascultați și domnia voastră; de mi-ți asculta multe-ți învăța.

Când soarele era pe ce să se-ascundă după deal, sosește și el în poiana aceea, unde-a fost masul și-al frate-so; dar aceasta el n-o știa, că n-avea de unde s-o știe. Peste zi îi ieșise în cale un porumb, pe care gândind c-a fi bun de cină, l-a săgerat fără multă trudă. Porunci la paloș să-i culce la pământ nouă care de lemne, și poate și mai bine, ca să țipe un foc coala, ca din lemnele altuia, cum se zice. Până una alta el se pune să caute vatră bună de foc, ca nu dându-te pe lângă el, după ce adormi, să te pomenești că te dai de-an durigușul, ca un fedeleș. Umblând încoace și încolo dă de vatra frate-so pe care nu crescuse încă leac de fir de iarbă. Se vede, că cine-a făcut cimilitura:

Unde se culcă boian,
Se cunoaște într-un an. (Focul.)

a știut el, ce zice.

După ce-a atârnat focul; până să se facă acela cum se cade, el se pune să-și gătească porumbul pentru fript. Asta era tocmai pe când s-amestecă ziua cu noaptea. Nu trece să zic așa, o jumătate bună de ceas, și întunericul era atâta de grozav, că-l puteai prinde cu mâna. N-aude! N-a vede! N-a greu-ca-pământul, s-așezaseră pe labe, ca toți câinii, și cum le plăcea lor așa se dogoreau pe lângă cel foc.

Nu-i nevoie să vă mai spun – așa cred eu – că Mama-pădurii cea zbârcită, iar și-a încercat norocul, căci de! Vorba ceea: „Năravul din fire, n-are lecuire și lupul își schimbă părul, dar năravul nu”. Măgheran, gândea că i-a spus cineva, perișorii i-a aruncat în foc, fără ca Mama-pădurii să bage de seamă.

Când aceea își arată pofta de a mânca porumbul celuia, las-o numai pe mâna lui Măgheran, să-i arate el că Dumnezeu îi în cer!

Așa mi-o cârpește mă rog, c-o drăguță de palmă, că i-a mutat căpriorii de la loc; iar cânișorii îndată ce aud: N-aude! Na – vede! Na – greu – ca – pământul prindeți-o, rupeți-o, mici fărâme faceți-o, s-au repezit la Mama-pădurii, cea urâtă și colțată și unde nu încep a mi-o întinde și a mi-o hăitui ca-n clacă că pe aci să-și dea sufletul. Lasă-mă voinice că ți-oi învia și pe frate-to încă mai frumos și mai viteaz decum a fost, cum și pe cânișorii lui. „Nu-i bine să lași laptele pe omenia vițelului și nici pe tine slobodă”, zice Măgheran, pentru că tu mi-i arăta spatele precum te văd. N-aude! N-a vede! N-a greu-ca-pământul mi-o țineau cum știau ei mai bine, până când ea căutând în dreapta și în stânga, dă de buruiana vieții, de un izvor cu apă vie și de altul cu laptele sănătății. Cu aceste și cu altele a făcut vii atât pe Busuioc, cât și pe cânișorii lui; dar mai fătoși încă de cum au fost cândva. „Vai frate! Dar, ce somn adânc am tras” – zice Busuioc, Somn veșnic era să dormi, dacă nu veneam eu să fac pe Mama-pădurii, că te-a omorât, să te facă viu iară.

N-aude! N-a vede! N-a greu-ca-pământul! prindeți-o! rupeți-o! mici fărâme faceți-o! Cât ai zice, fă-te-n colea, Mama-pădurii și era trimisă pe ceea lume-unde-o fi aceea? Ca să nu mai facă atâta potcă, la feciorii de crai și de împărați.

Dup'acestea mai povestindu-și ce aveau de povestit își iau ziua bună și Măgheran se întoarce la mă-sa, ce se topea văzând cu ochii de dor și de supărare, iar Busuioc o ia la picior încărău vedea cu ochii.

Merge el, Busuioc, merge, multă lume și împărăție, ca Dumnezeu să ne ție, că înainte din poveste, Doamne mult mai este. După ce se mai săturase de mers, se pomenește că-i afară din pădure. Dinaintea lui se întindea cât vezi cu ochii o câmpie de cele mai mănoase, de care numai se pot găsi sub soare. Trei ceasuri cu talpa pășind bărbătește, a crezut el c-a fi de ajuns, pentru ca să ajungă la cetatea strălucitoare, ce se zărea în depărtare.

Cum merge el pe drumul vârtos ca sămburele de piersică și drept ca lumina, spre cetatea ceea, iată că de o parte a drumului, dă de-o fântână

adâncă, în jurul căreia se ridicau falnic niște plopi de cei mai uriași, ce nu mai pot fi. Pe-o laiță aproape de blânele fântânei, ședea o fată amărâtă și cu ochii înecați în lacrimi. Te puteai uita la soare, dar la ea nu.

Feciorul, precum am avut cinstea a vă spune, era milos din cale afară. Dă bună ziua și întreabă după pricina supărării și durerii, ce-o muncea. Fata spune, cum în întreaga împărăție a tată-so, nu se găsește altă fântână cu apă bună de băut, fără numai aceea, care le stă dinainte. Peste fântâna asta însă are stăpânire un balaur cu douăsprezece capete. El varsă în fiecare an odată numai, apa de trebuință pentru toată țara. Atunci însă trebuie să i se dea un om de viu ca să-l mănânce, altcum ori că nu varsă apă de loc, ori că înecă toată țara, de ce Dumnezeu să ne ferească! Lucrul acesta cu darea oamenilor pe seama balaurului, merge pe răbuș¹ și sărituri nu se pot face. Acum e rândul împăratului, care neavând alți copii decât pe ea singură a trebuit s-o jertfească. Nu se știe ceasul când balaurul are s-o înghită de vie. A făgăduit împăratul acela care va omorî balaurul, împărăția jumătate, iar după moarte-i toată, precum și mâna fetei, dar nu s-a găsit nimeni pe lume, care să-și pună viața în cumpănă pentru ea. „Sunt ostenit și trudit de drumul ce l-am făcut, dar cu ajutorul lui Dumnezeu lasă-l numai pe mâna mea” – zice Busuioc. Cum mai este vreme se pune să ațipească puțin ca să-și mai adune puteri noi. Aceasta o face punându-și capul pe genunchii fetei, cărei i-a spus ca să-l deștepte, când a simți balaurul.

Nu trece nici un sfert de ceas, c-atâta nu-i mult, și voinicul nostru dormita dus în lumea visurilor dimpreună cu ai săi câini.

După ce sosește vremea, când balaurul vrea să-și facă mendrele, unde nu-ncepe o bolborosire și-o clocotire prin cea fântână, că gândea, că se surpă și pământul. Fata de împărat de frică ce-i era, de unde să-ți poată răsufla măcar necum să mai dea glas, ori în alt chip să încerce a scula pe Busuioc. Dumnezeu care poartă grijă de toate a cumpănit lucrurile astfel, c-o lacrimă din cele fierbinți s-a rupt din genele ei de secară – cum zice cântecul – și-a jucat pe fața voinicului. Acesta îndată sare-n picioare și stă gata să vadă ce-a mai fi și asta. Când își arată balaurul un cap-că pe toate deodată nu era chip să le poată scoate – Busuioc zice către câinișori: N-aude! N-a vede! N-a greu-ca-pământul! Prindeți-l! rupeți-l! mici fărâme faceți-l! L-ar face ei, câinișorii, buni bucuroși, dar vorba ceea: E ușor a

¹ Răbuș = răboj = bucată de lemn de formă cilindrică sau în patru muchii, pe care se însemnau, în trecut, prin creștături, diferite socoteli (numărul zilelor, banii datoraji etc.). D.L.R., Tom IX, București, 1975, pag. 56.

porunci, dar e greu de-a împlini, — căci balaurul era o lighioaie, cum nu s-a mai pomenit. De ținut însă ca fierul mi-l țineau. Voinicul, zi de vară până-n seară taie la capete de balaur, cum tai toamna la curechi, nu altcum, dar lucrul mergea încet, că balaurul mi se zvârcolea, iar capete erau multe. De la o vreme încep capetele a se mai găta, dar și puterile voinicului i se mai sleiseră, iar sudorile-i curgeau de pe el ca bobul.

După ce isprăvi cu balaurul se puse să mai tragă un pui de somn, ca să-i vină iar puterile pierdute și obosit din cale afară cum se găsea îndată-l fură un somn greu.

Într-aceea împăratul trimite pe o slugă de țigan, să vadă ce s-a ales de fata lui și de ce nu mai este apă prin țară? Sosind țiganul la locul hotărât rămâne înmărmurit, văzând atâta amar de sânge și capete de balaur.

Uitându-se mai bine vede fata de împărat și pe Busuioc dormind dus cu capul pe genunchii ei, iar cânișorii încă nu simțiră nimica.

Țiganul deși lăsat prost și fricos de la Dumnezeu, începe a pricepe cum s-au putut întâmpla lucrurile. Face semn la fata de împărat, că de nu-și ține gura, i stinge lumina; iar el ia binișor paloșul voinicului și-i reteză capul lui și a cânișorilor săi. Mergând el cu fata către casă îi spune verde, că de nu spune acasă că el a omorât balaurul să știe că atâta-i a ei! De frică, ce să facă biata fată, când vede cu ochii săi cum acela care a mântuit-o s-a stins de pe fața pământului?! Și așa slabă nădejde mai putea avea, ca să-i fie cândva bărbat.

Împărații ca oameni dreți ce se află nu pot minți, pentru că nu li se șede. Cu părere de rău se hotărî și împăratul acela să-și dea fata, pe care-o iubea ca lumina ochilor, după țiganul cela negru ca fundul cerului, pe când ea era albă ca spuma laptelui. Ca zestre trebuia să-i dea jumătate din împărăția lui. Ca împăratul să-și tragă vorba înapoi nu era cu putință, vorba ceea: „Făgăduiala dată, datorie curată” și „pe unde iese cuvântul iese și sufletul”.

Țiganul temându-se de ceva, tot sta de fată ca să se cunune odată, dar ea din parte-i îl tot îmbăta cu apă rece, ba că-i lipsește ceea, ba că n-are cealaltă, gândind în gândul ei, că da de totuși s-a scula iar feciorul cel voinic ce-o mântuit-ă și-a merge după el, că doamne cum îi mai picase de bine la inimă. Așa-i omul făcut, ca ceea ce dorește și nădăduiește, de și rar i se împlinește.

Trei picuri de sânge picuraseră iar din paloșul lui Măgheran și el era acum pe drum să afle, că ce i s-a putut întâmpla frate-so.

Când iese afară din pădurea aceea dă de doi moșnegi neputincioși, care cu toiegele în mână adunau niște uscături pentru foc. Era însuși Dumnezeu cu sfântul Petre.

Măghiran se pune și-i întreabă dacă-au auzit cumva de un tânăr voinic în părțile aceste. Bunul Dumnezeu, ca unul ce știe toate, nu întârzie a-i spune din fir în păr toate câte s-au întâmplat cu frate-so, și l-a învățat cum să-l facă iar viu, dar mai frumos și mai voinic încă decum a fost mai înainte. Urmând Măgheran povețele dumnezeiești, nu i-a fost greu deloc să afle pe frate-so și să-i dea iar viață.

Busuioc cum se trezește zice: „Vai drag fratele meu, dar ce somn greu am mai tras!” – Somn veșnic era să tragi dacă nu te sculam eu, frate dragă, că pe tine, precum mi-au povestit niște bătrâni plini de evlavie, te-au trimis pe cea lume, un țigan nelăut de la curțile împărătești. După ce mai povestiră ei ce mai aveau la inimă, se despărțiră din nou, întorcându-se Măgheran la maică-sa, iar Busuioc era să-și cerce norocul pe la curțile împărătești.

Mergând Busuioc în orașul cel împărătesc, lucrul cel dintâi i-a fost c-a tras în sălaș la o babă de cele mai vechi de zile, din câte numai se află în părțile acelea. El bine știa, că nu poate să ouă bunăoară găina cuiva fără ca baba să nu știe batăr cu o zi mai înainte, și aceasta. Ș-apoi așa-s ele babele în toată lumea, de unde unul ce-avea pică pe ele le-a numit într-un ceas rău „Gurile satului” și așa a rămas până în ziua de astăzi.

Nu-i fu greu lui Busuioc să afle, că fata împăratului până aci a tot încâlcit ițele, ca să nu meargă după țigan, acum însă, fântâna minciunilor apucase a seca și lumina se apropia de deget. Peste o săptămână, nu mai departe era hotărât să se țină ospățul.

Una a cerut fata de la tată-so împăratul, și a dobândit-o. În săptămâna aceea orice sălbăticiune s-ar abate în părțile acelea să fie cruțată și lăsată să umble pe unde i-a plăcea.

Busuioc se pune și trimite pe lup cu un răvășel la fata împăratului, și-i bate capul să bage de seamă doar poate pune laba pe paloș. Când mergea lupul prin curte, toate străjile-i făceau loc, c-așa aveau poruncă, iar el a străbătut până în odaia unde se găsea fata împăratului cu țiganul. La început țiganul n-a putut să scoată din sine o vorbă măcar, de frică și de spaimă, mai târziu însă începe și el a face la gură ca un țigan ce era. De nu era fata de față pare-mi-se că scotea pe lup din ogașe, și-o pătea al dracului. Paloșul era agățat atât de sus, că lupul nu s-a chibzuit să-l poată lua. O scrisorușă de la mâna fetei și mai niște fripturi de cele împărătești, au fost totul cu ce s-a

trezit stăpânul său în ziua aceea. Când a ieșit lupul din curțile împărătești, doi călăreți din cei mai ageri, erau puși să-l urmărească ca să vadă încotro are să dea. Cu toată opintirea cea mare a cailor, au pus-o de mămăligă și călăreții aceia.

A doua zi a fost trimes ursul. Încât pentru paloș nici el n-a fost mai norocos decât lupul și cei patru călăreți trimeși după el, s-au întors cu buzele umflate.

A venit acum rândul leului. Dacă nici lui nu i s-a sfeti să poată aduce paloșul, apoi sănătate de la Abrud! Leul așa se cumpănește, că lasă ușa crăpată nișel, ca să nu mai aibă val cu deschisul. Până să-i scrie fetei ce-avea de gând – țiganul se pitulase într-un unghi de viteaz ce se simțea – el, leul, sus la paloș și apucându-l așa ca să nu se slujească, le arată îndată călcâiele. Cei șase călăreți ce-au fost trimiși după el, au spart în gol.

Împăratul în dorința de a ști ale cui pot fi niște dobitoace atât de cumiști, se pune și trimite anume oameni încrezuți, din casă în casă, să cerce doară pot afla ceva. și oamenii aceia, știau de ce să se țină.

„De vă întoarceți așa cum plecați, să știți că nu vă stă capul acolo unde vă stă ci vă stă capul la picioare, asta bine să v-o încrestați!” – le zice împăratul.

În chipul acesta urmând, n-a fost cine știe ce lucru mare a găsi pe Busuioc la baba ceea. Acesta încă nu se codește mult, fără se duce cu ceea la împăratul. Acolo apucând la povești fiind că vorba vorbe-adeuce, Busuioc spune, că el a omorât balaurului, precum și celelalte pățanii ale lui, pe care avusei cinstea a vi le spune așa după cum mă slujește mintea ce-o am. Fata întărea și ea din parte-i cele zise de el, încât pentru balaur.

Țiganului dă a-i mirosi, că pe-aci nu mai e de el, dar dracul îl îndeamnă să se pună cu fecior năzdrăvan! Atâta i-a mai trebuit și lui! Busuioc văzând una ca asta, nu mai pierde vremea, fără îl dă pe mâna căinișorilor lui: N-aude! N-a vede! N-a greu-ca-pământul! Prindeți-l! rupeți-l! mici fărâme faceți-l! Cât ai da odată, mult de două ori, cu amnarul în cremene, țiganul era întins în toate părțile și rupt numai bucățele ca vai de capul lui.

Din ziua aceea Busuioc nu s-a mai depărtat deloc de la palatele împărătești. S-a pus și și-a trimis numaidecât după mă-sa și după Măgheran.

Până să sosească aceia, până una alta, ei trimet vorbă la împăratul vecin – nu mai țin minte cum l-a chemat, de aceea decât să grăiesc minciună mai bine tac – cu întrebarea, dacă-i de mărit fata lui și are de gând s-o dea după-un fecior năzdrăvan, cu numele Măgheran, venit de pe celălalt tărâm?

Împăratul acela nu știa ziua și ceasul, când avea să-i pice pețitorii. Așa-i meniseră fetei ursitoarele, când aceea a văzut dintâi soarele, că-n vârstă de șaisprezece ani se va duce după un voinic năzdrăvan cu părul de aur. Șaisprezece ani îi împlinise acum de câteva zile și împăratul asta bine și-o încrestase, căci ursitoarele numai nu pot să greșescă!

Și dincoace și dincolo, încep a se găta de un uspăț, care se ține cu lunile încheiate.

Au sosit Măgheran cu mă-sa. Văzându-se tinerii cu toții s-au și îndrăgostit unul într-altul până după urechi. N-a rămas decât să se cunune. Atâția lăutași au fost acolo că și azi îmi țiuie urechile de tărăboi cel mult ce s-a făcut. Mesele erau mai lungi decât ogașa carului, iar colacii cât roata morii. De mâncări și beuturi nu mai pomenesc, că îndată-mi sloboade gura apă.

Dup-aceea mă băgai într-o oală spartă
Și vă spusei povestea toată;
De mi-ți scoate cu vreun cui
Poate ca să vă mai spui.

Gr. Sima a lui Ion

4. A cui să fie fata cea frumoasă?¹

— Poveste —

Scriu o poveste mândră și frumoasă,
Să ascultați și domnia voastră;

căci

Cine a ascultat, multe a învăța,
Cine a dormit, bine s-a odihni.

Era odată un împărat și împăratul acela era chiar putred de bogat. De la soare răsare și până la soare apune se întindeau țările lui, cele ce numai bâjbâiau de comori, iar de frumoase nici visurile cele mai zburdalnice din frageda copilărie.

Câte neamuri de oameni duceau lume dalbă sub blânda și înțeleapta sa ocrotire, nici dânsul, că-i om cu cap coala, că i se șede, — și nu cred că v-ar putea spune.

Auzind toate astea, cred că mi-ți crede, că împăratul acela nutrea o dragoste atât de fierbinte, că nu s-a mai pomenit către unca sa fiică. Odor mai drăgălaș n-avea în întinsa sa împărăție. De rândul de frumoasă, ruptă din soare, și nu putea să fie nici pe jumătate ca ea! Pe nume n-o chema nimeni, făr numai „*fata cea frumoasă*”. Așa am pomenit-o numindu-se și eu și așa am cinstea a vă povesti și domnia-voastră, cinștiți boieri și cinstite boierite.

De abia se ridica-se fata-n păr și peștorii curgeau ca ploaia. Și apoi, ce mai drăguți de peștori, mă rog!/? Tot feciori de crai și de împărați, voinici, frumoși și plini de adâncă înțelepciune, că nu te mai puteai sătura de privirea lor.

Încât din partea fetei cele frumoase, vorba cântecului:

De-ar fi mulți ca frunza-n fag,
Dacă nu-i care mi-i drag;

¹ Revista „Familia” Oradea 22 ianuarie/3 februarie 1884, nr.4, pag. 40-43.

De-ar fi mulți ca frunza-n vie,
Dacă nu-i care-i drag mie!

Se vede că-și mai aducea aminte despre cele zise de ursitoare, când a văzut dintâi lumina soarelui și ea.

Bieții pețitori așa se depărtau precum le-a fost și venitul, adică să-mi trag bine seama, ce stau a scoate din gură! nu se depărtau tocmai așa, fără c'o vâpaie nestinsă în inimă, lipsiți însă cu desăvârșire până și de slaba mângâiere ce le-o putea da nădejdea, că doară, doară!

* * *

A zis cineva, nu știu când și nu știu unde, că vorba rea are aripi de zburat. Merge repede ca glonțul. Așa și este, știți dumneavoastră bine. Și-apoi de-ar fi: ca cum o cumpără – așa s-o vândă, treacă, ducă-se, dar apoi nicăieri nu se potrivește așa de minunat vorba bătrână: că se face dintr-un fânțar un armăsar. De altcum cu de-acestea, mulțămită cerului că de astă dată, n-avem nici în clin nici în mână. Dimpotrivă despre fata cea frumoasă n-am să vă spun decât lucruri cari vă pică tronc la inimă. Vestea despre a ei frumusețe n-a rămas între patru pereți, fără a străbătut până în cele mai îndepărtate unghere ale lumii. Ce zic? A trecut ea peste mări și țări și-a ajuns până pe tărâmul celălalt. Așa dar și vorba bună tot mai are câte odată crezare, mai ales dacă este vorba despre fete frumoase. Așa se vede.

De pe tărâmul celălalt, unde-o fi acela? s-au ridicat trei feciori de împărat ca și cari nu s-au mai pomenit niciodată. Au auzit ei vorbindu-se pe aici pe colea despre miile de fărmece prin care sădește dorul în inimile celor ce au privit cândva față în față, nurii ei cerești. Au pornit dar cu gândul de a o peți pentru unul dintre ei, după cum le va fi scris.

Trebuie să vă spun, că cei trei frați atât de mult semănau, unul cu altul ca trei picături de apă. Toți trei bălani, toți trei trași ca prin inel, toți trei năzdrăvani. Dacă te-ar fi pus cineva fiind fată să-ți alegi pe unul de bărbat, îți sta mintea-n loc.

După ce s-au dus ei, dus, multă lume împărăție, ca Dumnezeu să ne tie, că înainte de poveste, Doamnă ce de este, iată-i că sosesc la curțile împăratului celui cu fata cea frumoasă.

Cum au privit feciorii de împărat fața cea de o sută de ori mai curată decât neaua, a fetei cele frumoase, îndată au simțit, că inima le bate mai repede și că o iubesc cu dragoste fierbinte. Fata nesimțitoare încă n-a rămas; simțea o neliniște plăcută.

Dar rogu-vă! Care din ei să și-o ia sieși de soție și fata iarăși după care să meargă?

Eu nu pot crede că ei înșiși v-ar putea lămuri această întrebare, dar apoi eu care-s numai un iaca așa, lasă-mă să te las; cumu-i vorba.

Nu se poate spune câtă nedumerire intrase în sufletele tuturor!

Dacă feciorii de împărat erau niște oameni de toate zilele, ca de-alte noi, te miri ce se putea întâmpla! Așa cum se găseau cu mintea coaptă și așezată, au chibzuit să lase să arate soarta, ce-i și cum. E bine așa, că din ce ai să pățești, să peri măcar, și nu poți cărni în laturi. Așa este firea lucrurilor și pace!

Le-a fost dar înțelesul așa fel, ca să cumpere la un bâlci, ce avea să se facă peste câteva zile, într-un oraș cale de trei zile, să cumpere zicând așa puiul târgului. Care va nimeri un lucru mai scump, mai frumos și mai folositor, aceluia să fie fata. Fata în contră nu s-a pus nici ea, pentru că nu știa nici ea cum să facă, dacă-i vorba să se mărite după pofta inimii sale.

Cei trei feciori, după ce și-au luat ziua bună de la fată și de la întreg neamul împărătesc, se pun la drum și hai, hai zi de vară până-n seară, cale lungă să le-ajungă.

După ce au mers ei tocmai cât au trebuit iată-mi-te că și sosesc în orașul cu bâlciul și trag la un birt de frunte, care le și era în cale. Aci, pe cât am putut eu vedea, era vin de boambe grase și crâșmăriță frumoasă; vorba cântecului.

Lucrul cel dintâi le-a fost că și-au pus la cale iadul cel din gură, Doamne iartă-mă că altcum ce să zic și să nu greșesc când tot îi dai și tot n-o mai vezi sătulă.

Cine știe cum s-a făcut, de crâșma aceea se găsea tocmai, unde se încrușișează ulițele?! Ei dar fac învoirea ca de aici să se despartă, mergând fiecare pe una dintre ulițe și-apoi aici să le fie întâlnirea din nou, după ce vor fi târguit care ce-au voit. Bine.

Ca oameni cu frica lui Dumnezeu au zis câte un Doamne ajută, și-au făcut câte trei cruci, mergi, care încătrău. Ulițele erau drepte și curate ca și casa unde-i nevasta voinică și iubitoare de curățenie.

Cum mergea fratele cel mai mare pe ulița ce-i venise lui, aruncându-și privirea acum în dreapta, acum în stânga, iată că dă cu ochii de un grec, ce

ducea-n spate o oglindă făcută în toate fețele, iar cadrele numai aur, mărgăritare și pietre scumpe. Te puteai uita la soare, dar la ea nu.

Târgul era cam greu de făcut, căci omul ceruse o sumă de bani de să te păzească Dumnezeu să nu fi nevoit a cumpăra! După ce află feciorul de împărat că oglinda este fermecată, încât pe cine dorești, pe acela îl ai dinaintea ochilor, nu mai zice nici un cuvânt, fără scoate un pumn de galbeni din cei zimțați din șerparul cusut cu fluturi de mătase, pe care-l avea încins în jurul său și-i pune în brânca greului. Îi mai dă un pumn din ei pe de asupra ca cu o cale să i-o și ducă până la birt.

Aici cum sosește, se uită că oare ce va fi făcând fata cea frumoasă! Ea, fata, se afla-n grădină și-și făcea un mănunchi de flori de cele ce-i erau ei mai dragi. Acum rupe un bobocel drăgălaș de trandafir, acum o garoafă de cele cu floarea plină apoi, mai ochiul bouului, mai tămâiță și viole și mai știe și ea ce. După aceea le așează frumos în mănunchi, punând printre ele frunză-ncrestată de mușcată, le leagă apoi cu un lung fir din părul ei în fața aurului, și după ce le amiroase, le anină lângă salba de gălbiori, ce-o avea la gâtul ei alb ca și cașul, ba și mai bine. Apoi s-a pus și-a trăgănat o doină de-ale noastre românești, care-ți pătrunde până în adâncul sufletului. Feciorul de împărat este din cale afară de mulțumit cu aceea, ce cumpărase. De bună seamă, – zicea el în mintea sa, – fata are să fie a mea, că de unde să nimerească frățânii mei ceva mai asemănător oglinzii pe care am cumpărat-o!

Într-aceea fratele mijlociu dă de un om, care ducea în spinare, ca să zică așa, o șea. Dar, ce fel de șea, mă rog?! Tot ce vă poate trece prin minte este o nimica mare pe lângă aceea ce eu am să vă povestesc. Nu se vedea altceva pentru că nu era cu puțință, decât catifele, mătăsuri, flori de aur, numai lamură, mărgăritare și adiamanturi. Acestea îți venea să crezi că-s niște ochi de balaur, așa străluceau de minunat.

Feciorul de împărat se apropie de om și din două vorbe târgul se face. Ce minune, când știi, că de bună seamă șerparul n-are să te dea de rușine!?

Dar apoi bucuria feciorului de împărat, când află că șaua este fermecată. Anume, unde-ți zboară cugetul, acolo te și afli îndată ce te puni pe ea!

– Așa ceva să fi putut cumpăra și frățânii mei, nu se poate, – așa chitea în sine feciorul de împărat, pe lângă aceea și greul încă tot așa zise, deci fata numai a lui poate să fie.

Întra- ceea, fratele cel mic, cum merge pe uliță, de ce dă? Iată că un om duce un măr de vânzare. Multe mere frumoase se vor fi făcut, de când

pământul ăsta așezat pe ape, dă roade îmbelșugate; nu pot crede odată cu capul – și numai acesta îl am – că a mai rodi pom – măr cum era acela, de care ne este vorba! Obrajii cei mai frumoși, mai fragezi și mai curați ai unei fete tinere, sunt nimic, – pot zice – pe lângă pielița cea drăgălașă a mărului acela. De mare, era așa cât un butoiăș de rând. Trebuia să-ți lase gura apă! Inima ce-o am, vede că nu grăiesc pleve! Încât pentru miez vă rog numai să luați seamă la poveste, ca și care nu mai este!

Dar știți una? Mă întorc iar și zic: Un măr să fie, cum să fie și tot numai un măr rămâne. Așa se vede că și feciorul de împărat de aceea numai a putut să ajungă atât de anevoie la târg, că pentru un măr i-a fost oarecum, să lepede atâta sumedenie de bani, câți cerea și omul acela. Ce-ți place nu-i scump, de aceea și feciorul de împărat, cum ar fi putut să se despartă făr' de măr?

Însă vorba cântecului:
După nor vine senin,

altcum nici că se poate, credeți-mă.

Când aude feciorul de împărat, că cine gustă din el cât de puțin, se și face cât ai bați din palme, mai sănătos și mai voinic încă de cum a fost cândva, mai că era să iasă din piele de bucurie, știind din capul locului, că fata cu el numai are să-și roadă cojile. de unde, mă rog ar fi putut afla și ceilalți un lucru atât de minunat?

* * *

Pe când s-a întors și fratele cel mai mic la birt, ceilalți se odihniseră bine și de gură încă se îngrijiseră.

Eu nu știu ce să mai zic și de lumea asta!

Feciorii de împărat, frați de la un tată și de la o mamă și tot nu-și descopereau tainele lucrurilor pe care le cumpăraseră.

Pe fratele cel mai mic, se vede cu o inimă mai deschisă, l-a luat gura pe dinainte și a mărturisit, că iată ce fel de puteri tămăduitoare are mărul lui. Atunci cei doi, ca să nu rămână mai prejos, descopăr și ei, cela că în oglinda ce-a cumpărat-o poți privi ori pe cine-ți dorește inima; cesta, că șeaua lui te duce iute ca gândul oriunde ți-ar fi pofta, chiar și pe tărâmul celălalt. Se minunau și ei de farmecele, ce băgară de seamă, că le au puii târgului de ei cumpărate, fata însă susținea fiecare, că numai a sa poate să fie. De bună seamă că fiecare trage spuza pe turta lui, vorba ceea.

Până să mai umble crâșmărița încoace și încolo ca să gătească ceva de ale mâncării și pentru fratele cel mai mic, și feciorii de împărat, hai să vadă, ce mai face fata cea frumoasă?!

Vai de omul cu inima simțitoare!

Au rămas înmărmuriți de aceea, ce-au văzut în oglindă!

Fata cea frumoasă, galbenă ca o făclie de ceară de curată, era pe un pat așternut cu flori și cu lumina în mână, trăgea de moarte. Preoți evlavioși și plini de sfințenie, cu pletele ninse înălțau către Dumnezeu, bunul Părinte al tuturor, rugăciunile lor sfinte. Și rugile lor ieșite din inimi curate ca aurul lămurit, au pătruns până la cer. Durerile fetei se mai alinau și ceasul morții îi era mai puțin amar. Nu mai răsuflea decât foarte rar.

Sărmanii ce părinți care au născut-o! stau bieții de ei lângă patul fetei cu ochii secați de lacrimi. Mai bucuros ar fi murit ei de o mie de ori, decât s-o vadă pe ea chinându-se și murind, când lumea-i mai dragă și viața mai zâmbitoare!

Dacă aș zice că n-au făcut totul pentru a o scăpa, aș fi nedrept și Dumnezeu m-ar pedepsi ca pe un fărădelege ce-aș fi. Numai sufletul din ei nu l-au dat, pentru că n-a fost cu puțință, încolo toate să fie a aceluia care ar putea-o ridica. Dar și doctorilor celor mai iscusiți, care cunosc firea tuturor buruienilor, le stătuse mintea în loc! Acum văd și ei că doctor este bunul Dumnezeu, care ne ține pe pământ, de la el avem viață, sănătate și toate cele lumesti, ba și sufletul din noi când te cheamă el, toți doctorii din lume să țină de tine și trebuie să pleci. Muierile cele iertate și pline de înțelepciune culegeau drețele¹, dau cu bobii, sting cărbuni, toate însă fără folos.

– Să nu pierdem timpul cel scump, hai să ne grăbim, cum vom putea, pe șeaua mea și să zburăm până acolo! zice fratele mijlociu.

Așa și făcură. În clipita cealaltă erau lângă patul bolnavei. Fata cea frumoasă își ținea ochii mai tot timpul închiși. Auzind glasuri străine și i-a deschis. Cum vede pe feciorii de împărat cu fețele cernite lângă patul său și-i închide din nou și închizându-i din nou două părăuțe limpezi de lacrimi fierbinți au tâșnit pe obraji la vale. Arză-te focul și para, moarte de tine, că mult mai poți fi amară.

¹ Drețe = plantă acvatică subtropicală cu frunze mari, dințate și violacee; pe partea inferioară, cu flori mari. Plantă ierbacee târătoare din familia Primulacee, cu flori galbene, utilizate în medicina populară. (Dic. expl. al lb. române, Ed. Univers Enciclopedic, București, 1996, pag. 320)

Fratele cel mai mic iute ca fulgerul taie o felioară din mărul său pe care o dăduse împărătesei cu rugămintea să o pună în gură la fată. Cum s-a făcut asta, ca și când i-ar fi luat cu mâna.

Văzând eu bucuria nemărginită ce cuprinsese pe toți locuitorii împărăției aceleia am zis în mintea mea: „Doamne ce bine e, când omul purtându-se cum se cuvine și nefăcând nimănui nici un rău, este iubit și cinstit de toți”. De suferi, suferă toți care te au la inimă, de te bucuri și ei. Altcum întreaga viață altfel nu plătește un baraboi, că atâta nu-i mult.

Toate ca toate, dar *a cui să fie fata cea frumoasă?* Că teacă, că pungă, că una, că alta, câte capete atâtea judecăți.

Cei trei frați în așa fel judecă.

Cel mai mare zice, că fata are să fie a lui, că dacă n-avea el oglinda aceea în care să privească și să afle că ea e pe moarte, nici șeaua nici mărul nu folosea chiar nimic. Fata cea frumoasă se ducea pe aici încolo cu scânduri pe cealaltă lume și ei rămăneau cu inimile rănite...

– Ce folos, îi taie vorba fratele mijlociu, c-am văzut, că fata moare, dacă n-am eu șeaua, care să ne ducă iute ca gândul la patul ei. Și mărul costuia încă degeaba-l avea!

Acum se amestecă în vorbă și fratele cel mic:

– În zadar vedeam noi că fata moare, în zadar vedeam noi lângă patul ei, dacă nu era mărul meu cu care s-o vindecăm. Asta de sine se pricepe și eu nu mă pot destul mira, cum voi, care sunteți mai coți la minte lungiți atâta vorbă despre un lucru atât de lămurit. De altfel aci, pare-mi-se, că fata are să judece cu înțelepciunea ce i-a dat-o Dumnezeu, care din noi are să fie soțul ei, căci toate ca toate, dragoste cu sila nu se poate. Așadar, să nu mai îndrugăm atâtea la verzi și uscate, fără să mergem înaintea fetei, aceea s-a fost dus în casa unde-și avea scumpeturile, pe ea s-o rugăm să judece și noi trebuia să ne plecăm capetele.

Frății cei doi au rămas muți ca peștele.

Fata cea frumoasă, întrebată fiind, își deschide gurița sa cea drăgălașă și cu glasul-i îngeresc rostește niște vorbe pline de adâncă înțelepciune.

„Toți trei aveți partea voastră de bine la a mea însănătoșire. Asta este bine și cu dreptate să fie știut. Eu vă mulțămesc din suflet pentru asta. Încât pentru măritiș, judecata mea este așa: „fratele cel mai mare și cel mijlociu își au lucrurile cumpărate întregi întreguțe și prin urmare prețul lor nu le-a scăzut deloc, pe atunci mărul acestuia este început și deci mai puțin vrednic. Cred că pui de om nu s-a găsi ca să cuteze a-mi întoarce vorba. De aceea aflați, că fratelui cu mărul închin inima mea pe vecie!”

Toți trei feciorii cu capetele plecate înaintea judecății fetei de împărat, căci vorbele ei erau curate ca razele soarelui și pline de judecată dreaptă.

De altfel cum știu și frații, cei mai mari că:

Lumea-i mare, fete-s multe,
Și mai mari și mai mărunte,
Ș-or lua care-s de frunte!

Am mai văzut oștețe și eu și-am ascultat și vornici cu guri dăruitoare cărora, cum e vorba, le umblă limba-n gură ca îmblăciu-n șură, așa ceva însă de când port capul între urechi! Câte picioare de scaun și câte tălpi de sanie se vor fi ucis la ospățul acela, nu pot ști, că-i de mult. Atâta-mi aduc aminte, că numai din ridiche și s-au gătit patru feluri de mâncări: rasă și nerasă, cute și fălii. Șapte zile de-a rândul din chef și voie bună n-am mai slăbit-o. Mi se tociseră tălpile la picioare de jocul cel mult. De la o bucată de vreme, văzând că mă omoară cu omenia, mă dau la umbra unui vraf de clătite cu brânză, că mi-i bucata și încep a face din fălci până nu mai pot. Mă pun apoi și-mi spăl gâtul cu o cofă de vin mai vechi de cum era moșul meu, când și-a dat ortul popii.

Ce se va fi întâmplat după aceea nu mai țin minte, pentru că obosit din cale-afară cum mă găseam, m-a furat un pui de somn din care nu m-am deșteptat, ospățul s-a fost spart și nici n-au băgat de seamă, că picasem într-o oală spartă.

Și vă spusei povestea toată;
De mi-ți scoate cu vreun cui,
Alta știu ca să vă spui.

Gr. Sima a lui Ion

5. Cum a îmbătrânit muierea pe dracul¹

— poveste —

Se spune, dar e mincinos cine o crede, c-a fost odată, cine mai ține minte când? — o muiere mai rea și decât păcatul.

Bărbatu-so se luase de-un gând de necazul ce-l trăgea. Și mâncarea și beutura și somnul și toate cele le urâse acum.

O scăpare mai avea, să ia lumea-n cap și să meargă încătrău l-or duce ochii, apoi se mai cugeta că are moșioara sa și vițoarele sale. Ba și osemintele strămoșilor săi, tot aci zac, deci nu se cade a se duce, ca de la o moară stricată. Ca să vedeți domnia voastră cum era muierea aceea.

De-i zicea du-te-n sus, ea mergea-n jos; de-i zicea să tacă, ea durăia ca o pârpariță; de-i zicea să grăiască, cu furca de fier și nu-i putea scoate din gură o vorbă legănată măcar; când o adiregea să facă focul, ea aducea apă; de cerea una, ea-i da alta; c-o vorbă le făcea toate pe dos, nici odată însă cum se cădea să facă.

A cercat el pe toate căile, dar muierea din ce-a apucat nu vrea s-o mai slăbească nici țaca mică. Așa-i căci „năravul din fire n-are lecuire și pe omul rău vrând să-l lecuiești, mai tare-l îndrăcești”.

Așa stând trebile, precum avusei cinstea a vă spune, nu-i mirarea că bietul om, ce să facă? căuta chip și mijloc să scape de ea ca de-un junghi, că până și capul îi albise.

S-o omoare nu-i venea bine, că-și temea sufletul, carele el este ce este și la om; să-i dea drumul se făcea de poveste; a chibzuit dar s-o facă pierdută pe undeva. Cum? veți vedea și domnia voastră că ce-i mai frumos din poveste, înainte este.

Într-o zi ia o târșiță, o sapă, un troc ș-o secure și se ia la codru.

Despre muiere știa el, că nu va merge îndată ce va pofți să-l însoțească.

Așa a și fost.

Sosind omul, se pune și face o groapă afundă, ca de două staturi de om, de nu și mai bine, drept în mijlocul unui potec. Fiind gata, mi-o acopere

¹ Revista „Familia” 1884, Oradea, pag. 404-405

cu câte și mai câte uscături, ca să nu priceapă nimeni, că ce-i. Dup-aceea își pune un semn spre a se ști îndrepta și feri, când o fi la o adică și merge acasă, ducând și o sarcină de găteje.

A doua zi ia securea de-a umăr și zice către muiere: „Măi femeie, tu azi ai de-a face ceva și ceea, deci să șezi acasă pe ceadăți și cu mine la pădure să nu-mi vii, că-s sătul de tine ca de mere pădurețe”!

– „Cum să nu fac așa” – zice muierea. Tocmai fiind c-ai zis să șed acasă, eu voi merge cu tine.

Omul¹ mergea-nainte, muierea după el, ca mânzul după mă-sa. Ajungând la groapa din potec, bărbatul o înconjură, zicând muierei să facă și ea așa.

– Tocmai fiind c-ai zis să merg ocolind, eu voi merge la oblu!

În groap-a picat, în groap-a rămas, că bărbatul cumu-i era sufletul acru de năzdrăvaniile ei, a lăsat-o-n banii cei răi, și brânză de iepure să-i fi dat cineva, nu pot crede că s-ar fi-nvoit, să mănânce cu ea pită și sare dintr-un teriu. Că de și-i vorba-i: „că-i rău cu rău, da-i mai rău fără rău”, însă „decât totdeauna gâra-mâra și trai cu vătrai, mai bine să duci unde-a dus mutu iapa și țiganul cârlanul.”

Văzând muierea că-i acolo unde-i, face-un tărăboi de să tot fugi.

Și aceea nu odată numai, fără cu zi cu noapte, de și dracu că-i drac, și trebuia să se-ngrozească de la o bucată de vreme!

Și Șeză-n petrii-și avea niște drepturi vechi asupra locului aceluia, și să-și ia cele trei fuioare și lumea-n cap, nu se putea.

Merge dar până la groapă și văzând, ce-i, ia pe muiere-n cârcă ș-afară cu ea!

„Acum dă-te jos și ia-te focului să te fie, încătrău te-or duce picioarele.” – așa zice mamonul.

N-alegea el, că-s spini, că-i râpă ori prăpastie, fără prin apă pe uscat, la deal, la vale tot fuga și iar fuga, că doar muierea s-a lua de-un gând și i-a da pace. Muierei nici că-i păsa.

Slăbise bietul încornorat de-i puteai număra coastele-n dragă voia și capul îi era ca un caier de lână.

A gândit să mai încerce una!

¹ În ținutul Mureșului, cel puțin în părțile de unde-s eu, bărbatul este “om” și muierea, muiere. În înțelesul mai general sub “oameni” se înțeleg Români, celelalte neamuri, numindu-se cu numele lor. De exemplu: *treceau mai înainte 5 oameni și un ungur.*

Unde vedea o coastă grohotoasă, un spinet îndesat, polomidă, rugi și urzici, acolo trăgea și se da de-a durigușul, ca un bostan, până ce-l treceau sudorile și era numai o cană.

Muierea însă tot în cârcă!

S-a întâmplat de-a dat față cu o oaste-mpărătească. Toți se mirau de necazul lui și le era milă, de aceea fiecare ostaș îi trăgea muierei câte una îndesată cu patul puștii.

În urmă venea și-un ostaș șchiop. Acesta văzând și el, că ce-i, se scapă și zice: „Acolo să-ți putrezească ciolanele lighioaie, că ești ponos și osândă pe capul omului!”

Atunci muierea răspunde: „Tocmai fiindcă-ai zis să stau, eu n-oi sta!” Și s-a dat jos, iar dracul a răsuflat acum una, cum de-o grămadă de vreme n-a putut să facă.

Încătrău a luat-o muierea nu știu nici eu! Destul că dracul se pricepea și el la omenie.

– Măi omule! zice „Tu mi-ai făcut un bine, pentru care cade-se să-ți fiu mulțumitor – cere de la mine ce voiești și eu voi face.”

– Așa să fie! Ș-au dat mâna amândoi.

– „Nu cer alta, fără tu împielitătule să intri în fata împăratului și să nu ieși până când te-oi scoate eu. Dar de mine s-ascuți.”

Dă împăratului de știre, că uite ce-i cu fata lui și cine va pune-o iar în tâlpi, după cum a fost, i-o da soție să-i fie, iar zestrea ei jumătate din împărăție.

Toții doftorii și toate babele n-au avut ce-i face, că nu se pricepeau, iar păscălitorii cu ale lor trebi au rămas de rușine.

În sfârșit ostașul cela, se-mbracă-n niște straie potrivite, împrumutate, el știe de unde, și făcându-se că-i doctor iscusit, merge la curțile împărătești.

Dar ucigă-l crucea, nici nu vrea să știe, ori s-audă, de-nvoirea avută! Așa-n câteva zile-a rându.

Chibzuieste ostașul, că ce-i de făcut?!

Las' împielitătule, că am eu ac și de cojocul tău! – zice el în sine.

Merge el la curțile împărătești și cum intră-nlăuntru, zice către împielitătul: „Stai gata, că-i aci la poartă muierea ceea”.

Cum aude bată-l crucea de-o așa pozună și primejdie, că-i sta în cale, o ia la picior de nu s-a mai văzut nici azi!”

Ostașul ia pe fata împăratului de soție, făcând un ospăț ca cela de puteai înota în zamă lungă să le ajungă; zamă groasă toată oase.

De n-or fi murit trăiesc și azi.

A fost, n-a fost așa ceva? Eu din parte-mi nu pot crede, ba nici Dvs. căci la casa omului muierea este ce este; de aceea cum o cumpăr, așa o vând. Cine-o ști mai bine spui-o ei, că nu-i stau în cale.

Gr. Sima a lui Ion

6. Nebunii¹

— Poveste —

A fost odată ca totdeauna, a fost, vedeți domnia-voastră dragii moșului, o nevestă tinerică și acum rămasă văduvă, cum rămân multe în lume.

Ce să șadă ea singură sub un acoperiș, când avea tată și mamă și-un frate holtei în păr, acasă la ai lor?! S-a dus dar la ai lor, simțind, ea știe cum, că va trece multă apă pe vale, până când s-a mai găsi cineva, care să-și lege capul tocmai cu de-al de ea.

Și la casa părintească, unde s-a dus nevasta, fratele, holteiu-n păr, era ce era. Toate erau pe capul lui lăsate. El câștigă ce se cere la omul cu casă, și masă și tot el făcea parte unui fieșce-căruia, potrivit cum să fie bine.

„Stâlpul căsiei, cinstea mesii”, era, cum se zice.

Cam nu știu cum vi s-a părea, dar a fost întocmai pe tocmai. Că să vedeți dumneavoastră cum mai erau de loviți cu leuca și oamenii aceia!

Într-o zi de lucru, feciorul ca de obicei, era la câmp afară, la coasă mi se pare. Ceilalți din casă, aveau să facă și ei ce va putea, pe ici pe colea.

Nevasta, sora feciorului, rămăsese singură în casă și depăna niște bătătură de cânepă. Tat-so și mă-sa erau prin curte. Uitasem să vă spun, că nevasta a fost rămasă de bărbat în stare binecuvântată, cum sunt muierile.

Nevasta singură fiind, rătăcește pe aripile închipuirii până și prin săcretele² ascunse ale viitorului îndepărtat.

Stă cât stă dusă pe gânduri și numai ce-o podidește un drăguț de plâns, de lacrimile, nu altceva, șiroaie-i alunecau pe față.

Într-aceea intră și mă-sa în casă. Ispitește ca o mamă cu tragere de inimă ce era ce poate să mai fie și cu plânsul acela!

— Dar cum n-oi plânge mamă dragă, ca să-nțelegi domnia ta răul, ce ne-a aștepta!

¹ Revista "Familia" nr.50 9/21 decembrie, 1884, Oradea, pag. 596-598.

² Formă populară a cuvântului secret. Se întrebuițează des în popor, cel puțin în Munții Apuseni și pe la poalele lor.

– Eu sunt precum mă știi. Având copilul, acela are să piară în casă la noi. ascultă numai!

– E lege că la copilul mic îi trebuie liuică.¹ De i-om face-o în casă, are să pice, vezi domnia ta, cutea de pe grindă ș-atâta-i a lui! I-am face-o în pimniță, teascul de pe butea cu curechi de-a pica, mi-l turtește! În pod slănina pusă la fum îi face facerea! Vai de eu și de eu!

– Vezi mamă! Vezi mamă! Și domnia ta mă întrebi încă, de ce plâng!

Mă-sa încă, nici mai mult, nici mai puțin, decât o: „Bună 'mneafa lele!” – „Mulg vaca” – „Tu lele ești surdă!” – „O mulg ș-o dau în ciurdă!” – „Sece-ți urechile tale” – „Mulțămesc matale!” Mai la înțeles vorbind era o toantă și jumătate. Nu-i de mirare dar că s-a pus și ea pe plânsul din toate puterile. Ca și când i-ar trage măselele una câte una, așa se văiera!

Așa erau ele, când a intrat bărbatul în casă.

Acesta rămâne chjar înlemnit, văzând casa, că nu arde și toate-s la locul lor, cum trebuie să fie, iar muierile date focului cu plânsul lor.

După ce înțelege și el răul de care modru nu-i să scape, se pune pe plâns. Era dar și el un fel de „Caută Nan iapa și el călare pe ea”, plin de înțelepciune și judecată dreaptă ca broasca de pâr.

Cu seara odată vine și feciorul. Era trudit și obosit, ca omul ce pentru sine muncind, lucrează cu tragere de inimă, știind că ce-a rămâne pe mâine poimâine, tot pe-a lui seamă rămâne. Dar de unde rogu-vă să afle el vre-un pic de păzitură! Dacă nu tocmai tăiței, cocoradă ori clătite să fi gătit batâr niște întinguş, brozbi,² bătăcă, cir³ – tot mâncări ce într-o clipită le dai gata! Ele nici lapte de bou n-au fiert!

– Pentru numele lui Dumnezeu, ce-i cu voi? Ce-ați pățit de tute-trii (tustrei, toți-trii) plângeți, cum n-am mai văzut plâns din om pământean!? – întreabă feciorul.

– Dar la ce să-ți spunem, că numai ti-i amărl și tu dacă-i înțelege răul ce ne-așteaptă! – răspund ceia într-un glas.

– Cum să nu-mi spuneți! Ba că-mi spuneți îndată, ca să știu și de s-a putea să-l ocolim.

– Nu se poate! nu se poate! Cutea! Blestemata de cute! Teascul și slănina! Vai de noi și de noi.

¹ leagăn agățat de grindă

² brozba = nap alb = D.L.R., Tom I, Partea I, București, 1913, pag. 652

³ cir = zeamă îngroșată scoasă din mămăliga care fierbe, înainte de a fi mestecată; terci D.E. X., București, 1996, pag. 178.

- Dar spuneți odată! Mă scoateți de tâțani cu tăcerea voastră! Auzind feciorul, ce gărgăuni le-au intrat în minte, iaca așa numai din senin, clătină din cap, aducându-și aminte cât de bătut poate să fie el de cel de sus, când n-are-o mână de om la casă, cu care să poată schimba două vorbe sănătoase. Altă pedeapsă de la Dumnezeu nu-ți trebuiește! Ț-ajunge și-ți și întrece. „Ei bine!” - zice el de la o vreme. Cum? De ce și pentru ce vă bociti voi pentru chiar nimica?! Copil nicăieri încă! Au nu poate chiar să-l piardă? Câte n-au pățit-o?

- Pe lângă aceea! Cutea de pe grindă, nu v-a săcat Dumnezeu să n-o puteți lua jos! Doamne iartă pe omul supus necazului, cum sunt și eu, că de multe ori nu știe ce scoate din gură! Și liuca aceea, dacă leagănul nu vă place, nu este el loc în casă, unde s-o agățați, fără tocmai în dreptul cutei?

„Mergând în pimniță, cine vă pune să duceți și băietul, chiar ducându-l, n-aveți voi nici atâta în cap, ca să pricepeți, că teascul acela de pe butea cu varză, n-are aripi ca să iasă în sus din bute și să s-arunce pe copil?!”

Și în pod încă ce să căutați cu el? De ce să-l puneți sub slănină?

Îmi scoateți peri albi înainte de vreme, cu năzdrăvăniile voastre. Iau lumea în cap de groaza voastră! Voi m-ați mai adus până la atâta. Am câștigat și muncit de aveți, ce vă trebuiește. De voi mai afla oameni cu mintea voastră, m-oi întoarce iar și mi-oi mânca zilele tot cu voi de unde nu vi-ți vedea ceafa, dar pe mine nu. Așa să știți!

Cum a zis așa a și făcut.

Peste câteva zile, cu toiagul în mână, cu straița pe umăr și cu paralele trebuitoare, la șerpar, mergea nici el nu știa unde.

S-a dus el, dus multă lume împărăție ca Dumnezeu să ne ție, că-i o dragă de poveste, cum n-a fost și nu mai este!

Lamă mamă, muți cu toarte, ori de vă mai place, muți în dungi, cum el avea acasă la sine, de unde să-ți poată nimeri! Nu erau și pace!

Dar totuși în lumea mare, dacă s-a pune nescie tocmai pe căutate, cai verzi, brânză de iepure și lapte de pasăre nu găsește!

După mult umblat a nimerit și feciorul acela la un nătăflete de om, căruia îi lipseau câteva doage de la cap. Una să zic, ar fi prea puțin. Ascultați numai și nu-ți zice c-am făcut dintr-un fânțar un armăsar!

Omul acela vrea s-arunce în pod niște nuci. Cu ce credeți dumneavoastră că făcea el isprava asta? Cu furca, dragii moșului! Cu furca, nu cu alt-ceva!

Feciorul dă, ca de obicei: „Bun lucru!” și clătină din cap.

- Cum așa bădiucule? Cu furca te necăjești mata?

- Apoi de! - răspunde omul. Cu furca ce-o vezi am aruncat mai în vară câteva care de fân și otavă în podul șurii. Vezi jireada cea de paie de lângă șură? Tot cu furca asta am făcut-o și pe aceea! Ș-acum să vezi poznă! De alaltăieri de când mă tot trudesesc și ba s-o pot scoate la cale! Nu știi ce-i cu nucile acestea? Lucru curat nu-i atâta știi!

Să-mi dai mie-atâta ș-atâta și te scap eu de ele, că le cunosc firea!

După câteva vorbe ca de-al de astea: „Că-i prea mult da-ți dau iată cât! Că din ce-am zis atâta pot să las, dar mai jos nu mă pot coborî! „Că una că alta și învoirea se ca mai face între ei.

Feciorul cere-un sac și cât ai merge până în vecini după jar de ațăță focul, nucile și erau toate în pod.

Cela-i dă ce-a zis, acesta primește și pune bine, apoi se ca mai duce.

Într-alt sat, aproape, departe, el știe, se află un om tare iscusit în ale cioplitului. Să vedeși numai! Ș-a făcut un car în casă ș-acum nu-l putea scoate-afară. Cum a pășit-o și ucidă-l crucea, știți povestea.

Pe ușă nu se putea, căci carâmburile dau în ușori și nu lasă, pe fereastră nici așa, trebuia spart un părete de casă.

Știi una badiule! Să-mi dai mie atâta ș-atâta și-ți scot eu carul fără să strici nimic!

Iar mai schimbă vorbe de clacă, precum e obiceiul, dar învoirea se face între ei, că omul avea nevoie mare de car, era tocmai vremea căratului de pe câmp, pe lângă aceea nu putea el să-l țină tot în casă, că-i era peste mână. Feciorul încă se cugetă, că nu i-or prinde de rău nici lui câteva părăluțe, că de unde tot iei și nu mai pui niciodată, de la o vreme se mai și găta, iar banul e rotund, ușor se rostogolește.

Feciorul desface carul și-l scoate afară bucată cu bucată, îl încheie din nou și-l dă gata.

Primindu-și plata cuvenită s-a luat mai departe, dând mulțămăta cerului, că mai sunt în lume oameni cu cap de bostan și nu numai el își mănâncă zilele cu de aceia.

Văzând într-un loc niște creștini bătând la vite de să le deșele, nu alt-ceva, o ia într-acolo.

Lucrul sta așa!

Oamenii aceia făceau la o casă de lemn, precum e obiceiul pe la locurile noastre păduroase. Din întâmplare năuci fiind ei, au retezat bârna cu vreo trei palme mai scurtă de cum da peretele. Văzând, că nu-i bine s-au pus s-o întindă. Au prins deci câte patru perechi de boi la două tănjali pe care

întărindu-le cu ajutorul a niște scoabe zdravene de capetele bărnei cu pricina, băteau la cele vite de-i treceau sudorile și făceau gură unul pentru cinci și mai bine.

Dă feciorul „bun lucru” și intră în vorbă cu ei.

– Oameni buni! – zice el. De ce chinuiți bietele vite, că doar aveți un suflet și Dumnezeu, după legea noastră românească, ne-a trage la dare de seamă până și pentru dobitoacele necuvântătoare, pe care le-a dat sub stăpânirea noastră, ca să ne fie de-ajutor acolo unde puterile noastre nu-s de-ajuns, iar nu să le tragem pielea de vii, punându-le la isprăvi, ce n-au nici în clin nici în mănecă cu mîntea sănătoasă! Firea lemnului e de așa, că pe calea ce voi ați apucat să nu se întindă până a ieși mălaiul din țară și păcatele dintre oameni!

„Să-mi dați mie atâta ș-atâta și vi-l scot eu la cale de mai bine nu se poate”. Iar mai schimbă vorbe de clacă pentru preț, în cele din urmă învoirea tot se face.

Feciorul cioplește un lemn întocmai precum era cel menit să fie cel întins. Face mușcătură într-unul și limbă potrivită în celălalt, la capăt, se înțelege. Le pune laolaltă, le coasă cu trei cuie și-i gata.

– Nu la capătul acela n-ajunge, fără la acestălalt, – zic înțelepții aceia de oameni la acesta trebuiește întins! – văzând că feciorul lungește tocmai capătul pe care ei bine-l potriviseră la chietoarea casei. – „da să vă învățați copiii să se de cu părinții de-a îndurigușul pe coastă, n-ar fi bine?”

Feciorul măsură păretele, măsură și bărna. Îi face creste și sus cu ea. Cugetai că tot acolo a fost de când e lumea!

După ce primește plata cuvenită, dă din nou mulțumită lui Dumnezeu, c-aici a nimerit o claie întreagă de nebuni și se ia îndărăt la ai săi pe care i-a ținut și mai departe în sudoarea feții sale.

Se spune și aceea că feciorul a dat de omul ce-și băga ziua în casă cu trocul, dar aceea fiind că se zice și despre Săcui, pe când au primit legea lui Christos, venind în țara noastră sălbateci și păgâni, aceea mănaseră-ți auzi de la mine dragii moșului. Că Doamne multe năzdrăvănii au mai făcut și ei până când s-au deprins, așa cu încetul se înțelege, cu obiceiuri de oameni de-alde noi, care aveam și pe vremile acelea casă și masă în țara aceasta mănoasă, pe care au apărat-o străbunii noștri împotriva roiului de limbi sălbatice fără temere de Dumnezeu, ce ca lăcustele se năpusteau pe ei, au apărat-o cu brațele oșelite cum sunt și ale noastre, strănepoții lor.

Mă gurii pe-o șea și v-o spusei așa.

Gr. Sima a lui Ion

7. Povestea omului ce înțelegea limba dobitoacelor¹

A fost odată, ca niciodată, a fost un om și o muiere. Și înțelegerea ce între ei era, să n-o mai dea Dumnezeu, nici la cine-ți vrea tot rău!

Se potriveau ca ochiul cu aiul. Hârjoana venea tot din partea muierii, că nu își mai ține gura cătuși de cât, iar pricina se vede a fi fost bărbatul.

A fost adicătelea așa, că bărbatul acela încă își avea ursita sa, precum și-o are tot omul, și eu și tu. El era ursit, ca să înțeleagă graiul tuturor dobitoacelor din lume, dar să nu poată descoperi nimeni acest lucru, fără cu pierderea vieții.

Dobitoacele, câte nu se înțeleg ele, câte năzdrăvăniile nu grăiesc și pun la cale, dacă sunt în toane bune!

Omul acela bine înțelegea și râdea, când cei dimprejur n-aveau cuvânt de a râde și era tăcut când alții făceau foale de răs.

Muierea n-avea ochi să-l vadă, că-l știa de așa, cum nu mai sunt alții și nu-l putea descoasă, de ce nu se poartă ca alți botezați. Dar bărbatul tăcea că trebuia să-și iubească viața și scoțând ceva din gură pe coarda aceea, se cam mai ducea cu scânduri pe ceea lume.

Din ce bărbatul nu se da după păr, din ce muierea îi era mai cătrănită.

Când dormeau, aveau pace și repaos.

Odată bărbatul era dus la stână dimpreună cu muierea.

Mergeau călare pe doi cai.

Bărbatul era înainte, muierea mai în urmă. Cine știe cum se face, că muierea nu se putea ține de bărbat. Dar calul de sub bărbat striga în a sa limbă către celălalt: „Dar grăbește din pas, soțule că ne apucă seara!”

Calul de sub muiere răspundea: „Nu pot frate, că pe când voi sunteți doi, noi suntem patru!”

Se vede că muierea era împovărată și iapa de-a fâta.

Bărbatul înțelegând bine cele zise de cai n-a putut să nu râdă puțin.

A fost gata o drăguță de ceartă, cum e treaba între bărbat și muiere, care îndrăznesc unul cu altul.

¹ Revista "Tribuna" Sibiu, Marți în 18/30 decembrie, 1884, pag. 790.

Sosiți la stână, bărbatul, fiind aproape de seară, și oile toate în staul, se ia printre ele.

Voia el să știe, cât sunt de grase; de aceea punea mâna pe săina, aici pe oacăra, pe breaza, bălțata, caciora, pintenoaga, cucuiata, ciula, șuta, bālana, – până trecea batăr zece din miei, din noatini, din miori, din oi, din berbeci.

Ochiul stăpânului vede mai bine.

Într-aceea, Griveiu și ceilalți dulăi de la turmă, vorbeau, lătrând în graiul lor căinesc și se înțelegeau că ce au de a face, dacă va veni lupul!

„Să-l lăsăm, – se sfătuiau ei, – că deși face pagubă, puțin se cunoaște la stăpânul nostru. Fârtatul lup mai încolțește câte una, două și pentru noi. Apoi, atâta ni se cuvine și nouă –

„Fie-vă rușine!” – le taie vorba bătrânul Albeiu. „Asta este mulțumita voastră, că v-am crescut de când erați căței!

„Cum, nu sunteți mulțumiți cu găleata de zăr, ce vi se dă?” de acestea grăia Albeiu.

Peste puțin toți câinii erau cu cracii în sus, toți afară de Albeiu cel credincios.

Bărbatul trebuia să spună de ce a făcut una ca aceea – așa era pofta muierii; – el însă nu putea, – sămânță nouă pentru ceartă.

Sosiți acasă se iau din nou la sfadă.

Bărbatul își urâse zilele.

– „Bine măi muiere!” „Ți-o spune, dar mai întâi doresc să-mi pun la cale cele pentru înmormântare.”

Stau gata: sicriul, pânza pe obraz, luminuța cea de la ieșirea sufletului, cea de un stat de om, crucița cu banul pentru vamă, prinoase, donițe de paos și toate.

Cocoșul înconjurat de douăsprezece găini se urcă pe portiță, bate din aripi și cânta voios „cucurigu”!!!

Credinciosul Albeiu era în curte și supărat pentru purtarea cocoșului grăiește: „Ai tu suflet când stăpânul se gătește pentru ceea lume și tu ții rost cu cocoșul vecinului!”

– „Apoi de! – răspunde cocoșul. N-are stăpânul cap? nu știe el cum sunt muierele? Eu am douăsprezece și toate stau chitic, când mă încrunt odată între ele. Care cutează să-și bage ciocul, unde nu i se șade, ea știe ce pățește!

„Pună-se și stăpânul să ia un tufan de patru ani la mână. Vina mea, dacă nu va fi pace și liniște în casă. Rămână ea la furcă și răscitor, acelea

sunt ale ei, dar să nu-și bage nasul în toate cele, vorba ceea: „Spune muierei, de vrei să nu mai scapi de gurile oamenilor!”

Bărbatul auzind înțelesul lui Albeiu cu cocoșul, căpăta minte și de atunci, ba să se ciondromonească mai mult.

De nu vor fi murit, trăiesc și azi!

Gr. Sima al lui Ion

8. Miia-Ioan¹

— Poveste —

'Ice c-a fost odată un om și o muiere. Roseseră ei multe coji împreună și aveau de toate cele. Numai de copii se plângătuiau, că n-aveau ca-n palmă.

Se pun ei și se roagă lui Dumnezeu ca să le dea copii, se roagă și iar se roagă, de să te iei de-un gând. După rugăciunile acele muierea numai ce vezi că pornește grea. Și nu era ea împovărată ca de-alde altele, ci de abia putea ca să se poarte de aci până colea, dar de la o vreme nici atât.

Într-una din zile, era tocmai Duminică și omul s-a dus la biserică. Și dacă s-a dus omul la biserică, muierea lui hai la făcut de copii, și tot face și iar face, încât muierele ce s-adunaseră, de unde, mă rog, să-i poată moși așa strună cum le da viață muierea aceea?! A trebuit să vină mai toate din sat la treaba aceea. De la o vreme nu le-a mai ajuns casa și-au fost nevoite să mai scoată din ei și prin tindă. După ce-i numără se statorește, că sunt întocmai o mie și unul. Mai mincinos cine nu crede. — La cel peste mie i-au pus numele de Miia-Ioan și așa a rămas până în ziua de azi.

Una din vecine, ca nu care cumva să-i fie rău, aleargă până acasă și-i spune bărbatului, că uite, ceea a făcut atâta spuză de copil, tot fecior, unul ca unul, că nu-i încape casa, — curat o mie și unul în capăt. — Vecinul din parte și iară n-are ce lucra, făr ține calea omului, pe când vine de la biserică și-i spune, că uite în lipsa ta, vorba ceea, ți s-a spart cuptorul și muierea te-a dăruit c-o vrascină de copii; — nu doi sau trei, ci tocmai o mie și unu. Lasă că încotro te uiți tot de copii dai, până și prin tindă-s claie pe grămadă, dar apoi țipătul lor îți ia auzul și casa ți-o ridică în slavă, — încât nu-i modru să poată neșcine² costa³ cu ei și să nu-și piardă mințile.

După ce înțelege omul, că muierea lui ce-a stat a lucra până a fost el dus, de unde mă rog să cuteze el a merge acasă?!

— Mă duc încotro mă duc cei doi ochi ce-i am — zise el — acasă însă odată cu capul nu, c-atâta puzderie de copii îmi scot peri albi cât zici. Muierea i-a făcut, vază ea ce-a făcut cu ei.

¹ Revista "Tribuna" Sibiu, nr. 65, 1888, pag. 257-258; nr.66 pag. 260-261.

² neșcine = cineva, careva (Dicț. lb. rom. moderne, Editura Academiei, 1958, pag.540).

³ costa = a trăi, a viețui (D.L.R., Tom I, Partea a II-a, București, 1914, pag. 1043

Zicând vorbele acestea se cam mai duce.

Muierea din parte-și nu-și pierde rostul. Îi alăptează, îi grijește cum știe ea mai bine, în sfârșit ca muierea ce are o mie și unul de copii.

Și nu știi cum se face, dar copiii creșteau ca din apă: într-o zi ca-n două, în două ca-n nouă și-n nouă ca-n nouă-zeci-și-nouă, – de-ți era mai mare dragul să-i privești! Muierea aceea, deși bună la inimă, de Miia Ioan nu purta mare grijă, fiind că de! el era întrecător, peste umăr. Băiatul însă cu atât mai vărtos creștea și se împuterea văzând cu ochii.

Trece cât tece și băieți-s toți flăcăi junișani, de te lua groaza când îi vedeai atât de mulți și făcuți coala ca în tipar. Miia Ioan le făcea vârf, atât era de, nu știi cum să zic ca să nu greșesc.

Într-una din zile ce-i vine lui Miia Ioan în minte?

– Mamă! Zice el, d-apoi cum se face că noi n-avem tată cum au alții?

– Ei! dragul mamei, ați avut voi tată, poate să custe încă, numai că el, îngrozit, că sunteți de nu s-a mai pomenit la o casă, a luat lumea-n cap de groază.

Miia Ioan umblă și încearcă și ba să se odihnească el, până n-a aflat, că tată-so unde este. Și după ce a aflat, că ce a aflat să vezi tată-so este în cutare dumbravă și trăiește ca vai de el cu rădăcini și el mai știe cu ce, și-a pus în minte să-l aducă ei, frații acasă, că le-a fi cinste. Miia Ioan sciricise chiar și izvorul, la care trăgea cea peste zi de-și astâmpăra setea. La izvorul acela s-au dus ei, frații, cu toții, – înconjurându-l cât pe colo.

Și Miia Ioan aduse-se de acasă pâine și altă legumă, pe care le-a pus coala la izvor și apoi s-a pitulat și el după cum ceilalți.

Trece cât trece și bătrânul lor tată iată că se ivește de undeva. Aflând el pâine și legumă s-a mirat grozav, el care nici că mai semăna a făptură de om, cu părul lung zburlit, cu barbă și mustăți puternice, cu unghiile mai ca la un vultur, de cugetai că-i alta aia – s-a mirat mult, căci el un sfarm de pâine n-a văzut de când a plecat de acasă. Pe când tatăl își punea gura la cale, feciorii numai ce se ivesc cine ști de unde erau și mi-l împresoară, de nu era chip să poată el scăpa, nici într-o parte.

Se duc ei acasă cu toții și, dacă se duc, pun pe bătrân la cale de se face iar om cum se cade.

Într-una din zile zice Miia Ioan, că ei ar trebui să dea în dâra însuriișului, c-ar fi vremea și bătrânul să vadă și să le capete neveste. Fiindcă zisa ăluia „însuratul de tânăr nu strică”. Frații se învoiesc bucuroși.

Au făcut dar pe seama bătrânului opinci de fer, toiag de oțel, și l-au trimis în lumea largă la pețite. – N-ai să faci vorbă, zice Miia Ioan, fără numai

aflând undeva o mie și una de fete în păr, cum suntem și noi, altcum tăcerea-i ca mierea, – da! așa fel să te porți tătuțule!

După ce-și pune merinde la straiță și încălță opincile cele de fier, – după ce își sărută nevasta și copiii, ia cela toiagul de oțel și la drum copile, ca să-ți capeți o mie și una de nurori.

Și se duce el, duce, multă lume împărăție ca Dumnezeu să ne ție, că-i o dragă de poveste cum n-a fost și nici nu este, – încât și opincile și toiagul erau pe sfârșit.

Când într-o zi află tatăl cu o mie și unul de copii pe un popă arând chiar la Sfintele Paști.

– Și cum părinte – zice omul nostru – cum de te-ai încumetat să necinstești o zi neînsemnată ca cea de azi, față sfințită ce te vād a fi?

– „Ei fiule! – răspunde popa – multe sunt nevoile dreptilor și cum e zisa, că tot omul, el știe unde-l doare. Ca să mă înțelegi mata! Păgân și vameș nu sunt și legea sfântă este în ochii mei; – am însă atât de multe griji, atâtea nevoi după capul meu, că s-a dus veste și cântec. La popi, vorba ceea: copii și haine rele, a mea preoteasă însă a stat să-și facă de cap, că m-a dăruit, draguț Doamne, c-o mie și una de fete, tot una ca una, și-acum sunt toate fete în păr cum se zice. Una, două și sunt de-ajuns ca să-ți scoată peri albi dară apoi o așa sumedenie cum e la casa mea, și eu totuși să nu-mi pierd rostul?

Vai preoteasă, dar ce-ai stat să faci?!”

Și-l podidesc pe bietul popă lacrimile și trebuiau să-l podidească, dacă avea el o mie și una de fete de mărit.

– „Acum vād că mi-am aflat omul – zice tatăl a o mie și unul de copii – mi-am aflat omul, după care-am căutat atât de mult de mi s-au ros opincile și toiagul din brâncă. Că să vezi dumneata părinte. Eu am o mie și unul de feciori, tot flăcăi în păr, și sunt trimis de a lor parte ca să le aflu neveste. Se vede că în urmă și în capăt o să mă pot întoarce cu veste bună la ai mei.”

– „Da! – zice popa – ți le dau bun, bucuros pe toate, ba dacă-i nevoie și pe preoteasa pe deasupra, că de muieri la casă mi-i acru sufletul.”

După ce se întoarce omul nostru acasă începe a spune, că uite, în cutare loc, la cutare popă el a aflat și le-a peșit curat o mie și una de fete. Ei, feciorii n-au decât să meargă după ele. – Bine! – zice Miia Ioan voi fraților să vă luați după neveste și să mi-o aduceți și pe-a mea. Eu până atunci voi pune la cale câte ceva, ca să nu zică ele, că uite-au venit la noi ca la o casă pustie. Măță, furcă și găină, știți voi, că nu e bine s-aducă omul de la socrii, n-am să vi-o spun eu. Vă rog însă cu dinadinsul, ca pomind odată de la casa popii, să țineți tot irima drumului – vorba Moțului – cineși eu nevasta sa, a mea a veni ea și

după voi, și să nu vă abateți la o parte, nici în dreapta, nici în stânga, că sunt nescari curți prilostite în părțile acelea și anume în „Câmpul cu florile”. Nu care cumva să luați vreo floare, oricât v-ar ademeni, că mă băgați la nevoie mare.

Cu sfatul acela au plecat cei o mie de frați după neveste, și s-au dus ei, dus, cale lungă să le-ajungă, zi de vară până-n seară, – când deodată numai ce ajung ei la popa cea cu o mie și una de fete.

Din două, trei, tinerii se plac, iar popa și preoteasa sta ca pe jăratec, că de ce nu le cer mai cu iutele.

După ce s-au pus toate la cale, cum e rândul la trebi de astea, – o iau înapoi o mie de perechi și o fată întrecătoare pentru Miia Ioan, ceea ce văzând preoteasa sta să-și iasă din piele, iar popa numai el știa ce fericit mai poate el să fie, c-a scăpat de-o mie de junghiuri în coate-i erau până le-avea după cap.

Și tinerii nici nu le știau cum le trece vremea și cum le rămâne drumul în urmă, – că erau îndrăgostiți foc și răsul și glumele curgeau fuior din gură de la ei.

Când deodată numai ce se văd în „Câmpul cu florile”, de care le vorbise Miia Ioan. și era atât de minunat câmpul acela și așa drag ochilor, de nu se poate spune. și florile toate erau grăitoare, – încât, trecând ei, floarea asta: ia-mă și pe mine! – ceea: ia-mă și pe mine, – dar pe mine nu mă luați, că-s mai frumoasă decât toate?! -zicea o a treia. Tot așa și iar așa, încât a fost peste poate să nu cadă ei în cursă de-a valma cum erau. Fiecare ținea ca anume el să fie mai împănat decât altul.

Destul însă că numai ce se ivește de undeva o coroabă de babă mai proastă și mai hădă chiar și de cât Mama-pădurii. Câmpul cu florile al ei era și cine rupea una, să fi fost rupt din soare și trebuia să-i cadă în gheare.

– Aha pușorii leicuții, dar voi sunteți? Dar Miia Ioan, că de el am poftă, unde este?

– El a rămas acasă, răspund frații, aci e numai fata, ce i-o ducem de nevastă.

– Bine drăguță, tu ai să rămâi la mine până a veni bărbatul tău, Miia Ioan după tine, că și eu numai după el mi-am bătut capul. Cu aceștia-lăși, niște încurcă lume, ce să fac?

Așa s-a și întâmplat. Frații lui Miia Ioan au avut voie să porceadă mai departe dimpreună cu nevestele, iar fata cea întrecătoare a rămas la babă, până a veni Miia Ioan după ea.

Ajung ei acasă și dacă ajung spun numaidecât, că ce cale-i pe vale.

-Mi-ați mâncat capul! – zice Miia Ioan, că din ghearele babei aceleia om pământean viu încă n-a scăpat. De nu m-ar duce dorul, aș lăsa ca voi să trugeți într-însa, așa însă fără de nevastă n-am la ce fi bun. Pe lângă aceea mi-a mi este, văzându-vă așezați odată, să rămână atâta flamă de nevastă de lăbeliște, ca niște oi ale nimănui. Ce mi-o fi scris aceea să fie!

Și se ia Miia Ioan la drum și ba să se oprească ei până ajunge la curțile babei aceleia.

- Bun sositul Miia Ioan! – zice baba.

Ai să ți-o încrestezi, că de nu-mi vei face tot ce ți-oi porunci, aici o să-ți rămână ciolanele.

Și anume! Pe mâine dimineată, pe când se ivesc zorile din dumbrava cea, tu ai să faci secătură. Lemnele groase le vei pune deoparte crengile de alba, smicelele și mugurii iarăși la un loc. Apoi în secătură ari și sameni, de așa, ca pe dimineată grâul să fie secerat, îmblătit și măcinat. Pe când mă voi scula, să am coc cald pe masă; – altcum nu-ți stă capul unde-ți stă, ci-ți stă capul la picioare și picioarele la cap.

Acum vede Miia Ioan ce grozav lucru poate să fie lucrul la o babă ca aceea! – „Amu-i amu Ioane! – zice el, pare-mi-se că aici ai să-ți lași măselele, că de când e lume asta un lucru așa al dracului de tot, cum baba cere de la tine, nu s-a mai auzit!”

Își frământă Miia Ioan mințile, în fel de chipuri și-și frământă, dar la nimic nu poate să iasă.

- Ce mi-a fi data! Să stau în creștet și tot așa are să fie cum mi-e scris în cartea sorții; – tocmai de-aia la ce să mă iușdesc de-a fitea.

Zicând acestea se ia așa, tălălău Tănase prin cele curți și se miră el și se ciudește de ce-i văd ochii, că erau atâtea minunății, de nu s-a mai pomenit decât numai acolo.

Cum trecea el pe lângă o pivniță aude ceva foșnitură și nu se poate răbda ca să nu se uite, că ce poate să mai fie și acolo. Când la adică în pivniță, un odor de fată, nu cum să fie, fără ca ruptă din soare, de s-o sorbi cu lingura.

Văzând ea că lui Miia Ioan nu i-s sunt oile toate, îl întreabă, că ce are și ce-l roade la inimă.

Cela spune, că ui cum umblă baba să-i mână capul, adiregându-l la lucruri ce Han-Tătar și nu poate să le scoată în capăt.

- „Aceea nu te supere, – zice fata – ia biciul acesta și după ce înserează pocnește cu el în toate cele patru părți ale lumii, că-ți vin Harapi câți frunză și iarbă și ei vor face totul.”

Se bucura Miia Ioan, foarte se bucura. Mulțumește fetei pentru sprijin și zice, că la vreme de nevoie și el i-a sta bun pe cât l-or ajuta puterile.

Cum vine seara, ia cea bicuț și face după cum l-a învățat fata.

Pe loc mi-s adună la Harapi, de să te ia groaza, chiar Miia Ioan să te cheme. Și dacă se-adună ei, Harapii aceia, le zice Miia Ioan, să facă peste noapte așa și pe dincolo, cum era adecă porunca babei.

Se pun Harapii la muncă și foc și pârjol lucrau, – vorba celuia: „Săracele mâini multe!”

Dimineața pe când se crăpa de ziuă lucrul era isprăvit gata și baba avea coc călduț pe masă.

– Mare lucru cu Miia Ioan acesta! – cugeta baba – dar lasă numai, că trebuie să aflu eu ac și de cojocul lui.

– Te-ai purtat omeneste, n-am ce zice, dar ascultă numai, că pe mâine ce ai să-mi faci; Colțul cea de piatră-l vezi. Pe mâine dimineață să-l izidești și să-l risipești; – în locul lui să pui vie și-n făcutul zilei, struguri copti să-mi aduci din via aceea; – altminterea îți ascund soarele ca la o vrabie și s-a mântuit apoi și cu fata.

Babe de aceste să fi avut cine a scornit vorba, că fără de o babă și o sută de zloți să nu te lași, – am nădejde că se sătura de lume daibă, – își zice Miia Ioan.

Încolo toată a lui nădejde era fata. Se duce deci în părțile pivniței știut și-i spune, că uite că baba le mână strună așa, că în urmă și în capăt tot o să se înfunde, când i-a fi lumea mai dragă. Și lui Miia Ioan lumea dragă-i era, că fata-i picase lui tronc la inimă, de nu mai știa nici el ce să mai facă cu atâta dragoste.

– Nu te supăra deloc! – zice fata. – Na acum bicuț cestălalt, fă ca și dintâi, că ți-or veni ei lucrători de ajuns.

Cumu-i mâine în revărsatul zorilor, colțul era izbit și risipit și via cum poate să fie mai colibită de struguri, nu i-am visa la noapte.

Nici acum n-a putut baba nimic, că nu-i curgea calea, își frământa însă foarte mult mințile, ca să-i pună capul.

– „Anul la mine e de trei zile loane, mai ai o zi, numai una singură și apoi ți-ai împlinit slujba și poți să te duci dimpreună cu nevasta, de cumva nu vrei să rămâi. Pe mâine dimineață să-mi durezi tu un pod de aramă de până colo. Pe podul acela să fie feluri și feluri de pomi. Unii din ei să dea în mugur, alții să înflorească și iarăși alții să lege. Apoi să mai fie unii cu poamele în părgă, alții cu ele coapte, și iarăși alții cu ele răscoapte, și pe dimineață să am din ele pe masă la mine. Apoi să mai fie pe fiecare pom nouăzeci și nouă de

păsări, și toată pasărea să cânte în nouă zeci și nouă de *jersuri*. De nu vei face nu-ți mai stă capul unde-ți stă.”

Miia Ioan și de astă dată a ieșit bine în capăt, că fata i-a dat iarăși un biciu, cu care pocnind în cele patru părți ale lumii s-au adunat atâția Harapi de cu zece erau încă mai mulți decât frunză și iarbă. Aceștia pe dimineața următoare au isprăvit toate, de mai bine nu se putea cere.

Baba era foc și pară de mânie, că atât pe Miia Ioan cât și pe fată are să-i scape din brânci. Se tot gândea în mintea ei de diavol, ce curse să-i mai întindă, că doară, doară, i se sfetește. Să-i vadă sănătoși rămași odată cu capul nu voia.

În vremea aceasta Miia Ioan și cu fata ce fac, cum se înțeleg, cum nu, ei vor fi știind mai bine. Destul că numai destul ce-și iau tălpășița, încotro li se părea drumul mai scurt.

Numai târziu în zi vede baba, că nu-i nici fata și nici Miia Ioan. Și cum vede ea una ca asta, iute și degrabă pornește după ei pe sluga ce-l avea, ca să-i aducă morți ori vii, cum a putea și el.

Și se ia sluga la drum și merge, mă rog, și merge de-i scăpărau călcăiele. Când de la o vreme numai să-i ajungă. Cum simte fata așa ceva, îndată se dau îmbii de câte trei ori peste cap și ea se face pe loc o veche mănăstire, iar el un popă bătrân cu o carte subsuoară.

– „Bună ziua cinstite părinte, dar n-ai văzut? n-ai cunoscut pe doi tineri, o fată și-un fecior, să fi trecut prin părțile aceste?”

– „Ba am văzut fiule, văzut întocmai, pe când eram popă tânăr, vor fi ani mulți de-atunci, de nu-i mai țin minte.”

– „Dacă așa merge vorba, apoi mă întorc către casă, că tot n-o să-i ajung în veci.”

Cu vorbele astea sluga face întocmai pe cum zisese, – iar ceia se dau din nou peste cap, se fac ca și mai înainte și pe-aci ți-e drumul, aspru ca piperul.

Cum înțelege baba că prostul de slugă în ce chip s-a purtat, – pe loc îl țesălă și-i spune, că tocmai biserica și cu popa cela au fost fugarii, – să grăbească deci din nou și să-i aducă cu nepusă masă, că de unde nu, e vai! și au! Până și de măicuța ce l-a băiat.

Și merge sluga și merge tot într-un răsufu și de la o vreme numai să-i ajungă iarăși.

Fata bagă de seamă, iarăși se dau îmbii de trei ori peste cap și se fac: ea un lan întins de orz, ce-au fost prins frunte, iar el un copilandru ce-l apăra de pasări.

Sosește acela și întreabă, nu cumva a văzut trecând pe-acolo un fecior și o fată? – iar băiatul, care era însuși Miia Ioan și nu altul, băiatul a răspuns, că da, el a văzut așa ceva, pe când se semăna orzul, pe care-l grijește.

– „Dacă-i așa – zice sluga – nici nu mă duc mai departe, ci mă întorc acasă; – zice și face.”

Că s-a întors fără leac de ispravă, lasă pe baba să mi ți-l canonească. Așa mi l-a scărmanat sârmanul de s-a trecut de glumă, c-a rămas numai vânătași și plin de junghiuri, – om, neom, din bătaia aceea.

Apoi plecă iarăși baba cu al ei cap și se duce, mă rog, ca vântul și ca gândul, c-o falcă-n cer cu una în pământ, că era mama zmeilor și puteri avea din greu.

Și după ce merge ea tocmai cât trebuiește, iat-o că-i adulmecă și dă din tălpi încă mai hoștește.

– „Nu știi dragoste ce poate să mă ardă-n spate atât de pogan! – zice Miia Ioan.”

– „Aruncă-ți ochii îndărăt și te încredințează, că s-a mântuit cu noi, – răspunde fata din a sa parte.”

Adevărul este că din cer până în pământ era numai pară de fac, ce ieșea din gura babei.

Pe loc se dau iarăși de trei ori peste cap și se fac: unul un lac cu lapte, cât e mai mare și mai adânc, iar celălalt pară de foc în mijlocul lacului.

Blestemă baba și până și spumă face de necaz, dar n-are încotro! Se pune deci pe sorbite, de scădea lacul văzând cu ochii, când însă mai s-ajungă para cea de foc, numai ce vezi, că crapă și s-alege nimic de toată puterea ei. Așa a fost să fie, se vede că Dumnezeu nu șade, fără tot încarcă și descarcă, precum i-e voia și plăcerea.

După ce se fac Miia Ioan și cu fata, precum fusese mai înainte, se întorc la curțile și comorile babei, adună frații și părinții și unde nu-mi croiesc un ospăț ca acela, pe un fund de fedeleș, de s-a mirat toată lumea, din părțile acelea. Apoi duc zile dalbe până-n ziua de azi, de n-or fi murit.

Mă urcai pe-o șea
Și v-o spusei așa.

9. Prietenul îți pune capul¹

— Poveste —

Ci c-a fost odată în Țarigrad doi prieteni, frați de cruce; amândoi flăcăi cu mustăcioară de-abia răsărită, amândoi voinici, și mai pe sus de toate, amândoi putrezi de bogați. Ei își aveau corăbiile lor, mai multe la număr, oamenii lor, și ceea ce e capul lucrului la trebile de negustorie, aveau puzderie de bani de se jucau în ei ca în pleavă cum se zice. Nici nu era fată frumoasă în Țarigrad și unde se mai pot afla ele fete ca tocmai acolo? Nici nu era fată frumoasă, la care să nu i se fi aprins călcăiele după cei doi prieteni. Și asta era un lucru cu totul firesc.

Destul, că unul din ei își leagă capul c-o fată de zeu! nici de împărat nu putea s-o taie. Celălalt a rămas tot flăcău.

Și nu știi cum, și nu știi de ce, dar după ce omul odată are casă și masă, nu mai e care-a fost înainte, cu deosebire, dacă nevasta-i este dragă?! În sfârșit se vede, c-așa e însuratul.

Nu-i vorbă! De dragi tot dragi își erau cei doi prieteni, numai că întâlnirile lor erau mai mult la țărmure ori pe spatele mării, căci de erau negustori și negustorii multe daraveri au, ei o știu.

Într-una din zile iată, că vine, la prietenul rămas flăcău, o coroabă de babă, că să vedeți dumneavoastră, pe vremea aceea mai îmbătrâneau ele și muierile, dar nu ca azi, când, vorba aceea: „Vrabia tot pui se vinde” vine, zic, o coroabă de babă la flăcău, și-i zice, c-ar fi știind ea o drăguță de fată de să s-ascunză toate câte mai sunt.

La omul tânăr multe poți să-i zici, fără să-l scoți din toanele sale, când aude însă de-o fată frumoasă, și încă frumoasă, nu cum să fie, fără ca ruptă din soare, apoi a sfeclit-o de tot. El trebuie s-o vadă că de nu nu-i bine!

— „Babe de astea multe lucruri au pus la cale, știi? Cugetă tânărul în a sa minte; apoi zice:

— Apoi de! Știi una moașă? E o vorbă, că însuratul de tânăr nu strică, și drept să-ți spun: De când prietenul meu, îl știi mata, s-a însurat mult mi-am frământat mințile. Că să vezi, oricum să fie, tot nu e omul destul de om,

¹ Revista „Amicul poporului”, Sibiu, Călindariul pe anul bisect, 1888, pag.50-60

până când nu poate zice: „Mă duc acasă, că m-a fi așteptând nevasta”, și e bine, când omul își dorește casa. Dar iarăși, să mă însor numai ca să fiu însurat, nu merge, zău nu! M-am gândit eu. De ai știre despre vre-o ființă femeiască, cu care de-a dragul să mănânc pâine și sare, ei bine, fie! De unde nu, mai slăbește-mă.

Mă rog numai! Știu o fată. Cum e, cum nu e, vei vedea. Eu nu zic nici albă, nici neagră, dar pereche tot nu-i vei afla, nici să umbli cu opinci de fier. De altcum nu te îndemn de loc, ca să nu-mi bagi de vină; stă însă, precum mai zisei, că nici de frumoasă, nici de harnică, nici de purtările ei, nu se afla suflet de om, care să poată zice, c-a mai văzut așa ceva. De altcum da de n-ar fi ea, în cele din urmă mulțămită. Fătul meu, știm ce-i azi, că vedem, ce-a fi mâine, poimâine, o știe Dumnezeu.

– Dar fata aceea unde-i? C-aș dori s-o văd.

– Aci-i în Țărigrad. De ai voie putem merge numaidecât.

– Să!

Și se duc ei cât se duc, și numai ce intră într-un bordei de casă, în care locuia un bătrân cerșetor plin de neputințe. Fata cea frumoasă a lui era, și nici că grăise baba neadevăr, pentru că atâta frumusețe, câtă era pe fata aceea, nici că s-a mai pomenit vreodată. Făt frumos ș-ar fi fost mândru cu ea.

N-am să mai lungesc vorba, că de ce, baba a primit bacșiș de la îmbii, ei tinerii, s-au cununat după lege. Apoi traiu mămucă! Îngerii din cer, poate, vor fi ducând-o mai bine, că de, sunt la masa lui Dumnezeu, care le are de toate, om pământean, însă, tocmai ca ei nu putea s-o ducă, că nu era cu putință.

Dar omul, când e fericit la vatra sa și mai ales, dacă fericit este, că i-a dat Dumnezeu dar din cer, o nevăstuță mai pe sus decât toate nevestele, dacă-i și frumoasă și cu minte, și înțeleaptă; dacă, este, zic, omul fericit și astfel îi stau trebile pe-acasă, apoi nu e bine să se prea laude din gură. Asta n-o zic eu dintâi. Oamenii sunt cam ai drăcuțului și nu le prea place, când te văd fericit în toate. Au pățit-o mulți și-or mai păți-o.

Tânărul nostru n-avea altă sămânță de vorbă, decât despre nevastă-sa. Că este așa de frumoasă, harnică, înțeleaptă și mai ales, că e atât de credincioasă, cum nici că s-a mai născut alta sub soare.

La prietenul său îi venea nu știu cum atâta laudă, de altcum făcută pe dreptul. Însurat fiind și el, nu-i plăcea, că ăsta-și tot laudă nevasta.

– „Apoi ce? Zice el într-un rând. Nevastă-ta-i muiere ca toate muierele; mai frumoasă decât toate, ce-i drept, dar în urmă și-n capăt, tot

numai muiere și ea, vorba ceea: „Plete lungi și minte scurtă”. Altcum nici că se poate.

Cela, ba că nu! cesta ba că da! Ba că nu; și-i spune Sarsailă, că mai bine nu-mi vine să le zic, de fac prinsoare. Cine-a pierde, are să răspundă cu averea și cu capul pe deasupra.

- Ajunge, dacă-mi aduci semn de la nevastă-mea și-mi spui, că ce pete sunt la ea pe piept. Ajunge atât. Eu de sară mi-oi face coada colac și, sub cuvânt, că am te miri ce trebi grabnice, mă voi călăbăși de-acasă. Așa zice prietenul cu nevasta frumoasă.

Cela, mai întâi de toate, se duce la baba ceea, bine știind el, că baba-i ochiul dracului. Îi dă, el știe cât și ce, și-o câștigă pe a sa parte.

După ce înserează bine, baba ia un mare lădoi în spinare și ușdri către casa nevastei celei frumoase dimpreună cu cela. Poarta era încuiată, că bărbatul de astă-dată nu era acasă. Strigă baba, și numai decât îi răspunde nevasta dinlăuntru, că ce pofteste. Și nevasta aceea era un suflet de om creștinesc și bine-și aducea aminte, că numai babei are de a-i mulțumi pentru fericirea în care se află ea acum. De aceea, când baba i-a zis, că are o ladă cu pușinul ce și-a agonisit și ea, și până de către ziuă, lipsind de-acasă, n-are cui s-o lase în grijă, suflet necăjit ce este; dacă Doamna...!

- O bucuros! Ei Saftă! Mergi deschide și ajută la biata bătrână, că-i trudită săraca de ea!

Iese Safta, deschide poarta și duc lădoiul de-l așează tocmai în odaia, unde nevasta dormea. De sine se-nțelege, că încurcă lume era în lădoi.

Fiind aci vremea culcării, nevasta se roagă lui Dumnezeu ca s-o păzească de toate relele, se dezbracă punând măregele cele scumpe de grănat, chiar pe lădoi. Și când s-a dezbrăcat ea, hoțul din lădoi lua bine seama, c-avea tăiată o spărtură cât pumnul în lădoi. Când și-a dezbrăcat pieptărașul cel cusut numai flori și fluturi de aur de cel scump și lamura argintului, nu știu ce face, că i se agață mâna ei dalbă de gura cămășii și arată un sân ca neaua cea curată, iar pe sân lucea soarele și luna, încât vorba cântecului:

„S-o vezi bade și să mori!”

După ce se culcă, nevoiașul naibii scoate mâna prin spărtură și-i că mai pitulează cele măregele.

De către ziuă vine baba și-și duce iar lădoiul cu ajutorul Saftei.

Trece prânzul mic, vine cel mare; trece și-acela și vine amiaza, dar lucru nemaipomenit! Prietenul cu nevasta frumoasă nu vine acasă la mâncare.

– Mare lucru! Cugetă nevasta. Am să merg să văd ce-i cu el. Astă noapte n-a dormit acasă, peste zi încă nu s-arată; omul acela are, ce are, trebuie să-l caut la corabie.

Gătește niște plăcinte, știți, ca nevasta tânără, ce are bărbat voinic și-i este drag, aluat puțin și caș dulce cât de mult; după ce le pune într-o merindeață curată ca fulgul și cusută cu flori, o ia către țărmul mării.

Bărbatul ei într-aceea auzise și ce nu trebuia să audă, pentru că era o minciună de cele mai cu coarne. În sfârșit vorbele rele ușor se cred, cu deosebire, dacă sunt despre neveste frumoase.

– Ei, bărbățele! frumos îți șade; soarele a scăpătat de amiază și tu ba să vii acasă! Hai de mănâcă ceva bun, că ți-am adus, ști, ce-ți place ție!

– Taci muiere, că m-ai mâncat până dincolo!

– Eu??

El nu mai zice nimic, iar ea aleargă la el în corabie, să-l întrebe, ce are și ce-l roade la inimă.

De-abia a pus nevasta piciorul în corabie și bărbatul o dezleagă de la țărm și-i dă drumul încărău a bate vântul într-acolo să meargă. Și bărbatul, pe când se depărta corabia cu nevasta, ce plângea și se jeluia ca omul ajuns în așa mare nevoie, bărbatul, zic, sta pe corabia prietenului său de cruce, se uita și el cu duioasă inimă după ea, că era un odor de nevestă ca aceea, și-o iubea din toată inima.

– De-i fi nevinovată să te cruțe Dumnezeu, c-am cunoscut în tine un bun suflet de om până acum, de unde nu, în mare fie-ți masul, că la grea nevoie m-ai adus!

Astfel grăiește bărbatul și-l podidesc lacrimile ca pe un copil mic. Iar prietenul său râdea în pumni, nici vorbă! Rea inimă de om.

Precum vedeți, bine a zis, cine-a zis, că „Prietenul îți pune capul!”

Bărbatul ei pierzând prinsoarea, a dat celuia și case, și corăbii, și bani și tot ce-a avut. Cu capul a rămas, că și cela, n-avea ce, cu două capuri.

Tot ca în ziua de azi, era și pe vremile acelea. Când omul nu mai avea nici un modru în lumea asta, se făcea ostaș împărătesc, și omul nostru încă, ostaș s-a făcut. Avea el și ceva învățătură, umblase mult și mult a cuprins de ici, de colea, de aceea a fost primit cu brațe deschise.

Au trecut zile și-au trecut săptămâni și nevasta tot pe luciul mării. Nu văzuse ea zăranie de om, fără numai cer și apă și altă nimic.

Râuri de lacrimi a vărsat ea în zilele acelea, și s-a rugat atât, de nici la o mănăstire mai altcum. Și ruga ieșită din suflet curat străbate cerul și-ajunge înaintea tronului dumnezeiesc.

Într-o zi vede în zare o altă corabie, ce venea țintă spre ea.

– Doamne mulțămescu-ți, că mai ocrotit! Zice ea.

Sosesc ceia, dar ce să vezi? Nu erau oameni de înțeles, ci hoți de mare, ce fură și jefuie tot, ce le cade în gheare; ei dar n-au venit cu gânduri bune.

Firește, că pe corabie multe cele nu se găseau; tot ce era, era nevasta, dar le-a căzut tronc la inimă, și cu deosebire căpitanului. Dar nu știu cum se face, că suflând vântul tare, hoții zăresc sânul alb al nevastei și pe el soarele și luna strălucind.

– Nu e o ființă omenească, le zice căpitanul în șoaptă, e zâna mării; fiți cu minte băieți, că de unde nu, o pățim! Spre țărmure copii! Strigă el ca un leu.

Prind flăcării vâslele cu a le lor mâini vâjnoase și, ajutați de vânt încă, despică marea ș-alunecă vasul, ușor ca săgeata. Nu mult le-au trebuit ș-au ajuns uscatul. Aci numai decât descarcă nevasta și se fac nevăzuți până în ziua de azi.

Iar aceasta își face trei cruci și se ia încătrău o duc ochii. Și s-a dus, dus, multă lume împărăție ca Dumnezeu să ne ție, că-i o dragă de poveste, cum n-a fost și nici că este; într-un târziu ajunge la niște curți împărătești, unde a și intrat în slujbă.

Ș-avea împăratul acela de fecior, om nu tufă, și feciorul era de însurat.

Erau în părțile acelea crai și împărați de toată mâna, aveau ei și fete în păr, de-ți fugea ochii pe ele, și ardeau toate după feciorul de împărat. Dar ce folos? La feciorul de împărat, moarte-i trebuia, dar nevastă numai și numai cea intrată la ei în slujbă. Toată truda împăratului bătrân de a-l trage în altă gazdă, a rămas iaca-așa vorbe goale. Când e vorba de pornirile inimii, Dumnezeu poate, că trebuie să poată, de-al de noi însă, căram apă cu ciurul.

S-a făcut un ospăț de să te tot miri și dezmiri.

Când a înțeles împăratul, că uite, pe pieptul noră-sa lucește soarele și luna, s-a dumerit de tot. Ba-i era dragă de s-o bage în sân! Da-i cinstea curtenii, o iubea împărăția toată, ba-i mersese vestea peste nouă mări și nouă țări de frumoasă, de harnică și de înțeleaptă.

Când deodată numai ce se încinge un război pe moarte, pe viață. La niște crai vecini, te miri de ce le-a sărit țandăra, și se ridică mâi, câtă frunză și iarbă în contra împăratului. Acesta era c-un picior în groapă, sapa și lopata, aceea o mai aștepta și el, că ș-a trăit traiul și ș-a mâncat mălaiul; de luptă, de mult trecuse alba dealul! Toată treaba era feciorul.

Acesta-și sărută nevasta, și plecă în fruntea unei cete de ostași tot unul ca unul.

Bate feciorul de împărat pe ceia de tot puzderii îi face. Ba intră chiar în țara lor și-și face mendrele cumu-i place lui.

Într-aceea nevasta lui face doi îngeri de copii, că altcum nu le poți zice, părul lor fir de aur, pe frunte stele lucitoare, iar în mâini mere de aur. Minunate lucruri pe vremile acelea! dragii moșului.

Bătrânul n-are ce lucra, fără hai să dea de știre la fecior, ca uite cu ce nepoței l-a dăruit noru-sa! Se pune și scrie toate din fir în păr, și după ce face scrisoarea, o dă la un ordinaț s-o ducă. Ordinanțul acela era o gură spartă. Pe cale, pe cine nu întâlnea acela nu afla, că el în ce trebi aleargă. Între alții i-a scos lucrul cel rău în cale și pe bărbatul cel dintâi al nevastei, căci acum era ostaș și el. Acesta pricepea îndată, că ce cale-i pe vale și vede, că noroc a avut, dar n-a avut minte. Ia cu vorba pe ordinaț și la un popas ca mai pitulează scrisoarea de unde era pusă, iar în locul ei pune alta de mâna ei făcută. Aici scris era, că nevasta a dat viață la doi căței și că e vrednică de toatăurgia lumii.

Când citește feciorul de împărat un lucru ca acela, fiori reci îl trec din creștet până în tălpi. El singur nu știa ce să facă.

Răspunde totuși la tată-său, că la nevestă, deocamdată să-i dea bună pace, că acuma e buiguit de cap, l-au părăsit toate mințile, și nu știe nici el, ce să mai zică. Dă scrisoarea la ordinaț și-i dă drumul.

Dar cela iar i-a ținut calea, iar l-a momit cu vorbe și i-a schimbat cartea.

Aici scris era iarăși, că la nevestă numai decât să-i taie mâinile de prin coate, să-i lege copiii în spate și să-i dea drumul; căci altcum, venind el, are să facă o minune de are să se mire lumea și țara.

Miră-să, ciudește-se bătrânul împărat și nu putea să-și dea seama, că ce fel de năbădăi i-a apucat feciorul! Află și nevasta și se întristează rău de tot. se roagă însă ea însăși să-i taie mâinile și să-i dea drumul, căci, până una alta, rămâne batăr cu o scânteie de viață. Face bătrânul întocmai pe tocmai, cum stă scris negru pe alb, în carte.

Se duce nevasta și se duce, duce, duce, trei zile de-a rândul și numai ce ajunge într-un codru uitat de toată lumea. Lasă că era amărâtă pentru cele mâini cioampe, jalea și necazul ei însă, că nu poate lua jos copilașii să sugă, că-i crapă pieptul și bieții de ei țipă de să le chiar plângi de milă. Numai Dumnezeu putea să știe inima ei.

Și chiar lui Dumnezeu însuși i-a fost milă, ș-a lăsat să fie acoloa pe loc niște case frumoase, ca la ales crai. Intră nevasta în ele și caută în toate părțile după stăpân dar stăpân nicăieri. Pe una din mese, află o scrisoare și

dând să citească, vede, că acele case sunt un dar dumnezeiesc, pentru care nu putea să-i mulțumească îndeajuns. Caută ea în toate părțile și în grajd află un murg, curat leu, paraleu de să întreci pasărea. Pe cal scrisoare era, și-n ea sta scris, că ea să-și bage mâinile în fântâna din mijlocul curții, că-i vor crește pe loc. Așa a și fost.

Darul lui Dumnezeu, dragii moșului, când stă să te-ajungă apoi să te ții, că-ți vin toate strună; dar iarăși; Ajunge degetul lui cel mic, ca să fi bătut din cer până în pământ.

Într-aceea sosește feciorul de împărat de la război și văd că un om fără suflet le-a spart casa. Mai întâi de toate ordinanțul a mâncat o papară, de nici tu Sân-Petru, când i-a venit pofta să măie la cimpoieriu peste noapte, nici el! Apoi se ia feciorul de împărat în lume să-și caut nevasta și copiii.

Și s-a dus el dus, până ce-a ajuns în cel codru. Fiind seară, trage la casa ce-i era îndemână, și se roagă ca să se poată odihni peste noapte.

Doamna casei era o nevastă tânără, și decât a lui mai frumoasă încă. Lui așa i se părea, că de cunoscut nici vorbă!

După ce se plângătuiește el de-ajuns, după ce-și blestemă ceasul în care a plecat la război, că mai bine să fi prădat ei, dușmanii, țara toată, numai nevasta să-i fie rămas, cu un cuvânt, după ce se jeluiește cât știe el, ea își desface sânul și-i arată lucind soarele și luna! Mai arată-i ea și copilașii ce dormeau duși, în altă odaie, cu stelele lucitoare pe frunte și cu merele de aur în mâini. Apoi să fi văzut bucurie?!

După ce s-au întors la bătrânul, acesta de voios ce era, i-a așezat pe ei în scaunul domniei și ca domnitori noi, au făcut o petrecere, de s-a veselit toată lumea din țara aceea.

De n-or fi murit și azi trăiesc.

Gr. Sima al lui Ion

10. Petru Voinicul¹

— Poveste —

A fost odată, ca niciodată, un om și-o muiere pârliti de săraci, încât sta să saie-n apă. Sufletul din oase, un bordei hârbuit sprijinit de patru țapi bătuți în pământ și-un copilaș cu numele Petre, — atât aveau numai în lumea asta.

Și fiind că așa le-a fost dată, ca sărăcia să se țină de ei ca scaiul de oaie, ba să-ți poată da înainte odată cu capul.

Peste zi când părinții erau la lucru, lui Petre ba să-i poată da ei mai mult, decât două roajbe de parale; — vază el cum a putut costa, că ei, mai mult nu pot!

Așa-feliu ținut, Petre știa mai toate zilele, că ce lucru mai poate să fie, și foamea aceea, despre care bătrânii ne spun; — da! Avea Petre cunoștințe întinse despre foamete, căci cu cele două parale numai, umbla rupt de foame de-i pocneau urechile și-i chiorăia pânțele ca la un lup hămesit, ce numai se leagănă umblând.

Dar nu-i tot cum cugetă omul, ci cum dă Domnul!

Petre, deși crescut mai tot cu răbdări prăjite din mila cinstitei neaveri gătite, creștea, mă rog, se împuterea văzând cu ochii de-ți era mai mare dragul să-l privești. Nu se găsea copil să-l taie în satul împăratului de Roșu, unde se născuse, nu nici unul; tocmai de aceia i-au născocit numele de Petre-Voinicul și așa a rămas până în ziua de azi și va rămânea, cât a fi mălajul în țară.

Într-o zi copii satului, la joc fiind adunați, cum și de unde, nu se știe, destul, că află un puiuț de șarpe. Și, dacă află ei pe puiuțul de șarpe, se pun pe el cu ciomege, cu pietre că pe-aci să-l strucească, numai țică mică să fi mai dat.

Lui *Petre-Voinicul*, se-nțelege, că era de față și el, — i se face oarecum milă.

— „Vă dau cele două parale, ce le am pe ziua de azi, nu stropșiți șarpele, ci mai bucurosi dați-mi-l mie! — zice el.”

¹ Revista „Amicul poporului” Sibiu, 1889, pag. 45-57.

– „Paralele vorbesc, răspund băieții; – al tău să fie.”

la Petre puiul cel de șarpe și-l duce acasă, la bordei, unde îi face culcuș moale după cuptor și-l pune să șadă acolo.

– „Bun suflet de om ai Petre! – zice puiul cel de șarpe, n-am să uit de tine nici când, că de la mare nevoie m-ai scos. Griji numai să nu mă omoare foamea, că rău nu ți-a părea, nu, niciodată.”

Când colea seara, vin și părinții lui Petre-Voinicul de la lucru, de unde duși fură.

Să vedeți cum l-au spălat! Numai ce să-i scuture cojocul, de să-l usture pielea.

– „Că tu risipești cele două parale pe nimica ceea, – că aduci în casă, ce s-a pomenit a fi mai prost sub soare și mai urât, – că ne scoți din bordei cu jigărai, cum e și puiuțul cel de șarpe, că una că alta, – câte-n lună și-n soare, toate i le plezneau în față, de să te ia de un gând nu altceva.”

– „D-apoi, că dragi părinții mei, nu mă cihăiți atâta, că mi-a pățit mintea și mie. Să nu vă fie cu supărare, dar când mă văd singur cât e ziuaică de mare, când nu dau cu ochii de nici o jigăranie, nici în bordei, nici afară în ogradă, îmi vine parcă să mă prăpădesc de urât, că vântul și încă șuiera tot a pustiu și sărăcie. Am cugetat în mintea mea că, cu puiuțul cel de șarpe are să-mi treacă vremea mai la modru, până când mi-a trece.”

– „Apoi să fie de data asta și voia ta, mai mult însă nu care cumva să te încumeți, că dai de-o straiță de draci!”

N-a trecut două, până-n trei zile și Petre-Voinicul iar aduce acasă, de data asta un mâțuș.

– „La puiul cel de mâț, fă-i Petre culcuș îngrădit, sub vatră, că de unde nu mă înhață, cât zici! – îl sfătuieste șarpele.”

Așa și face el.

Acum trăiau trei guri din cele două parale, că cu ai săi a scos-o Petre și de astă dată la cale; – dar trai ca acela să nu aibă, vorba ceea, nici puiul cel de șarpe.

Mai trece două, mult trei zile și Petre al nostru mai cumpără de la băieți un cățeluș tot cu două parale. și pe acesta îl duce acasă și-l pune la un loc potrivit, ca jigăranile nu cumva să se încaiere, în lipsa lui.

Fiindcă și de astă dată a știut să îmbălânzească mânia părinților a rămas ca să ducă lume dalbă patru guri la două parale.

Unde unul n-are cu ce-și pune gura la cale, rabdă ușor oricâți inși să fie.

În cele din urmă nu traiul alege ci felul. Dacă e de neam de așa, apoi să-l țină tot cu plăcinte și verze umplute și-i vezi prin urechi de gras ce este; – altul cu cir și lapte acru se face cum e mutul mai voinic.

Trece cât trece și jigărăniile lui Petre-Voinicul se fac toate mari. Puiul cel de șarpe era acum ca piciorul de gros și numai îi sclipea pielea pe el; – puiul de mât era ca un miel, iar cățelul se făcuse un dulău zdravăn, de să nu-i pese nici de lup; Petre un flăcău, de să-l tot privești.

– „Știi tu Petre și stăpâne, că cine-s eu? – zice șarpele într-una din zile.”

– De unde!?

– „Eu sunt puiul și urmașul în scaun la împăratul – șerpilor. Ai să mă duci la tată-meu acasă, că ți-a răsplăti de fi fi bun câte zile vei avea.

M-a ajuns dorul. Vezi de capătă un car cu boi și-o bute ca să mergem, de merinde și nutreț să nu porți griją.”

Avea Petre-Voinicul un unchi în stare bună, la acela-și avea toată nădejdea. Era însă tot cu inima îndoită, fiindcă bine știa el că prietenul omului la vreme de nevoie e pungulița și sacul cu mălaiul și spița neamului ușor se pierde, când lumea te știe sărac lipit, – încât nu rămâne de cât a șaptea zamă din chisăliță.

Ce-a fi să fie! – își zice Petre-Voinicul și se ia la unchiul său acela.

– „M-aș ruga de dumneata, unchiule și om de omenie, să-mi dai pe-o zi, pe două un car cu doi bouleni și-o bute, c-aș avea o treabă de negustorie până la un loc. De mi-a fi scris, ca să am zile cu păcate, te miri cu ce-ți voi răsplăti!”

– „Acum îmi placi nepoate, zău îmi placi! Cine mișcă tot mai pișcă, cine șade, coada-i cade, vorba ceea, – și eu nu doresc, decât să te văd înstărit și pe tine, – așa să trăiesc. Când ai voie, n-ai decât să vii, numai pagubă să nu-mi faci.”

Cumu-i mâine dimineată Petre-Voinicul era la drum încotro îl îndreptase șarpele, ce se pitulase în bute.

– „Când ți-a fi foame, Petre, fie ție, fie la boi, – n-ai decât să-mi spui, mai departe, treaba mea este.”

Unde simțea Petre că-l roade la baierele inimii ori vedea, că boii din jug încep a mâlci, pe loc spunea la șarpe, iar acesta vrăjea acoala în drum, livadă cu iarbă moale cum e colia și cu trifoi înflorit numai ciucuri, și mese întinse cu mâncări și beuturi alese, de să-ți omori nevasta și copiii, de mâncat însă să nu le dai nici un pic.

Și, după ce merge Petre cu carul, merge zi de vară până în seară, cale lungă să-i ajungă, – sosește departe de tot, la un munte, mare Doamne, mare, – de nu s-a pomenit, fără numai în poveste un munte ca acela. Aici l-a înfundat calea, nu mai era încotro.

– Acum să știi Petre, c-am sosit la marginea împărăției tatălui meu, dar de ce are să urmeze tu să nu te sperii, că n-are să ți se întâmple chiar nimic. – Una să ți-o încrestezi bine! De la tatăl meu, orice răsplată ți-ar da, tu să nu primești, fără numai inelul cu adimanturi, ce sub limbă-l are, numai pe acela să-l ceri, că-i fi cald cătu-i trăi.

– Așa voi face! răspunde Petre.

În clipita aceea, numai ce se deschid munții aceia uriași și se face, mă rog, o țară ca aceea, de să te tot miri și să te ciudești! broaștele erau cât vacile, brocătii cât boii, – iar șerpii ca trunchiurile cele mari, – toate cele erau crescute ca în batjocură. Pe Petre-Voinicul însă nu l-a înfricat, cugeți, că nu-i din lumea noastră.

De la o vreme sosesc la mijloc de țară, unde era durat satul împărătesc.

Să fi văzut bucurie pe împăratul, când și-a văzut feciorul! Sta să-și iasă din piele de voie bună și nu știa nici el cu ce să-l omenească, cum să-l cuprindă, că-i era singurul odor și urmaș în scaun.

Și puiul de șarpe s-a dat de trei ori peste cap și s-a făcut pe loc un tânăr flăcău, de să nu te mai saturi de a lui privire.

Spune apoi, cum Petre-Voinicul l-a scăpat de moarte, cum l-a crescut din cele două parale ale sale, – cu un cuvânt, laudă el purtarea celuiia cu vorbe numai mursă și miere ca să înmoaie inima tată-său cum s-a putea mai bine.

– „Dragul meu tânăr voinic! Cu ce să te răsplătesc, că mi-ai făcut atâta bine? – Cere, că-ți dau comori nesfârșite, galbeni groși în dungă și spor la pungă, – pietre nestemate și adimanturi, ce lucesc ca ochii de balaur; – cere un car de ele, – cere două, – cere nouă-zeci-și-nouă, că-ți dau Petre, îți dau la bunătați de să nu le afli rostul, – nici tu, nici neam de neamul tău.”

Petre-Voinicul, când auzea de-al de astea, că parcă se învârte lumea cu el, îl apuca un fel de slăbie și numai anevoie s-a putut hotărî să se țină de vorbă.

– „Să-mi dai înălțate împărate inelul cu adimanturi, ce-l ai sub limbă, că mi-a fi destul!”

– „Ași! de unde?! Ori-ce, dar inelul nu, odată cu capul nu! – răspunde împăratul.

Cum vede Petre că împăratul mai presus de toate la inel ține, cu atât mai tare stăruiește, că și el numai de inel ar avea trebuință.

– „Apoi, că de! Înălțate împărate, eu sunt un băiet sărac, n-am decât sufletul din oase și rău sunt deprins, de când mi-or crăpat ochii, – comorile, simțire că au să-mi piarză mințile, crescând în nevoi ca viermele în hirean. Dacă te vei îndura, bine de bine, – de unde nu, n-am încotro, scris mi-a fost se vede, să n-am parte de bine!”

– „Dă-i tată inelul, dacă-l cere, că noi avem de la Dumnezeu de toate cele, dă-i zău așa, că mult bine mi-a făcut.”

Cu mare aia se înduplecă împăratul, dar se înduplecă totuși și dă lui Petre inelul.

Când l-a scos de sub limbă și i l-a întins a aflat una chiar de la baierile inimii.

– „Poartă-l Petre cu pace, cum eu l-am purtat. Când îi avea trebuință de ceva suflă prin lumea lui, și avea îndată orice ți-ar dori inima ta, ca să ai.”

Își ia apoi rămas bun și pleacă la drum către lumea noastră.

Nu știu cum, dar parcă de abia apuca să se vadă la largul și să cerce a inelului putere. Tocmai de aceea mâna pe boi, încât o țineau tot în fuga cea mare, și numai spumă se făcuseră.

Când s-a văzut ieșit din țara împăratului șerpilor, când a văzut că muntele se închide îndărătul său fără leac de urmă, numai decât s-a oprit a scos inelul de sub limbă și-a suflat una în lumea lui, inima, dorindu-i să aibă tot ce poate să-i fie spre bine și lui și la boi.

Să vezi minune! cum ai clipi o dată de două ori nu mai mult, și se face o livadă cu iarba până în brâu și mese întinse cu mâncări și băuturi alese, de să-ți lase gura apă, privindu-le; – nu le-am visa la noapte!

Își pune *Petre-Voinicul* gura la cale, mănâncă și bea cât îi ia pielea, dar bucatele tot au rămas numai înfrunțite, că erau multe de tot, de puteai să înoți în zamă.

Apoi prinde boii, se-aruncă pe ceaglău¹ și cea! și hăis! pocnind din bici, horind din frunză și mai trăgând câte-o doină drăgălașă de a le noastre, de dor și de jale, încât clocoteau văiușurile și dealurile, pe unde trecea.

Unde vrea acolo se oprea, la nimic nu mai ducea dorul.

¹ ceaglău = ceaplău = (ceafă) = partea de deasupra jugului, ce vine în ceafa bouului (D.L.R., Tom I, Partea a II-a, București, 1914, pag. 249)

Sosind acasă, așa pe când se îngâna ziua cu noaptea, – desprinde boii, suflă prin inel, și-mi vrăjește un câmp cu iarbă verde cât e mai mare și iarăși mese bogate cu mâncări și băuturi în feluri de chipuri, care de care mai frumoasă la privit și mai bună la gustat.

Se pune cu părinți-i la mese și ține-te gură, că s-a dus sărăcia, pe veci s-a dus.

În sfârșit pentru omul în voie bună, toate ca toate dar drăguții de lăutarii nu pot lipsi. Petrecerea, fără ei, e un fel de pomană, nimic alta.

Suflă una prin inel și iată, că-s aci și lăutarii. Apoi ține-te copile! Tot satul s-a trezit în tărăboiul acela, însuși împăratul și nu putea să doarmă.

Unchiul lui Petre-Voinicul, auzind, că uite cine-și petrece, se face numai foc și pară de necaz.

– „Nepotul e salba dracului! își zice el în a sa minte. A bună seamă, boii mi-s duși pe apă și-acum ticăitul bate-n tălpi, paraua cea din urmă. Mă duc să văd!”

Când la adecă, boii de abia se vedeau din iarbă și se îngrășaseră, mă rog, de nu era să-i cunoască, nici el, stăpânul lor. Iar la mulțimea meselor Petre cu ai săi vecini, ce se adunaseră în pripă, duceau zile albe.

– „Poftește unchiule la chef și voie bună, că tot mai e de la Dumnezeu numai sănătate și zile să avem.”

– „Trageți măi una de pe Târnavă, în cinstea unchiului și-a celorlalte rudenii adunate.”

Știut să fie adică și din partea domniilor voastre, că acum fiecare ținea să treacă de rudă cu Petre-Voinicul; – care dinspre mamă, care dinspre tată, moș și strămoș; – până la moș Adam se urmărea spița neamului. În bezna vremilor trecute fiecare știa să afle vreun capăt de fir, de care să-și anine dorita-i înrudire.

Așa era și pe vremile acelea! Când is la bine, toți sunt cu mine, – când is la rău m'aflu singur eu. Asta bine-o știa și Petre-Voinicul.

Colea către miez de noapte, rămân cei ai casei, lumea se împărtășie cinesi și la ale sale, că făcuseră foale ca văduvele.

Suflă Petre prin lumea inelului și pier toate ca prin farmec, – nu rămâne decât bordeiul hârbuit cu vechii săi locuitori; – bine înțeles, că mătul și cânele erau încă tot în ființă ca vechi tovarăși și buni prieteni ai lui Petre-Voinicul.

Cum sta Petre așa întins pe laiță și se trudea cu somnul, ce-i vine lui în minte să facă?

– Da! Ca ale împăratului voi să am niște curți, nici mai mult nici mai puțin, fără curat așa! – asta i-a trăsnet prin minte.

Scoate inelul și suflă una prin lumea lui. S-au ridicat curți, nu cum să fie, fără tocmai ca ale împăratului de Roșu ce locuia în satul acela.

Dimineața, când lumea se scormonește, oamenii nu puteau să-și creadă ochilor! Curțile lui Petre-Voinicul semănau cu ale împăratului ca două picături de apă. Cum s-a putut și de unde? – nu știa nimeni să-și dea seama.

Unul din curteni merge la împăratul și-i zice:

– „Grație capului meu!”

– „Grație fătul meu!”

„Dar să iasă înălțimea voastră să vadă, ce case și-a durat Petre-Voinicul, ca ou cu ou seamănă cu cele împărătești. Acestea și ale lui sunt cele mai cu zărează în satul întreg.”

Drept răsplată, nevrând să creadă netoții de acele, împăratul îi ca mai șterge o palmă de cele moțate.

Așa a pățit-o și-al doilea curtean, numai la cuvântul celui de-al treilea s-a îndurat să iasă afară.

Nici vorbă! A rămas cu gura căscată.

Trimite numaidecât sol să-l cheme încoa.

Petre-Voinicul merge la curțile lui Roșu împărat, dar nu chitit ci în straițele sale de toate zilele.

– „Apoi de! – zice împăratul – de unde ți-ai luat tu niște case atât de minunate, încât numai ale mele mai sunt așa?”

– M-a întâlnit norocul în cale înălțate împărate și se vede, că într-un ceas bun! – răspunde acela.

– „Bine Petre! Tu știi, că eu am o fată ca ruptă din soare, singurul meu copil și urmaș în scaun, ai mâine că-s încărcat de ani și nins pe cap, cum bine mă vezi. De-mi faci pe mâine dimineață pod de-aramă de la curțile mele, până la ale tale, îți dau fata de nevestă și deocamdată jumătate din împărăție. De unde nu, nu-ți mai stă capul, unde-ți stă, ci-ți stă capul la picioare și picioarele la cap. – M-ai înțeles?”

– Da! Te-am înțeles și voi face.

Cum e mâine, când se mijeste de ziuă, podul era gata, că Petre-Voinicul suflase una în lumea inelului, a fost destul atât.

Împăratul a fost mulțumit dar nu îndeajuns. Lasă să cheme iar pe Petre-Voinicul, care de astă dată s-a înfățișat în sclipicioase straițe de aramă.

– „Știi una Petre? începi să-mi plăci, dar ca să fii ginere la împăratul de Roșu, se cere încă ceva. Pe mâine să-mi durezi un al doilea pod întocmai pe

tocmai cu cel de aramă numai cât de argint să fie, Altcum nu-ți stă capul, unde-ți stă.”

Vom cerca înălțate împărate, vom cerca! – răspunde Petre-Voinicul.

Cum e mâine, când se mijeste de ziuă, podul era gata și cea în straie lucitoare de limpede argint s-a înfățișat înaintea feței împăratului de Roșu.

Dar nici de data asta împăratul n-a fost pe deplin mulțumit, ci a trebuit cea să-i ridice și un pod de aur alături cu celelalte, ceea ce Petre-Voinicul a și făcut, înfățișându-se de astă dată în lucitoare haine de aur înaintea feței împăratești.

Acum a căpătat mâna fetei și au făcut un ospăț ca acela, de le chiorăia pânțele de sătui ce erau, când s-au ucis atâtea lavițe și scaune, încât Doamne apără.

N-a trecut mult timp la mijloc și împăratul de Roșu și-a dat pielea popii, rămânând în scaunu-i Petre-Voinicul.

Dar în lumea aceasta nimic nu e statornic, cu deosebire însă nevestele ceva mai curățele sunt schimbăcioase ca luna lui Marți.

Fata lui Roșu-împărat, acum nevasta lui Petre-Voinicul, fiind singură la părinți a fost crescută îmbotită de tot.

La început, nici vorbă, drag îi era bărbățelul ca lumina ochilor și avea de cine să-i fie drag, – mai trecând însă vreme și timp, apucă pe căi rătăcite și s-a mântuit cu dragostea. Căuta chip ca să răpună capul bărbatului. S-au mai întâmplat de acestea.

Cu momeli și vorbe linse și prelinse, caută ea să afle în ce poate să stea puterea soțu-so. Dar Petre-Voinicul se ținea tare, de unde să vrea el să-i descopere.

Văzând hoța de nevestă, că mai bine nu-mi vine să-i zic, – văzând că nu merge, o ia pe coarda jăluirii: C-așa sunteți voi bărbații, lucrați tot pe sub mână, pe bietele muieri nu le socoti-ți întru nimic, numai vă faceți răs de ele și bațjocură, făcând întotdeauna cum vă taie capul, fără să le descoperiți o taină și lor, c-atâta nu-i mult. Apoi mai zi Petre, că mă ai dragă, cum te lauzi mereu, mai zi; – nebun cine te crede.

Așa azi, așa mâine, în sfârșit așa în toate zilele, până Petre dă a se înmuia! Încolo, până aluneci mai dintru întâi e greu, de-aici încolo merge treaba strună. Așa a fost și tot așa are să rămână până-i cerul și pământul.

Destul, că peste câteva zile nu numai, că nevasta știa în ce-i stau puterile lui Petre-Voinicul, dar chiar și inelul era la ea.

Prost lucru dar ce să te faci?

Acum știindu-se la largul ei, suflă una prin lumea inelului și-și zice că ea cu drăguțul ce-l are, să-și aibă curți la mijloc de mare, – cele ale bărbatu-so să se adăvăsească rămânând seliște în locul lor, – iar însuși Petre-Voinicul, să fie dus cu nepusă masă, în țara Vavilonului, acolo să fie zidit pogan până subsuori, încât nici să moară nici să custe, numai să tânjească, vai de el. Așa a și fost clipita aceea, așa avea să rămână până în ziua de azi, dacă nu erau la mijloc jigăraile lui Petre-Voinicul, cănele și mâțul.

Cum s-au văzut aceștia singuri rămași fără stăpân și duceau trei ca acela ajunși la așa nevoie, se înțeleg împreună ca să-și ia lumea în cap și să nu se oprească până nu vor da de urma stăpânului lor.

Zic și hai la drum și du-te, du-te picioare bătute multă lume, împărăție ca Dumnezeu să ne fie, că-i o dragă de poveste cum n-a fost și nici că este; – de la o vreme ajung curat în țara șoarecilor.

Ca trăsnet din senin se lățește știrea, că uite, dușmanul de moarte al neamului șorecăresc a trecut granița, însoțit de un dulău cât ț-i mai mare. Acum s-a mântuit cu noi, – își zicea fiecare.

Se adună de loc la înțeles, că ce au de-a face, dacă e vorba să rămână cu spaima numai!

– „Să trimitem solie la ei, ca să-i întâmpine cu pâine și sare și să le zică un „Bine ați venit!” cu buna da de o scoatem la cale” – le zice un șoarece bătrân, trecut se vede, prin multe nevoi. Iar până atunci, fiecare din noi, să caute a-și face gaură de ascuns în inima pământului și să-și acopere cojocul până-l are.

De-atunci a intrat frica de mât în neamul șoricesc, – de atunci se pitulează și numai sub scutul întunericului nopții cutează să iasă, târâș, grăpiș, și să-și vadă de ale traiului. Mai mincinos cine nu crede!

Mâțul și cănele au primit solia șoricească cu toată bunăvoința și cinstea și i-au încredințat, că nimic n-are să li se întâmple, îndată ce îi vor îndrepta, ca să afle starea și aflarea atât a lui Petre-Voinicul, cât și a nevastei sale.

Șoarecele cel sfătos a spus, cum nevasta e cu drăguțul-so la mijloc de mare în curți numai limpede argint și lamura aurului, iar Petre-Voinicul e zidit până subsuori, departe în țara Vavilonului, nici nu moare, nici nu

* Seliște va să zică în graiul Moșilor, loc acum pustiu, unde mai înainte fuseseră case și măietori (supraedificate).

trăiește, de abia e cald în gură și de nu se vor grăbi azi, mâne o să-și închidă ochii.

– Și încotro avem să purcedem? – întreabă ceia.

– Am să vin însumi cu capul, altcum n-o scoateți la cale, nici să stați în creștet, – le răspunde șoarecele cel sfătos.

Apoi iar la drum și hai, și hai, picioare bătute, zi de vară până-n seară, cale lungă să le-ajungă, – încotro îi îndrepta șoarecele. De la o vreme sosesc la marginea mării.

– „Vouă inelul vă trebuie, mai întâi și mai întâi inelul, le zice șoarecele iarăși. Fără el în țara Vavilonului n-aveți ce căuta. Să chibzuim, cum să ajungem noi la curțile din mijlocul mării?! Tu câne știi să înoți frunte de bine; tu dar ai să ne treci și pe noi. Mâțul s-a sui la tine în spate, eu iarăși la mâț și-apoi dă din labe, dacă-ți iubești stăpânul.”

Așa și fac!

După ce înoată câinele tocmai cât trebuiește ajung ei la curțile cele și se opresc lângă un stâlp, de care cânele se ține cu labele dinainte.

– „Tu câne ai să ne aștepti aici; – eu cu fârtatul ne urcăm pe stâlp în sus și trebuie să străbatem cumva până în locuința nevastei și să-i ștergem inelul”, – zice șoarecele.

Cu chiu, cu vai, nici vorbă ajung ei sus în curte, – dar cum să se furișeze în casă chiar și cum să pituleze inelul de la ceea de sub limbă?!

Vezi asta e asta!

– „Tu mâțule, îndată ce înserează, te urcă în pod și te coboară frumușel pe horn până în casă, eu, care, cum mă vezi, sunt numai semn, m-oi strecura prin careva crăpătură, de asta să ne porți grijă. Să vedeți însă că atunci, când împărăteasa va strănuta și-a scăpa jos inelul, tu numaidecât să-l ștergi și să-ți iei tălpășița.

Acum era seară și ceia s-au fost culcat, pe când mâțul și șoarecele stau pitulați prin cele unghiere. Pe când durmeau duși, șoarecele se urcă în pat la ei, iar mâțul sta la mijloc de casă cu ochii în patru, în neastâmpăr, că ce și cum are să fie.

Ușurel cum este, șoarece se pune la neastă pe piept și începe s-o bâzâie cu cada la nas, și-o tot bâzâie până-i vine strănutul. și dacă-i vine strănutul, căfnește, rogu-vă, de să i se rupă băierile pieptului, nu altceva, iar inelul sare cât colo prin casă. Mâțul numaidecât îl umflă, ușdri pe horn cu el și ba să se oprească el pân la câne. Curând după aceea a sosit și șoarecele. Acum la drum tot cum veniseră.

– „Să-mi dai inelul mie zice șoarecele către mât, nu care cumva să faci o nefăcută, să uiți de tine și să scapi inelul în apă.”

Mâțul de unde să vrea!

Cum mergeau ei așa claie pe grămadă, iată că alătura trece un pește cât e mai mare. Mâțul nici una, nici două, îi sare-n spinare, uită de sine și de șoarece, că-l are în spate, scăpă inelul în mare, de unde pofteste și-l scoate dacă poți.

– „Firea-i a lui Sărsăilă, să fii, tu și întreg neamul tău, – zice câinele plin de mânie – dacă ne-ai adus până la atât! Hai frate șoarece! Urcă-mi-te în spate, lasă-l focului pe ticăitul cel de mât, aici să-i fie masul, dacă nu te-a ascultat.”

N-a mai ieșit mânia aceea din neamul câinilor până în ziua de azi și oricare din ei, unde poate să pună laba pe mât, îl flocăie de se trece de glumă!

Ajunși la țarmure tute-trii, și mâțul, că nevoia l-a făcut să dea din labe, dacă nu și a urât zilele, – stau acum puși pe gânduri, ce să știe ei face?

Cum stau ei așa buiguți¹ de cap, iată, că s-apropie niște pescari.

Șoarecele numai decât cunoaște peștele după care se aruncase mâțul, și știa bine, că numai acela a putut să înghită inelul.

– Mâțul e de vină, el are să șteargă peștele, altcum cojocul lui are s-o simtă! – judecată scurtă, judecată dreaptă, ieșea din cap câinesc.

Până să umble pescarii încoace și încolo, mâțul se trage câtineluț pe pânțece și ca mai înhață cel pește.

Și într-adevăr, că inelul în el s-a aflat.

Acum hai către țara Vavilonului și du-te! și du-te tot într-un răsufu până ce sosesc.

Petre-Voinicul era numai, numai să-și dea sufletul, atât de mult slăbise. Abia și-a putut ridica genele să vadă cele jigărai – Țineți-mi inelul la gură! – zice el mai mult în șoaptă.

Cum a suflat în el și a gândit, că ce dorește, numaidecât zidul se pierde fără leac de urmă și în locu-i se fac mese întinse cu mâncări și beuturi anume pentru bolnavi ce dau a se înciripa.

Curând a prins la puteri și se simțea, parcă întinerit.

Șoarecele s-a dus în treabă-și și dus este până în ziua de azi, iar câinele și mâțul au rămas cu Petre-Voinicul, tot ciudoși însă precum îi știm, din

¹ buigui = băigui = a vorbi alandala, a spune lucruri fără rost, a grăi zăpăcit.

pricina inelului și traiul lor a fost și va fi, cel a lui ochiul cu aiul, – vorba ceea: „De iertat calea, valea, – de uitat însă cu neputință este.”

Văzându-se acum Petre-Voinicul împuterit cum se cade și încă mai altcum ca înainte vreme, – suflă una bună prin lumea inelului și-și dorește să fie iar la curțile sale, în traiul ce fusese odată. Așa a și fost cât ai da o dată cu amnarul.

Și mai văzându-se odată Petre-Voinicul la el acasă, mai suflă odată prin lumea inelului și-și dorește, ca draga lui nevastă să fie și ea de față, împreună cu drăguțu-său, pentru care era să-i pună capul.

Iarăși cât ai da odată cu amnarul și treaba se face.

– „Acum drag paloșul meu! fă tu judecată dreaptă între noi. De voi fi eu de vină, eu s-o pat, de-a fi ea, să tragă într-însa, suflet păgân, ce este.”

Și paloșul a făcut tot mici hosdrenele și pe nevastă și pe drăguțu-so, că de atât i-au aflat vrednici.

Petre și-a luat apoi nevastă alta, de neam de rând, dar frumoasă ca ruptă din soare și care l-a iubit din toată inima. Despre ospățul lor se spune, că tărăboi mai mare, n-a mai fost de când e lumea. Câinii, că-s câni și umblau cu colaci în coadă.

Apoi au dus un trai ca acela și duc și azi de n-or fi murit.

Mă urcai pe-o șea
Și v-o spusei așa

Gr. Sima al lui Ion

11. Cenușotca ¹

— Poveste —

A fost odată pe când era lupul cățel și Cheșa vițâl, — a fost într-o țară departe un om tocmai putred de bogat. Bun a trebuit să fie Dumnezeu și drag, că averile lui, nu altceva făr' le vedeai crescând. Toate-i mergeau strună și ca să fie pe deplin fericit un lucru-i mai lipsea.

Avea adică el, omul cel bogat, o bucată de pământ, care nici el nu mai ținea minte, de când nu i-a adus nici tu un spic de grâu, c-atâta nu-i mult. Îl îngrășa, cum știa el mai bine, îl lucra ca pe o cânepiște, semăna grâul cel mai varoș², punea străji cu ziuă cu noapte, — dar toate-n zadar, că tocmai pe când da holda să înspice, veneau noaptea niște cai ce nu mai aveau saț, ș-o pășteau. Nu rămăneau fără cotoarele. Așa-n toți anii și nu era chip de-ai prinde, că toate străjile, să fi fost, câte și mai câte și tot trebuiau să fie furate de somn și încă tocmai, când n-ar fi trebuit.

Omul cel bogat mai avea și trei feciori, aș zice: ca trei lei paralei, dar nu se potrivește. Că să vedeți dumneavoastră! Pe când pe cei doi mai mari, nu-i mai slăbeau din „*puiul mamei*” și „*dragul tatei*” cel mai mic era socotit drept lamă-mamă și mut în dungi, pot zice, de aceea locul lui, cât e lumea și pământul, tot pe vatră în cenușă, de aici „*Cenușotcă*” i-a rămas numele până în ziua de azi și i-a rămânea cât a fi mălai în țară!

Le intră și celor trei feciori în cap, să-și cerce norocul cu păzitul holdei, că da de cumva?!

În seara dintâi merge cel mai mare. El, ca să-i sară somnul, face-un drăguț de foc, de să frigi un bou.

De unde drac! În dogoarea căldurii, numai ce-l taie un pui de somn, de să-l poți duce cu așternut cu tot, pe bietul voinic! Dimineața vede că tocmai a treia parte din holdă, e mistuită. Se duce rușinat acasă și spune, ce-a fost și cum a fost.

În noaptea a doua s-a dus fratele mijlociu și-l mistuia dorința, doar dovedește pe cela!

¹ Revista „Amicul Poporului” — Sibiu, 1890, pag. 56-60

² Grâu varoș = grâu roș la față

Nici c-o mangură¹ nu i-a umblat mai bine!

A venit vremea lui caută Nan iapa și el călare pe ea, – după cum știți că era socotit Cenușotcă.

El ajungând la holdă, nu face nici foc, nici alt-ceva, fă se urcă drept în părul pădureț, ce era sădit cam la mijlocul holdei și unde lucrătorii aveau obicei de-a mânca de-amiază ș-a mai odihni nițel, când zăduful e prea înăbușitor.

Aci de unde să poată el ațipi vre-oleacă?! Când îl înghimpa un spine, când altul, – apoi și vântul trăgea cu grosul, de bine trebuia să se țină, ca să nu-și piardă cumpătul și să se pomenească jos cu capul ori cu coastele frânte. – Precum vedeți Cenușotcă avea cap, numai cât vorba ceea: „*în sacul legat nu ști nimeni ce-i băgat*”.

Pe când cocoșii, în limba lor, vesteau, că-i miezul nopții, și ei o știu aceasta, c-așa li-i firea, numai ce-mi vin de undeva trei cai, care mai de care! Și după ce fac foale, hai la părul pădureț să se mai și scarpine!

Cenușotcă, fără zgomot, ca mătul, se coboară, coboară și zup! pe-un cal ce era mai la îndemână. Caii fuga-n ruptul capului, dar cela încă se ține! În cele din urmă se opresc și stau molcom și caii aceia. Și cel pe care era Cenușotcă, dă a grăi, să le dea pace ca să meargă-n treabă-și, că sunt unul al lunii, altul al soarelui, și al treilea al vântului. Le-ar cădea obrazii de rușine, când s-ar ști, că ei tocmai așa au pățit-o. În schimb are să primească trei frâne, pe care numai să le scuture și ei vor alerga să-i dea orice ajutor, la vreme de nevoie.

Cenușotcă bun bucuros s-a învoit și frânele le-a îngropat la țâțâna porții. Apoi iar s-a pus în tăciuni, că acolo i-a fost locul.

S-a-ntâmpnat de împăratul țării aceleia în care trăia și omul cel bogat, avea o fată numai și nici un alt copil la ușa sa. Și fata era atât de frumoasă, de pereche n-ai fi putut să-i afli, lumea toată, cu opinci de fier și toiag de oțel s-o fi umblat.

Într-o zi pe când toți erau duși de acasă o răpește o pajură măiastră, ș-o duce drept în cuibul său, făcut pe vârful unui arbore, ce atingea bolta cerului.

A dat împăratul de știre, că cine-a coborâ-o, capătă jumătate din împărăție și mâna ei.

Câți feciori de crai și împărați, toți ș-au cercat puterile, dar de-a fitea, că toată a lor opintire a fost zadarnică.

¹ mangură = fărâmbă, bucățică, strop (D.L.R., Tom VI, București, 1965, pag. 872).

Într-o zi și feciorii omului celui bogat, s-au hotărât să facă ceva.

Laolaltă n-au putut să meargă până la cetatea împărătească, unde era arborele cela, că cei mari erau mai țănoși și de Cenușcotă, le era rușine; – de aceea numai singuri au plecat.

Cenușcotă, cum s-a văzut singur, merge la țâțana porții și scutură frâul cel de aramă. Nu vă pot spune, cât de iute-a fost aci calul lunii, cu un rând de haine de aramă pentru Cenușcotă.

Se-mbracă el și suindu-se pe spatele murgului, merge tot în buiestru.

Când a sosit la arborele pajurei, deși puteai călca de pe om pe om, toți i-au făcut loc, și se-nchiolbau la el, că ce fel de ființă omenească poate să fie, voinic cum este.

Calul, deși pinteni a căpătat din greul, mai sus de tulpina arborelui nu l-a putut ridica. Numai atâta putere avea și el.

Se lăsă deci jos și plecă dincotro a venit.

Iar Cenușcotă, punând frâul la locul său, se trage în tăciuni.

Venind și cei doi frați mai mari acasă, n-au vorbe să povestească, ce voinic s-a arătat, îmbrăcat numai în aramă și pe cal mai iute, de cum a văzut cineva.

Cenușcotă spune, că l-a văzut și el de pe vârful cotețului. A fost destul atât, ca ceia să spargă cotețul.

A doua zi iar s-au dus cu toții să vadă minune de om ca acela, despre care se făcuse atâta sfară! Cenușcotă a rămas să grijească de câte ceva, că sunt și oameni răi, care văzând ceva, că-i pus rău, ei pun bine.

Când a crezut că-i bine, a ieșit din tăciuni și s-a dus la țâțana porții, punând mai întâi un lemn în retezul ușii de la tindă, semn că nu-i nime acasă.

Îndată ce-a scuturat frâul cel de argint, s-a arătat un cal, care era tocmai al soarelui, – având pe spinare și-un rând de haine, tot numai din argint făcute. Cenușcotă se-mbracă și se duce.

Când a sosit la arborele pajurei, dă pinteni calului, dar mai sus de jumătate nu s-a putut înălța.

Lumea era înmărmurită de cele ce vedea, iar Cenușcotă s-a întors înapoi și s-a pus unde-i era locul.

Venind ai lor și dând povesti ce și cum a fost, tot de feciorul de împărat, îmbrăcat în haine de argint, era vorba, – Cenușcotă spune, că l-a văzut și el de pe vârful șurii.

A fost destul atât, ca șura să fie asemuită pământului.

A treia zi, Cenușotcă e îmbrăcat în straie de aur și călare pe murgul vântului.

Mulțimea face, ce poate și-i deschide-o cărarușă. Împăratul încă era p-acolea cu toată curtea, – asta se-nțelege.

Cum se opintește calul, odată, de două ori, îndată străbate până chiar unde-a trebuit. Fata împăratului avea pe cap o cunună de aur cu pietre scumpe împodobită, care-i încingea capul, încât Doamne apără!

Ea se desfăta cu tot felul de scumpeturi și lucruri alese, cum numai la pajură se găsește, aiurea nici să crapi.

Cenușotcă îi ia cununa de pe cap și-o așează pe al său, acoperind-o iar cu pălăria ce-o avea. După aceea mi-o apucă frumușelul în brațe și jos cu ea drept înaintea feței împărătești. N-a zăbovit nici batăr atât, ca să poată primi un mulțam, – fără s-a făcut apă, cugeți că l-a înghițit pământul.

Zic că, de era pajura acasă, nu era puțință, să meargă toate așa neted, cum au mers.

Și-mpăratul era nedumerit, că tânărul așa de puțin ține la dânsa, dar apoi fata săraca! E nu mai avea somn nici astâmpăr! Se zvârcolea ca șarpele și nu mai știa, ce să se știe face?! Tânărul era ca tras prin inel iar ea-n floarea vieții, – cum e mândra mai drăguță, – n-ar fi de deochi.

Când împăratul a văzut, că nici într-un chip nu poate da de urma binefăcătorului său, – a dat cuvânt să cerceteze toată casa și tot bordeiul, ce se găsește în împărăția sa. La cine vor afla cununa spusă de fată, să-l aducă, fie și pe sus, dacă alt-cum nu se poate.

Spun ce-i însărcinați cu treaba asta, că n-a rămas unghet necondrobăit de ei, – dar' să afle ceva nici poveste! Singur Cenușotcă, mutul omului celui bogat mai este ne cercetat, pe el l-au lăsat în banii cei răi că-i neblesnic focului să-i fie.

Dar împăratul știind, că lumea-i cum se vede, iar oamenii sunt așa cum sunt, dar nu cum se văd a fi, – a trimis și la Cenușotcă.

Când cela ș-a luat pălăria de pe cap, toată casa s-a umplut de-o strălucire mai alt-cum, de cât al soarelui.

Îmbrăcat în hainele, cele de aur și cu cununa pe ca, s-au dus la împăratul.

Apoi chef și voie bună, de s-a dus veste. Eu am fost vornic și strigam cinstea la masă, – de aceea m-au și dăruit c-o oală spartă și vă spusei povestea toată, – iar ei, de n-or murit, trăiesc și azi, zău de nu!

12. Copilul de pescar ¹

— Povește —

„De unde nu faci foc nu iese fum”. Așa-i și cu poveștile; – de n-ar fi fost nu s-ar mai povesti, pân'un purice ar plesni.

A trebuit dar să fie un împărat, carele n-avea decât un fecioraș, încât pentru copii. Drag îl avea de l-ar fi băgat în sân, că băiatul era drumbelev, frumos și sănătos ca mărul. Într-o zi răpit împăratul, de vorbele așezate și pline de istețime ale copilului – îl ia gura pe dinainte și zice că făcându-se mare i-a da tot ce-o cere, numai să fie totdeauna bunuț.

Zilele, ca de obicei, ele tac și trec așa că împăratul se pomenește numai că el trebuie să se îngrijească de ospăț, că băiețoiului prea-i plăcea să stea de vorbă cu de-ale cu catrință.

Și la împărați nu merge treaba ca la noi cești mititei cari ne mai tocim cele picioare, până când putem face seamă să ne legăm capul.

Ei au din ce și cu ce, să știu ce pot și de aceea ușor se află la vorbă. De aceea și împăratul de care vă este vorba, scurtă vreme și cugetul îi era împlinit.

Nu veți fi uitat doar, că n-aveți numai așa capete, că împăratul a fost zis o vorbă, când feciorul îi era mic încă.

„Gura zice vântul duce” – la unii oameni. La împărați așa ceva nu merge, că nu se potrivește. De aceea și împăratul acela n-a zis altceva decât „Așa să fie”, când feciorul i-a cerut o luncă frumoasă și mare, de pe sub soare nu putea să aibă soață nici într-o privință.

Aci și-a făcut el feciorul niște curți de tăia pe ale tată-său. Erau atâtea încăperi câte căsullii pe un fagure. Așa el în toate nu putea să șadă.

Goale ca să nu rămână, și-a adus aminte de mișei și de golani și din toată plasa, a faurilor, a măsurilor, a strungarilor, a cojocarilor și altele, – a chemat câte-o pereche. Între alți mișei se afla și un biet de pescar, pe care numai așa fel l-a primit dacă va prinde pești de cari i s-a zice. De bună seamă că pescarul a zis da! – dar a zis pe naiba.

¹ Revista „Amicul Poporului”, 1893 – Sibiu, pag. 63-67.

Putem pricepe atât că feciorul de împărat era un suflet și-o inimă, de mai altcum n-avem la ce căuta, nici chiar la un Român de ai noștri. De alte neamuri nu zic nimic că dac-așa zice că-s mai pestriți la mațe decât noi, mi-aș ațâța numai paie în cap.

Muierile cându-s împovărate, au niște dorințe ce nu poți să-ți dai seama, cum s-au putut plămădi într-un cap sănătos.

Nevasta tânără a feciorului de împărat n-a cerut mare lucru de la soțul său, fără să-i aducă ei pești verzi!

Trudit-a bietul pescar din noapte-n noapte și-a mișcat toate pietrele – dar pești verzi n-a putut prinde că nu erau, se vede. Știa ce are să pățească dacă nu să poate ține de cuvânt, după cum le-a fost înțelesul.

Într-o zi cum șede el pe țărmul unui râu, îi iese înaintea *Necuratul*.

– „Știu ce ai la inimă, dar de-mi dai ce nu știi tu că se găsește la casa ta, te scot din belea – zice bată-l crucea.”

– „De ce nu! răspunde pescarul, că fiind așa ceva despre care eu nici știință n-am, mare lucru tocmai – nu poate ca să fie. – Adă mâna!”

Așa le-au fost vorbele!

Aruncând pescarul plasa din nou, unde nu-mi scoate o sumedenie de pești, care de care mai verde și mai frumos! Cu dusul acasă pescarul s-a mai deșălat, de grei ce erau peștii aceia.

Dar un spine-i intrase în inimă, că nu putea să știe că ce dorește *Necuratul*! Un veac întreg i se părea până s-ajungă acasă și să cerce cu de-amănuntul toate unghetele!

Sosind, duce și lasă peștii unde-au trebuit, se întoarce și spune muierei cele pășite.

– „Mare lucru!” – zice muierea. „D-apoi că eu sunt împovărată și tu ba să știi ceva despre asta! Amar de noi că tocmai suflet de om am dat pierzării. Cum să ne mai lase Dumnezeu în viață?!”

Și-au plâns amândoi ca niște copii, în urmă însă s-au mai dumerit, știind că nu pot ca cele făcute odată, să fie nefăcute.

Naște pescărița un copil ca un pepene, care a și crescut mai mult tot ca al feciorului de împărat, că n-avea nici acela cu cine să se joace, de-an zala, de-an tăia mălai în două și vă dau și vouă, de-an baba oarba și alte jocuri copilărești ce le știau ei.

Pescarul și pescărița nu mai știau că pe ce lume-s, băiatul voinic de să nu te mai poți sătura de privirea lui, – dar azi e al lor, mâine nu-i mai al lor.

Într-o zi i-au spus și băiatului, ca să știe și el că iată ce-l așteaptă. Sfat au făcut ca, precum în toate nevoile, așa și acum să alerge la popa să vadă ce-a mai zice și el.

Moș popa, numit mai ales „Barbă sură”, om plin de evlavie și cu multă trecere la Dumnezeu, îi face o carte, pe care să tot zică la vreme de nevoie, iar de grai altceva, să nu cuteze, fie ce-a fi de capul lui.

Nu trece mult și *Ucigă-l crucea* și vine. Nici una, nici două, fără hai la băiat să-l ducă unde știe el. Dar băiatul tot zicea pe carte și zicea, iar mamomul nu îndrăznea. Și ori câte ar fi grai din gură, băiatul nu-i răspundea un cuvânt mic. De la o vreme și băiatul se mai ostenește. De abia o țaca mic-a mălciț? și *Ucigă-l crucea* l-a umflat pe sus și pașol!

Tocmai cât au mers nu știu, că tovarăș, precum bine știți, nu le-am fost, țări și mări însă multe-au străbătut, făr’să facă leac de popas.

Odată băiatul, ce se cugetă? Scoate cartea de pe mână unde-o avea și zice meru. Îndată și-au pierdut *Ucigă-l crucea* toată puterea și aducându-și aminte că în tartar încă tot așa are s-o pătească l-a lăsat în știrea sfântului și s-a dus.

Veți și dumneavoastră că *Ucigă-l crucea* iubește râpile, codrii întunecoși și stâncile. Tot pe așa fel de locuri l-a purtat pe băiat, iar când l-a părăsit erau într-un codru neatins încă de mână de om și întins de nu i se știau marginile. Acum băiete mai ieși la lume, dacă poți!

A rătăcit el, ca omul ce nu știe drumul, în toate părțile dar făr’a câștiga ceva.

De rândul gurii, dacă altceva nu era, erau bune și rădăcinile crude, merele sălbatice și perele – așa mai rar se întâmpla de mai nimerea și câte un stup la care cojnița neplăcându-i și-a luat drumul la pădure.

Într-aceea da a-i răsări mustăcioara.

Șezând într-o zi lâng-un izvor mai limpede ca lacrima iată că vine-o căprioară, atât de frumoasă, că mai altcum nici în vis n-a văzut cineva. Și căprioara aceea nu era cine știe ce sălbătăciune, fără o fată de împărat fermecată. Împăratul, tatăl fetei, zisese că tocmai jumătate din împărăție va dăruia celui ce-o va scăpa, dar de așa ceva nimenea nu se simțea destul de tare ca să se apuce.

Feciorul de pescar cutează și merge cu căprioara acasă la împăratul.

Șapte draci, tot mamoni de cei cu coarne, domneau peste partea aceea de loc unde erau curțile împărătești durate.

Când dracii au zăpsit că iaca ce-i, fata-i acasă, cu un tânăr voinic din locuri neștiute, hai și ei că doar se pricep la trebi.

Dar feciorul de pescar, nu mai mălcea nici un pic din gură, făr' tot nica și zicea pe cărtea făcută de moș popa, Barbă-sură.

Dracii un pic de putere n-aveau, că ruga sfântă îi făcu drept niște taie fugă, încât ei dacă știu cât de repede și-au luat tălpășița.

În ziua următoare fata nu mai era cu capul de capră, făr' de om ș-apoi ce cap, mă rog!? I-a mulțumit pentru cele făcute și l-a rugat să stăruie încă două seri, că atâta mai lipsește numai.

A doua seară dracii vin din nou, dar făr'a face mulți pureci, s-au depărtat, din pricina cărții celeia.

Acum fata din brâu în sus era ființă femeiască iar în jos încă tot se mai ținea de neamul caprelor.

A treia seară, care trebuia să fie cea din urmă, a fost ce a fost.

Dracii veniseră cu gândul că acum tot atâta-i de ei, pe moarte, pe viață.

Mergeau până lângă feciorul de pescar crâșnind din măsele de te luau florile, dar când la adecă, trebuiau să se întoarcă rușinați, că cela nu-i mai alăbea chiar de loc din rugă.

Și Ucigă-i toaca, plini de venin cum erau, în urmă s-au apucat la pâruială ei între ei – de le mergea colbul.

– Că tu porți vina singur, ba tu, ba cela, ș-apoi vorba ceea: „gâlceava fără încăierare, nici un haz nu are”, de cap deci, că hainele-s scumpe! Cam în chipul acesta au dat ei a-și măsura spatele.

Și feciorul, fără a lua-n seamă toate, nu-și mai lua ochii de pe carte, iar din gură încă măcina pe cât numai îl ajutau puterile.

În urmă și-n capăt, împelițații certându-se s-au depărtat, văzând că pentru ei în locurile acelea, vorba cântecului:

Ce-a fost verde s-a uscat

Ce-a fost dulce s-a mâncat.

S-au dus și duși sunt până-n ziua de azi.

Acum fata venise cu totul la starea de mai înainte, om în toată puterea cuvântului. Avea însă atâta vină-încoace că feciorul de pescar nu mai știa pe ce lume trăiește. A cerut-o de la împăratul ca să i-o dea de soție ceea ce s-a și făcut.

Până-n ziua de azi a rămas vorba în părțile acelea, că împărat cu dreptate ca feciorul de pescar n-au mai auzit să fi fost undeva.

De n-or murit trăiesc și azi.

Încălecai pe-o șea și v-o spusei așa.

al lui Ion

13. Norocul și mintea ¹

- din popor -

Se întâlnesc odată la un loc norocul și mintea. Și unul și altul stau ca pe spini. Nu le este dat, se vede, să petreacă împreună. Din întâmplare numai, și foarte rar dacă se văd, pentru un timp totdeauna mai scurt, mai mult așa ca în treacăt. Și ce să vezi? Abia că-și dau binețe și încep a se împunge cu vorba.

— Eu sunt mai mult decât tine — zice norocul către minte — cu toate că te ții așa și pe dincoala, că tu ești regina lumii, care străbați cerul, cutreieri adâncurile, cântărești apele mărilor, numeri firele de iarbă și de nisip, vezi ce-a fost în urmă cu mii de ani și prezici ce are să fie după ce totul va intra în noaptea uitării. Tu te crezi mare așa, cu toate acestea oamenii puțin te încrestează. „Decât un car de minte, mai bine o brâncă de noroc” — zic ei — și drept au, pentru că tu nu ești decât un încurcă lume ce nu mai ai pace și astâmpăr, ci te frământă și te sucești, de faci moară din capul omului! Eu, norocul, sunt dulceața vieții, vorba ăluia: „Fă-mă mamă cu noroc și m-aruncă-n drum”.

— „Aș! răspunde mintea — Unde nu sunt eu, tu, norocule, poți să te dai peste cap, că tot la nimic o să iese. Tu ești orb, dai în gropi și chiar unde vrei să dregi, o nimerești ca orbul Brăila, dacă nu-ți stau eu într-ajutor. Nu uita vorba: „Vai de picioare, dacă nu-i în cap” și „Orb pe orb povățuind, cad amândoi în groapă”. Dar să nu facem vorbă multă, ci hai să facem o probă. Pe omul ce-a veni mai întâi, pe drumul acesta, să-l luăm sub ocrotirea noastră, acum tu, după aceea eu. Să vedem care ce poate.

Și a fost că tocmai în vorbele lor se și arată de dup-o cotitură de cale un biet om slab de să-l sufle vântul.

Iată! Zice mintea, să văd, norocosule, ce poți; eu nu mă amestec nici țică mică. Și zicând așa, mintea se cam mai duce p-acî încolo.

Și vine omul, așa cu capul între urechi, și vine dar încet că de-abia-l țineau picioarele. De pe față-i puteai ceti că-i tuieș, un mut cu toate, minte la el ca păr în palmă.

¹ Revista „Amicul Poporului” — Sibiu, 1897, pag. 59-62.

- Și cum de te văd așa pârlit? - întrebă norocul parcă te tot ninge și te plouă.

- Adică, răspuse omul, e greu la deal și greu la vale, că-s sărac lipit pământului, n-am ce.

- Și de ce ești tu sărac?

- Pentru că n-am ce-mi trebuie.

- Și pentru ce n-ai ce-ți trebuie?

- Pentru că sunt sărac.

Vede norocul că n-o scoate la liman nici până de azi într-o Duminecă, deoarece mintea era la alții și nu la omul cel sărac. Drept aceea îi zice:

- Uite, măi omule, eu voiesc să te ajut, eu sunt norocul. Aici ai o sută de galbini. Griji de ei ca de ochii din cap și să nu te mai văd mai mult așa pârlit, așa de lasă-mă să te las.

la omul gălbenășii, merge acasă și-i ascunde în cenușa din vatra focului, fără să spună la muiere că ce-i și cum. - nu mult după aceea s-abate pe la casa lor un ovrei ce cumpăra cenușa pentru făcut de săpun și ce mai știu eu ce. Muierea vinde cenușa pe nimica toată, iar ovreiu o cam mai pune la sac, dimpreună cu gălbenășii. Omul ieșise de acasă, cine știe în ce treabă, poate să mai umble gură-cască, după cum îi era firea. Și s-a dus ovreiu, și omul nostru tot la sapă de lemn a rămas.

La câteva zile iar se întâlnește norocul cu omul cel sărac. Acesta iar era ca scos de la fum.

- Bine măi omule, dar așa ne-a fost înțelesul? Ce-ai făcut cu galbenii?

- Apoi ce să fac, i-am pus în cenușă ca să fie la loc bun, dar muierea, bătaia lui Dumnezeu, i-a dat la Ovrei.

- Uite, aici îți dau de două ori atât. Dacă nici cu aceștia nu te pui în picioare, te închin.

la omul galbenii și pleacă. Atâta minte a avut el că în cenușă nu i-a mai pus, dar i-a pus în tărâțele din oala de sub laviță. Și către muiere nici de astă dată nu zice nimic. Apoi se ia gură căscată prin vecini.

În vremea aceasta vin niște străini cu linguri, cu fuse, cu covățele? Pentru mujdei. Marfă ieftină; pe o oală de tărâțe ai ce cumpăra și cu tărâțele deodată au ajuns și gălbenășii în traista țiganului. Când a venit omul acasă, la galbenii dacă ai de unde! Și nu știu cum se face că pe om nici capul nu l-a durut de atâta pagubă. Pe apă au venit, pe apă s-au dus, spătură în cer n-are să fie!

La câteva zile iar se întâlnește norocul cu mintea. Și pe când mintea sta mândră, cu capul ridicat, norocul sta rușinat și umilit.

S-aștepta la vorbe cu apăs. Dar mintea nu-l ia cu aspru, nu-l ocărăște, bine știind c-ajunge un ciomag la un car de cale.

– Vei vedea zice mintea, că eu am s-o scot la cale cu același om. „Unde nu e minte, nu e nici merinde”, vorbă veche.

Și încă în aceeași zi, dând mintea peste omul cel sărac, fi dă doi bani, că nici atâta n-avea pe lângă sufletul său. Ia omul banii, mulțamește și pleacă spre casă. Și cum mergea el către casă se tot frământa în capul său cum are să înceapă, ce are el să facă cu cei doi bani, ce e drept, mult nu e, dar tot e ceva, își zice el – și ar fi păcat să-i leapăd pe nimic. Și a fost că, trecând el pe lângă vale, vede câțiva copii prăjindu-se la soare după scălduș și fiecare copil avea în mână câte o piatră scilipicioasă de să-ți ia vederea. Omul nostru judecă numai decât că pietrele acelea nu pot fi bolovani de pe vale, ci altă drăcie, te miri că ce. Se duce până acolo, și să vezi, ce n-ai văzut, de când ți-a crăpat ochii! Petrele din mâinile copiilor erau adimanturi de cele scumpe, dragii moșului, nu le-am visa la noapte, că nu-s bune adimanturile în vis și nici galbenii, ci numai aievea, să-i ai colea la șerpar. Cumpără omul cu cei doi bani adimanturile de la copii, le duce la oraș și se încarcă de bani pe ele, el și muierea, că acum toate le făcea cu știrea și învoirea ei și toate îi ieșeau bine din ziua aceea. Adecă lucrau oamenii noștri cu mintea și nu așteptau să le cadă mană din cer, cum așteaptă unii, vorba ăluia: „Cazi pară în gură, că de vei cădea eu te voi mânca”, ci dă din picioare și câștigă! Și numai așa se și poate, că de aceea lumea e dreaptă ca frigerea. Și omul din poveste și-a cumpărat pământuri, vii, codri și locuri de pășune. Și-a ridicat casa, șuri și alte cele – s-a făcut cel mai bogătan om din partea locului. Și nimeni nu-l grăia de rău, ci toți numai de bine, pentru înțelepciunea și cumpătul lui în toate și pentru multele lui fapte bune.

Așa a pățit-o norocul când a vrut să se pună mai presus decât mintea. Și s-a supărat norocul încât de atunci rar, foarte rar, dacă se mai adună cu mintea. Unde însă se întâlnesc și petrec împreună, acolo e darul lui Dumnezeu, încât stai să te îneci în bine, curat ca petrele din apă.

Așa se zice.

Gr. Sima a lui Ion

14. Orb împărat¹

- poveste -

Era odată, precând cei mici purtau de nas pe cei mari și cei slabi loveau pe cei tari, – era un împărat. Dumnezeu drăguțul știe din ce, din ce și, ajunse la nevoie mare împăratul acela. Nu altceva, dar chiar vederea ochilor și-o pierduse, acum de nouă ani încheiați – și apoi ce este văzul la om o știe numai acela căruia îi lipsește acest dar ceresc. Să ai chiar multul cu pământul – cum se zice – și dacă îți lipsește acela – văzul – mai că nu să plătește să-ți mai târăști cele zile cu păcate, pe nevoieșul acesta de pământ.

Cercat-a ei, Orb împărat, vedeți d-voastră, ca omul necăjit și cu lucrul lui Dumnezeu și cu al lui Ucigă-l-crucea, dar de mântuire nici vorbă.

Zău nu știu ce n-ar fi dat, numai să mai poată vedea odată mândrul soare, cu fața sa strălucitoare și drăgălașa primăvară cu sinul încărcat de flori; dacă însă e preste poate n-ai ce focare te face?

Nu vă pot spune pe ce cale, că nu-mi mai aduc aminte, destul că se știricește că Orb-împărat numai așa se mai poate tămădui dacă se spală cu apă vie adusă tocmai din țara Orăvii, unde o mai fi și aceea!

Și Orb-împărat trei feciori avea, tus-trei voinici, pieptoși, de să-i sorbi într-o lingură de apă – așa erau.

Aceștia, crescuți într-o casă cum era aceea a lui Orb-împărat – ar fi fost în stare în gaură de șoarece să între, numai să-i facă pe voie tatălui lor.

Cum ar fi și putut ei, cu inimile ce le aveau, să-mi stea locului ca sacii în moară, știindu-se acum, că leac se găsește și pentru tatăl lor, numai trebuiește căutat și adus?

Se pune ei, feciorul cel mare și într-o bună dimineață descopere tatălui său că iaca ce, se știe, că nu-i mai cântă cucul și el trebuie să aducă apă vie din țara Orăvii!

Lui Orb-împărat îi părea rău când se știa cum este și mult era necăjit – oricum însă nu se putea învoi ca unul din copiii săi să iee lumea în cap către o țară, despre care, dacă venia vorba, nu putea zice nici cărc, pui de om pământean.

¹ Revista „Amicul Poporului”, Sibiu, 1895, pag. 36-56.

Dar feciorul încă n-avea stare, cum n-are apa și odată cu capul nu vrea să se abată de la aceea ce-i intrase în cap.

Așa fel de vânturi bătând pe la curțile lui Orb-împărat, precum am avut cinstea a vă spune, alt modru n-a fost, decât că feciorul cel mai mare a plecat la ducă încotro l-a lumina Dumnezeu.

Armăsarul cel mai bun, șase pungi tescuite cu gălbiori de cei lați în dungă și cu spor la pungă, merinde, cât a chibzuit că poate să-i fie de ajuns pe o grămadă de vreme și un ulcioraș verde, pentru apa cea vie – au fost ce au luat cu sine.

Așa s-a dus el, dus, multă lume împărăție ca Dumnezeu să ne ție cu o drăguță de poveste ce cu drag se povestește. Mergând așa, săptămâni și luni încheiate, nimerește la niște afurisite de birturi ce tocmai în dunga drumului erau durate.

Și nu poate să fi fost lucru curat cu birturile acele! Din ce se apropia, din ce în ce mai setei i se făcea și-i era gura chiar friptă, nu altcum! Și apoi vorba cântecului: „Cine-a făcut vertu-n drum, nu l-a făcut de nebun”.

Sosind în aretul birtului, n-are ce lucra, fără strigă din gură să-i aducă o cofă de vin.

Într-o clipită ies afară trei fete nu cum să fie, ci tocmai ca trei boboci de trandafiri. Mare lucru să nu ți se aprindă călcâiele!

„Cum să bei dumneata, fecior de împărat cum ești, de pe călare și în dricul drumului, cofa de vin, ca unul pe care îl strâng curelele? Se poate așa ceva”!? zic fetele.

Feciorul ba să se codească, nici o manguță ci haid cu ele în birt.

Aci îmi vine în minte zisa moșului Dumnezeu, drăguțul să-l odihnească drept în fruntea raiului, că bun suflet avea și rău n-a făcut nici la un pui de pasăre. Zicea el adese printre altele, țin minte, că-mi era drag: „Vinul și mierile fac nebuni și pe înțelepți” apoi că „ele sunt două otrăvi dulci la om”.

Feciorul de împărat, amețit de vin și de momele muieresti, încarcă-se de dragoste până după urechi. Ba să-i mai trăsnească lui prin cap că ce fel de vânturi l-au bătut pe aici!

Șerparul mergea ușurându-se hăt bine!

Așa-i dragostea, arz-o focul! Face-te ea din om cu minte ce te afli, un pierde vară fără doage la cap.

Trece un an și feciorul cel mai mare nu mai vine, nici așa, nici așa.

Și Orb-împărat ba s-o poată scoată la cale nici cu feciorul cel mijlociu, numai să se ducă și să se ducă!

Și plecă el, gătit întocmai ca și frate-său. Nu voi lungi vorba că neam de neamul meu n-a fost de-al de hăsta¹ care îi dăruit c-o muiere beutoare și o gură durăitoare – umblă-i limba în gură ca îmblăciu-n șură.

Voi zice dar scurt și îndesat, că mai trece un an, care e al doilea, de când a plecat fratele cel mai mare și nici voi feciori, nici tu apă vie, nici nimic. Cugeți că i-a înghițit pământul.

Dacă fratele cel mai mare se află dus, cel mijlociu pe aia urmă, veți fi pricepând și domnia-voastră că rândul vine la cel mai mic.

Bocitu-l-a Orb-împărat, tatăl-său ca pe un mort, ca să nu meargă, să rămână, să-și calce pe inimă, că cine știe ce aduce ziua și noaptea, dar de cumva-i trece, dar să nu-i treacă și încă, știind că o mlădiță din trupul său tot mai custă, pare-se că e în dricul raiului. Ducându-se însă, bine să și-o încresteze, că el moare cu zilele în sân. Altcum simte, că puteri are har Domnului!

– Și altele de-al de astea a vorbit Orb-împărat în limba sa, dar doare-mă când, vă spun, că toate au fost numai pleavă în vânt. Deci și feciorul cel mai mic, punând la cale de pus, se ca mai duce și el.

Când a fost la vremea sa, a sosit și el la birtul acela.

Se uscaser de sete ca o beată de corobează² aruncată pe leasa coșerului.

Se oprește și strigă la birtășiță. Fetele se încearcă să-l adiminească și pe el. Ba îl hățuiau și frații cu un scaun de odihnă și un păhar de beutură – că-i tocmai la loc și apoi Turcii încă nu vin.

Feciorul de împărat vede și el că ce fel de fărină se macină pe la birtul acela, deci se pune și dă pinteni calului, care sta ca legat. Și tu! leu paraleu, mânce-ți corbii hanțul tău, ori că ți-e greu trupul meu!

Calul unde nu mi se rușinează, și pe dreptate, mă rog, căci zmeu de cal ca el și să nu poată duce un trup de voinic – tot e prea, prea!

Se încoardă și se duce de nici rândunica în zbor nu merge mai repede și asta tot într-un răsufu, de sudorile îl treceau vale, vale.

De la o vreme sosește la marginea lumii, unde e așezată și temelia boltii cerești. Dă în dreapta, dă în stânga și află un stâlp de marmură cioplit în patru feți și pe toate fețele scrisori. Aci sta negru pe alb, că ce are să facă cine dorește să ajungă pe țărnul celălalt.

¹ Aci povestitorul arată pe unul dintre ascultători, prin ce face mult râs.

² corobează = măr pădureț (Dic. lb. rom, ed. a II-a, București, 1996, pag. 229).

Ia calul de căpăstru și haid'ca pe un gârliciu de pivniță, până pe țărnuț celălalt. Altă lume i se desfășura înaintea ochilor, alt soare și alt cer și flori și paseri altele, cu totul alt tot. Se ia și Haid! Haid! tot către soare răsare.

A străbătut mult drum până când deodată ajunge la niște case vechi dărăpănate și încărcate de mușchi numai ca ele.

Un suflet de om locuia aici – o fată de harap, nu altceva. De n-am visa-o, că mult mai era schilodită! Dinții ei mari, nu cum să fie, fără așa, că cei din jos își făcuseră găuri prin fața obrazului, iar nasu-i ca de uliu, tocmai barba i-o bătea. De altele nu mai fac vorbă, că harapii numai frumoși nu sunt!

– „Bine te-am găsit fată frumoasă”, zice feciorul.

– „Bun sositul, tinere voinic” – răspunde fata.

– „Te-ai întâlnit cu norocul, când mi-ai zis că-s frumoasă, altcum dădeai de potcă¹ cu mine”, mai zice fata.

– „Și tu așîșderea, când mi-ai zis voinic, căci altcum lumina-ți era stânsă – ți-o poți încresta asta” – adăugă feciorul.

Aici a făcut el un popas.

Calul și-a căpătat ce-a fost a lui – iar feciorul a fost ospătat ca la o casă de Român.

Trei zile și trei nopți, i-a fost masul aici.

Și feciorul de la un lucru nu-și mai putea lua ochii. Avea adică fata de harap, un drăguț de paloș cum om pământean n-a putut să aibă. Acesta, el de sine, făcea fel de fel de mirăzenii², de cruce să-ți faci!

Aci ieșea din teacă, și sărea prin casă, de colo până colo, aci făcea câte și mai câte întorsături peste capul voinicului – apoi iar se trăgea la loc. Așa era paloșul acela.

Și fata de harap încă nu era un zgârie brânză, așa cum sunt mulți între noi, fata văzând că dragu-i este i l-a cinstit cu inima deschisă. Totodată i-a dat toate povețele trebuitoare, pentru a se putea zvârcoli din încurcăturile ce de bună seamă l-or întâmpina în lunga sa cale până în Țeara Orăvii.

Mult i-a părut bine voinicului pentru cele auzite. În semn de mulțămire a cerut să-i dea un ulcioraș să-i aducă și ei apă de cea vie.

¹ potcă = încurcătură, necaz, belea, a o păți (Dic. expl. al lb. rom. Ediția a II-a, București, 1996, pag. 831).

² mirăzenie = fapt care produce mirare, care uimește, ciudățenie (Dicț. expl. al lb. rom., Ed a II-a, București, 1996, pag. 522).

Apoi se aruncă pe spinarea calului și țu! țu! țu! murguț mereu că ți-e cam greu trupul meu! Iar murgul nu mergea altcum fără ca vântul și ca gândul. Iată-l că de la o vreme sosește la moșia spusă de fata cea de harap. Asta era tocmai de cătră seară, precând ziua cu noaptea sta în cumpănă, care pe care.

Leagă calul de o proptea, îi dă la gură cătu-i ia pielea și intră în casă. Nici nu întunecă cum se cade și iată că vin ca din senin trei porumbei drăgălași, cari dându-se peste cap s-au făcut trei fete negre cum e cărbunele. Prins-au acele vorbă, ademenitu-l-au în toate chipurile să nu tacă să scoată batâr o vorbă legănată din gură – dar el a rămas mai mut încă decât peștele. După cântatul cocoșului acele se depărtară, iar voinicul se dă la odihnă. Așa a mers aceasta după cum a spus fata de harap, trei zile și trei nopți.

A patra zi în revărsatul zorilor, și-a deslegat calul și iarăși țu, leu paraleul până ce sosește la niște răscruci de drum unde se mâncau din vecie doi corbi. Pui de pasăre nu putea scăpa de ei.

În minuta aceea iată că se ivește ca din pământ un zmeu de cal, cum neam de neamul tău n-a văzut. Voinicul aruncă paloșul care îl taie drept în două, cum ai frânge o fălie de pâne. Până se iau corbii la hârjoană, până mai mănâncă, până una alta, el feciorul de împărat se strecură printre ei și se ca mai duce.

Mare lucru și cu drumul acela. Merge el cât merge și numai ce trebuia să treacă printre două săbii, ce peste drum se tăiau.

Mai ușor este cuiva să treacă prin urechile acului cu mâinile în șolduri, decât printre săbiile acele!

Dar voinicul nu-și pierde cumpătul, ci din nou dă drumul la paloș. Acesta cât ai zice fă-te încolo, le-a aruncat până la al șaptelea cer, de nu doar mai departe!

Apoi se tot duce și iar se duce fără a se mai opri, până chiar în Țara Orăvii, la curțile împărătești.

Ce liniște și tăcere era acolo nu vă pot altcum spune, decât zicând că era mai altcum și decât în mormânt. De ființe vii, nici vorbă! De la om și până la cea mai mică jigărănie ce se poate să fie, toate, dar toate, erau prefăcute în stan de piatră.

M-am gândit și eu, dar numai blăstăm a putut să fie. Și pe care cum l-a apucat mânia dumnezeiască, așa a rămas. Plugarul ici era ținând încă de coarnele plugului, colea cu mâna în sac spre a împrăștia sămânța, să rodească din greul. Soldați, meseriași, cal, bou, pasăre și tot felul de goange, fiecare în a sa stare era.

Și blestemul numai de la împăratul a putut să vină. Din ce, din ce nu, singur știe.

A mai fost zis el și aceea că atunci numai să capete toate o nouă putere de viață, când se va arăta un nou împărat, tânăr și voinic de pe tărâm străin. Apoi și atunci numai, dacă el va face aceea ce stă scris pe tăișul paloșului din casa împărătească.

După ce feciorul de împărat își așează calul în grajd, o ia în casă, trecând pe lângă fântâna cea cu apă vie, ce era numai din marmoră albă ca neaua făcută. Iese de ici și intră din colea, până ce a colindat toate odăile.

Chiar în cea mai ascunsă se găsea pe o masă de marmoră paloșul acela.

Îl ia feciorul de împărat în mână și carte știind mai multă decât avea trebuință, n-a fost greu să înțeleagă scrisoarea săpată în slove de aur pe tăișul paloșului. Și aceea așa fel de înțeles avea: Paloșul de trei ori să se învâртеască roată preste creștetul capului și toate vor veni la viață. Apoi cine va face aceasta pe fata împăratului să o ieie de nevastă sieși.

Feciorul de împărat nu face mulți pureci ci ia paloșul și împlinește, ceea ce era scris.

În acea clipită totul se mișcă din nou. Sămănătorul urmează mai departe lucrul său, păsările ciripesc, fac cuiburi și se gugulesc, caili nechează, ogarul urmărește mai departe pe fricosul iepuraș, soldații și meseriașii iar cu ale lor trebi, una și bună! toți făceau câte ceva, după cum le era lefteria.

Toate ca toate, dar apoi fata de împărat când s-a arătat din casa unde fusese, trebuia să simți ceva ce-și aduce cu dragostea, hăt bine. Și Ileana-cosânzeana, am auzit c-a fost ea cum a fost dar apoi asta își făcea de cap de frumoasă ce era. Peana corbului, mura câmpului, crini, trandafiri, marmură...toate, dar toate, înțelegeți ce zic, trebuiau să se ascundă dinaintea ei.

Mă mir și mă desmir, cum de n-a cercat soarele, care încă-i flăcău, doar o poate dobândi! Poate nu i-a fost data.

Una încă nu pot pricepe! Ce s-a putut alege de împăratul și împărăteasa? Stă-mi mintea în loc când mă încerc a descâlci și asta una! De aceea să ne întoarcem la firul din poveste, ca și care nu mai este și cu drag se povestește. Aci suntem acasă.

Nu vă veți mira dar'nici domnia-voastră, oameni de omenie, ca Dumnezeu să ne ție, dacă-ți auzi din gură-mi că pe feciorul de împărat l-a cuprins un dor și un drag de nu mai știe de capul lui, că ce-i.

Și fiindcă prânzul cât de dimineață, pâinea cât de moale, vinul cât de vechi și însuratul de tânăr sunt ceva – el încă s-a însurat după lege – făcând și un ospăț așa mai de a doua mână, cum e obiceiul împărătesc.

Bărbatul și voinic și drăgostos, nevasta pe aia urmă, apoi nevoile și grijile pe la alții, zilele trec de nici nu-ți poți da seama cum!

Și feciorul de împărat luni întregi nu și-a adus aminte că el cum stă și ce face?

Odată dă numai să încolțească în inima lui un fel de temere. Era simțul de datorie cătră acela, ce i-a dat viață și l-a scos din penele cele rele. El este lipsit de ce-i poate fi omului mai drag sub soare, de lumina ochilor, apoi și bătrân și neputincios dintr-asta și ce-i mai mult să fie și singur ca cucul „și noi feciorii lui să ducem zile d’albe, precând el se necăjește amar, Doamne, Doamne nu ne osândi...” Așa zicea acum feciorul de împărat!

Nu mai era modru de stat.

Își face pogibă, că cine știe ce are de făcut în casa din fund și îndată ascunde o scrisoare făcută și iscălită chiar de mâna sa.

Cu îmbrățișări, cu lacrimi, cu oftări și-a luat rămas bun și a plecat, spunând, că dacă și Dumnezeu așa voiește, se întoarce iară!

Obidă destulă de amândouă părțile, dar ce să te faci?

Așa se duce el multă lume împărăție, ca Dumnezeu să ne fie, că înainte din poveste, mai frumoasă este.

În drumul său a dat și de moșia fetei de harap.

Aci ear face un popas bun.

Când vine seara, iată că vin și cele trei porumbițe albe. Dar acum dându-se preste cap, nu s-au mai făcut ele trei fete negre, precum știți că a fost când cu mersul încolo, ci trei zâne, ca rupte din soare, de rându frumuseții.

Se pun ele și mulțumesc feciorului de împărat că le-a scos de la răul ce le ajunsese, că să vedeți dumneavoastră! Fost-a crâncen blestem, rostit se vede în ceas rău, că atunci ele să mai fie cu față limpede când un tânăr fecior de împărat va rămâne rece ca peatra și mut ca pământul, trei zile după olaltă, la adimenirile lor. Apoi mâncări și băuturi alese, cât i-a luat pielea.

Ba și cinste i-au dat. Și anume: Una îl dăruiește cu un pup de grâu frumos, cu pelița lui Cristos, din care puteau să mănânce câtă frunză și iarbă, că tot întreg avea să rămână; alta cu o fălie de carne friptă în frigare; a treia cu un ulcioraș de vin să ne fie vorba deplin. Toate bine aveau însușirea ce v-am spus-o și la pupuieș.

După aceea și-a urmat drumul, mai departe până când a sosit la fata cea de harap.

Asta primind ulciorașul de apă vie adus pe seama ei, se spală și unde nu mi se face o drăguță de fată atât de frumoasă, de o zână e aproape nimic pe lângă ea. Apoi încarcă masa dinaintea voinicului cu fel de fel de mâncări și beuturi tot de cele boierești. Șapte pântece să fi avut ca popii și nu-ți erau destul.

Acum iar se pornește la drum, luându-și mai întâi rămas bun de la fata cea de harap, pe care tot numai el și tot el o scăpase din blăstămul ce a fost ajuns-o sărmana.

Nu știi cum se face? Ori că lumea se schimbase în părțile acelea, ori că el rătăcise, ceva a trebuit să fie că prea i se păreau toate străine și necunoscute!

Tot lăsând la drum în urma sa ajunge într-o împărăție de cele puternice.

Feciorul de împărat a tras drept la curțile împărătești. O primire mai cu paradie nu se poate. Aci nu poate să-i vină ceva la socoată.

La prânz adecă, tocmai aceea ce e capul lucrului, adecă pânea, lipsea. Fost-au de mălai, de orz, de ovăs, și mai câte, dar de grâu frumos, cu pelița lui Cristos, nici o strujeluță, că atâta nu e mult.

De la o vreme feciorul de împărat nu se mai poate răbda, fără îndrăsnește și întreabă:

„Ce să fie, rogu-te, frate împărate, de pe aici pâne nici cât să orbești un mic șoarece? Fost-a fuiș¹, secetă, orice, pentru Dumnezeu, de nici la masa împărătească pâne nu se găsește?”!

„Ei frate – răspunde cela – blăstăm a sosit asupra noastră și pedeapsă. Veacuri de om au trecut de când un spic de grâu măcar n-a ajuns la coacere întru împărăția mea. De altfel, de bucate e greu pământul, de rodul cel mult”.

Atunci tânărul fecior de împărat scoate din traistă pupuieșul cela și pofteste întreaga împărăție, de la mic până la mare, să primească pâne albă, care să le fie până și la strănepoții lor.

Și pupuieșul iaca tot aci l-a lăsat cu înțelesul că de se va arăta oricând voinic cu scrisoare de la mâna sa, nesmintit să-l dee înapoi. Ducându-se încă o postată bună ajunge la un alt împărat.

¹ fuiș = fuiăș = vânt grozav, împreună cu omăt (D.R.R., Tom II, București, 1910, pag. 187)

Aci erau tot soiul de bucate și poame, dar lipseau vitele, oile, caprele, galițele – cu o vorbă tot ce putea fi potrivit pentru o mâncare cum se cade. Și apoi bună e și mazărea – la foc, dar cărnița, drăguța de ea, este cinstea mesei și puterea omului!

Feciorul de împărat, aflând și de năpasta asta, lasă bucata de carne, primită știți de unde, ca să se mai dumirească și ei – dar tot cu înțelesul să o înapoieze când scrisoarea de la mână sa ar arăta nescine.

Plecând mai departe, mai sosește la un împărat. Aci fiindcă nici o picătură de vin nu se găsea – a lăsat ulciorul cela – rămânând tot pre lângă înțelesul știut.

În urmă și în coadă, când acum era pe aci să părăsească tărâmul celălalt, nimereste și pe la un crăișor așa mai de a doua mână. Acesta era un om cu frica lui Dumnezeu, învățat, bun și înțelept, de nu avea soț.

Dar a fost așa de bine cu crăișorul nostru că Șeadă-in-petri l-a dăruit cu un vecin nesățios și pismăreț din cale afară. Asta și azi și mâne îl tot huiduia și strămtora, mai cu una mai cu alta, având cugetul satanei, să-l aducă la sapă de lemn.

Urât lucru mai poate să fie și lăcomia aceea la om. Bine a zis cineva că lăcomia mănă omenia – de aceea n-are ursul coadă. Însă dacă omul este lacom la bogăție și sărac la minte, apoi pate, că pentru puțin pierde mult. Așa a dat Dumnezeu să fie și e cu cale așa ceva.

Tocmai precând a sosit feciorul de împărat, crăișorul de care ne este vorba, era înconjurat de oaste dușmană, câtă frunză și iarbă. Era în corn de capră, vai de el și cu inima numai cât un purice. Însă pe omul drept îl păzește Dumnezeu, precând păcătosul poticnește, că aceea e a lui.

Înțelegând feciorul lui Orb-împărat cum tiranul acela chiar cu lumânarea caută cearta, ziua în amiaza mare, dăruiește crăișorului paloșul cela de la fata de harap, dar tot cu acel înțeles ce l-a avut și cu ceilalți.

O bătaie mai moțată n-a mâncat împăratul acela, decât a Sfântului Petru când l-a fost pus păcatele de s-a făcut lăutaș! De întreaga-i oaste numai praf și cenușa s-a ales.

Și Crăișorul încă și-a tras o brazdă prin împărăția celuia, ca în veac să nu-i mai poarte frica.

Se vede dar că Dumnezeu nu șede fără tot încarcă și descarcă.

De aici a mers tot într-o dusă până la birtul unde erau cele trei fete frumoase, unde rămăseseră și frații săi.

Nu care cumva să credeți însă, dumneavoastră că aceștia căpătaseră minte de atâta putere de vreme! Tot într-un chef și voie bună au dus-o de

când călcașeră peste pragul birtului, și acum stau rău de tot. ca să vedeți dumneavoaștră, lucrul naibii și pe la ei!

Pungile erau acum în boala cea uscată și apoi vorba ceea: „Omul fără de bani e ca pasărea fără aripi” – când dă să zboare, pică jos și moare” și prietenul omului este punga cu banii și sacul cu mălaiul”. Numai tată și mamă nu-ți poți cumpăra, dar altceva, numai să ai încredere în șerpar, că se pot toate.

Până și caii încă erau mântuiți; acum și până la nu-i nimic, nu mai era decât o șchioapă.

Și fratele cel tânăr intrând și înțelegând toate, nu putea să sufere așa rușine, că ceia îi erau frați dulci, și sângele doar apă nu se face!

După ce-i scoate din datorii, se cam mai duc către căminul părintesc.

Cum mergeau ei frații, așa tustrei bodogănind, după cum îi tăia capul, mai una mai alta, pe fratele mai mic, om deschis la inimă, la îndemnul celora îl ia gura pe dinainte și spune toate pățaniile sale.

Au fost de ajuns câteva semne trase cu coada ochiului, între frații mai mari ca ei să fie înțeleși, ce și cum să mâne apa pe moara lor.

Într-aceea sosesc la o lină de fântână în care apa era numai ocnă. Aici se pun și odihnesc.

Fratele mai mic de unde să știe el că ceia sunt pestriți la mațe, deși sunt de la un tată și de la o mamă.

El se dă la umbră și zdrobit de drum cum se găsi pe loc îl fură somnul – și apoi ce somn, mă rog? Adânc și dulce, ca al unui om ce mai pică de pe picioare de ostenit și care acum știindu-se între frații săi iubiți – doarme dus, cugetând că ei vor putea purta grije și ciguri-migurile lui.

Frații mai mari numai să făceau că dorm, dar de ațipit nici pic.

Cum au văzut însă că cela nimic nu mai știe de el – se scoală tupilaș în vârful degetelor și deșartă apa cea vie în ulcioarele lor – iar în locul ei, punând murătoare (apa sărată) din fântâna ce le stătea la îndemână, se culcă din nou.

După aceea se duc fără a mai șede, până au dat față cu Orb-împărat, tatăl lor.

Se bucură acesta, înțelegând că au sosit toți trei și că sunt în pene bune.

Iute a venit vorba și despre apa cea vie. Fratele mai tânăr, iute îi toarnă în palme apă din ulciorașul său, zicându-i să deie pe ochi cu ea, că e tocmai din Țara Orăvii, din fântâna împărătească.

O usturime și o durere ce l-a mâncat pe Orb-împărat, – nu mă puteți crede.

„Tu afurisitule! blăstămatele și nelegiuitule! Cum n-ai teamă de un Dumnezeu care este deasupra și toate le vede să-ți bați joc de un părinte ce-l ai, pentru că l-a ajuns marea nenorocire, de a nu mai putea privi cu ochii săi lumea. Miru-mă că Cel de Sus te mai rabdă!” De-al de astea măcina din gură Orb-împărat.

„Uite tată! Aici este adevărata apă vie, adusă de noi înșine din îndepărtatele țări! Cearcă și te vei convinge” – zic cei doi frați! Apoi iar: „fratele, ce e drept, destul de rău dacă tocmai atâta l-a tăiat capul ca să facă o nefăcută – dar ce să te faci?! E tânăr și nepățit încă, de aceea nu-ți mai face inimă rea, lasă-l în focare să-'l fie!” (Aici focu-l arză – n.R.F.)

Cearcă Orb-împărat și apa acestora, dar cu multă sfială, vorba ceea „Cine s-a ars odată cu zamă fierbinte, suflă și în cea rece”.

Într-o clipită i s-a luat ca o ceață întunecoasă și i s-au limpezit ochii, de nici pe vremea junișăniei, mai altcum.

„Copii de treabă și cu frica lui Dumnezeu sunteți voi, drăguții mei! Binecuvântarea mea pârintească peste voi și urmașii voștri, că mult bine mi-ați mai putut face și mult vă iubesc”.

„Tu însă, copil neascultător ce ești să peri dinaintea feței mele și să te prăpădești după măsura fărădelegilor tale.”

Lasă îndată cuvântul aspru, ca pe fratele mai mic ghem să-l lege într-un coș de căruță și dându-l pe mâna unui curtean credincios – zice să-l ducă în *dumbrava* (cuvânt moldovenesc, n. R.F.) cutare și să-i facă facerea. C-a urmat întocmai, după cum suna cuvântul împărătesc, trebuia să aducă, veți înțelege, că ce semne.

Curteanul, de care ne este vorba era un om de inimă. Cum au ieșit din cetate, de loc a dat voie feciorului de împărat să poată sta mai îndemânatic.

Sosind la țintă, spune, că ce are de făcut după cuvântul împărătesc. El însă, ce-a fi să fie, dar sânge de om nu va vărsa, că are un suflet, pe care dorește să-l dea curat în mâinile lui Dumnezeu, după cuvântul împărătesc, cum l-a și primit. El însă, ce-a fi să fie, dar sânge de om nu va vărsa, că are un suflet pe care dorește să-l dea curat în mâinile lui Dumnezeu, după cum l-a și primit. Toată treaba cu apa cea vie i se pare că pute a drac. El va omorî cățelandrul ce s-a luat după căruță, îi va tăia limba din gură, i-a scoate inima și ficații, apoi și degetul cel mic pe care se află inelul cu adiamanturi încă l-a tăia. Le va duce toate împăratului și va zice că-s ale fiului său, că acestea zise împăratul să i le ducă.

Și curteanul nici n-a făcut altmintrelea, fără așa. Că voinicul a rămas ciomp de un deget – nu-l durăa capul.

Apoi pe fecior ca să nu rămână pradă fiarelor nesățioase l-a dus într-un oraș și l-a lăsat la un prieten al său ca slugă.

A lăsat Dumnezeu că dreptatea, vorba ceea, este ca untul-de-lemn, ea se ridică deasupra.

Când a văzut Orb-împărat semnele cele s-a mirat mult că-s în potrozul celor de câne. Dar totuși se perdea adeseori prin cât și mai câte cugete. Cum s-a putut așa ceva, pe când lumea toată îl știa pe feciorul lui cu o inimă, de nici tu la muiere?!

* * *

Acum să ne întoarcem și să vedem că ce se mai întâmplă și prin Țara-Orăvii, că va fi vremea.

Împărăteasa, trecând vremea anumită naște un drag de copil ca un bulgăr. Creștea de-ți venea să zici că nu poate să-i fie a bună. În scurtă vreme el era cum poate să fie cineva mai în putere.

Ce-i trăsnește lui prin cap, ce nu, că era nedumerit din cale afară. Mumă-sa nu mai avea zi bună din pricina asta. Să-i spună numai și să-i spună că cine și unde-i tatăl său?

Ea mare temere avea, că va lua lumea în cap, dacă adevărul l-a descoperi. De aceea îl tot tămânda cu câte verzi uscate. Copilul însă bătut la cap, bine vedea că ea umblă să-l îmbete cu apă rece.

Dacă mumă-sa stăruia pe calea apucată, zău și el nu mai avea odihnă, cum au alți oameni.

Cum umblă odată încoace și încolo, cât cu treabă, cât fără treabă, într-o zi dă și de scrisoarea rămasă de la tată-său. Asta-i trebuia și lui!

Aci stă scris negru pe alb că încotro să-l caute de cumva el nu s-a mai întoarce.

În câteva zile a fost pusă în tălpi o dragă de oaste, încât să-ți bată și Țarigradul!

Puțin de tot a zăbovit, căci stătea ca pe cărbuni și s-a luat la drum.

S-au dus ei, dus, multă lume împărăție, ca Dumnezeu să ne ție, că drăguța de poveste încă lungă este. Și e lungă și frumoasă să ascultați și dumneavoastră, cine va asculta, multe va învăța – cine va dormi bine s-a odihni.

Când au sosit pe la cei trei împărați unde tată-său lăsase pupuieșul, filia de carne și ulciorul cu sângele lui Cristos, arată scrisoarea și le primește înapoi pe toate.

Și a fost bine așa că oastea era câtă frunză și iarbă și numai cu vânt nu trăiește nimeni.

Ajungând și pe crăișorul acela, află o liniște și o pace de i s-a umplut sufletul de bucurie, de bună starea la care au fost ajuns oamenii aceia, de când s-au mântuit de tiranul de împărat de care v-am fost spus.

Aci s-au ospătat ca la ei acasă și primind și paloșul înapoi, au plecat mai departe.

Mai în urmă au sosit și la Orb-împărat chiar cu seara odată și s-au așezat în jurul cetății.

Peste noapte numai ce fac un pod de aramă câtu-i mai mare, cu un capăt unde era împărăteasa, că nici ea n-a rămas acasă, cu altul drept în curtea lui Orb-împărat.

Dimineața Orb-împărat primește scrisoarea încărcată cu câte și mai câte peceți. În trei zile dacă feciorul care a adus apa cea vie nu va trece peste pod la împărăteasa și băiatul ei să știe că nu-i mai stă capul unde-i stă, ci-i stă capul la picioare și picioarele la cap.

Nu aș vrea să fiu în pielea lui Orb-împărat, că un spine îi intrase la inimă și de rău se temea. Feciorul cel mai mare se găta el, dar lucrul dracului și cu podul acela! Așa era el durat încât pe irima lui, zisa Moțului, nu putea trece, decât anume cel cu apa cea vie. De aceea și feciorul cel mare cu toată truda, numai pe margine a putut trece.

Ajuns dinaintea împărătesei a trebuit să dea deslușiri amănunțite despre toate potecile, ce duc pe țărnul celălalt.

Aci feciorul numai fețe schimba și de unde să-ți poată topori o minciună ca batăr în parte să o creadă cineva!

Împărăteasa supărată pentru cutezanța lui nemaipomenită, mi ții-l umflă și-l legă fedeleș, ca pe el.

Iar merge scrisoarea la Orb-împărat că numai să se țină de cuvântul dintâi, căci altcum e vai și amar de cojocu-i!

Peste noapte au făcut un pod de argint tot pe calapodul celui de aramă, numai ceva mai cu forfoi.¹

¹ forfoiu = cu podoabe multe și deșarte (D.L.R., Tom II, Partea I, București, 1934, pag. 158).

A doua zi își cerca norocul fratele mijlociu, dar mai mult câne câinește că știa ce fel de plăcinte îl așteaptă. Nici cu un fir de păr nu i s-a umblat mai moale, decât fratelui său.

O zi și o noapte mai era. Un veac întreg pentru împărăteasa și voinicul băiat, dar scurte clipite pentru Orb-împărat, vai de pielea lui! Acum i-a venit apă pe urechi dar era târziu și nu știa, cum să iasă la liman.

Într-un noroc cheamă pe curteanul știut și-l roagă cu lacrămile în ochi, să plece că de cumva n-a fi tocmai murit cela. Că numai el a fost aducătorul apei celei vie, dar a fost tras pe sfoară de frații săi în chip mișelesc.

Se duce curteanul și aduce pe feciorul cel mai tânăr, voinic și teafăr, voinic și teafăr de acolo de unde îl știa că este.

Era ziua din urmă și peste noapte făcură un pod de aur limpede.

Soarele nu era mai departe de deal ca de o suliță când au sosit cei doi, feciorul și curteanul.

Feciorul fără a se mai împodobi pleacă și trece tocmai pe dricul podului.

Lui Orb-împărat i s-a mai încălzit inima, când a văzut una ca aceasta.

Ajungând la împărăteasă și întrebat fiind, povestește ca pe apă toate păsurile sale, după cum le știți și domnia-voastră.

Toată înfățișarea lui arăta că vorbește aceea ce știe și simte în inima sa.

Apoi ține-te, copile! Îmbrățișări, sărutări și voie bună, să te iei de un gând.

Orb-împărat, acum era așa, acum așa. Se bucura că a scos-o la cale, dar îndată îl cuprinde amarul când își aduce aminte la ce ticăloși de oameni a mai dat și el viață – văzând pe feciorii mai mari cot la cot ca niște lotri de codru.

Slabă minte și rea inimă la ei! cugeta în sine. Acum s-au pus și au dezlegat calul de la gard.

Ceia văzând că s-au dat de gol, descopăr cum au deșertat ei apa cea vie, cum au pus în locul ei murătoare – dar la ce să macin tot aceleași bucate de două ori? Când nu v-aș fi spus!

Fratele cel mic, văzând căința lor s-a pus și a aruncat vâlul uitării peste toate cele făcute, ca să nu poată zice lumea, mâne poimăine vorba ceea: „Cine ți-a scos ochii? – fratele meu! Se vede că sunt luați cu rădăcină cu tot”!

De ceea-ce a făcut s-a mirat toată suflarea! Văzându-se acum cu toții la olaltă și sănătoși, cu socrii, cu noră, cu feciori și nepot, unde nu-mi fac un

drăguț de ospăț încât a mers vestea până peste nouă mări și nouă țări, fără a se opri nici acolo!

Și eu am fost de față, dar tocmai până la capăt n-am stat, că prea bune erau bucatele și prea vechi vinul, - încât hodoroaga asta de gură ce o am umbra ca o meliță. Ca să scape de un junghi ca mine, m-au îmbrâncit afară, eu nepusă masă.

De aceea, ce s-a mai întâmplat nu vă pot spune dumneavoastră, însă dacă tocmai aveți poftă mergeți și-i întrebați, că de nu vor fi murit trăiesc și azi.

Gr. Sima a lui Ion

15. Cum și-au pierdut fetele dreptul pețitului! ¹

— poveste —

Umblând Dumnezeu într-o zi încoace și încolo prin cer, dă cu ochii și de Sfântul Petru, cel de la poarta raiului.

Sfântul Petru, gândea că l-a plouat așa sta de nu știi cum, și Dumnezeu bine știa ce cale-i pe vale.

— Se vede, că nu ți-s oile chiar toate, prietene Petre, — zice Dumnezeu cu blândețe, că el în veac și pururea nu vorbește răstit. Datu-ți-a iar de cap vreun încurcă lume? nu ți-ai primit simbria după cum ne-a fost vorba? simți-te slab? spune ce-ți apasă inima?

— Nici vorbă, Doamne, de aceste, — răspunde Sfântul Petru. Aș căuta pete în soare și nod în papură, după cum zice Românul, dacă aș scoate din gură o vorbă de ponos măcar, încât pentru cele ce grăiși. Alt-ceva mă muncește pe mine, vorbindu-le aci! Teamă mi-i că azi mâne n-am să știu descuia raiul, după cum merg trebile, de o bucată de vreme. Poftim Doamne, cum cârțâie cheia prin broască, de ruginită ce-i! De țâțâni nici nu mai grăiesc, că se văd ele destul de bine. De boarea sufletelor pot trage la somnuri cât îmi ia pielea, că nu-mi prea fac val! Ori că oamenii s-au împușinat din cale-afară; ori că moartea a pierdut răvașul ce i l-ai dat; ori că — mai știi poznă?! a picat iar pe mâna lui Ioan Turbincă; ori că oamenii-ș dau sufletele cu ridicata tot celui împelițat, ori că...o vorbă ca o sută! Ceva trebuie să fie!

— Ce văd ochii, crede inima, — vorba Românului — prietene Petre, deci gătește de cale ceva merinde, c-avem să ne pogorâm pe pământ. Una ți-o spun ca s-o știi! Mamonul încă fluiera pagubă, ca și tine la poarta raiului. Am stat și eu puțin pe gânduri, nici vorbă!

Dumnezeu putea să-i spună lui Sfântul Petru, din fir în păr, toate câte-s pe sub soare, dar voia să se mai procopsească din pățanie și acela, că Doamne multe-s, dacă-i a socoti, pe care nici Sfântul Petru nu le știe!

* *

¹ Revista „Familia” nr. 38, 1883, Oradea, pag. 333-334.

Dumnezeu cu Sfântul Petru erau acum prin lume. Luat-au ei lumea și cruciș și curmeziș, de-a lungul și de-a latul, dar abia unde și unde dau de câte o față de om. Și ce-au aflat în cea mai mare parte erau flăcăi tomnatici sau burlaci cum se mai zice și fete ce și-au scuturat florile.

Casele cum se cade, puteai să le numeri pe degete, de multe, ce erau.

Sfântul Petru se tot freca la ochi, că da de cumva i s-o fi pus ceață pe ei și nu va fi văzând cum se cade; dar ce nu-i, să ai nu doi, fără o sută de ochi și tot nu poți vedea!

Pe semne pe vremea aceea fetele umblau la pește. Sfântul Petru de și avea cunoștință și despre una ca asta, nu i-a trăsnet însă nici odată prin cap, că aci să fie ascunsă rădăcina răului! De aceea nu-și mai ținea cea gură stricăță, fără tot una două întreba pe Dumnezeu despre pricina din care s-au împușinat oamenii, atât de cumplit? Dumnezeu drăguțul încă-l tot amână cu lămuririle cerute, de Joi până mai apoi.

Stând lucrurile așa precum avusei cinstea a vă spune, de sine se înțelege, că fiecare față își căta bărbatul pe ales!

N-auzeai, mă rog, decât: „Tras ca prin inel – spuma laptelui; – pana corbului; – spicul grâului” – mura câmpului” – și altele de acestea, așa că-ți chiuiau urechile, nu alt-ceva.

Vorba ceea: “Să stăm strâmb și să judecăm drept” – dar bărbații de aceia nu cresc tocmai pe toate răzoarele! Căci de! Dumnezeu încă nu-și poate risipi darurile sale cele bogate fără leac de măsură, cum ar dori unii!

Unde se găsiră vreunul de aceia, poștește de-ți mai închide ușa de peșitoare, dacă poți! Dar el încă numai al unei singure putea să fie, după una numai se putea mărita. Celelalte cum s-ar putea, mă rog, să-și iee vreunul mai pe jos decât cutare, care e ș-a și ș-a?! mai frumos da, altcum, mai bine rămâneau tot fete în păr.

Oamenii se răriseră din cale-afară!

Acum sosise vremea, când Dumnezeu se hotărâse a deschide și ochii lui Sfântul Petre.

Față în față veneau două fete, gătate coala ca de Sfintele Paști, nu altceva. Pe umeri aveau niște desagi frumoși de strămătură curată țesuți în toate fețele, ca să vadă lumea cum se pricep de bine la ale războiului. Obiceiul acesta cu desagii, a rămas până în ziua de azi pe la noi.

Dumnezeu Sfântul se face îndată un fecior voinic coala, cu plete lungi aurite, c-o față curată ca un bulgăr de caș tăiat felii, și ceva rumeneală pe la umerii obrăjilor, încă n-a lipsit; o puteai tăia în dragă voie cu un fir de păr! cu ochii în fața cerului senin, cu sprâncenele arcuite; mustața de-abia

răsărită; cu buzele ca o cireașă despicată, iar în dos niște dinți mărunți și albi ca zahărul; înalt, pieptos și cu mersul legănat cum se făcuse, atâta-i ședea de bine, că Făt-frumos din poveste e nimic pe lângă aceea, cum era Dumnezeu. Să vă mai spun una! Dumnezeu așa cumpănise lucrurile că un ochi – zic prea mult – c-un fir de păr era mai mic decât celălalt.

Pe Sfântul Petru nu l-a schimbat Dumnezeu într-un voinic rupt tocmai din mândrul soare, pentru că n-a vrut; era însă cu toate acestea și el, Sfântul Petru, atât de zdravăn și frumos, că poate orice fată să meargă cu ochii închiși după el; fie măcar de protopop.

Ajung fetele pe-acolea; dau binețe și pe-aci ți-i drumul!

– Mi-ar plăcea feciorul cel cu plete-aurite, – zice una din ele, – și l-aș lua de bărbat, dar pe un ochi îl are mai mic decât pe altul și Doamne ce rău îi șede. Încât pentru celălalt e frumos, dar tot mai sunt ca el și alții, ș-apoi eu mi-am pus în gând să-mi iau un bărbat fără leac de cusur, ca să se mire lumea și țara, când ne-or vedea împreună. Am de gând să fac pe ceea și ceea să crape de necaz. Dintre aceștia doi nu-mi pot lua, bine vezi.

Sfântul Petru bine aude, cum la fete nu le-i de el și asta vorbindu-i drept, nu-i prea venea ia socoteală, însă ce să se facă? Își calcă pe inimă și tace.

*

* *

Mai merg ei cât merg Sfântul Petru văzând, că Dumnezeu nu zice nici albă, nici neagră, se pune și rupe el tăcerea:

– Doamne, – zice el – să nu-ți fie cu supărare, dar precum văd eu, că merg trebile în lume, am să-mi caut altă slujbă. Pe semne și raiul și iadul le putem cânta, azi mâine cântecul Românuului:

„Ce-a fost verde s-a uscat,

„Ce-a fost dulce s-a mâncat.”

– Fii pe pace Petre! Le-am lăsat și eu să văd ce și cum s-or purta. Tu bine auziși cum ne mai judecară pe amândoi. Chiar de azi începând, bărbații vor umbla la pețite.

*

* *

De atunci Sfântul Petru de multe ori atâta are de lucru că n-are vreme nici să mănânce cum se cade. În anii trecuți era pe-aci să-și ceară ajutor, că bătrân cum se găsește numai cu mari opintiri poate împlini slujba ca să nu-și audă de la Dumnezeu.

Tinerii de azi ar face bine, când ș-ar încresta întâmplarea fetelor, și s-ar purta de așa ca să nu dea pricină Sfântului Petru să se plângă asupra lor.

Moș Sîn-Petru nu știe multe. Ș-apoi nu știu cum le-ar tigni, când, într-o bună dimineată s-ar pomeni, că Dumnezeu a luat apa de pe moara lor?!

Bucium - Poieni

Gr. Sima a lui Ion

16. Negrea Păscăltoriul¹

— Novelă —

Dac' a sta cineva strâmb și a judeca drept, va trebui să zică dimpreună cu mine că zău satele vecine n-aveau de ce să poarte dușmănie asupra noastră. Căci, mă rog, noi nu purtăm vina dacă soarta ne-a fost priincioasă, ș-a hotărât ca el să vadă lumina soarelui în satul Gârbova de sus. Să nu credeți însă că el a fost, Dumnezeu știe ce poamă scumpă și de aceea dorea toată lumea ca să fie a lor! În tot locul se mai află nu unul, ci mai mulți oameni de-al de Negrea Păscăltoriul, așa pe din afară.

Ca să nu-mi arunce cineva vorba ceea, c-aș fi trăgând focul la oala mea și c-aș fi drept ca funia-n straiță, sucind lucrurile după cum mă taie capul; iată că vă spun verde cum era el. De nalt, era înalt; la față era negricios cât de bine și-n frunte c-un cucui, de să fi fost tatăl tău pe laiță și mai că trebuia să te prăpădești de răs, privindu-l. El zicea, că are atâția sămburi în cap, că nu mai încap, pe când alții mai răi de gură susțineau, că cu totul tot alt-ceva n-ar mai fi încapând în scăfărlia lui, și de aceea i-ar fi ieșit pupul cela. Cine va fi având dreptate, treaba lor, că nouă nu ne curge calea a ne amesteca în cearta cui-va, știți vorba ceea: „Fiecare să măture dinaintea casei sale”. Nasul îi era ceva cam mărișor, iar gura mulți ziceau, c-ar fi cât o șură. Unii — firește răi de gură — până acolo au mers, că ziceau, că hodorogirea, ce la el nu mai avea leac de margini, ar fi pricina din care i s-a lărgit gura atât de cumplit. Mai unul, mai altul, te trezeai că-i aruncă în față vorba ceea: „Durăie ca o moară stricată”. Grumazii n-ar fi stricat dacă erau batăr c-un lat de mână mai scurți, dar în cele din urmă ăsta era un cusur prea neînsemnat; căci negrele sale pletele-i băteau umerii așa că la puțini le venea în minte să zică c-ar fi având niște grumazi ca un cocostârc.

Îmbrăcămintea-i era așa cum se poartă toți oamenii de la noi, încă din vremile bătrâne. Pălărie mare de la Făgăraș; cămașă cu barburi de pânză răbdătoare de fuior, cusută numai cu rupt-în-puns; pieptar cu flori de mătase — mai mult negre, că doar nu-i junișan; — mai câte un laibăr de pănură albă, croit ceva mai lărguț ca să-l poată lua și peste pieptar; tundră sură cu clini

¹ Revista „Familia” nr.6, 1883, 6/18 Februarie, Oradea, 1883, pag. 61-64.

făcută de pe oile lui cele seine și cioareci croiți românește și tivți. Așa e portul românesc, port răbdător și călduros ca un cuptor. Apoi straița lui, cea din piele de porc sălbatic, cusută numai în curele și căptușită cu pânză de groasă, era nedezipită de el, ca și cămeșa, ori de câte ori mergea undeva. E bine s-aibă omul straița la sine, căci arunci mai una mai alta în ea, ș-apoi vorba ceea: „Straița plină dă odihnă; straița goală te omoară”. Până în anii din urmă purta opinci îngurzite frumos și făcute colea, că-ți ședea piciorul ca-n ladă în ele; și-i ședea bine. Cine știe ce i-a trecut prin minte, că ș-a luat călțuni în loc de opinci, zicând că în ei nu străbate apa. Și de-ar fi putut vedea cât de rău îl prind! Când apuci pe niște guri rele, apoi ține-te! Se vorbea că el, Păscălitoriul, ar fi sărind din pod în călțuni. Nu s-a întâmplat să mă nimeresc pe la el pe vremea când se încălța, așa nu pot spune cu inima liniștită, dacă era ceva adevărat în vorbele oamenilor.

Rar e muritorul, care – chiar peste mână fiindu-i – având vreun necaz sau vreo supărare asupra capului să nu fi alergat la Negrea-Păscălitoriul. Ș-apoi necazurile ca și păcatele sunt printre oameni, ce să te faci?

Cât de bine le-ar fi părut la satele vecine ca să-l aibă ele, căci atunci: De-ți luau vântoasele¹ puterea; de dai într-o țipătură, că oamenii-s de multe feliuri, de ț-a luat cineva urma și te uști pe picioare văzând cu ochii; de ți-au luat strigoile mâna din țarină și laptele de la vaci; de nu ți se arată să mănânci luna de dulce și altele sute și mii de alde astea întâmplându-ți-se – și cui nu i se întâmplă? cât de mare ț-ar fi bucuria dacă l-ai avea la îndemână! Iată de ce satele vecine ne iubeau ca paiul în ochi, pe noi care puteam zice că-i al nostru.

*
* *

Cu iarnă cu vară, drumurile ce duc spre Gârbova nu mai aveau pace. Mai unul, mai altul aleargă să-i ceară sfatul. Asta-l făcea pe el cu un om mai mult și nici să prindă vorbă măcar, cu de-al de mine.

Dar în celea din urmă, dacă el putea fi fără mine, de ce să nu fiu și eu fără el? Bucoavna o mântuise-m și mă găseam în școli de cele mari. Când eram pe acasă, unde nimeni nu știe boabă de carte unguirească, făceam câte-un ocol prin cea ungurie, c-ai noștri încremeneau nu altceva. Tată-meu mai că era ispitit a crede că azi mâine am sa mă tai în vorbe cu Păscălitoriul și la asta ținea mult.

¹ vântoasă = cu vânt, furtună, vijelie (Dic. expl. al lb. rom., București, 1996, pag. 1152).

Într-o sfântă duminică țipam de la maica biserică: Negrea-Păscăli-toriul, tată-meu și eu. Bătrânii, tot ca bătrânii, dau în vorbă despre cutare și cutare sfânt. Țin minte până trăiesc că era vorba între altele despre Sfântul George când cu bălaurul cea. Sar după aceea la calindarial, cel de 140 de ani spunând care în ce planetă și zodie s-a născut? Nu știu cum tată-meu aduce vorba despre mine, îl ia gura pe dinainte și zice c-aș fi dobă de carte și că purtându-mă tot așa, azi mâine n-or mai avea ce să mă mai învețe nici dascălii cei mari. A fost peste cap atâta pentru Păscăli-toriul! fără a mai lungi vorba, el dă deodată cu băta în baltă, cum se zice. „Din câte părți a făcut Dumnezeu pe om măi băietee?” – mă întreabă el. Eu gândeam în mine, ce mai întrebare? D-apoi c-asta o cântă și cocoșii de grea ce-i. Mă uit drept în ochii Păscăli-toriului și spun cu glasul răspicat, că „Omul e făcut din două părți; trupul din pământ, sufletul din Dumnezeu, așa scrie însuși Moise cu mâna sa în biblia cea mare, rămasă de popa cel bătrân”. Ochii Păscăli-toriului sclipeau de bucurie, că m-a prins. „Te înșeli, fătul meu, căci omul e făcut din opt părți și anume: carnea din pământ, oasele din piatră, sângele din mare, ochii din soare, suflarea din vânt, cugetul din nori, înțelepciunea din lume și prorocia din Duhul Sfânt”.

„Vezi vecine, zice el apoi către tată-meu, a fost prin școlile cele mari și totuși întrebarea cea mai ușoară din lume, nu-i în stare s-o dezlege cum se cade. D-apoi, când i sta a-l înfunda prin viețile sfinților, prin Zlataust, psaltire și mai prin Alesandrie, Isopie și prin altele d-al astea, ce s-a alege de capul lui? Așa-i dacă-i umplu mintea cu tot felul de năzdrăvănii, câte-n lună și-n soare, că lumea a fost cândva cu pământ, cu soare și stele cu tot, un mare cocoloș; că până și din stele, cele mai multe ar fi mai mari decât pământul și risipite prin văzduh ca făina orbului ca sucala; și altele d-al d-astea că trebuie să te încrucești! Te fac, mă rog, prost văzând cu ochii. Vorba ceea: „Crede ce-ți spun eu, nu ce vezi cu ochii”. Pe semne că ne apropiem de coada veacului, ș-aceștia-s prorocii cei mincinoși, care se vor scula câți frunză și iarbă, când s-a arăta Antichrist, dușmanul sufletelor noastre”; – așa spune Păcălia.

Mie ba să-mi mai zică el o vorbă legănată, măcar, făr apucă cu tată-meu la povești, până când eu: „Dumnezeu să primească sfintele rugăciuni”, ce s-au făcut azi pe la maicile biserici, ne despărțim, – intrând el la el în ogradă și noi la noi.

Și azi mi-aduc aminte, cum la prânzul din duminica aceea, mâncarea gândea că-mi merge la spate undeva și eram tăcut din cale-afară; iar tată-meu nu vorbea nimic. El, după prânz, ca totdeauna, își luă o perină și se

dete jos la umbra unui altoi de măr sălcIU. E dulce odihna duminica și de mare preț pentru omul trudit, care cât ți-i săptămâna de lungă, nu face altceva, fără răstoarnă cu brațele sale vânjoase pământul de pe-o dungă pe alta. Dar tată-meu – am băgat de seamă, ba să-ți poată închide ochii vre-o țără. El va fi știind ce fel de gânduri îl munceau.

Nu că doară, ci că iacă, gândeam eu în mine, să i-o întorc îndesată Păscălitului, dacă va veni cândva apă și pe moara mea. Necazurile și supărarea, vorba ceea: „Azi la mine, mâne la tine”.

Nu trece, ca să nu zic mult, o săptămână-n capăt, și într-o zi, tocmai pe când se crapă de ziuă, – Negrea-Păscălitului ne dă bună dimineța! Asta era într-o joi. După ce se întrebă cu tată-meu, care ce-a visat și încătrău au de gând să mai apuce peste zi, Negrea-Păscălitului spune, c-ar avea puțină treabă la oraș, dar nu se poate smulge de-acasă odată cu capul. „Mâne, nu mai departe, e lună plină, și cu întoarcerea lunii, de bună seamă, că ară să se schimbe și veacul. Trebuie deci să stau cu toate mâinile-n sân, de astă dată. Mi-ar trebui niște leacuri și Lăița Susanei lui Samsonul Crăznicului – pe care-l mân, mi-i teamă, că nu le-a ști cere. Poticariul (farmacistul) iarăși nu poate ceti deloc slovele, să-i scrii tu băiete aceea, ce ți-oiu spune cu litere, cum se obișnuiește azi. Acestea-s chiar vorbele lui, precum bine vedeți.

Stam în cumpănă. Să-i scriu, să nu-i scriu; să-i arunc și eu câteva vorbe mai îndesate ori să mă las de astă dată! Mă gândesc eu c-ar fi lucru de treabă, ca el să spună una și eu să scriu alta și în chipul acesta să fac și pe băiat și să-mi umble calea mănzului, și pe Negrea-Păscălitului fără leacuri. Ș-aceea mă hotărâsem ce să-i scriu, și de-abia apucam să-și caște gura odată. Aci era vorba ceea: „Cine cu ce-ți închină, cu aceea să-i mulțumești!” Dar ce să-ți audă urechile?! „Scrie, zice el, să-mi trimită: Sânge de nouă frați, untură de zmeu și oțetul tâlharilor. Încât pentru preț, ne știm noi vorbele cu domnul Poticariul”.

Auzind unele ca acestea, uitai totul și fără a mai zice măcar negrii ți-s ochii scriu Sânge de nouă frați, untură de zmeu și oțetul tâlharilor. Pusei dedesubt numele Păscălitului, ca nu care cumva să pic într-o belea.

Gândeam că-i un veac de om, până când a sosit băietul din oraș. Când colea el aduce niște leacuri ce-și aduceau cu uleiul de lemn. Îmi venea să mă trag de cap de necaz, că nu i-o făcusem precum m-am fost hotărât. Cine știe dacă l-oi mai avea cândva așa la îndemână.

Dumnezeu, se vede că știa de necazul meu, că dă de sosește o zi de aceea în care nu poți face cale de un ceas măcar, fără să pici în vrea primejdie. Cu o vorbă, atunci nu ți se arată să umbli încoace și încolo. Iar

vine Negrea-Păscălituriul la mine să-i scriu pentru „potică”. Dacă aş vrea să-mi fac capul calendar, aş putea să vă spun chiar și leacurile după care-a trimis; asta însă nici prin vis nu mi-a trecut. Destul atâta, că eu îi scrisesei: „Brânză de iepure, lapte de pasăre, potcoave de țânțari, și alte minunății ce le chibzuisem bine încă de mai înainte”. — N-așteptă copiii cei mici ziua Paștilor ca să capete ouă roșii cum așteptam eu ca băiatul să vină odată din oraș. Și el al dracului, că mai bine nu i-oi zice, gândeam, că șade în butul meu. În sfârșit, de și cam târziu sosește el și spre marea și adâncă mea mirare, bag de seamă că leacurile aduse sunt întocmai cum era și sângele de nouă frați, untura de zmeu, și oțetul tălharilor. Pasă-mi-te afurisitul de Poticariu știa ce are să cuprindă scrisoarea, îndată ce vedea că-i de la Negrea-Păscălituriul, și nici c-o mai cetea.

După întâmplarea asta-mi mai veni și mie mai multă apă pe urechi și începui a pricepe cam ce fel de vânturi bat pe la vecinul păscălitur.

Din ziua aceea mi-am pierdut orice poftă de răzbunare, cu atât mai ușor, că el încă nu mă mai lua așa cu furca cea lungă. Ba legasem, așa pe nesimțite, un fel de prietenie la olaltă. Asta era o cinste pentru mine, căci rar era omul, cum v-am mai spus, pe care el să-l fi aflat vrednic să schimbe, fie și numai câteva vorbe cu el. Apoi eu încă dacă-mi trag mai bine seama eram tocmai în vârsta, când omul n-are stare într-un loc cum n-are apa și mai eram și dârz.

*
* *

Aflându-mă acum la el ca și la noi acasă, am văzut multe, din care de mai țin minte azi a zecea parte, să-mi pară bine. Intrasem acum în toate tainele păscăliei. Și păscălia își are legile ei, de la care nu te poți abate, și el le și urma cu cea mai mare băgare de seamă. În privința asta pot zice, că era ca un ceasornic care în veci tot într-un chip umblă, numai cât acum bate unul, mai apoi două, și așa mai departe. Pentru că, să vedeți Domnia voastră, că ce făcea el!

Când sosea vreun bolnav la el, întreba pe cel ce-l aducea, că ce vânturi l-a adus încoace și ce mai vești prin părțile acelea? Ce mai face părintele? Nu-i popă, cale de trei poște, pe care să nu-l fi cunoscut; merg multe prescuri la biserică? Câte sărindare și cununi de an se vor fi însemnând?... Așa pe nesimțite aducea el Păscălituriul, vorba despre bolnavul și ispitea așa ca din întâmplare, că din ce ș-o cam ține, boala ce o are. De și de altcum toate acestea are să le spună păscălia fără leac de greș.

După ce în chipul arătat, află că ce fel de făină se macină pe la moara ciuva, cu o sfială proprie lui, lua Păscălia scrisă-n potcoave, de pe grinda cea lungă cu mâinile sale nevrednice Păscălia era legată bine în pereți zdraveni de fag, căptușiți cu piele roșie și cu încuietori. Fost-a frumoasă cândva, nu pot să zic nici da nici ba, atâta însă pot zice fără a mă teme de gura nimănui, că unsuroasă din cale afară și ciuruită de carii și alte jivine – cum le-or fi chemând – cum se găsea acum cinstita păscălie, numai frumoasă n-o pot numi.

După ce o deschidea, așa pe la mijloc așeza o cheie – știți dumneavoastră cum sunt cheile de la casă – așa fel ca urechea să-i rămână afară. Acum lega Păscălia cu o sfoară, ca să nu iasă cheia din ea și lucrul era gata pentru a putea afla ce te tăia mintea. De-o ureche ținea omul, de cealaltă Păscălitoriul, dar numai cu vârful degetului arătător, ca Păscălia să-și poată arăta în toată voia puterea ce-o are.

Cum ținea Păscălia așa spânzurată în aer, Păscălitoriul cu glas târăgănat și cam peste nas o întreba, plin de evlavie: „Sfântă Păscălie, de cumva-i făcătura asupra robului lui Dumnezeu cutarele, învârte-le, dacă nu, nu!” Și Păscălia, de era făcătura, se învârtea: dacă nu, sta locului, și era întrebată în toate chipurile, până ce de la o vreme numai ce se învârtea. Ca să nu se învârte vreodată încă nu s-a întâmplat. Acum era întrebată dacă cutare, sau cutare și-a lăpădat sufletul, făcând boscoane asupra bolnavului și Păscălia n-ascundea nimic, căci se învârtea tocmai, când pomenea numele vinovatului.

Nu-i vorbă! multe guri rele ziceau, că Păscălitoriul, când omul nu ia seama, face ce face cu degetul, cum ține de cheie și Păscălia de aceea s-ar fi învârtind. Vorbele acestea au mers până chiar și în urechile lui, dar el așa ceva nici că vrea să audă. Te omenea bucuros cu ce avea numai să nu-i mai pomenești d-al d-astea: „Căci zicea el, sunt mulți care ar crede și una ca asta”. Așa cum avusei cinstea a vă spune, da Negrea-Păscălitoriul de la noi de izvorul tuturor rețelilor, ce nu mai pot să ți se întâmple în viață.

Trebuie să vă spun, că cei mai mulți ai lui bolnavi, erau cuprinși de Duhuri necurate, Doamne ferește și pe cine-ți vrea tot răul. Altoro li se cășuna ceva din vântoase. Cam la aceasta, țin minte, că se mărgineau bolile mai ale tuturor celor ce alergau la izvorul tămăduirilor lui Negrea-Păscălitoriul. Odată asta aflat, nu era cine știe ce lucru mare a-i vindeca, căci de Duhuri necurate e lucru cunoscut, că scapi prin rugăciune și post. În zece biserici nu se făcea atâta slujbă, câtă la el în casă. Dimineața, la amiezi, seara și la miezul nopții, tocmai când cântă cocoșii, rugăciuni peste

rugăciuni. Cu sănătoși, cu bolnavi, stau cu luminile de ceară aprinsă în mână, mai în picioare, mai în genunchi, în jurul mesei, până când el le citea plin de evlavie: Stâlpii, Psalmii cei aleși și mai Paraclisul Sfântului Haralambie. Ba uneori s-acăța și de Evangheliile din postul mare. De cele mai multe ori însă se mărginea la Păscălie, în care pe lângă planete și zodii mai erau și rugăciuni întocmite anume de dascălul Samoilă, care și el le auzise de la un altul, ce trăise mai mult pentru cei îndrăciți.

Veți fi știind și domnia voastră, că cel necurat nu se poate, dacă are stăpânire asupra cuiva, să-l sufere pe acesta s-asculte tocmai rugăciunea: căci de! nu i se șede împielitului. Și bolnavii lui Negrea-Păscălitoriul tot cam de aceștia erau. Nu-i mirare dar, că el îi mai și freacă, din când în când, cu câte un toiag din cele noduroase. Mulți erau legați în lanțuri ca să nu spurce fântâna, căci dracul după aceea-și bate capul ca să facă rău, mai aruncându-i până și-n fântână.

Postiri se făceau mai arareori, dar totdeauna într-un fel. Nu era iertat la leac de vietate, ca să-și mai lege inima cu ceva în acea zi. Hoarale se închideau în cotețe și celelalte animale încă rămâneau până seara, ce se arătau stelele, prin culcușurile lor, – fără a li se da nici măcar o lingură de apă c-aceea nu-i mult. Destul că jupân Scaraschi și întunecatele sale slugi, se luau de un gând de la o vreme și ori își părăseau locuința, ori ș-o duceau cu sine pe cea lume, unde a fi aceea. Așa scăpa el, Negrea-Păscălitoriul, pe oameni de Duhurile cele rele.

De se întâmpla ca boala să fie din vântoase, bolnavul era afumat cu *lingura-celor-tari* – de care avea din greul – și ca și când i-ai lua-o cu mâna, așa de curând se vindecau, unii.

Una să n-o uit!

El nu avea nevoie să vadă pe bolnav, pentru ca să-ți spună că ce fel de boală poate să fie și din ce i se trage. Pentru el era destul să-i plătești și să-i pui la îndemână o haină purtată cândva de cel bolnav. Asupra aceleia făcea el ce știa și bolnavul o simțea aceasta acasă la el, unde se găsea. Aceasta, mă rog, nu-i un lucru tocmai așa de ușor cum poate ar crede cineva! Doftorii cei mai iscusiți, când e vorba numai de o sărăcie de inimă, atâta te mai sucesc că ți se urăște; – pe când Negrea-Păscălitoriul îți spune, că altceva să nu faci, fără să înconjori casa de trei ori pe nemâncat, să ții uimei o cruce de smoală de la carâmbul carului, și te-ai mântuit, ca și când n-ar fi fost de când e lumea.

*

* *

Zicătoarea scripturii, că „nici un proroc nu-i cinstit în patria sa” – se potrivea și la Negrea-Păscălituriul, de minune. Gândeai, că tocmai pentru el e făcută. Pe când străinii susțineau sus și tare – ridicându-l până la al șaptelea cer – că el e în stare să-ți închege apa și să facă să-ți curgă lapte din grindă, împlântând o sărăcie de sulă – cum fac și strigoile; Gârbovenii ziceau, că el nu s-ar fi pricepând la chiar nimic, aflând însă că-i mai ușor a trăi cu minciunile decât a munci, s-a dat pe Păscălie. Auzisem chiar eu, cu urechile mele povestindu-se despre el lucruri, pe care nu pot crede să le fi săvârșit cândva.

De și Gârbovenii, precum avui cinstea a vă spune, nu-l socoteau pe Negrea-Păscălituriul de știe ce lucru mare, pe când el s-afla între ei: acum văd și ei c-au greșit.

De diochi singur el știa să apere pe copiii oamenilor prin aceea că le făcea *Numerușul*, la care singur se pricepea în întreg ținutul. *Numerușul* așa se face, că se scrie mai întâi aceea ce trebuie. După aceea hârtia se împătură frumos, se pun trei fire de tămâie și trei de piper, apoi cosându-se într-un petec curat de pânză, s-agață de grumazii copilului ca să-l poarte, cum porți o salbă, bunăoară. De deochi n-ai grijă cât trăiești; o știi căci am pățit-o. Negrea-Păscălituriul a învățat tainele facerii puternicului Numeruș de la dascălul Samoilă din Geomal, Dumnezeu să-l ierte, care avea un glas jalnic Doamne, de luând-o pe-o podobie¹ mai trăgănată, lăcrămau toți care erau în biserică, cu deosebire însă babele.

Apoi de grindină tot el ne păzea. Cum vedea, că se ridică vreun nor negru și-i era teamă de vremea grea, împlânta securea în pământ. Aci, precum văd eu, totuși trebuie să las lucrul încurcat. De obicei se trag și cele clopote când e vreme tare. Nu știu acum ce să zic, ca să nu greșesc cumva. Voi zice însă vorba ceea: „Nici lupul flămând, nici capra cu doi iezi” – apoi întâmplându-se ce s-a întâmplat de capul meu, știu că lumea tot n-oi moșteni-o eu. Una însă o pot spune cu cugetul curat. De cele mai multe ori grindina s-abătea asupra pădurilor, ce nu sunt mai departe de sat decât cale de-o jumătate de ceas, să mergi chiar dormind, și numai din când în când se mai lăsa câte-o aripă și asupra satului.

De secetă pe la noi nici pomană, dacă s-a întâmplat ca el să facă ce știa. Mergea în țimțirim și umflând o cruce de cele mai zdravene din toate, o pune de-a-moiu în vale cum bagi cânepa să se topească, așezând până și

¹ Podobie = melodie după care se intonează la sărbătorile importante unele cântări bisericesti (Dict. Lb. Române Moderne – Acad. R.P.R., 1958, p. 635)

pietre pe ea – și trebuia să plouă, de și nu tocmai îndată, căci cu Dumnezeu nu te poți sfădi.

A cunoaște pe șolomănari pentru el era lucrul cel mai ușor din lume. Îi cunoștea de pe îmbrăcăminte, căci aceia totdeauna sunt nelăuți, cine ști de ce?! În chipul acesta nefiind aceia nevătămați, ba dimpotrivă ospătați colea românește, n-avea nimeni de-a se teme, că ne vor îneca satul. Apoi cu Șolomănarii nu-i prea bine să te porți răstit, c-o pățești. Spunea Negrea-Păscălitoriul, că într-un sat departe, a auzit și el din alții, oamenii ar fi ocărât și chiar bătut pe niște bieți șolomănari, ce-au îndrăznit a se atinge nu știu de ce lucru, care deși nu era a lor, dar le trebuia nesmintit. N-au lăsat Șolomănarii să treacă nici ziua aceea, fără ducându-se la un lac – unde știau ei – l-au înconjurat de mai multe ori, până când au ieșit la fiecare câte un balaur. De se lovea frâul Șolomănariului în capul balaurului, bine de bine, dacă nu, mai înconjura lacul și mai zicea, ce știa el, până ce ieșea acel balaur, care trebuia. Urcându-se acum pe spinarea balaurului, străbătea văzduhul, îmbrăcat în nori negri, ca să nu-l vadă lumea și purta norii cu grindină pe unde voia el. În câteva ceasuri toată munca oamenilor celora a fost prăpădită de pe fața pământului, ca și când n-ar fi fost de cându-i lumea. Gârbova, cât a trăit Negrea-Păscălitoriul, tot a mai scăpat ea de d-al astea; vă întreb însă, că ce-a fi de azi încolo?

Dacă aș sta să vă spun toate la câte numai se pricepea el, pare-mi-se că v-ar ieși la toți peri albi. Fie-vă destul de astă dată. Cine știe, ce mai aduce ziua și noaptea? Da de ne-om mai întâlni cândva ș-apoi ne-a prinde bine.

Acum cutez a vă întreba dacă am avut dreptate, când am zis undeva, că zău satele vecine n-aveau de ce să poarte atâta amar de dușmănie asupra noastră, a Gârbovenilor? Nu știau ele bine, că are să aibă o zi, când și-a lepăda și el potcoavele, cum se zice, ș-apoi, ce rușine pe Gârbova să pice iar din mărirea în care se afla odată! Deși ascunsă de lume, ca o fată fricoasă, la poalele unui deal cu o coroană de stejari de cei bătrâni pe frunte, ea, Gârbova nu se dă pe-o sărăcie de oraș cum sunt multe. Azi? e părăsită. Negrea-Păscălitoriul a lăsat cu limbă de moarte, ca Păscălia să i-o pună la cap și i-a pus-o. Apoi fără Păscălie, ce să știi face! S-a împlinit și cu Gârbova vorba ceea: „Nici un suiș, fără coborâș”.

Gr. Sima a lui Ion

17. Artiștii¹

- Copie de pe natură -

Sunt doi inși; un bărbat și o muiere.

El e bălan, ea negricioasă; amândoi cu trăsăturile feței destul de frumoase.

Au fost cândva obiect de distracție pentru orașeni.

Azi? satele cele mai înfundate sunt slaba lor scăpare - pe câțeva vreme - de un deznodământ fatal al zdruncinatei lor vieți de artist.

Amândoi sunt de statură mijlocie și poartă pe tristele și palidele lor fețe urmele neșterse ale multelor suferințe și opintiri, ce le-au îndurat.

Precum le sunt fețele, așa și îmbrăcămintea, căci de! mizeria niciodată nu vine singură, ci însoțită de întregul ei cortegiu de nefericiri și dureri.

*

* *

Averea lor?!

O căruță hodorogită, trasă de un cal nefericit, căruia gânditorul său stăpân i se face serviciul neprețuibil de conducător. Două slabe schelete ale „animalului fidel” acoperite cu pielea. Un vechi harmonic sau mai corect dizarmonic; câteva păpuși zdrențoase și mai zi dacă ai ce!

*

* *

Când erau în floare, au fost obiect de distracție în serile calde, când o lume întreagă din societățile alese - după munca obositoare și monotonă de peste zi - alergau, să admire cutezătoarele, și adesea periculoasele lor salturi gimnastice și producțiuni magice. Azi?! niște săteni curioși care în viața lor n-au văzut „comedie”, - sunt singurii, cari, pentru câteva parale, alergă să se bucure de ultemile sforțări ale unor ființe demne de compătimit.

¹ Revista „Familia” Oradea, 1884, pag. 202.

Ce stranie ironie a sorții! Ce simțăminte josnice mai pot avea loc în inima " coroanei creaturilor!"

Ce poate fi mai dureros pentru-un suflet simțitor, decât privirea mulțimii răpită de plăcere, când vede nefericirea tristă a semenilor săi!?

Când ceata privitorilor ar ști, că acela, care l-a poftit, pe conta vieții sale și așa zdruncinată, la câteva momente, în aparență dulci – este aproape sleit de puteri; când ar ști că nutrimentul său slab îi dă o putere de abia a suta parte din ce s-ar pofti s-o capete; de-ar ști, că, pe când de pe palidele lui buze, zbor vorbele lor glumețe, inima-i zdrobită de suferințe, ciocote de ură plină de dispreț; când ar avea idee despre durerea ce acela o simte, când lampa vieții sale, ce abia mai dă câte-o palidă licărire, ș-o vede gata a se stinge la cea mai mică adiere a vântului; când ar ști... privitorul curios, aruncându-și gologanii, prețul neînsemnat al intrării, în vechea casetă a artistului, s-ar depărta meditând.

*

* *

Am admirat *teatrul de copii*, ceata privitorilor curioși. Este un adevăr veșnic și nestrămutat, ca toate legile sfinte ale naturii, că cea mai mare parte a oamenilor moare în frageda vârstă a copilăriei. Pletele albe, brazele adânci ale feței, șirul lung al anilor, n-au de a face cu vârsta, dacă inima e mică simțămintele nobile în fașă.

*

* *

Artistul? Rare ori lasă după sine altă urmă, altă suvenir, decât pe aceea ce pasărea sprintenă lasă în zborul său aerian, corabia pe luciul întins al mării și drăgălașul curcubeu pe bolta azurie a ceriului nemărginit. Dispare ca o picătură de rouă, se stinge ca o scânteie, pare ca un vis dulce, se topește ca un fulg de nea.

*

* *

Raiul pe pământ? Spună artistul a cărui viață a fost o școală tristă, o oglindă în care vezi chipul fidel al societății, și civilizației noastre defectuoase. Ne bucurăm unii de răul celorlalți; vorba cântecului:

Tuturor le pare bine,
C-a picat răul pe mine;

dar

N-are de ce-i părea,
Că și pe el a pica
Și nu-i pară nimănui,
C-a pica pe pruncii lui.

Veacul nostru? Al luminilor? Mai cu drept cuvânt al piticilor uriași; al frazelor sforăitoare și ideilor mici.

Gr. Sima a lui Ion

18. Paraziții ¹

— Poem în proză —

Florica vărului Sandu este-un bobocel de trandafir și istețele sale vorbe mă încântă. De aceea mi-i dragă ca sufletul din mine, și ea mă iubește.

Într-o zi de mai frumoasă și drăgălașă, ca și anii zburdalnicei copilării, mă roagă să-i fac o flurierice de salcie. Și m-a rugat atât de duios și cu atâta frăgezime, că n-am putut fără s-o iau de mână și străbătând covorul peștriț de iarbă din grădina tăta-ne-meu, să merg cu ea la vale. Aci plopi uriași și sălcii pletoase, privesc, cum apa curge aci lin, aci valvârtej, dă pept bolovanului, ce-o împiedică în mersul său firesc, face ocol în jurul unei stânci, pe care s-o înlătore nu-i în stare, se învârte, se sucește, până ce se pierde-n zare, ca și dorințele inimii omenești.

Salcia lângă care m-am oprit, mi s-a părut mult puternică, de aceea, scot cuțitașul și tai o creangă ce-am crezut că se potrivește.

Pentru Floricuța am despoiat-o de-o podoabă. Salcia trebuie c-a simțit aceasta, că boarea lină ce-i se strecura printre crengi, mi se părea că suspină. Mi-a intrat un ghimpe la inimă! Da de-o doare?

Durere nouă! Coaja crenguței mele, părea a fi sleită, de loc nu vrea să se desfacă. Mă uit și văd, că pe biata salcie, un afurisit de soc își făcuse culcuș și-i sugea puterile. O mică rană i-a fost de ajuns seminței de soc, ca ea să încolțească și să devină mare. Îi pria hrana de-a gata, stă însă că era pufăcios, pe când salcea deși numai cu mari opintiri putea face și ea ceva, era teioasă și plină de vârtoșime.

Urâsc paraziții întocmai ca și capetele ușoare și lipsa de caracter, mai tare nu-i pot!

Iau socul cu rădică și-l sădesc în dunga veleii, iar rana salciei o astup cu ce-am știut, că-i bine.

Tai altă crenguță din salcia vecină și fac Floricuții fluriericea, că era neastâmpărată copila.

¹ Revista „Familia”, Oradea, 1884, pag. 428.

Peste câteva zile iau pe Florica de mână și merg să văd că ce-i?! Salcia ajutată de puterea ei firească, de a crește, se împuterise, pe când socul era ofilit și galben, că nu putea trăi fără pe spinarea altuia. Așa se deprinsese.

Mi-a părut bine, că Florica mea s-a luat după sprintenii fluterei, cu aripi poleite și mi-a dat timp ca, purtat pe aripile ușoare ale fanteziei, să-mi croiesc câte și mai câte visuri aurite despre multele taine, ce ursita singură le știe, că ea le ține în poala sa și numai pe rând, pe rând ne descoperă câte ceva, ca și omul viclean.

Gr. Sima a lui Ion

19. Frumoasa din Făgești ¹

— Nuvelă din popor —

Era o zi de toamnă. Codrul tăcut începuse a-ngălbi, bobیțele de struguri căpătase acușă fața aceea ruginie, ce-o privim cu atâta plăcere. O zi frumoasă era, când razele soarelui sunt atât de dulci și blânde, că omului i se pare locuința drept închisoare.

În Făgești, un sat frumos românesc tănuit la poalele Munților Apuseni, domnea o liniște mare.

Numai carăle obosite sub greaua povară a păpușoiului (cucuru-zului), cu scârțâitul lor, pocnetul bicelor flăcăilor zdraveni de lângă ele, lătratul vreunui dulău, ce bolea de urât, dacă mai turbura din când în când adâncă tăcere, ce se lăsase pe Făgești.

Tot satul era cuprins cu strânsul câmpului și la a doua-treia casă, dacă mai vedeai vreo babă bătrână încărcată de ani, priveghind asupra celor ținătoare de casă, — vr-o nevestă ce-n ruptul capului gătea cele trebuitoare ș-o lua la câmp.

La Radu — bărbat fruntaș cu multă dare de mână și vestit în șapte sate și mai bine — era acasă o fată voinică de șaptesprezece ani, care era, vorba cântecului:

„Nici micuță, nici năituță,
Cum e mândra mai drăguță!”

— o adevărată minune.

E destul să spunem, că și gurile rele mărturiseau într-un cuget, că ființă femeiască asemenea ei, n-a mai fost de când lumea, nu este și nici că poate să mai fie vreodată sub soare.

Moșnegii, c-un picior în groapă și când o vedeau, nu puteau să nu zică în mintea lor:

„De m-aș face ca odată,
„Nu m-aș da pe lumea toată!”

Fără a se mai înțelege împreună, tot ținutul o dăruise, fără știrea și-nvoirea părintelui Pamfilie din Făgești; cu un nume, ce n-are a face nimic

¹ Revista „Amicul Poporului” Sibiu, 1893, pag. 35-63.

cu cărțile bisericești; o dăruire cu numele: *Frumoasa din Făgești*. Dacă e vorba de adevăr și dreptate, apoi numele acesta singură ea trebuie să-l poarte.

Ca nu cumva să fim bănuți de părtinitori, o spunem cu plăcere, că peste tot femeile din Făgești; aveau darul de a fi, pe cât de frumoase, pe atât de harnice și cu purtări alese.

Ori cine din vecinătate dorea a-și alege o soție cum să cade pentru viață – își cerca mai întâi norocul în Făgești. Este chiar un cântec în privința aceasta care să-începe:

„Cât e pe Mureș în sus
Fete ca la Făgești nu-s”!

Radu – tata Florichei – era la cules de păpușoi, cu o mulțime de lucrători. Gafița, soția lui Radu, mama Florichei, să dusesese cu un car de valuri de pănură și țoale la vultori și piuă. Străinii ce-i țineau pe lângă casă, cu cele două care trase de câte patru boi de să-ți muți casa cu ei, aduceau păpușoii culeși de oamenii ce erau cu Radu. Și-n boi, și-n carele îmbrăcate-n fer, aveau toată încrederea. Puteau deci să pună două rânduri de scânduri din loitre-n sus, de se clătina pământul pe unde treceau, de povara cea mare. Vin, descarcă și se iau înapoi după altul.

Radu și soția sa convinși erau acușa, că Florica lor e o fată foc și părjol pentru ce-i cade-n mâni. Alt-cum, rogu-vă, nu era cu puțință s-o lase singură, când atâta sumedenie de lucrători trebuiau ținuți; vedeți dumnea-voastră, cum să țin lucrătorii lui Radu din Făgești.

Dacă vom socoti și alte multe trebi, ce de sine se-nțeleg la o avere mare, trebuie să recunoaștem, că Florica era într-adevăr foarte harnică, dacă se chibzuia, că le va pune singură toate la cale. Și pentru ea nu era într-adevăr decât floare la ureche.

Întrebați pe cel dintâi Făgeștean ce vă iese-n cale și vă veți încredința despre adevărul spuselor mele.

Florica, la timpul său, ba încă ceva mai devreme, gătește cum știe ea și trimite prin cei cu carele, prânz și de-amiază, la lucrătorii ce erau cu ta-so, cu Radu. După ce se-mpacă și cu ce mai era prin curte, după ce pune la cele trebuitoare pentru cină și așează fiecare lucru la locul său – ia furca-n brâu, trage ușile după sine și lăsând firul mereu să-i alunece printre degete trece-n grădină cu-n mers legănat și plin de farmec, cum numai singură putea să aibă.

Radu, casnicii săi, ba toți cei din vecinătate, dacă erau mai cu luare aminte, puteau să vadă că Florica nu de flori de măr caută totdeauna fundul

grădinii cu pomi, de unde ochiul străbate partea cea mai plăcută a hotarului Făgeștilor, partea cea mai mănoasă, bine lucrată și la timpul său, se-ntinde spre soare răsare, către Mureș și e țărnută de undele acestuia.

Valea din Făgești ce, izvorând din înfundăturile munților în mersul său, taie satul în două – străbate șesul de care ne este vorba, și după mai multe cotituri își împreună undele sale cu acelea ale Mureșului, departe colo în zare.

Alătura cu valea merge drumul ținut în deosebită bună stare de Făgășteni și la un loc se pierde și el în drumul de țară, ce se-ntinde ca o pânză albă de-a lungul șesului.

De câte ori frumoșii ei ochi albaștri despicau ceața în zădar, un adânc, foarte adânc oftat ieșea din pieptu-i fraged, urmat de cuvintele tainice „Nu mai vine”, „Nu mai vine”.

Ea dar aștepta pe cineva să sosească și acel cineva, atât de scump inimii sale, care trebuia să vină, când cea mai frumoasă ființă femeiască ce-a văzut soarele, îl dorea: „Nu mai vine!”

De astă dată Florica putea să stea timp mai îndelungat în grădină, fără nici o teamă c-ar fi cineva în apropiere, care ar putea să descopere tainele ascunse ale inimii sale.

Să pune dar lângă trunchiul unui pom de pere plecate și rezemată de el, pe când firul curgea sprinten printre degetele ei mlădioase, ochii erau așintiți asupra unui punct îndepărtat, unde drumul Făgeștilor își are începutul.

Legănat pe aripile viei sale închipuiri, cugetul ei străbătea țări îndepărtate, unde inima-i iubitoare îi spune că străin în țară străină, Nițul ei, scumpul ei Nițu, își omoară amarul vieții, încălzit de razele iubitei celei atât de curate. Aceea, că el, rătăcitor printre atâtea neamuri străine, să fi putut întâlni vreun chip de femeie care să-l farmece, nicicând nu i-a trecut prin minte. Nu!

Nițul ei, voinicul ei Nițu, asemenea căruia nu află într-un târg de țară, numai la ea putea să cugete, mereu la ea.

Dar în zădar! Acest odor atât de scump inimii sale, „Nu mai vine”! „Nu mai vine”!

Când Florica lasă să alunece printre buzele ei subțiri și roșii ca o vișină despicață aceste cuvinte zdrobitoare, ochii ei, frumoșii ei ochi înotau în lacrimi de durere și plânge, plânge ca un copil nevinovat.

Ce valuri frumoase se-ncruciau atunci în inima ei aproape frântă de durere, unde vei afla cuvintele potrivite, unde condeiiul fermecat, ca să le așezi cuviincios?!

Fără a ști ce face, dă a căuta lin ca adierea vântului, ca o șoptire tainică și dulce, ca o privighetoare – dă a cânta o doină iubită de ale noastre, care izvorâtă din inimă, inimi străbate, și te răpește într-o lume a viselor de aur:

„De când te-ai dus băiețele”
„N-am mai pus la gât mărgele,”
„Nici în degete inele”
„Și-n cosiță floricele”
„De când s-a dus bădița”
„Mi-i pustie ulița”
„De când s-a dus dumnealui”
„N-am dat gură nimănu.”

Urmează cu:

„Să știu bade c-ai veni”
„Drumul ți l-aș vărui...”

Și sfârșește:

„De-aici pân-la badiul meu,
„Nu-i nici deal, nu-i nici părâu
„Numai singur dor de-al meu!
„Nu-i nici deal, nu-i nici cărare,
„Numai dorul meu cel mare.
„Dorul meu bade ș-al tău
„De s-ar face-un pod mereu
„Pod mereu peste Brașâu
„Ca să treacă doi cu doi
„Și tu bade pân-la noi”

Adânc mișcată își zice:

– „Nițule! Să nu mă osândești, dacă întorcându-te mi-i afla măritată!”
„Nu!”

„Martor îmi este Dumnezeu, căruia mă închin, c-o fac peste voie! Te iubesc prea mult pe tine, ca să mai rămână vreun locșor necuprins de chipul tău în inima mea.

„Făt-Frumos din poveste să stea înainte-mi și rămân mai rece decât gheața cu toate pletele lui aurite.

Însă!

Acesta însă arză-l focul, mă face să intru în pământ înainte de timp.

Trebuie fără voia mea să-mi calc jurământul făcut!

Nu mai sunt în stare să lupt și mai departe în contra voinței părinților mei. Am sleit acum toate apucăturile și lipsită de orice sprijin, nu mai sunt în stare cu mintea mea să mai descopăr nici un potec de scăpare. Nu! O rază de lumină nu-mi vine de nicăieri.

De ce nu vii dar?

Câte nu s-ar pune la cale cu ajutorul tău.

Așa însă mă văd pierdută pentru toată viața mea.

Când vei veni acasă și mi-i vedea în casa lui Sandu Petrii de lângă izvor, ți-i întoarce privirea la alta, judecându-mă de cea mai ușuratică și schimbăcioasă din câte fete au trăit cândva în Făgești.

Știind că am călcat jurământul sfânt încheiat între noi – îi zice că-s minte scurtă, poale lungi, nici să cumperi nici să vinzi, pagubă de cuvintele ce le-ai schimbat cu mine.

În loc de privire blândă, zâmbitoare și față veselă, voi întâlni ochiul tău desprețuitor și fața ta plină de ură.

Atunci nu voi mai fi în stare să trăiesc. Nu!

Moartea cu sărutul ei rece va pune capăt suferințelor mele. N-am ce! Așa mi-a fost scris să pășesc.

Dar când ai ști suferințele mele, pe care le-am tras numai ca să rămân statornică?! Când ai ști cât de mult țin la iubirea ta – mai mult chiar decât la viață! – De-ai putea să vezi inima mea jună de ce săgeți amare e străbătută, de câte ori mi-aduc aminte de tine, de dragostea noastră fierbinte și jurământul sfânt încheiat între noi – tu nu m-ai osândi. Nu! Din contră ți-ar fi milă de mine, de Florica ta.

Și când nu te am și nu te voi avea în minte-mi? Poate atunci când voi fi sub glia verde.

Cea mai dulce și mai amară parte a vieții mele a fost, este și va fi seara aceea, când ne-am despărțit, când am jurat împreună că vom fi nedespărțiți pentru vecie.

De-o mie de ori pe zi mi-aduc aminte de seara aceea, de cuvintele tale duioase ce tremuram, că da de nu le vei zice.

Sedeam pe lavița de la ușa curții cu Nica Petreanului și Evuța lui Cântă-Bine. Eu adâncită în gânduri torceau mereu fără a lua parte la poveștile glumețe ale soațelor mele care întrecute cum sunt, erau numai răs și glume. Ziceam în mine: „Da de nu vine!” – Mâne, chiar mâne dimineață are să plece la ostășie și de la tot satul și-a luat rămas bun, numai de la mine nu!

Mă mir că mai trăiesc, când mi-aduc aminte de toate câte mi-a fost dat să sufăr!

Priveam luna bălaie, ce mai luminoasă ca totdeauna se ivea în zare, puțin și se-nălța măreț pe bolta întinsă a ceriului, întunecând în calea ei roiul de stele ce le întâlnea.

Îmi era teamă că – Doamne ferește – va cădea o stea.

Dar ceriul bun atunci, m-a ascultat! Deși mi se păreau numai aninate, nici una n-a picat.

Cine știe, dacă ne este ursit să ne mai vedem vreodată? – ziceam în mine.

Cine știe dacă prin țările străine unde te cheamă porunca împărătească, luptându-te piept la piept cu neamuri păgâne și fără de lege – vei putea ieși învingător, vei putea să te mai întorci la căminul părintesc!?

Doream să te mai aud odată grăind, poate că pentru cea din urmă dată și tu nu te mai iveai de nicăieri, nu te mai iveai...

Simțeam că nu mai pot. Eram... nu știu cum să zic?

În sfârșit ai venit. Mi-ai spus că nu e nici la cina bună și eu credeam c-un veac, un veac întreg a trecut de când noaptea cu aripile sale a umbrit pământul.

Ai dat binețe. Ne-ai întrebat că ce facem și te-ai pus pe laviță lângă mine. Mă simțeam foarte fericită.

Soatele mele erau adâncite în nebuniile lor despre dragostea cutărui flăcău.

Tu nu ziceai nimic, fără mă priveai în față la lumina lunii ca și când m-ai fi văzut pentru întâia dată – iar eu tăceam și-nvârteam fusul sprinten fără a ști ce fac.

Deodată ai grăit.

M-ai întrebat, dacă țin la dragostea noastră, dacă vreau s-aștept până ce-ți împlinești datoria de ostaș împărătesc – dacă vreau dup-aceea să fiu nevasta ta? Mi-ai zis să-ți răspund verde, deschis, pentru că tu altcum nici că mai vrei să mai calci vreodată în Făgești.

Nu știu dacă-ai luat seama, dar două izvoare calde de lacrimi au țâșnit din ochi-mi.

Graiul tău era altul și nu acela ce-mi era atât de cunoscut.

Vream să-ți răspund, dar puterea mă părăsise. A trecut o bucată de timp în care tăceam amândoi, dar în tăcerea aceea era o înțelegere tainică, ce nu se poate spune.

M-ai rugat să-ți răspund.

„Ț-am spus că da! Nici când și nici odată nevasta altuia nu voi fi fără numai a ta”.

T-a părut atât de bine, că mi-ai apucat capul frumusețel între mâini și mi-ai sărutat amândoi obraji. Eu nu te-am oprit, că nu mă-nduram să te opresc.

Ai adaos, că blestemat să fie acela care nu s-a ținea cuvântul dat în tot timpul și sub toate împrejurările!

Eu am întărit că da! blestemat să fie! De ce n-ai lăsat Doamne, că Tu toate le poți, de ce n-ai lăsat ca întâlnirea aceea să țină un veac?!

Tu Nițule ai plecat dimineața următoare. Dar traiul meu d-atunci încoace? Vorba cântecului:

„De jale și de bănat
„Câte lacrimi am vărsat,
„Am făcut fântână-n sat,
„Fântână cu trei izvoare
„Cine bea din ea să moară
„Dar de-o bea drăguțul meu
„Să mi-l țină Dumnezeu.”

Că:

„Tuturor lumea li-i dragă
„Mie mi-i cerneală neagră
„Tuturor lumea li-i bună
„Dar mie mi-i mătrăgună.”

N-am zi bună lăsată de Dumnezeu, că părinții mei, care numai pe mine mă au, doresc să mă vadă așezată. Am reușit a-i face să-nțeleagă că cea mai mare plăcere și fericire-mi nu-mi este să fiu lângă ei.

Dar acum m-a cerut Petre de lângă izvor pentru Sandu, feciorul său.

Părinții mei trăiesc și să-i țină Dumnezeu dar mi-i necaz că să au de tot bine cu aceia ai lui Sandu ș-au zis că mă dau. N-așteaptă decât fierțul mustului.

Ce să mai fac? Încătrău să dau? Îmi stă mintea-n loc. Și tu nu mai vii! Nu mai vii!

Prevăd, că voi fi înfrântă!

Soarele scăpase binișor și Florica, mai aruncând o privire rapidă spre calea Făgeștilor, neputând descoperi nimic, o ia către casă cu inima mahnită.

Acum să lăsăm pe Florica frământată de dor și să luăm Făgeștii de-a lungul și de-a latul, că Doamne ce mai de oameni harnici și cu dare de mână sunt Făgeștenii aceia! La drept vorbind fac multă cinste neamului nostru.

Vedea-vom ce buni capi au Făgeștenii și cât de minunat știu ei să ducă întreg poporul spre un viitor măreț, îndemnând cu vorba și cu fapta, stăruind cu multă tragere de inimă, ca-n anul acesta să fie mai bine ca-n cel trecut și-n cel ce vine, mai bine ca-n cel de-acum.

Drept că și are părintele Pamfilie atâta trecere la fiii săi sufletești, că pe drum în târg, la petreceri, c-o vorbă ori unde Făgeșteanul se-ntâlnește cu vreun cunoscut de prin satele vecine, – la două trei vorbe, îl auzi zicând așa din întâmplare se-nțelege: „Cunoști frate pe părintele Pamfilie, știi pe preotul nostru, din sat de la noi, din Făgești?”

– „Dar pe domnul învățător Trifescu cel ce a adăpat cu multe învățături și care este mâna dreaptă a Părintelui”, Apoi Radu, Petre de lângă izvor toți stâlpi puternici ai Făgeștilor – despre toți vorbește cu multă tragere de inimă când poate să zică sunt oamenii noștri din Făgești.

Cei mai tineri, mai flăcăiandri bucuros vorbesc și ei despre Florica Radului, o minune de fată, de nu știu cine n-ar simți inima-i din piept cuprinsă de un dor nemărginit!

În sfârșit Făgeștenii cu drept cuvânt se simt de două ori oameni, când au astfel de conducători.

Că Făgeștii sunt atât de minunat întocmiți, încât nici tu un orășel mai altcum, cinstea se cuvine mai marilor din Făgești, în rândul întâi părintelui Pamfilie, care el este încă și azi, când e cu plete albe ca și colivia – el este sufletul a ori ce mișcare.

În urma urmelor, nici că e mare minune aceea ce Părintele a pus la cale. Câștigată odată încrederea întregului popor ce nu poate face un om cum se cade, și Părintele Pamfilie seamăn n-are, dacă e vorba de împlinirea frumoasei chemări de conducător și mai mare. Cea dintâi a sa datorință socotește-a fi îngrijirea de binele și înaintarea trebilor bisericești și școlare, apoi poporul să meargă pe calea cea bună. De el însuși puțin îi pasă.

Și Doamne, ce bine le mai stă atât bisericii celei frumoase, măcar la o cetate apoi școlii celei mărețe ce amândouă se ridică falnic drept în dricul satului având în jurul lor case frumoase durate din piatră trainică de coastă. Că-n Făgești aproape toate casele sunt de piatră și puse în rând frumos de amândouă laturile ulițelor largi, încât ți-e mai mare dragul să le privești, frumoase, curate și-n bună stare ținute, un lucru, ce sine se înțelege în Făgești.

Casa Radului tot ca la mijloc de sat se găsește, alătura cu casa comunală. Și e bine că tocmai așa este, nu doară pentru că Radu are pe Florica, ci cu totul pentru altceva!

Ca să mă înțelegeți dumneavoastră, când vreau a vă spune tocmai acum un lucru foarte bun, după vorba Părintelui Pamfilie! În o parte a caselor comunale e magazia de bucate, înființată cu 20-30 de ani în urmă, la îndemnul și stăruința Părintelui Pamfilie.

A fost atunci un an mănos de tot. Făgeștenii și așa lucrători iscusii fiind, fac bucate din greul, încât e rar anul, când să nu le și întrecă, la cei mai mulți din ei. În anul acela o fost însă darul lui Dumnezeu peste întreaga țară, încât Făgeșteanul nu mai știa el unde să-și pună mulțimea nemaipomenită de bucate.

Părintele Pamfilie, om al prevederii, ca totdeauna, a fost ș-atunci la locul său. „Ei” zice. „Acum avem de toate celea. Ce-o fi mâne, poimăine, nu să poate ști. Noi să punem de pe acum temeiul unei Magazine de bucate, ca s-avem la ce ne-ntinde la vreme de nevoie. Ne-ajunsele sunt printre oameni și dacă nu azi, mâine poate să ne atingă. Eu fac începutul cu zece litroaie de grâu și tot atâta păpușoi (cucuruz).

„Petre”! Ghiță! Și voi ceilalți fii suflatești a mei, ca unii cu cari împreună am ridicat bunul nume al Făgeștilor, ascultați și urmați cuvântul meu, că multe lucruri bune să pun la cale din nimica ceea, când unirea, iubirea și-nțelegerea, aceste scumpe daruri ale Ceriului își află locașul în inimile omenești! Urmașii noștri vor binecuvânta mâna de țărăni în care ne vom preface în întunericul mormântului, lăsându-le drept moștenire un lucru de treabă, cum e Magazină-de-bucate, de care vă *grăiu*, pe lângă altele ce le avem acușă”.

Acestea le-a zis părintele Pamfilie într-o duminică dinaintea bisericii.

La săptămâna Magazină și era întemeiată cu peste cinci sute litre de bucate, c-au dat oamenii din greul, fiindcă-i îndemna părintele Pamfilie. Iar acesta nu știe voi decât binele și înflorirea poporului. Bun suflet de om! C-ar fi păcat să-l grăiești de rău.

Ca purtători de grijă peste Magazină s-au ales cu învoirea tuturor: Radu-Petre de lângă izvor care au luat răspundere în scris, pentru soarta bucatelor adunate, îndatorați fiind a pune din ale lor, când n-ar putea să rămână cu mâinile curate. Un lucru de care nu s-au temut ei, Făgeștenii nici când. Cu toate astea, cum e vorba: „cine leagă bine, dezleagă bine” și prevederea nu strică ea nicicând. Socotelile le poartă domnul învățător Trifescu.

De câte ori Făgășteanul își sleiește bucatele, și-aceasta se-ntâmplă tot cam vara, când lucrul câmpului e tot mai înțetitor, el aleargă la Magazinul lor de bucate și-mprumută cât crede a-i fi de ajuns, iar colea toamna, întoarce Magazinei cu jumătate mai mult decât luase. Adevărul e că tot avutul lor și-l înmulțesc iar nu al altora. În felul acesta mergând trebile în Făgești, cămătarul fără inimă, care-ți sug și măduva din oase – o duc al dracului de tot, de să-ți fie milă de ei! – Acum ați înțeles că nu pentru Florica am zis, că-i bine de casa lui Radu lângă aceea a comunei.

E de prisos a o mai spune că deși Magazinul a Făgeștenilor este, totuși ei sunt cari se folosesc mai puțin de ea. N-au lipsă și pace! Ei știu cum se așteaptă iarna!

Când la anul se dă socoată în fața întregului popor, dacă o parte a bucatelor nu se mai poate învărti, se hotărăște a se vinde pe bani și aceștia se adaugă la fondul școlii lor. Firește că nici cât e negru sub unghie nu se poate face apă. De aceea au și adunat ei o frumoasă sumă de bani, de unde și plătește învățătorul, se ajutorează copiii săraci ce umblă la școală cu veșminte și cărți; se aduc vite de soiuri mai bune de prin țări streine, ca să îmbunătățească pe ale lor, cumpără mașinile trebuitoare la economie...c-o vorbă! Magazinul aceasta condusă de bărbați cu suflet curat, cum sunt cei de care am vorbit, este un izvor de bunăstare și ajutorință pentru Făgeșteni. Cea mai mare mulțămire ce poate s-o simtă un străin în Făgești mi se pare a fi, când îi vede atât de strâns uniți că la orice năcaz ei s-ajutorează, mai altcum chiar și decât frații.

Ei! Dar sunt și guri rele cari vorbesc rău, dar rău de tot pe Făgeșteni. Și cu toată dreptatea.

Știți cine sunt?

Birtășii.

Cine-a ajuns odată birtăș în Făgești e bătut de Dumnezeu, din ceriu până-n pământ! Sapa de lemn, aceea-i a lui, nici că se poate altfel.

Făgășteanul în Duminici și sărbători nu știe să meargă la birt.

Nu!

El, după ce iese din biserică, de e flăcău ori fată, știe s-o ia la horă. Acolo s-o vezi pe Florica Radului! Dar acum merge cam rar. Poate că Nițu poartă vina.

Însurații mai tineri caută pe domnul învățător Trifescu, iar bătrânii se duc mai cu drag la părintele Pamfilie.

Aceștia, bărbați cu multă știință de carte, știu să le spună de prin cărți și gazete, câte și mai câte lucruri frumoase pe cari le ascultă cu o sete

nespusă. Mult le place lor să audă cum și ce fel de oameni erau vitejii noștri strămoși, cari, precum spun părintele Pamfilie și cu domnul învățător Trifescu, erau spaima lumii, atât de grozavi știau să fie, când și-au întins domnia peste trei părți de lume, cum n-a mai fost nici când. Și Făgeștenilor le vine nu știu cum când aud, că ei sunt vlăstarele îndepărtate ale unor astfel de oameni.

Le place să asculte și obiceiurile ce le au înșiși și pe cari le văd îmbrăcate în „Novele din popor” în o formă măiastră, de nu se mai satură ascultându-le. Apoi înțeleptele vorbe ale bătrânilor, care sunt tot atâtea pietre scumpe, ce te-ndreaptă-n căile vieții, ca să fii om și pom?

Chiar și hora rămâne când se știricește că se spune despre

„Înșiră-te mărgărite”

„Pe lungi fire aurite...”

Nu știu cum se face că oamenii nici nu bagă de samă mersul soarelui și să pomenesc deodată cu noaptea-n cap!

Iar birtașul, vai de steaua lui, stă lângă liurca cea de rachie în timpul acesta, și-și blestemă până și ceasul ticălos în care a călcat dintâi în Făgești!

Nu-i vorbă! Să fac ele petreceri și-n Făgești de-ți saltă inima-n piept, când vezi tinerimea pe la ospete, clăci, boteze, cules de vii, cum își joacă ea câte un călușeriu de cele zdravene, de stă să se cutropească pământul în tropotul lor. Pare că ș-acum aud pe Nițu, cum striga, pe când era încă vătav al flăcăilor din Făgești, cum îndemna el pe ceilalți flăcăi zicând din gură:

„Dă-n pământ să iasă vânt!

„Pe de laturi busuioc,

„La mijloc pară de foc!”

Apoi *Ardeleana*, *Hațegana*, *Țarina* și altele de ale noastre, sunt ele atât de nu știu cum să zic, că răpesc în vârtejul lor și pe omul nins pe cap. Singur Părintele Pamfilie, om c-un picior în groapă, dacă poate să-și păstreze cumpătul la ospete mai alese, bună oară.

Chiar și altcum, știu ei, Făgeștenii să-și petreacă, că le dă mâna.

Când e o sărbătoare mai aleasă, cei care au legături de prietenie, se adună după ieșitul din biserică la mine, ori la tine, după cum le este înțelesul.

Cel care-i are la a sa masă, cinstește bucuros o cofă – două de vin, c-a dat Dumnezeu și va mai da omului stăruitor.

Radu și Petre-de-lângă-izvor tot cam împreună își petrec ei.

Și Florichei tocmai aceasta nu-i place, de mult acuma. Din capul locului nu i s-a părut, temându-se nu care cumva bătrânii, cari de obicei nu

prea iau în seamă aplicările tinerilor, să pună la cale un lucru, la care și să cugete-i era groază de tot.

A fost temerea ei întemeiată?

Știa acum din însăși cuvintele ei, cât de amare poame pentru ea a rodit prietenia tată-so cu Petre-de-lângă-izvor.

Ei, bătrânii, fără a mai întreba de Sandu, ori de Florica, s-au înțeles ca aceștia să fie împreună luptători în valurile nesfârșite ale vieții.

Gingaș lucru, dar bătrânii, cari judecă toate cu nepăsare, așa au judecat că trebuie să fie fiindcă mai bine nici că se poate.

Înțelegeși odată ei, trebuia adus tot lucrul la cunoștința tinerilor, cari nici vorbă! au să se învoiască.

Atât Radu, cât și Petre, tatăl lui Sandu, erau însă nedumeriți într-o privință.

Ziceau ei în mintea lor că tinerii ori sunt vicleni și-și ascund dragostea, ori apoi sunt străini unul altuia, că prea s-arată nepăsători, prea se înconjoară.

Și lui Radu îi venise ceva la ureche. Într-o zi, fiind vorba, că Florica azi mâne are să se mărite, – Gafița, femeia lui, se află spunând că uite Florica trebuie că are drag la pe cineva. Sunt acum doi ani de zile de când fata e tot dusă pe gânduri, și nici la joc n-are plăcere să meargă, fără numai rar, de tot rar.

Dac-o întrebi cum și de ce? Ea-ți răspunde scurt, că n-are voie. Apoi mai spune Gafița că și ea tocmai așa era, pe timpul când întrase în toanele dragostei. Cine-i este alesul inimei, nu spune odată cu capul. Zice, că n-are pe nimeni.

Să-nțeleg dar Radu cu Petre, ca mai întâi să se încredințeze bine despre starea lucrului și numai, dacă vor vedea că altcum nu merge să-și pună puterea lor părintească în cumpănă. Că încuscrirea acestora odată cu capul trebuie să se facă.

Sandu, calea-valea, lui ușor i se aprind călcâiele, când e vorba ca o ființă femeiască asemenea Florichei îi zâmbește cu drag. Vorba e însă că se poate așa ceva din partea fetei?

Las' că Sandu e vâtaf și cap al flăcăilor din Făgești de când s-a dus Nițu lasă că-i cumpătat, acum singur la părinți și plin de averi, dar cu toate că oricărei fete din Făgești i-ar fi cinste dacă ar cere-o, – ea numai pe Nițu știe să-l iubească, pe el, față de care Sandu trebuie să se ascundă, dacă nu singură averea hotărăște vrednicia omului.

Gafița, soția lui Radu, era acum însă pusă la cale să caute mai cu dinadinsul după cărările Florichei.

Fiind mai de multe ori numai ele amândouă acasă, mama și fata, adesea i s-a dat Gafiței prilejul să bată șeaua.

Florica se făcea a nu pricepe nimic, dar chiar nimic. Vrea uneori să spună tot ce are la inimă. Avea temere însă că tată-său încă va afla despre treabă și-a sili-o să se mărite înainte de a veni Nițul ei.

Văzând Radu, că nu merge nici decât, lasă totul la o parte și întruna din zile, când singuri ei trei – Radu, Gafița și Florica, fiica lor – erau acasă, întreabă de-a dreptul, spre cea mai mare neplăcere a Florichei – întreabă: – „Apoi de! Florică, acum ești mare. M-am gândit mult pentru tine ca un părinte bun ce-ți sunt. Tu ai să te măriți încă în astă toamnă. Azi mâne gătam cu adunatul de pe câmp, și fiind anul acesta un an mănos, avem să-ți facem un ospăț de să se ducă veste. Nu știm nici noi câte zile cu păcate vom mai fi având, vrem dar să te știm așezată. Atunci mai putem și noi. Te-am lăudat totdeauna pentru purtările tale și te laudă toți, ca pe o fată ascultătoare ce ești. Dumnezeu să-ți răsplătească! copila mea. Bărbat ți-am câștigat poți să fii mândră cu el. Știi Sandu lui Petre-de-lângă-izvor!

Florică! Am credința, că nu mi-i face supărare.

Ce zici la cuvintele mele?”

– „Apoi că eu nu-s de mărit. Și nici nu vreau eu încă de acum să împart dragostea ce-o am spre dumneavoastră cu cineva, fie chiar Sandu lui Petre. Tare m-ați urât, de vreți de vreți să mă vedeți dusă de lângă dumneavoastră cu o zi mai curând... sărman de capul meu!

Și pe Florica o podidesc lacrimile văzându-și toate visurile ei de aur despre un viitor mult fericit, spulberate de un vânt nemilos.

Ca un fulger au pătruns-o cuvintele cu măiestrie rostite ale tatălui său. Toate mințile și le-a adunat sărmana de ea, până când a fost în stare să înșire câteva cuvinte ca răspuns. S-o spună verde că și ea, era peste putință.

Ținea foarte mult, ca să nu supere pe ai săi.

Dar Radu pornit odată, urmează mai departe ca să nu-și facă de lucru și altădată:

– Așa sunteți voi toate fetele! – zice Radu, și astfel vă și stă bine să fiți! – Dar să schimbăm vorba!

„De Sandu-ți place? Auzi Florică! Lasă toate la o parte și te-mpacă cu gândul că toamna asta ai să fi nevastă. N-ai auzit însă-ți că măritatul de tânăr nu strică! Ce zici?

Lasă că vorbele lui Radu erau așa cam în glumă, cam într-adins, dar apoi și cădeau pe inima ei drept ca niște săgeți pline de otravă. Nu mai era stăpână pe cugetele sale și nici că putea să mai zică ceva.

Gafița nu mai putea să tacă. Vedea năcazul Florichei și i se rupea inima când o știa atât de necăjită. Câtă iubire e în sânul unei mame nu e cu puțință de a se putea spune.

Ș-apoi când mama n-are decât un singur ador la casa sa, un odor atât de scump, precum e Florica cea frumoasă – trebui ca să se pună pe parte-i cu tot focul inimii sale.

– „Mai taci din gură, bărbate! Las-o să se mai gândească și ea, că măritișul nu-i un lucru care să se poată pune la cale într-un ceas. Mă voi înțelege eu cu ea. „Graba strică treaba” – așa te-aud zicând chiar pe tine însu-ți. Cum vrei dar, ca din două trei vorbe să se urzească o legătură atât de gingașă și care o să țină toată viața. Acum e destul. Și noi numai pe ea singură o avem, și trebuie să ne doară când o vedem supărată. Să luăm în samă și voia ei, c-ar fi un păcat a-ți face singurul copil ce-l ai, a-l face nenorocit pe toată viața...”

– „Ști una măi muiere! Voi mamele cu prea multă-vă iubire, voi sunteți cari adeseori vrând să dregeți, mai mult stricați.”

– „Atâta ai să știi, că voința mea nestrămutată este, ca încă în toamna asta pe Florica s-o văd învelită la cap. Tu-mi spuneai mai deunăzi că fata noastră e mai altcum decât mă așteptam să fie. Am luat sama că are sfială față de mine, ca și când eu i-aș vrea răul. Tu dar ai să duci în îndeplinire voința mea, cu atât mai vârtos că cu Petre-de-lângă-izvor m-am înțeles. Ei tinerii ce știu?! Cu dragostea numai nu poate s-o ducă omul în lumea asta. Apoi nici aceea nu e știut încă, dacă Florica ș-a ales pe cineva.

Asta bine s-o țineți minte muierilor, că este voința mea și voi bine știți acușa, ce va să zică așa ceva.

* * *

În ziua aceea încă, rămânând acasă singure femeile, – Gafița lasă toate la o parte și ai pe Florica din scurt în privința măritișului.

– „Ei bine fată! Dar cum se face că tu mie nu-mi spui nimic?! Cum poți fi atât de închisă către maică-ta tocmai? Eu trebuie să știu încă azi, că ce cale-i pe vale! – De ce nu vrei să mergi după Sandu lui Petre? Nu e destul om? Nu se trage dintr-o spiță de oameni foarte vrednici? Spune-mi ce-i cu tine?!”

– „N-am nimic de-a zice în contra nimănui, mi-am pus însă în gând, ca să nu mă mărit încă. Prea mult vă am dragi, ca să pot fi fericită în casă străină. Dacă m-oi mărita, tot măritată voi fi. De aceea n-am voie să mă despart nici decât de dumneavoastră, iubiții mei părinți, la cari țin mai mult decât la toată lumea!

– „Florică! Nu-i vorbă! Și tu să potrivești alese cuvinte, dar cine te crede?! Eu nu. Trebuie că tu iubești pe cineva și ți-i teamă să ieși pe față. Alt-cum nu se poate, ca tinerețile cum sunt, știu eu foarte bine, c-am trecut prin ele. Spune-mi lămurit, că ce-i cu tine și numai de se poate voi îndupleca și pe tatăl tău pe partea noastră, că doar eu nu pot să te fac nenorocită, fiindu-mi singura copilă. De cine-ți este drag? După cine te-ai duce bucuros? Spune-mi odată?”

– „N-am pe nime mamă, dar după Sandu nu mă duc odată cu capul. De mă siliți precum văd că faceți, să știți că cea mai ticăloasă viață va fi a mea!”

– „Așa dar! Tu ești hotărâtă să nu te măriți nicidecum. Asta n-a știut-o! Voi spune și tatălui tău...”

– „Ba să nu-i spui mamă! Eu n-am zis că nicidecum n-am să mă mărit, ci am zis numai că nu acum și nu după Sandu!...”

– „Vedeai ce zice Radu, când a înțelege, că Florica lui, n-are să se mărite nicidecum, vrea să fie călugăriță! De aceea te-am crescut ca pe apă puțină. În urmă să ni se stingă neamul cu tine deodată!”

– „Ba că eu mă mărit, dar nu acum și nu după Sandu lui Petre.”

– „Voi întreba, că ce zice tatăl tău!”

– „Mamă dragă! De-aveți un suflet nu mă dați după Sandu! Am jurat că nevasta lui nu voi fi nicidecum și jurământul de mi-l calc, te miri ce rău are să mi se întâmple în viață!”

– „Și cine te-a pus să juri? Cine?”

– „Tot atâta e de capul meu și tinerețele mele! Văd eu! Am jurat mămucă înainte de asta cu trei ani, când a plecat Nițu lui Costan, cel fără părinți, la ostășie, am jurat, că nu voi fi în lumea asta nevasta altuia fără numai a lui...”

– „Pentru numele lui Dumnezeu! Ce-a zice Radu când va auzi că tu iubești pe un flăcău sărac, cum este Nițu lui Costan?! El ce are? Boulenii și i-a vândut când a plecat. De bună seamă că banii i-a bătut în tălpi acușa. Moșioara și-a dat-o în arendă, ne-având pe nimenea-n lumea asta largă. Toate celea i se dărâma văzând cu ochii. Fată?! Să-ți iese din cap astfel de gărgăuni, că de-aude tatăl tău îți sucește gâtul. M-ai înțeles?!”

– „Ce-a fi să fie! Ori mă dați după Nițu – ori nu știu ce să zic ca să nu greșesc!”

Când aude Radu că dincotro bat vânturile pe casa lui – foc și pară se face de mânie! Un om ca Radu din Făgești să-și dea fata, singura copilă ce are după un de-al de Nițu lui Costan, e peste poate – odată cu capul, nu!

– „Căci cine e Nițu lui Costan? Flăcău voinic, da! Purtarea? Nu s-a auzit nici o vorbă de scădere. Dar prea nu e de pănura noastră! Car cu patru boi zdraveni, turme colea, de să-ți fugă ochii pe ele – numai așa ar mai putea fi vorba. El însă și-a vândut și boulenii ce-i avea. Când a veni acasă, va fi un fel de vântură țară ca toți ostașii, că toți vin plini de fumuri, de să-i încunjuri cu carul încărcat de fân! Florica va trebui să fie a lui Sandu lui Petre, aceasta este voința mea. Nici că mai fac vorbă, ci pun la cale toată treaba cu Petre. Eu sunt capul și înaintea mea au să se plece toți din casă. Altcum de ce port pălărie?!”

Așa fel erau cugetele lui Radu, preumblându-se într-una din zile, printre vitele-i numeroase ce tocmai atunci au fost sosite de la câmp.

Dar, lucrul naibii! Pe zi ce trece, Gafița tot mai fățiș părtinea dorințele Florichei. Însă Radu din ce era tot mai dârz. Ba tocmai în ciuda lor, a pus la cale și ziua logodnei.

Da! Era hotărât totul și Radu ce face, cu una, cu două, nu se poate schimba.

Trist și dureros lucru, încât mai altcum nici că se poate! Să aibă cea mai frumoasă ființă femeiască de sub soare o dorință, o singură dorință, în viața sa, și nici aceea să nu i se împlinească, într-adevăr e un lucru dureros de tot! Dar ce să-i faci răului?

Și Florica putea să zică, vorba cântecului”

„Ardere-ai lume cu foc

„Dacă n-am avut noroc

„Să fiu cu badea-ntr-un loc!

„Ardere-ai lume cu pară,

„Dacă n-am avut tigneală,

„Să fiu cu badea-ntr-o țară!

„Firea-i lume n-ai mai fi,

„Dacă-n tini nu pot trăi

„Cu cine voia mi-ar fi!”

Și ea prea adeseori își aducea minte de cântecul acesta și de altele de felul lui, cari nu știu cum! Și nu știu de ce! – dar atât de mult se potrivec

ele cu firea noastră, atât de mult ne pătrund întreaga ființă și ne alină și cele mai adânci și tainice dureri, că nu te poți despărți de ele pentru o lume întreagă!

Binecuvântată fie umbra voastră, moși și strămoși, cari ați știut să-ntrupați adâncile și adesea dureroasele voastre simțăminte, ați știut să le întrupați în cântece pline de farmec încât noi, strănepoții, frunte plecată înaintea maicelor noastre stăruitoare în cele moștenite din bătrâni. Căci ele le-au sădit și le sădesc în urmă în inimile noastre, în frageda și mult plăcuta pruncie, dumerind neastâmpărul nostru nebunatic cu doina drăgălașă, feți frumoși cu părul de aur, Ilene Cosânzene și alte scumpe aduceri aminte ale unor vremi trecute acușa!

De multe ori vor fi trecut aceste cugete prin inima Florichei! Căci de multe-ori și-a înecat amarul vieții în câte-o doină alinătoare a durerilor și suferințelor sale!

În sfârșit nu e nimic statornic sub soare și e bine că tocmai așa este.

La casa lui Radu, de voie, de nevoie, mergeau oamenii gătindu-se încetul cu încetul. Dar Petre-de-lângă-izvor, prea mult sta de vorbă cu părintele Pamfilie, prea țineau să nu-i audă nime, că ce să-nțeleg, – iar acasă nu să prea făcea nici treabă pentru însuriș. Chiar Sandu, cine știe de ce! – nu era zi să nu treacă pe dinaintea școlii unde locuia domnul învățător Trifescu. Între ei trebuie că se urzea ceva, numai cât gura satului nu-i prinsese de veste!

Trei ani trecuseră de când Nițu lui Costan, n-a mai călcat mănosul pământ al Făgeștilor. Lumea tot ca ea, îl uitase mai cu desăvârșire. Dacă părinți și frați n-are omul, apoi rudeniile adesea sunt ca și străinii, căci: Fetele ce nu se prea văd, curând se uită”.

Într-una din zile, ce cad tocmai pe la capătul lui Brumărel din toamna aceea, flăcăii din Făgești ce veneau acușa de la ostășie, aduc știrea, că Nițu lui Costan s-a abătut din cale, n-a venit drept spre casă, s-a abătut către un oraș din apropiere, în care tocmai atunci se ținea târg de țară. Acea însă nimeni nu putea să lămurească, anume de ce? Tot ce-au știut flăcăii să spună, a fost că Nițu are puzderie de bani, că trebuie să aibă. În ostășie s-a purtat totdeauna ca o fată mare. Mai marii îl aveau la inimă și se bucurau când îl vedeau înaintând din treaptă-n treaptă. Iar în Bosnia, în luptele crâncene cu vitejii locuitori ai acelei înfundate țări, a dovedit atâta vitejie, că i-a venit carte lăudătoare chiar de la împărăție. Și o cruce de aur încă i-a venit, ca unuia ce-a dovedit pe dușmani cum nici mai marii lui n-au

pomenit. Ba și galbeni lați în dungă și cu spor la pungă, încă se crede a fi primit!

Nu e puțință de a se putea spune cu ce sete sorbea Florica aste cuvinte de pe buzele flăcăilor! De zece ori i le-au spus și ea totuși dorește să le mai audă! Da! o dorește din toată inima ei, fiindcă e vorba de ce are ea mai scump sub soare. Fiece minut i se părea mai mult decât un veac!

– „De ce nu vine?! Ce cauți la târg, când singur dorul a putut să-i spună, că trebuie să vină-n ruptul capului? El ar trebui să știe că ea cu ce dor îl așteaptă ca să-i spună din rostul ei că nu poate să fie nevasta lui, nici decât nu! De ce dar s-a dus la târg? De ce zăbovește atât de mult? De ce nu vine odată?! Cu astfel de cugete se frământă Frumoasa – din – Făgești, ș-atât era de nedumerită că-și pierduse știrea de sine, nu mai știa de capul ei, dacă mai este încă vie, trăiește și se mișcă încă, ori apoi totul este o nălucire! Împăratul îl lasă să se întoarcă la leagănul părinților săi, și el totuși să nu vină!”

* * *

În ziua următoare, pe când mândrul soare da a scăpata nițel, un flăcău voinic străbate ulița cea mai din Făgești. El mână dinapoi opt juncani frumoși coala de-ți fug ochii de pe ei, apoi îmbuibăți și plini de incuri¹, de nu le-ajunge drumul. E Nițul lui Costan, flăcăul cel voinic, ce tocmai vine acasă din ostășie. Toți îi ies în cale, toți îl întreabă de sănătate, iar fetele îl privesc cu dragoste și-l fură cu ochii pe sub genele lor lungi. Chiar Radu, tatăl Florichei și n-a putut să zică două trei cuvinte ieșite din curata inimă, când l-a văzut trecând pe dinaintea porții sale cu neastâmpărații de juncani.

– „Vrednic băiat!” zice el după ce trecuse Nițu – dar tot nu se poate, am zis odată că nu, și pe unde ese cuvântul ese și sufletul.

Singură Florica n-a cutezat să iasă la uliță, dar cu atât mai lung l-a petrecut cu ochii din marginea grădinii, unde ochii tată-său nu putea străbate. O dulce mulțumire i-a cuprins întreaga-i ființă, când a văzut neliniștea lui Nițu, care deși înconjurat de-o lume întreagă din Făgești, se părea nedumerit și nu știu cum, n-avea pe buze acel zâmbet ce-atât de bine-i ședea? Privirea ș-o arunca roată, se-nțelege, așa din întâmplare, ca și când ar căuta pe cineva. În coala tot Nițu lui Costan, cel pieptos, nalt și apăsat la mers. Mustăcioara, ce când cu ducerea da să răsară, acum era cum e mai frumoasă. Și umbletul prin cele țări străine, se vedea a-l fi deșteptat de tot

¹ incurie = neglijență, negrijire (Dic. expl. al lb. rom., Ed. a II-a, București, 1996, pag. 484).

mult, încât a venit mai om, de cum se dusesese. Florica dar n-a avut de ce să se plângă de mii de ori, cât a fost dus, cu vorba cântecului:

„Bate Doamne Neamțu-n drum,
„C-a luat ce-a fost mai bun!
„Bate Doamne Neamțu-n cale,
„C-a ales, ce-a fost mai mare!
„Bate Doamne Neamțu-n față
„C-a luat făr' de mustață!
„Și mi-l bate Doamne-n dos
„C-a ales ce-a fost frumos!

Da! Florica n-avea de ce să se plângă. Cine umblă mult, multe vede și cunoaște și dacă e cu temei la judecată, multe învățături trebuitoare poate să-și câștige. Și-apoi cine e vrednic într-un loc, e vrednic și într-altul, alt cum nici că se poate.

* * *

La câteva zile după sosirea lui Nițu, într-o bună dimineată, părintele Pamfilie cheamă pe Radu la sine, chiar la sine acasă. Nici vorbă! Când Părintele zice un cuvânt, în urma încrederii nemărginite de care se bucură, nu s-a aflat încă Făgeștean, care să nu-i dea ascultare, cât zici trei.

Radu dar, îndată ce i se vestește că Părintele îl poștește, se îmbracă în veșminte curățele, trage călțunii cei de zile mari, își netezește frumos pletele ce-i bat umeri, se rade și curăță cum știe el, apoi luându-și bățul din păducel făcut, o ia cu pași cumpătați drept către casa părintelui Pamfilie.

-- „Bună dimineata, domnule Părinte!

- „Bine ai venit fiule! Dar șezi nițel pe scaunul cela ca să ne șadă stupii! Am Radule să-ți împărtășesc niște vorbe, ce tocmai le privesc. De aceea te-am poftit încoace.

- „Ca totdeauna, voi asculta și-acum cu firească supunere cuvântul ieșit din rostul sfinției tale și pe cât mă privește l-oi și urma.

- „Ascultă Radule! Din treaba ta cu Petre-de-lângă-izvor, n-are să fie nimic, dar chiar nimic!

- „Mă rog părinte de iertare, și să nu vă fie cu supărare, dar eu am vorbit cu Petre gură cu gură și nici că se poate să ne retragem cuvântul dat. Eu am și pus câte ceva la cale. Tot așa cred c-a făcut și Petre, cuscrul meu, mă țin în drept să-l socotesc de așa. Doar n-o să mă poarte muierile cea și ho, după cum le taie capul?! Ce-am hotărât odată noi doi, eu și cu Petre,

aceea a hotărât, și nici că se poate schimba mai mult. Rog să nu vă fie cu supărare, dar am ținut să vă descopăr că dincotro bat vânturile!

– „Ia-o mai domol Radule! Vei vedea din cuvântul meu că nu poate să fie nimic din toată treaba...!

– „Vă rog părinte, dați mai departe, că stau pe jăratie de nedumerit ce-s. ceva e la mijloc, dacă tocmai sfinția-voastră vorbește atât de hotărât!

– „Mă bucur Radule, că dai crezare vorbelor mele. Te încredințez că nu-ți vreau decât binele. Despre asta te vei încredința deloc

– „Te rog părinte ieși odată cu vorba afară, c-o piatră de mi s-a pus pe inimă!

– „Ascultă dar! Știi că domnul învățător Trifescu are pe Valeria, o fată durdulie, bine crescută și în vârsta măritişului. Domnul învățător Trifescu, deși a ținut-o prin școli, decât s-o dea dup-un orășean ce trăiește azi și are din ce-și ținea casa, mâne, poimăine însă, murind el, ori venindu-i asupra capului te miri ce nevoi, se zbate ca peștele pe uscat. O dă mai bucuros după vreun de-al de Sandu lui Petre, care oleacă de carte știe, ca toți cei din Făgești, se pricepe la omenie și totodată e cu dare de mână. Tinerii se iubesc foc. Petre și domnul Trifescu sunt înțeleși, Gafiță, știi nevasta dumitale, a fost la mine și-a zis cu lacrimile-n ochi, să nu cunun pe Sandu cu Florica odată cu capul. Nițu încă a fost la mine. Are să fie fala satului și Florica-i este dragă de tot. Sandu a iubit-o pe Florica și umblă în urma ei. Văzând-o însă atât de rece și nepăsătoare și-a luat gândul de la ea. Acum Radule, dragul meu, fă ce te-a învăța Dumnezeu. Am ținut să te lămuresc, ca să nu-ți faci singura copilă ce-o ai, nenorocită pentru viață. Știți vorba: „Toate ca toate, dragoste cu sila nu se poate!” Nu știu dacă Gafița îți era urâtă precum văd că ți-e de dragă, nu știu, zic de aveai poftă să faci și să aduni atâtea!

– „Domnule părinte! Cinstit să fii înaintea lui Dumnezeu, precum ești înaintea noastră, că bun suflet poți fi! Dacă așa făină se macină la moară, apoi drept să-ți spun nu-s mai Radu, cel de adineauri. Să fie pe voia Florichei! Și eu cu Gafița mea Dumnezeu să mi-o țină, tot din dragoste m-am luat, și ce mai traiu am dus mămucă! Să mor azi și rău nu mi-ar părea, că de fericire am avut parte. Parcă-mi văd muierile, când vor auzi, că-s de partea lor, ce voie bună o să-mi facă! Cu deosebire Florica are să-și iasă din piele. Încolea mi-i și dragă ca sufletul din mine, că-mi este singura copilă.

– „Binecuvântat să fii Radule, de un Păstoriu ce v-a iubit cu tot focul inimii sale și viața și-a cheltuit-o spre binele și înflorirea neamului. Când mă uit înapoi pe lângă cale, ce-am străbătut în astă lume, mă podidesc

adesea lacrimile. Mi-aduc aminte cât de bine i-ar sta acestui neam al nostru, când ar face toți cât am făcut noi Făgeștenii.

– „Ca un semn de iubire din parte-vă, faceți-mi cinstea ca amândouă logodnele să se întâmple la casa mea și încă una dată. Te rog Radule! Nu mă uit la puțina cheltuială ce s-a face, că am de la Dumnezeu și-n groapă cu mine nu le-oi duce. Nu știu de ce, dar mă simt tare fericit, când văd întemeindu-se astfel de legături, ce vor fi spre mulțămirea noastră a tuturor, de tineri nici nu mai vorbesc!

– „Să fie! O zic Părinte din toată inima!

* * *

Florica a rămas tot frumoasă, harnică, curățică și plină de viață. Pe lângă vechiul ei nume de „*Frumoasa din Făgești*”, pe care i-l dau și azi Făgeștenii din toată inima – și cum să nu, când ea cugeți că tot întinerește, deși e mamă a-lor doi îngerași de copilași, pe care-i desmeardă, mă rog, Radu și Gafiță, cât e ziua de mare – pe lângă numele ei vechi Florica, dă a-și agonisi altul nou. Ici, colea, auzi lumea numind-o „*Frumoasa Nițului*”. Ea nu se supără, din contră-i cade bine, pentru că traiul ei cu Nițu, nu l-ar da pe lumea toată.

Dacă e mulțumit tot astfel și Nițu, ne-o spun ei, Făgeștenii, care de când are el pe Florica drept nevastă, cântând l-am auzit adeseori, dar totdeauna aceleași cuvinte.

„Socru nu mi-a dat muiere,
„Făr mi-a dat fagur de miere;
„Socru nu mi-a dat nevastă,
„Că mi-a dat floare-n fereastră.
„Când vântul suflă din jos
„Umple-mi casa de miros;
„Și când vântul suflă-n față,
„Umple-mi casa cu dulceață.

Va rămânea îndelungat în aducerea aminte a Făgeștenilor „*Cântecul Nițului*” precum și traiul vieții lui plăcut ca o zi de Maiu.

Gr. Sima a lui Ion

20. Voinic din tei¹
— Poveste —

Era odată un om lucrător,
Ce ara pe după cuptor,
C-o lingură de cositor,
C-o lingură cu coada ruptă,
Să șad-aici care m-ascultă!

Mai era și alt om lucrător,
Ce ara pe după cuptor,
C-o lingură de cositor,
C-o lingură cu coada ruptă,
Să ias-afară care n-ascultă!

Acum, după ce vă cam spusei cam la câte ceasuri e, să ne apucăm de lucru, că vorba ceea: „Vremea tace și trece”. Într-o țară, nu v-o pot spune și chiar dacă v-aș spune-o, încă nu veți merge pe-acolo, destul că era un bărbat și o muiere. Cine știe ce le-a trăsnet lor prin cap, ce nu, că ei nu și-au făcut casă în sat, cum și le fac alți botezați, ci tocmai în dricul unui codru des, ce se întindea în toate părțile, cât vezi cu doi ochi. S-a întâmplat de tocmai pe dinaintea căsuței lor curgea un pârâiaș mic. Și lucru necurat, că altceva nu putea să fie pe locurile acelea!

Lemnele din sus de căsuța oamenilor noștri erau toate sucite și îngujbite în toate părțile, de să fi stat în creștet și nu puteai găsi un lemn drept cât să-ți faci un resteu în jug. Și apa din pârâul acela?! Gândeai că e făcătură.

De când s-a pomenit, n-a văzut-o nimeni limpede, și aocasta oât ținea pârâul din sus de casă. Să nu uitați, că apa din jos de căsuță era limpede ca roua, iar copacii unul mai drept ca celălalt. În toate părțile acestea-ți era mai mare drag să umbli.

Trecuseră, nu zic mult, cincizeci de ani de când bărbatul și muierea de care ne este vorba, se hotărâseră a petrece împreună toate necazurile acestei vieți și copii ca-n palmă!

¹ Din revista „Familia”, Onda-Mare, Nr. 1, 2/14 ianuarie 1883, pag. 2-4.

Cine știe ce-i copilul la casa omului, nu se va mira dacă voi spune că tocmai din astă pricină erau necăjiți de multe ori, nu mai știau dacă se plătește să mai lucreze și să mai câștige câte ceva, ce-a dat Dumnezeu!

Într-o zi, bărbatul, fără a mai zice ceva către muiere, ia securea și hai la pădure. Dar precum avusei cinstea a vă spune, pădurea mai că le intra în casă de departe ce era și așa și el, cât ai dat o dată cu amnarul, și era prin cel codru. Se vede c-avea el ce avea la inimă, că fără a pierde vremea se pune și cioplește din teiul, cei lui i s-a mai părut, un copil coala ca toți copiii. Cum sosește cu el acasă, îi face un leagăn și-l culcă. Peste noapte, minunea minunilor! Copilul plângea, de nu mai era chip să-ți poți închide ochii de gura lui. Biata muiere acum se scoală și-l mai ogoaie, dându-i să sugă. Așa se petreceau lucrurile pe vremurile acelea!

Cât a fost drăguța de noapte, ei n-au mai ațipit deloc, de bucurie că acum au și ei bucurie la casă. Dimineața iară, s-au sculat cu noaptea în cap și nu se mai săturau privindu-l cât era de bine făcut, știi, ca-n tipar, nu altceva.

Și cu crescutul încă gândeai că nu-i a bună, așa se înălța. Într-o zi creștea cât altul în două, într-o săptămână ca într-o lună. Și nu trecu tocmai mult și iată-l că-i june. Dar apoi ce fel de fecior a ieșit din el! Știi dumneavoastră povestea cântecului:

Că la pas e păunaș,
La obraji bulgăr de caș,
Ochii lui ca murele,
Buzele ca frunzele:
Genele ca penele.
Sprâncenele-i umblă-n vânt,
Ochii te bagă-n mormânt.

Da, așa era *Voinic din tei*, căci despre el ne e vorba, și pe mine nu știu ce mă furară gândurile de tocmai asta era cât pe-aci s-o uit a v-o spune. Pentru asta însă cred că nu vă supărați, că înainte este încă multă și frumoasă, și cine-ascultă multe-a învăța, cine-a dormi, bine-a hodini.

Într-o zi ce se socotește el, *Voinic din tei*, ce nu se socotește, că numai se roagă de tată-său să-i facă la faur o secure din cele mai zdravene.

Lucrează și faurul și tatăl lui *Voinic din tei*, zi de vară până-n seară, și scot la cale o secure de ține se pune-n spate când te uitai la ea.

Dar să nu credeți că lui Voinic din tei i-a plăcut securea! Ferească Dumnezeu! Asta-i o jucărie pentru copii, zise el, când i-o aduse tată-său acasă; o să mă duc eu cu capul meu, că doar eu știu mai bine ce-mi trebuie.

Merse la faur și adunară tot fierul ce-l avea acesta, dar de unde să ajungă nici măcar pentru muche. Ei vor fi știind din câte locuri au mai strâns până ce-au făcut rost de nouăzeci și nouă de măji de fier. Au bătut ei fierul cum au știut mai bine, și iată că fac o secure cum n-a mai fost alta de când lumea. În sfârșit, ca să nu-și piardă vremea numai iac-așa făcând nimica, își bagă degetul cel mic prin muchea securii și pe-aici ții drumul către casă.

- Dar, tată! zice Voinic din tei, într-altă zi - ia țipă-te până-n cea pădure și fă o toporiște la securea asta, că doar la atâta te-i pricepe și mata.

La tată-său i se puse nu știu ce la inimă, văzându-și copilul atât de puternic. Fără a mai face multă vorbă, se duse în pădurea cea din jos și-i croiește o toporiște atât de grozavă, că de-abia o putea duce de-a umărul.

Dar gândea că-i lucrul dracului! Toporiștea nu era de treabă. Intra, mă rog, de-a curmezișul prin muchea securii.

Iar se duce Voinic din tei cu capul lui, c-apoi știa el că ce-a fi. Nu umblă tocmai mult și dă de un copac din cei mai zdraveni. Nu pierde vremea, fără îl umflă din pământ, cu rădăcini și cu țelină cu tot, de te lua groaza când vedeai groapa ce s-a făcut. Se ia cu el către casă și-i mai taie el câte-o rădăcină, două, ce nu se potriveau, mai și câteva crengi, și-apoi înțepenește întreg copacul în muchia securii.

- Să știți, mamă și tată, că mie mi-a venit dorul de-a umbla lume mai multă, ca să văd ce fel de neamuri mai trăiesc pe sub cer și ce limbi grăiesc. Să rămâneți cu Dumnezeu, că eu plec.

Au încercat ei, părinții, în fel și chip, și întru totul, numai doară-l vor face să se lase de gândurile lui, dar toate în zadar. Voinic din tei își așeză ceva merinde în traistă, își ia securea și la drum copile!

S-a dus el cât s-a dus, multă lume și împărăție, ca Dumnezeu să ne ție, că povestea înainte este multă și frumoasă, s-ascultați și domnia voastră! Cine-ascultă, multe-a învăța; cine-a dormi, bine-a hodini. De la o vreme, cum mergea el prin cel codru des, dă cu ochii de Sfarmă-peatră. Acesta măcina la stânci, munți și bolovani numai așa, cu mâna goală.

- Bine că te-am aflat, zice Voinic din tei. Tu ești cel ce de-atâta amar de vreme tulburi apa cu meșteșugul tău? Din părăul ăsta, neam de neamul meu n-a putut să bea apă limpede, și numai din pricina ta. Mai mult să știu

că n-are să-ți cânte cucul. La trântă să ne luăm, în paloș să ne tăiem, că altă scăpare nu-i.

- Ba, că-i păcat de Dumnezeu să piară careva dintre noi - răspunse Sfarmă-peatră - fără mai bine să ne luăm frați de cruce și la bine și la rău.

Voinic din tei se-nvoi și se luară acum împreună și se duseră până ce dădură de Strâmbă-lemne. Acesta, unde vedea lemnul strâmb îl îndrepta, unde-l vedea drept îl strâmba.

- Bine că te-am aflat, zice Voinic din tei. Tu ești cel care nu lași copacii să crească așa precum i-a lăsat Dumnezeu, fără-i chinuiești în tot chipul prin suciturile tale? Să știi că ți-ai dat de om. La trântă să ne luăm, în paloș să ne tăiem, că altă scăpare nu-i.

- Ba, că-i păcat de Dumnezeu să piară careva dintre noi, fără hai mai bine să ne legăm frați de cruce și la bine și la rău.

Voinic din tei se-nvoi și se luară acum tustrei frați de cruce și se duseră multă lume și împărăție, ca Dumnezeu să ne ție. De la o vreme iată-i că dau peste curțile zmeului.

Zmeul era dus cine știe încotro, și acasă, de păzitor, lăsă o căteua cu dinții numai de fier și cu măsele de oțel. Căteua avea porunca să nu sufere pe nimeni să intre în cele curți, iar pe când s-a întoarce zmeul să-l aștepte cu feluri și feluri de mâncări potrivite, cum e mai bine, nici prea reci și nici prea fierbinți. Ca să știe căteua când venea, zmeul trimitea buzduganul lui înainte, cale de un ceas și mai bine, după cum se întâmpla. Și buzduganul bătea de trei ori în poartă, apoi se punea în cui la locul său.

Cum sosesc cei trei frați de cruce la curțile zmeului, nici una, nici două, fără întră-nlăuntru ca la ei acasă. Căteua poate că s-a cam priceput, că ce fel de oameni vor fi aceștia, că deloc nu i-a lătrat. După ce-și pun ei câte ceva, ce aveau, în rânduială, Voinic din tei zice că nu-i bine să șadă numai așa pe casa omului, fără să mai dea și ei în ziua lucrului, iar unul să rămână să le gătească ceva pentru gură, pe când s-ar întoarce de unde aveau de gând să se ducă. Se învoiră ca de astă dată să rămână Sfarmă-peatră.

De s-ar fi depărtat Voinic din tei și cu Strâmbă-lemne cale de o jumătate de ceas cu talpa și iată că buzduganul zmeului și bate-n poartă și-apoi vine și se așează în cui. Sfarmă-peatră, simțindu-se în puteri, nu pierde vremea, fără ia buzduganul și mi ți-l aruncă departe, de a trecut peste zmeu. Se pune zmeul și-și ia buzduganul, apoi merge liniștit către casă, căci de! ceva lucru mare știa el că nu poate să fie.

Când colo, dă de Sfarmă-peatră.

- Ce vânturi te-abat pe-aici, străinule, și cum ai îndrăznit tu, om slab ce te găsești, să faci unele ca acestea în curțile mele?, zice zmeul.

- Ce curțile tale? Au fost numai, căci de azi înainte vor fi ale mele și ale fraților mei de cruce, încreastă-ți-o asta bine zmeule, nu care cumva să uiți.

În sfârșit, au mai zis ei din gură și unul și altul, vorba ceea: „Laudă-te gură, că iată pumnul”, până ce zmeul spune verde lui Sfarmă-peatră, că azi la amiază are să mănânce zeamă fierbinte și carne pisată de pe spatele lui.

Mult tocmai nu zăbovi, căci mâncărurile erau gata, fără îndată prinde pe Sfarmă-peatră de ceafă, îl pleacă frumușel înainte și-i apucă capul așa între genunchi, de-ți venea a crede că nu-i el, cel ce sfărma stâncile acelea uriașe numai iac-așa. Se vede că cu zmeul acela nu era lucru tocmai curat, de avea el atâta amar de putere. Acum se pune de soarbe la zeamă fierbinte de pe spatele lui Sfarmă-peatră și-și pisează și carne cu un bălătruc¹ din cele sănătoase și mănâncă el, zmeul, până când a crezut că-i destul. După ce s-a împăcat zmeul cu foalele cum se cade, s-a dus iar în treaba-și, lăsând pe Sfarmă-peatră cu spatele opărite și bătucite ca-n clacă.

Nu mult după aceasta sosesc și Voinic din tei cu Strâmbă-lemne și se supără ră amarnic pe Sfarmă-peatră, pentru că acesta gătise, așa-n pripă, niște mâncări atât de rele, că nu era chip să le mănânci. Era cât pe-aci să-l scarmene așa din prietenie. Abia după ce Sfarmă-peatră le-a povestit de-a fir a păr cele pățite cu zmeul și le arată și spatele sale chinuite, s-au mai domolit oamenii noștri. Sfarmă-peatră le mărturisi că, zău, el nu mai rămâne să fiarbă nimic, întâmple-se orice cu capul lui. Veni dar rândul lui Strâmbă-lemne.

Lui Strâmbă-lemne însă i-a umblat tot așa de bine ca și lui Sfarmă-peatră și-apoi mâncărurile lui, să fi fost rupt de foame și nu erai în stare să imbuci din ele de trei ori măcar.

- Acum o să rămân eu, zice Voinic din tei, că cu voi nu poate omul s-o scoată la capăt nici într-un fel.

Vine el, zmeul, la amiază acasă și se poartă colea țanțoș, de gândeai că are să soarbă pe Voinic din tei într-o lingură de apă; știți vorba ceea. Nu-i vorbă, zmeul încă era tare, de nu știu cine ar fi îndrăznit să-și facă sâmbra cu el, dar Voinic din tei își făcea de cap cu puterile lui. Și buzduganul

¹ bălătruc = piatră rotundă cu care se „face” sarea pe lespede; o piatră globuroasă (D.L.R., Tom I, Partea, București, 1913, pag.450)

zmeului încă l-a zvârlit la amiază, știți dumneavoastră când a venit să dea de știre căteaua, că acuși e aici zmeul, încât nici azi n-a mai picat din văzduh. Dar, să nu lungesc vorba, că doar nu-s muiere, fără să vă spun scurt și la înțeles, că de pe spinarea lui Voinic din tei n-a mai mâncat zmeul zeamă fierbinte, nici carne pisată.

Când a dat zmeul să prindă pe Voinic din tei de ceafă, cum făcuse cu tovarășii lui, se pomenește că acesta, Voinic din tei, își încleștă bine mâinile pe la spatele zmeului, și-l strânge odată bine de-i părăiră oasele în el ca niște smicele uscate, când le stropșești cu piciorul. Încât din partea zmeului, vorba ceea: „Lasă-l, mă! L-aș lăsa, dar nu mă lasă el!”. S-apucară dar de trântă. Cum se smucește zmeul, cum nu se smucește, nu vă pot spune, că-i cam mult de-atunci, destul că așa împlântă de bine pe Voinic din tei, de acesta se băgă în pământ până-n genunchi. Voinic din tei nu-i rămâne dator, fără așa dă odată de tare cu zmeul de pământ, de acesta s-a afundat până-n brâu. Dar zmeul tot al dracului! Cine știe cum apucă el, așa fără de veste pe Voinic din tei, și-l trânteste odată, de până-n subsiori s-a băgat prin pământ. Voinic din tei te miri ce pătea dacă nu se cătrănea din pricină că zmeul umblase cu minciuna! Acum să vezi! Sucește odată pe zmeu spre stânga, îl sucește spre dreapta și-așa mi ți-l împlântă odată, cum împlânți parul, de numai capul îi mai rămase afară din pământ. Apoi îi reteză capul, ca la un pui de găină.

Acum se puse și cercetă după toate comorile zmeului. Când colo, ce să-ți vadă ochii? Tot felul de lucruri de aur și de pietre scumpe, de-ți fugeau ochii după ele. În casa cea mai din capăt, când a deschis, dă de trei fete de crai și de împărați, pe care le furase zmeul nu de multă vreme pentru sine și pentru frații săi. Peste câteva zile aveau să fie nevestele lor. Atâta erau acelea de frumoase, de gândeai că-s trase chiar prin inel. Te puteai uita la soare, dar la ele nu. Dar, vorba ceea: „Nici pentru cine se gătește, ci pentru cine se nimereste!”

Să fi văzut bucuria lui Sfarmă-peatră și a lui Strâmbă-lemne, când, întorcându-se de unde se duseseră, aflau niște mâncăruri de cele scumpe și unsuroase, de cale de trei ceasuri îți atingea nasul mirosul cel plăcut. Apoi fetele cele de crai și de-mpărați?! S-au cununat ei cu ele, s-a întins un ospăț din acele, de și câinii erau cu colaci în coadă. Am fost și eu acolo și, după ce mi-am pus bine gura la cale, o luai pe-o creastă ruginoasă și v-o spusei dumneavoastră mincinoasă.

Gr. Sima a lui Ion

Postfață

Un împătimit al scrisului din Țara Moșilor
Folcloristul Grigore Sima a lui Ion

Făcându-și o postumă datorie față de regretatul său dascăl întru ale scrisului, Alexandru Ciura scria despre Grigore Sima în 1912: „Cunoșteam poveștile lui, începând cu *Teiu legănat*, pe care am cetit-o slovenind, în cea mai fragedă vârstă... Știam că e colaborator la *Convorbiri* dar mai ales, știam că a fost tovarășul de muncă al unor oameni cari au fost o adevărată binecuvântare pentru limba literară”.

Născut în 1856 în Gârbova Aiudului, Grigore Sima al lui Ion își începe învățătura în comuna natală, urmând apoi școala normală din Sibiu, devenind învățător, în 1875. Vine să-și practice profesia în satul Bucium Poieni (jud. Alba), unde desfășoară și o prodigioasă activitate culturală și educativă (1875-1884). Împreună cu Ion Pop Reteganul, care funcționa atunci ca învățător în satul vecin Bucium Sașa, începe o muncă neobosită de culegere a folclorului din Țara Moșilor, puțin cercetat până atunci.

În anul 1884, Sima se stabilește la Cărpiniș, lângă Abrud, comună în care rămâne învățător și preot până la sfârșitul vieții, 1907. Cea mai fecundă activitate publicistică o desfășoară Sima între anii 1883-1890. În acest răstimp publică numeroase culegeri în Calendarul: „*Amicul poporului*”, la Sibiu, dar și o serie de texte ca: *Izvor de bunăstare*, *Ardeleanul Glumeș*, *Vorbe pentru înțelepciune și viață*, *Frământări de limbă*, povești, ghicitori etc. Îl găsim în multe publicații periodice de seamă din Transilvania: „*Tribuna*”, „*Transilvania*”, „*Libertatea*”, „*Telegraful român*”, „*Convorbiri literare*”. În revista „*Familia*” publică o mare parte din producțiile folclorice și literare: *Poveștile Voinic de tei*, *Busuioc și Măghiran*, *Boierul și Diregătorul de curte* (1883), *Nebunii*, *A cui să fie fata cea frumoasă*

* Vezi și R. Felea: *Bijuterii spirituale din Țara Moșilor - Grigore Sima, folcloristul de la Cărpiniș*. 1999, pag. 147-150.

Vezi și: *Dicționarul folcloriștilor* - Ed. Științifică și enciclopedică, București, 1979, pag. 197.

(1884), *Petre Voinicul* (1888), *Cenușotca* (1889), *nuvelele Negrea Păscălierul*, *Ghiță inimă veselă* (1883), *Cântece din Ardeal* (1885), legende, snoave, anecdote etc. Întreține aici rubrica „D'ale lui Păcălă”.

În 1886 înființează în Cărpiniș revista „*Foișoara*”, despre care Ion Pop Reteganul spunea că „*e unica foaie beletristică populară în care aflăm limba noastră cea frumoasă și spiritul de gândire al țărănuțului român*”. În „*Foișoara*” găsim poveștile: *Cântecul fetei bătrâne*, *Floare frumoasă și floare urâtă*, *Fata morarului*, *Frații osândiți*, precum și notițe folositoare, glume din popor, întrebări, răspunsuri etc.

Lipsit de suportul material necesar, Sima își dă seama că pentru ca să scoți o foaie bună îți trebuie creștari, că de unde nu, „*se duce dracului oricât de bună ar fi*”. În acest fel, începând cu anul 1892, se lasă de literatură și se apucă de băișag în Roșia Montana, pământ al fâgăduinței. Arnăgitoarea vână de aur din baia Orlea, i-a risipit însă toate nădejdirile, lăsându-l sărac și bolnav. Se stinge din viață la 26 decembrie 1907, ducând în veșnicie toate planurile ce și le făcuse.

Prețioasele sale manuscrise dintre care sute de producțiuni folclorice, plămuirile literare, documente istorice, toate adunate cu truda a peste trei decenii, au împărțășit aceeași nefericită soartă ca și manuscrisele lui Nicodim Ganea, apropiat prieten al lui Grigore Sima. Rămase în casa din Cărpiniș într-un mediu vitregit de înțelegerea importanței lor, manuscrisele au fost probabil arse în întregime.

Activitatea de culegere a produselor artistice ale poporului a însemnat pentru Sima o operație plină de răspundere, pornită din conștiința funcției moralizatoare a creației populare, care combat defectele unora dintre membrii colectivității: lenea, minciuna, îngâmfarea, prostia, hoția, incompatibile cu morala creștină.

Urmând direcțiile programatice și estetice, formulate de B.P. Hașdeu și Grigore Silași, Sima respectă formele de limbă populară de o rară expresivitate, opunându-se intervențiilor în culegere, în schimbare și a expresiilor idiomatice. Spre deosebire de folcloriștii dinaintea lui, el respectă construcțiile epice și stilul, fără adaosuri și podoabe, oglindind în poveștile, snoavele și producțiile poetice, poporul cu toate obiceiurile și graiul lui. În articolele și studiile privind scrierile populare, Sima subliniază faptul că valoare științifică au doar bucățile culese „*întocmai cum să zăc*”,

culegătorul având dreptul și datoria de a nu lăsa să sporească cuvintele străine, care furisându-se în limbă, pretind apoi drept de cetățenie. Măiestria stilului popular constă „în fixarea întorsăturilor atât de sprintene, atât de firești și neîntrecute, că rămâi uimit în fața lor și-ți vine să te întrebi că de unde atâta farmec în graiul poporului. Ți-ai da o jumătate din viață numai să-l poți reproduce. Aceasta e fagurul de miere al mult regretatului Eminescu”¹ Grigore Sima a fost neobosit luptător, prin cuvânt și faptă, pentru cauza libertății naționale a poporului său. Făcând parte din mișcarea memorandistă, el este acela care salvează de la confiscare arhiva conducerii acestei mișcări, transportând-o la Alba Iulia clandestin, printre munți, în timpul procesului de la Cluj din 1893. În anul 1892, își dă concursul entuziasmat la încercarea de înălțare la Abrud a unei statui a lui Avram Iancu, acțiune inițiată de înflăcăratul memorandist din Abrud, Vasile Fodor, fiul tribunului de la 1848-1849, Vasile Ladislau Fodor, membru activ al societății Astra, desfășoară o susținută activitate pentru ridicarea culturală a poporului. Cartea cu titlul sugestiv „Izvor de bunăstare” o publică în dorința de a sprijini îmbunătățirea situației economice în care se află țărâncea. În ea găsim sfaturi privitoare la cultivarea rațională a pământului, pomilor, grădinărit, creșterea animalelor, igiena corporală și a locuinței, îndrumări casnice, etc.

Dorind să realizeze o mare colecție de folclor, reprezentativă, lansează în 1884, prin tribuna și alte publicații, un Apel către domnii învățători cărturari de la sate”, rugându-i să culegă și să trimită „povești, balade, doine, hore, cântare la morți, orații, colinde, zicători, frământări de limbă și proverbe, promițându-le recompense bănești. În anul următor tipărește în periodice câteva balade, cântece și basme fantastice, cimilituri și frământări de limbă: *Teiu legănat, Vlad și Catrina, Din bătrâni* ș.a.

Activitatea literară și folclorică desfășurată de Grigore Sima al lui Ion îl așează alături de scriitorii români ardeleni înaintați de la sfârșitul veacului trecut și începutul secolului nostru, care, ducând mai departe făclia aprinsă de cărturarii Școlii Ardelene, au luminat cu ea mințile și au încălzit sufletele zdruncinate ale Românilor, dând glas și chip conștiinței naționale.

¹ Grigore Sima, Câteva observări asupra scrisorilor din popor și pentru popor, în „Transilvania”, 1890, p. 54-58.

Lucrarea prezentă, cuprinzând o parte din poveștile lui Grigore Sima și extrase, în mare parte, de noi, din revista „Amicul Poporului” Sibiu, pe care el a condus-o, între 1890-1898, considerăm că este o dovadă a calităților acestui folclorist și artist în domeniul scrisului din Transilvania, și dorim să oferim cititorilor lecturi cât mai atractive și îndrumări de viață cât mai folositoare.

Romulus Felea

Note bio-bibliografice

Sima al lui Ioan Grigore, născut la 21 septembrie 1856, la Gârbova, jud. Alba – mort la 26 decembrie 1907, la Cărpiniș, jud. Alba. A urmat școala primară în localitatea natală, apoi a urmat studii normale la Sibiu pe care le-a absolvit în 1875. Profesează ca învățător în localitatea Poleni (1875-1884) și Cărpiniș, jud. Alba (1884-1907); este redactor la calendarul *Amicul poporului* (1887-1898). Participă la înființarea col. BPTr (1884); editează gazeta *Foișoara* (1886); colaborează și la *Convorbiri Literare, Familia, Libertatea, Transilvania și Tribuna*.

Format în cercul *Tribunei*, căruia Ioan Slavici i-a imprimat un puternic avânt, orientându-l și spre literatura populară, Sima desfășoară o intensă activitate folclorică asemănătoare întrucâtva celei a lui Ion Pop-Reteganul. Culege lirică populară din Munții Apuseni și publică, încă din 1881, o bogată colecție de c. 100 de poezii în *Convorbiri Literare*, conținând piese de certă valoare artistică, transcrise cu deosebită grijă pentru păstrarea autenticității, a cărei singură scădere constă în neindicarea provenienței (numele localității și ale informatorilor). Rezultatele obținute îl încurajează și, dorind să realizeze o mare colecție de folclor, reprezentativă („să fie cât numai se poate de completă”), lansează în 1884, prin *Tribuna* și alte publicații, un *Apel pentru dd. învățători cărturari de la sate*, rugându-i să culegă și să-i trimită „povești, balade, doine, hore, cântare de morți, orații, colinde, zicători, frământări de limbă și proverbe”, promițându-le și recompense bănești. Nu se știe ce ecouri a stârnit acest apel, de vreme ce Sima nu notează, în textele tipărite ulterior, decât incidental, proveniența (numai numele localității), dar în anul următor tipărește în periodice câteva balade, cântece și basme fantastice, și, în 3 br., 2 basme, 175 cimilituri și 9 frământări de limbă: *Teilegănat*, *Poveste* (Sibiu, Editura și Tipografia Institutului Tipografic, col. BPTr, nr.7, 1885, 26 p.), *Vlad și Catrina*, *Povești* (Sibiu, Editura și Tipografia Institutului Tipografic, col. BPTr, nr.15, 1885, 16 p.) și *Din bătrâni*, *Găcituri*, *Intrebări și răspunsuri*, *frământări de limbă*, adunate de ~ (Sibiu, Editura și Tipografia Institutului Tipografic, col. BPTr, nr.16, 1885, 29 p.). Probabil că din același proiect face parte și colecția de snoave „povestite cu oarecare emfază de literat” (IFR, p.291), intitulată *Ardeleanul glumeș sau 101 de anecdote populare, alese pe sprânceană și întocmite din glumele lui Nenea Stan, ce-și râde de toți*, de ~ (Sibiu, Editura și Tipografia Institutului Tipografic, 1889, 108 p.)

Bibliografie referitoare:

Ioan Bratu, *Grigore Sima a lui Ioan în Luceafărul*, Sibiu, an VII, nr.3, 1 februarie 1908, p.51

Alexandru Ciura, *Foiletoane*, Beiuș, 1912, p.75-79

Ion Breazu, *Literatura Tribunei* (1884-1895), în DR, VIII, 1934-1935

Romulus Felea, *Un folclorist uitat: Grigore Sima*, în *Limbă și Literatură București*, an XIX, 1968, p.264-266

Simion Florea Marian și corespondenții săi, ediție îngrijită de Eugen Dimitriu și Petru Froicu, *Cuvânt înainte de Iordan Datcu*, București, EM, 1991, p.336-338.

(Extras din Iordan Datcu, *„Dicționarul etnologilor români”*, II, Editura Saeculum, I.O., București, 1998, p.208)

Pop-Reteganul Ion, născut la 10 iunie 1853, în localitatea Reteag, jud. Cluj – mort la 4 aprilie 1905, în Reteag, jud. Cluj. Urmează școala primară în localitatea natală; studiile secundare la Năsăud (din 1864); studiile „preparandale” la Gherla și Deva (1870-1873), cu examen de „calificațiune” în 1873. Profesează ca învățător (1873-1892) în localitatea Oriat (jud. Sibiu), Vâlcelele Rele și Baru Mare (ambele în jud. Hunedoara), Lisa (jud. Brașov), Bouțari (jud. Caraș-Severin), Bucium Șasa și Sâncel (ambele în jud. Alba), Rodna Veche (jud. Bistrița-Năsăud); al II-lea secretar al Astra – Sibiu (1894-1895). Redactor la revista *Deșteptarea*, *Revista Ilustrată* și, între 1899-1900, la *Tribuna*; colaborează și la *Amicul familiei*, *Biblioteca familiei*, *Cărțile săteanului român*, *Contemporanul*, *Convorbiri pedagogice*, *Familia*, *Fântâna Blanduziei*, *Foaia ilustrată*, *Foaia de duminică a ziarului Dreptatea*, *Gazeta poporului*, *Gazeta Transilvaniei*, *Gutinel*, *Lumina*, *Noua bibliotecă română*, *Noul călindar de casă*, *Opinca*, *Revista politică*, *România Liberă*, *Siedetoearea*, *Scoala română*, *Telegraful român*, *Timișana*, *Voința* (Bistrița) ș.a.

„Învățător cu școală și lectură puțină [...], dar tenace în crezul generației lui de a ridica țărănimea transilvăneană la o altă stare, potrivită cu originea ei romană și cu calitățile cu care s-a dovedit înzestrată” (IFR, p.285), Pop-Reteganul culege folclor, direct sau prin intermediari învățători și țărani știutori de carte, îndeosebi din partea de nord a Transilvaniei, cu o extraordinară hărnicie care l-a impus urmașilor imediați

drept „cel mai mare folclorist al Ardealului” (I. Mușlea). Deși debutează cu o poveste versificată (*Fata mulțumitoare*, în *Siedetoarea*, Bud., an IV, nr.7, 13 mai 1878, p.49-51) și deși colecția lui, alcătuită „*într-o viață destul de scurtă și plină de atâtea greutăți*” (N. Iorga) numără peste 5.000 de poezii populare și numai cu puțin peste 100 de texte în proză, Pop-Reteganul s-a impus în istoria folcloristicii românești prin culegerile sale de povești, probabil datorită faptului că a publicat prima culegere mai amplă de basme transilvănene, *Povești ardelenesti*, culese din gura poporului de ~, Pref. de Alexiu Viciu (Brașov, Editura N.I. Ciurcu, 1888, partea I-VIII + 80 p., partea II – 80 p., partea III – 88 p., partea IV – 80 p., partea V – 86 p.) urmată de altele 2: *Povești din popor*, adunate de ~ (Sibiu, Asociația Transilvană, 1895, 216 p.) și *De la moară vol.I – De la moară în sus* (Bud., col. „*Biblioteca poporului român*”, 1903, 32 p.; vol. II și III lipsesc din bibliotecile consultate). Cu toate că multe povești nu sunt adnotate cu referințe despre informatori și localitate, iar culegătorul însuși mărturisește, în prefața la volumul *De la moară*, că a păstrat „*numai fondul din manuscrisele primite, iar forma le-o dădui eu, după cum se vede, grijind după putință, să nu mă despart de povestitorii necărturari*”, a dăinuit multă vreme părerea greșită că textele din culegerile lui Pop-Reteganul sunt reproduse cu maximă fidelitate. Cercetările moderne au corectat această opinie, stabilind aportul personal al culegătorului în basme, natura și amploarea intervențiilor sale. I. Mușlea (CEF, p.188-196) a remarcat că Pop-Reteganul nu a utilizat o metodă stenografică de înregistrare, că a modificat ordinea episoadelor, a combinat variante, a intervenit în articulațiile poveștilor, iar Ovidiu Bârtea (IFR, p.287-288) observă „*înclinarea spre prolixitate*” prin „*ingrediente stilistice pe care ține să le adauge [...] ca să fie la înălțimea prescrisă de canoanele literaturii*”. Totuși, după cum conchide I. Mușlea (Ibid.) intervențiile lui Pop-Reteganul nu au degradat substanța și expresia populară a poveștilor: „*În cazul lui Reteganul, noi credem că avem de-a face cu armonizarea firească a însușirilor lui cu natura creației populare. Această înseamnă că aportul lui nu alterează nicicum caracterul popular al basmului, ci dimpotrivă îl accentuează, îi dă mai mult relief. Reteganul s-a realizat ca un creator anonim în tipare populare. E numai o întâmplare că acest creator are un nume. Nefiind o puternică personalitate artistică, toate aptitudinile lui înnăscute și le realizează prin popor*”. Preocupat să cuprindă în activitatea sa întreaga varietate a fenomenului literar popular, Pop-Reteganul culege și poezii – balade, cântece haiducești, de dragoste, de dor și jale, funebre, satirice, colinde, plugușoare etc. – realizând prin cele 5122 de texte adunate, cea mai bogată numericeste colecție din Transilvania, din păcate numai parțial publicată în volumul „*Trandafiri și*

viorele", Poezii populare culese și aranjate de ~, Invățător (Gherla, Imprimeria Aurora - A. Todoran, 1884, tom.I, 214 p., pe coperta exterioară 1886), *Chiuituri* (Gherla, 1887, 24 p., volum semnalat de I. Mușlea), *Buchetui*, culegere de cântece culese de ~ (Gherla, Tipografia Aurora - A. Todoran, 1894, 127 p.), *Bocete adeca cântări la morți*, adunate de ~ (Gherla, Tipografia A. Todoran, 1897, 191 p.), *Cine nu știe striga, cetească cartea asta, adecă Chiuituri de care strigă feciorii în joc*, adunate din popor de ~ și date poporului (Gherla, Tipografia Aurora - A. Todoran, 1891, 120 p.), *Poezii populare, Cântece bătrânești* (Sibiu, col. Biblioteca Tribunei, nr.48, 1900, 41 p.). Alcătuite ca și volum de povești, prin anchete directe dar și prin intermediari, culegerea de versuri populare nu excelează prin rigoare științifică. Unele texte nu sunt adnotate cu referințe despre informatori și localități, câteva piese nu sunt propriu-zis folclorice, ci creații culte sau semiculte, iar clasificarea lor nu este întotdeauna corectă, deși Pop-Reteganul este însuși autorul unei scheme de clasificare a folclorului în: „Cântice religioase-morale”, „colinde” „cântece bătrânești”, „voinicești”, „ostășești”, „de bucurie”, „de iubire”, „de jale”, „de dor”, „de urât”, „de mânie”, „de necaz”, „chiuituri”, „diverse”. Fără a avea o pregătire științifică, Pop-Reteganul extrage din îndelungatul său contact cu fenomenul viu al creației populare, o sumă de observații remarcabile pentru epoca sa, ca de pildă cele privind constantele spirituale ale poporului așa cum se reflectau în colecția sa.

(Extras din Iordan Datcu, „Dicționarul etnologilor români”, II, Editura Saeculum, I.O., București, 1998, p.163-164)

CUPRINS

PREFAȚĂ – MIRCEA POPA / 5

NOTĂ ASUPRA EDIȚIEI – EDITORII / 17

1. TEIU LEGĂNAT / 19

2. VLAD ȘI CATRINA / 32

3. BUSUIOC ȘI MĂGHERAN / 40

4. A CUI SĂ FIE FATA CEA FRUMOASĂ? / 53

5. CUM A ÎMBĂTRÂNIT MUIEREA PE DRACUL / 61

6. NEBUNII / 65

7. POVEȘTEA OMULUI CE ÎNȚELEGEA LIMBA DOBITOACELOR / 70

8. MILA-IOAN / 73

9. PRIETENUL ÎȚI PUNE CAPUL / 81

10. PETRU VOINICUL / 88

11. CENUȘOTCA / 100

12. COPILUL DE PESCAR / 104

13. NOROCUL ȘI MINTEA / 108

14. ORB ÎMPĂRAT / 111

15. CUM ȘI-AU PIERDUT FETELE DREPTUL PEȚITULUI! / 126

16. NEGREA PĂSCĂLITORIUL / 130

17. ARTIȘTII / 139

18. PARAZIȚII / 142

19. FRUMOASA DIN FĂGEȘTI / 144

20. VOINIC DIN TEI / 165

POSTFAȚĂ - ROMULUS FELEA / 171

NOTE BIO-BIBLIOGRAFICE / 176

CUPRINS / 179

Grigore Sima al lui Ion de Cărpiniș
(1856-1907)

Sediul fostei reviste "Foișoara" (1886).
condusă de Grigore Sima al lui Ion,
azi Școala Generală din Cărpiniș